



Proces „Životní prostředí pro Evropu“: úspěchy a výzvy

*"Environment for Europe" Process: Success and Challenges*



---

Ministerstvo životního prostředí  
České republiky

### Editoři:

Jiří Hlaváček, Magdaléna Kalousová, Markéta Renéová–Mohn, Lukáš Pokorný

### Autoři:

|                      |                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Helena Čížková       | první tajemnice Stálé mise České republiky při Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD)                                                                                                                                        |
| Jiří Dlouhý          | předseda Společnosti pro trvale udržitelný život                                                                                                                                                                                            |
| Oliver Dulič         | ministr životního prostředí a územního plánování Republiky Srbsko                                                                                                                                                                           |
| Jan Dusík            | I. náměstek ministra životního prostředí České republiky a předseda byra smluvních stran Úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (Aarhuská úmluva) |
| Brendan Gillespie    | vedoucí divize pro životní prostředí a informace, Ředitelství pro životní prostředí, OECD                                                                                                                                                   |
| John Hontelez        | generální tajemník Evropského environmentálního byra                                                                                                                                                                                        |
| Jiří Hlaváček        | ředitel odboru mnohostranných vztahů, Ministerstvo životního prostředí České republiky, člen Výboru pro politiku životního prostředí EHK OSN                                                                                                |
| Ján Kubiš            | výkonný tajemník Evropské hospodářské komise Organizace spojených národů (EHK OSN)                                                                                                                                                          |
| Zaal Lomtadze        | předseda byra Výboru pro politiku životního prostředí EHK OSN,                                                                                                                                                                              |
| Ladislav Miko        | ministr životního prostředí České republiky                                                                                                                                                                                                 |
| Markéta Renéová–Mohn | členka delegace České republiky na mezinárodních jednáních EHK OSN, Ministerstvo životního prostředí České republiky                                                                                                                        |
| Josef Vavroušek      | ministr - předseda Federálního výboru pro životní prostředí České a Slovenské Federativní Republiky a předseda Federálního výboru pro životní prostředí České a Slovenské Federativní Republiky                                             |

### Foto:

### Grafický desing, sazba a tisk:

© Ministerstvo životního prostředí

Graphico s. r. o.

**Vytlačeno na papíře vyrobeném bez použití chlóru.**

### Vydalo:

Ministerstvo životního prostředí, 2009, www.mzp.cz

### Vydání:

První

© Ministerstvo životního prostředí

ISBN: 978-80-7212-512-8

### Editors:

Jiří Hlaváček, Magdaléna Kalousová, Markéta Renéová–Mohn, Lukáš Pokorný

### Authors:

|                      |                                                                                                                                                                                        |
|----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Helena Čížková       | First Secretary of the Permanent Delegation of the Czech Republic to the OECD                                                                                                          |
| Jiří Dlouhý          | Chairman of the Society for Sustainable Living                                                                                                                                         |
| Oliver Dulič         | Minister of the Environment and Spatial Planning of the Republic of Serbia                                                                                                             |
| Jan Dusík            | First Deputy Minister of the Environment of the Czech Republic, and Chair of the Bureau of the Meeting of the Parties to the Aarhus Convention                                         |
| Brendan Gillespie    | Head of Environmental Performance and Information Division, Environment Directorate, OECD                                                                                              |
| John Hontelez        | Secretary General of the European Environmental Bureau (EEB)                                                                                                                           |
| Jiří Hlaváček        | Director of Department of Multilateral Relations, Ministry of the Environment of the Czech Republic, member of the UN ECE Committee on Environmental Policy                            |
| Ján Kubiš            | Executive Secretary of the United Nations Economic Commission for Europe (UN ECE)                                                                                                      |
| Zaal Lomtadze        | Chairman of the Bureau of the UN ECE Committee on Environmental Policy                                                                                                                 |
| Ladislav Miko        | Minister of the Environment of the Czech Republic                                                                                                                                      |
| Markéta Renéová–Mohn | Member of Czech delegation to the UN ECE international negotiation, Ministry of the Environment of the Czech Republic                                                                  |
| Josef Vavroušek      | Minister-Chairman of the Federal Committee for Environment, Czech and Slovak Federal Republic and Chairman of the Federal Committee for Environment, Czech and Slovak Federal Republic |

### Photo:

© Ministry of the Environment

### Graphic design

**typesetting and print:** Graphico s. r. o.

**Printed on paper made without the use of chlorine.**

### Published by:

Ministry of the Environment 2009, www.mzp.cz

### Edition:

First

© Ministry of the Environment

ISBN: 978-80-7212-512-8

|                                                                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Úvodní slovo .....                                                                                                      | 10  |
| <b>Zrození procesu „Životní prostředí pro Evropu“ v Československu</b>                                                  |     |
| <b>Ochrana životního prostředí a evropská integrace</b>                                                                 |     |
| Josef Vavroušek .....                                                                                                   | 14  |
| <b>Několik vzpomínek na organizaci ministerské konference v Dobříši 1991</b>                                            |     |
| Jiří Dlouhý .....                                                                                                       | 30  |
| <b>Ministerské konference procesu „Životní prostředí pro Evropu“ v letech 1993–2003</b>                                 |     |
| <b>Ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“ 1995–2004: od velkých očekávání ke střízlivému pragmatismu</b> |     |
| Helena Čížková .....                                                                                                    | 38  |
| <b>Environmentální demokracie a proces „Životní prostředí pro Evropu“</b>                                               |     |
| Jan Dusík .....                                                                                                         | 47  |
| <b>Přínos procesu „Životní prostředí pro Evropu“ ke zlepšování životního prostředí v regionu EHK OSN</b>                |     |
| <b>EAP Task Force a proces „Životní prostředí pro Evropu“</b>                                                           |     |
| Brendan Gillespie .....                                                                                                 | 55  |
| <b>Výzvy</b>                                                                                                            |     |
| Ján Kubiš .....                                                                                                         | 67  |
| <b>Šestá ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“</b>                                                      |     |
| <b>Šestá ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“</b>                                                      |     |
| Oliver Dulič .....                                                                                                      | 75  |
| <b>Šestá ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“: Zásadní přelom pro další vývoj procesu</b>              |     |
| Markéta Renéová–Mohn .....                                                                                              | 81  |
| <b>Reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“</b>                                                                   |     |
| <b>V budoucnu BUDEME potřebovat proces „Životní prostředí pro Evropu“</b>                                               |     |
| John Hontelez .....                                                                                                     | 90  |
| <b>Reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“</b>                                                                   |     |
| Jiří Hlaváček .....                                                                                                     | 98  |
| <b>Výzvy pro budoucnost procesu „Životní prostředí pro Evropu“</b>                                                      |     |
| <b>Výzvy pro budoucnost procesu „Životní prostředí pro Evropu“</b>                                                      |     |
| Zaal Lomtadze .....                                                                                                     | 109 |
| <b>Budoucí výzvy procesu „Životní prostředí pro Evropu“</b>                                                             |     |
| Jiří Hlaváček .....                                                                                                     | 115 |

|                                                                                                                                                                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Závěry první ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“</b><br>(Zámek Dobříš, Česká a Slovenská Federativní Republika, 21.–23. června 1991) .....                                             | 124 |
| <b>Závěry druhé ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“</b><br>(Lucern, Švýcarsko, 30. dubna 1993) .....                                                                                      | 133 |
| <b>Závěry třetí ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“</b><br>(Sofie, Bulharsko, 25. října 1995) .....                                                                                       | 142 |
| <b>Závěry čtvrté ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“</b><br>(Aarhus, Dánsko, 23.–25. června 1998) .....                                                                                   | 155 |
| <b>Závěry páté ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“</b><br>(Kyjev, Ukrajina, 21.–23. května 2003) .....                                                                                    | 175 |
| <b>Partnerství pro životní prostředí v regionu EHK OSN, Strategie pro životní prostředí zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, Strategický rámec</b><br>(Kyjev, Ukrajina, 21.–23. května 2003) ..... | 197 |
| <b>Závěry šesté ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“</b><br>(Bělehrad, Srbsko, 10.–12. října 2007) .....                                                                                   | 219 |
| <b>Politiky pro lepší životní prostředí: Pokrok ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii, Shrnutí pro tvůrce politik</b> (EAP Task Force, OECD 2007) .....                                                | 230 |
| <b>Zpráva Výboru pro politiku životního prostředí z jeho zvláštního zasedání</b><br>(Ženeva, 27.–29. ledna 2009) .....                                                                                      | 247 |

|                                                                                                                            |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Foreword</b> .....                                                                                                      | 12  |
| <i>Birth of the Process „Environment for Europe“ in Czechoslovakia</i>                                                     |     |
| <b>The Environmental Dimension of European Integration</b>                                                                 |     |
| Josef Vavroušek .....                                                                                                      | 22  |
| <b>Several Memories from the Organization of the Ministerial Conference in Dobříš 1991</b>                                 |     |
| Jiří Dlouhý .....                                                                                                          | 34  |
| <i>Overview of the UN ECE Ministerial Conferences „Environment for Europe“ 1993–2003</i>                                   |     |
| <b>Ministerial Conferences „Environment for Europe“ 1995-2004: From Ambitious Expectations to Rational Pragmatism</b>      |     |
| Helena Čížková .....                                                                                                       | 43  |
| <b>Environmental Democracy and the „Environment for Europe“ Process</b>                                                    |     |
| Jan Dusík .....                                                                                                            | 51  |
| <i>The Contribution of the „Environment for Europe“ Process to the Improvement of the Environment in the UN ECE Region</i> |     |
| <b>The EAP Task Force and the „Environment for Europe“ Process</b>                                                         |     |
| Brendan Gillespie .....                                                                                                    | 61  |
| <b>The Challenges</b>                                                                                                      |     |
| Ján Kubiš .....                                                                                                            | 71  |
| <i>Sixth UN ECE Ministerial Conference „Environment for Europe“</i>                                                        |     |
| <b>Sixth Ministerial Conference „Environment for Europe“</b>                                                               |     |
| Oliver Dulič .....                                                                                                         | 78  |
| <b>Sixth Ministerial Conference „Environment for Europe“: Fundamental Turn in Further Developments of the EfE Process</b>  |     |
| Markéta Renéová–Mohn .....                                                                                                 | 85  |
| <i>Reform of the Process „Environment for Europe“</i>                                                                      |     |
| <b>We WILL Need „Environment for Europe“ in the Future</b>                                                                 |     |
| John Hontelez .....                                                                                                        | 94  |
| <b>Reform of the Process „Environment for Europe“</b>                                                                      |     |
| Jiří Hlaváček .....                                                                                                        | 103 |
| <i>Challenges for the Future of the Process „Environment for Europe“</i>                                                   |     |
| <b>Challenges for the Future of the Process „Environment for Europe“</b>                                                   |     |
| Zaal Lomtadze .....                                                                                                        | 112 |
| <b>Future Challenges of the „Environment for Europe“ Process</b>                                                           |     |
| Jiří Hlaváček .....                                                                                                        | 119 |

**English versions of the ministerial declarations and other documents used in the book are available on the following web sites:**

<http://www.unece.org/env/welcome.html>

<http://www.oecd.org/dataoecd/55/13/35958166.pdf>

<http://www.oecd.org/dataoecd/33/27/39271802.pdf>

Rok 2009 je významným rokem v novodobé historii České republiky. Česká republika se v prvním pololetí tohoto roku poprvé stala předsednickým státem Rady Evropské unie, a mezi její hlavní priority patřily oblasti udržitelného rozvoje a životního prostředí. Česká republika pokládá mezinárodní environmentální vztahy za důležitou součást mezinárodní agendy, což dokázaly výsledky m.j. 25. zasedání Řídící rady Programu OSN pro životní prostředí (UNEP), 17. zasedání Komise OSN pro udržitelný rozvoj a intenzivní jednání v rámci mezinárodních environmentálních smluv, např. o uspořádání mezinárodního klimatického režimu po r. 2012 pod záštitou Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu.

Jsem rád, že se za českého předsednictví EU a pod vedením zástupců Ministerstva životního prostředí ČR podařilo dosáhnout shody nad reformou procesu „Životní prostředí pro Evropu“ v lednu 2009 na zvláštním zasedání Výboru pro politiku životního prostředí Evropské hospodářské komise OSN (EHK OSN), a následně ji oficiálně schválit na dubnovém 63. zasedání EHK OSN a zajistit tak jeho pokračování. Pro Českou republiku, kde proces v červnu 1991 v Dobříši vznikl, je proces jedinečným celoevropským fórem pro vzájemný dialog členských států EU, států východní a jihovýchodní Evropy, Kavkazu a střední Asie a také zemí severní Ameriky – USA a Kanady.

Rok 2009 je rokem 20. výročí Sametové revoluce, která v listopadu 1989 odstartovala úspěšný návrat Československa a později jeho dvou nástupnických států – České republiky a Slovenské republiky, do společenství svobodných demokratických států. Jednou z hnacích sil Sametové revoluce byla snaha o zastavení devastace životního prostředí ve středu Evropy a o jeho postupné zlepšování a vytvoření zdravých podmínek pro kvalitní život obyvatel jako spoluvůrců životního prostředí a spolurozhodovatelů o podmínkách svého života.

Důležitým představitelem těchto sil byl Josef Vavroušek, jehož výročí nedožitých 65. narozenin si připomínáme v září 2009. Josef Vavroušek ve svém zaujetí pro prosazování principů udržitelného rozvoje a účinné ochrany životního prostředí nebyl omezen jen hranicemi tehdejšího Československa. Jeho úsilí a myšlenky se promítaly i do jeho zahraničních aktivit. Našly postupně podporu nejen u sousedních států Československa, ale především v Evropské komisi, ve většině tehdejších členských států Evropského hospodářského společenství a v členských státech EHK OSN. Víze, že společná ochrana životního prostředí a rozvoj vzájemně výhodné mezinárodní spolupráce může přispět ke sblížení celoevropského regionu a k prosazování udržitelného rozvoje, se ukázala jako jedinečně správná a stále aktuální i v r. 2009. Dokladem toho je nejen rozšíření členské základny Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj, Evropské unie, ale především rozšíření a zkvalitnění sfér činnosti EHK OSN jak programovými aktivitami, tak i přijímáním a plněním mezinárodně právních nástrojů v oblasti životního prostředí. Důležitým momentem je pochopení nutnosti propojení environmentálních aktivit s ekonomickými a sociálními při zajištění dobré správy věcí veřejných.



Návrh Josefa Vavrouška zamyslet se také nad reformou systému OSN a zvážit možnost vytvoření silné a respektované Světové organizace životního prostředí je stále živý. Mezinárodní jednání o nutnosti posílit mezinárodní správu životního prostředí probíhají doposud na půdě Valného shromáždění OSN a UNEP s různou intenzitou a úspěšností. Víze Josefa Vavrouška proto stále zůstává výzvou pro mezinárodní společenství. Členské státy EHK OSN stojí před novou etapou environmentální spolupráce, kdy proces „Životní prostředí pro Evropu“ bude i nadále její hybnou silou.

Ladislav Miko

ministr životního prostředí České republiky

The year 2009 is a significant year in the modern history of the Czech Republic. The Czech Republic, for the first time, assumed the Presidency of the Council of the European Union in the first half of this year, and sustainable development and the environment were among its main priorities. The Czech Republic considers international environmental relations an important part of the international agenda. This fact is evidenced, inter alia, by the results of the 25th session of the Governing Council of the United Nations Environment Programme (UNEP) and of the 17th session of the United Nations Commission on Sustainable Development and by intensive negotiations in the framework of international environmental agreements, e.g. on the arrangements of a post-2012 international climate regime under the auspices of the United Nations Framework Convention on Climate Change.



I am glad that during the Czech EU Presidency and under the leadership of the Ministry of the Environment representatives, consensus was reached on the reform of the process „Environment for Europe“ at the special session of the Committee on Environmental Policy of the United Nations Economic Commission for Europe (UN ECE) in January 2009 and subsequently approved at the 63rd session of the UN ECE. Thus the continuation of the process was secured. This process is a unique pan-European forum for the Czech Republic, where it was born in June 1991 in Dobříš, as well as an important tool for mutual dialogue for the EU Member States, countries of Eastern and South Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia, and also for the countries of North America, the United States and Canada.

The year 2009 also marks the 20th anniversary of the Velvet Revolution, which in November 1989 initiated the successful comeback of Czechoslovakia and later its two successor states – the Czech Republic and the Slovak Republic – into the community of free and democratic states. One of the major motivating forces of the Velvet Revolution was the effort to stop the degradation of the environment of Central Europe, its gradual improvement and the creation of healthy conditions for the quality of life of people as co-creators of the environment as well as co-decision-makers of the conditions of their lives. The important representative of these forces was the late Josef Vavroušek, whose 65th birth anniversary was commemorated in September 2009.

Josef Vavroušek was not restricted by the borders of the former Czechoslovakia in his endeavour for the promotion of the principles of sustainable development and efficient protection of the environment. His efforts and ideas were also reflected in his international activities. They found support not only in the neighbouring countries but also in the European Commission, in the majority of the member states of the then European Economic Community and in the member states of the UN ECE. The vision that common protection of the environment and development of mutually beneficial international cooperation could contribute to bringing the pan-European region closer together and to promoting sustainable development, proved to be exceptionally accurate and is vital even in the year 2009. The clear evidence of this is not

only the enlargement of the membership of the Organisation for Economic Co-operation and Development and of the European Union, but also, in particular, the expansion and improvement of the quality of the UN ECE's activities – the programmatic as well as the thorough adoption and implementation of international legally binding instruments in the environmental field. The most important point is the understanding of the necessity to inter-link environmental activities with economic and social aspects while ensuring good governance of public affairs.

The proposal of Josef Vavroušek to think about the reform of the UN system and to consider the possibility of establishing a strong and respected World Environment Organization is still alive. International negotiations on the need to strengthen international environmental governance are ongoing at the UN General Assembly and in the UNEP with varying intensity and results. The vision of Josef Vavroušek continues to challenge and inspire the international community.

The UN ECE Member States are nowadays confronted with a new phase in environmental cooperation. The process „Environment for Europe“ will continue to motivate and encourage it.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'L. Miko'.

Ladislav Miko  
Minister of the Environment  
of the Czech Republic

## Ochrana životního prostředí a evropská integrace

**Josef Vavroušek**

**Úvodní vystoupení ministra životního prostředí a předsedy  
Federálního výboru pro životní prostředí České a Slovenské  
Federativní Republiky na ministerské konferenci v Dobříši**



My, Evropané, jsme svědci, oběti, zároveň i původci pokračující degradace životního prostředí, kontinentální i globální, jejíž některé projevy by mohly být nevratné. Ve všech zemích čelíme vážným ekologickým problémům s dramatickými účinky na lidské zdraví a ekonomii, i když v některých oblastech střední, východní a jižní Evropy jsou tyto problémy obzvláště vyhrcované, jako součást nežádoucího dědictví zanechaného totalitními režimy. Naše emise kyselinotvorných sloučenin, skleníkových plynů a jiného znečištění přispívají k nárůstu nebezpečných globálních problémů, jako jsou kyselé deště, ničení ozonové vrstvy a klimatické změny v celosvětovém měřítku.

Máme však i nové možnosti. Jednou z nich je všeobecné zvýšení ekologického vědomí nejširší veřejnosti i většiny politických sil našeho kontinentu. Druhá vyplývá z úsilí středoevropských zemí vytvořit demokratické politické struktury a – přinejmenším v některých oblastech – dát základ sociálně a ekologicky orientovanému tržnímu hospodářství. Tuto příležitost můžeme buď využít nebo ztratit.

Soustředěnější, koordinovanější panevropské aktivity, těšící se silné podpoře, mohou výrazně zlepšit životní prostředí, mohou dokonce vytvořit přirozený základ příští integrované Evropy, snad i celé planety, což je stejně důležité. Ztratíme-li tyto příležitosti, riskujeme prohloubení frustrace lidí, obzvláště mladých generací; ve střední a východní Evropě pak dokonce i výbuch snah po obnově totalitních režimů nebo zavedení nekontrolované tržní ekonomiky, což by obojí vedlo k další nemilosrdné devastaci přírodních zdrojů a k dalšímu ničení životního prostředí.

Už teď máme značné zpoždění, chceme-li cíleně něco vykonat pro životní prostředí, chceme-li lépe koordinovat řešení našich ekologických problémů a zodpovědět související politické, ekonomické a sociální otázky. Jednostranné a izolované dílčí aktivity mohou být jen částečně účinné vzhledem ke složitostem lidského chování a propojenosti jak kontinentálních, tak planetárních ekosystémů.

Je čas vážít stupeň ohrožení a možnosti nápravy, analyzovat situaci, a přehodnotit naše plány a strategie. Jsme na křižovatce, na které je mnoho otázek a mnoho možných řešení. Podle mého mínění jsou nejdůležitější tři následující úkoly:

A: zlepšit zásadním způsobem funkci existujících evropských institucí zabývajících se ochranou a tvorbou životního prostředí, národních stejně jako mezinárodních, a integrovat je do panevropského systému či „mechanismu“, který by koordinoval úsilí o zlepšení životního prostředí na kontinentální úrovni; tento budoucí Evropský systém ochrany a tvorby životního prostředí pak založit jako část podobného systému ochrany životního prostředí v globálním měřítku;

B: vytvořit a přijmout Program životního prostředí pro Evropu a periodicky ho revidovat jako společný rámec aktivit zaměřených na ochranu a tvorbu životního prostředí; měli bychom totiž pohlížet na Evropu jako na jedinečný a velmi křehký ekologický celek;

C: hledat lidské hodnoty a etiku trvale udržitelného rozvoje jako základ takového způsobu života, který by znovu uvedl lidstvo do souladu s přírodou.

Všechny tyto cíle spolu souvisí. Nemůžeme plánovat obnovu životního prostředí v Evropě, aniž bychom měli dobře fungující mechanismus pro vyhodnocení panevropské situace, stanovené priority a aniž bychom co nejúčelněji využívali lidské, informační a finanční zdroje a činnosti; nemůžeme doufat ve zlepšení životního prostředí bez hlubokých změn postojů k životu, bez přehodnocení kritérií pro rozhodování v našem soukromém i veřejném životě.

### **A. Budoucí evropský systém ochrany a tvorby životního prostředí jako součást světového systému**

Z analýzy skutečného stavu systému ochrany životního prostředí v Evropě vyplývá, jak je důležité dosáhnout prvního cíle konference. Hned při prvním pohledu je jasné, že situace je velmi nevyrovnaná. V západní části Evropy jsou obecně dobře založené národní organizace ochrany životního prostředí, zatímco v posttotalitních zemích střední a východní Evropy jsou jen nově zrozená ministerstva ochrany životního prostředí nebo jiné organizace. Ještě nebezpečnější je, že nevyhnutelný zánik Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), založené na politické dominanci její největší země, znamená zánik platformy pro koordinaci národních aktivit ve střední a východní Evropě. Na druhé straně, v západní části našeho kontinentu, je několik překrývajících se mezinárodních či dokonce nadnárodních organizací pracujících na poli ochrany životního prostředí,

kteří vykonávají velmi významnou práci, ale často bez dostatečné koordinace. Nevyváženost mezi „institucionálním vakuem“ při koordinaci aktivit z oblasti životního prostředí ve střední a východní Evropě na jedné straně a „institucionálním přeplněním“ v západních evropských územích na straně druhé, netvoří solidní základ pro žádoucí a nezbytné zlepšení stavu našeho společného životního prostředí. Přirozený důsledek této situace je neexistence pan-evropské ekologické politiky.

Nedostatek koordinace je však i na globální úrovni. Program OSN pro životní prostředí (UNEP), jediná celosvětová organizace na ochranu životního prostředí, se zabývá především rozvojovými zeměmi, což je pravděpodobně jediný způsob jak využít omezené zdroje rozumně a spravedlivě. Institucionální rámec globální ochrany a tvorby životního prostředí a jeho finanční podpora v rámci systému Spojených národů není adekvátní rozsahu, závažnosti a fatální hrozbě zničení životního prostředí naší planety. Musíme využít konference o životním prostředí a rozvoji Spojených národů, jež se bude konat v Brazílii v příštím roce, aby se v celé struktuře Spojených národů podstatně posílily pozice životního prostředí, se zvláštním zaměřením na Evropu.

Možností na zlepšení institucionálního rámce spolupráce v oblasti životního prostředí na našem kontinentě je několik.

Prvním přirozeným krokem je organizovat pravidelné konference všech evropských ministrů odpovědných za stav životního prostředí (pravděpodobně jednou ročně), v inspirujícím duchu dublinských a doufejme, i dobříšských tradic. Mimochodem, z tohoto úhlu pohledu je Evropa velice pozadu za Afrikou, kde se takové konference pořádají od roku 1985, stejně tak za Latinskou Amerikou a Karibskou oblastí. Konference se mohou přeměnit v Radu evropských ministrů životního prostředí, možná s omezeným administrativním personálem, jež by se v evropských zemích cyklicky setkávala. Rada by mohla dohlížet na vyhodnocování stavu životního prostředí na našem kontinentě, určovat priority a cíle i činnosti pro jejich dosažení, koordinovat vytváření evropského monitorovacího a informačního systému, posílit a sjednotit evropskou legislativu na poli životního prostředí a vyvinout pan-evropskou strategii pro obnovu životního prostředí, která by měla zahrnovat soustředěné programy a projekty spolu s dostatečnou finanční podporou a systémem ekologické výchovy. Rada by měla vyvíjet činnost v úzké spolupráci s ekologicky orientovanými nevládními organizacemi.

Dalším krokem směrem k Evropskému systému ochrany a tvorby životního prostředí by mělo být založení Evropské agentury pro životní prostředí (EEA) jako panevropské instituce odpovídající návrhu Evropských společenství, zároveň však od počátku otevřená všem zainteresovaným

zemím našeho kontinentu na základě rovnosti. Agentura by mohla být financována všemi svými členskými zeměmi a řízena (či kontrolována) Konferencí Rady evropských ministrů životního prostředí. Česká a Slovenská Federativní Republika by byla potěšena umístěním této agentury v Praze. Agentura by mohla hrát natolik důležitou roli v budoucí Evropě, že v tomto případě můžeme zapomenout na zásadu „žádné nové instituce“, zvláště kdyby se existující evropské ekologicky orientované instituce integrovaly do rámce Evropského systému ochrany a tvorby životního prostředí, který by měl zvláštní, dobře propojenou a koordinovanou roli. Tento Systém by mohl mít velmi „plošnou“ síťovou strukturu, bez vytváření nových byrokratických a centralizovaných monster.

Všechny tyto kroky pomohou vytvořit budoucí Evropský systém ochrany a tvorby životního prostředí, který by pracoval jak za normálních okolností, tak v nouzových případech při haváriích a kalamitách, zahrnoval by všechny existující evropské organizace zaměřené na ochranu a tvorbu životního prostředí, zejména již vytvořené instituce Evropského společenství. Tento Systém by mohl zásadně přispět ke zvýšení účinnosti aktivit na poli životního prostředí a mohl by sloužit jako model pro příští integrovanou a zároveň decentralizovanou Evropu.

Rodící se Evropský systém ochrany a tvorby životního prostředí by měl být nazírán jako integrální část budoucího specifického celosvětového systému. Současná globální ekologická situace je natolik špatná a setrvačnost současných ekonomických, sociálních a politických trendů vedoucích k vyčerpání přírodních zdrojů a ničení životního prostředí natolik velká, že není jiný výběr. My, Evropané musíme přispět k přeměně existujícího systému Spojených národů, který je zatížen dlouhou tradicí „vrstevnatého“ přístupu, a posílit v něm ekologické myšlení. Účinný systém ochrany životního prostředí Spojených národů orientovaný na rozvážné užívání přírodních zdrojů na naší planetě a oživení jejího životního prostředí může tvořit jeden z hlavních pilířů celého systému SN, spolu s bezpečnostním systémem SN zabráňujícím konfliktům a hrozbám nebo je řešícím silou, s ekonomickým systémem SN podporujícím rozvoj, a sociálním systémem SN, zaměřeným na výchovu, kulturu, zdraví a jiné aspekty sociálního života naší planety. Doufejme, že koordinací činnosti těchto čtyř systémů SN najdeme lepší řešení existujících problémů a předejdeme příštím, a to tím, že obnovíme základy vzájemné jednoty mezi lidstvem a přírodou.

Je několik možností, jak posílit „čtvrtý pilíř“ systému Spojených národů. Nejslibnější je založit Světovou organizaci životního prostředí (WEO) jako agenturu koordinující ekologické úsilí v globálním měřítku. Příští WEO by mohla být založena na existujících strukturách UNEP. Návrh WEO by měl

obsahovat myšlenku „plošné“ sítě institucionální struktury, se srovnatelně malým koordinačním centrem, který by mohl být vytvořen z existujícího sekretariátu UNEP v Nairobi, a několika opravdu autonomních kontinentálních středisek ochrany životního prostředí sledujících stejnou, obecně „planetární“ strategii. Jednou z nich by mohla být Evropská organizace ochrany životního prostředí SN (EEO), která by mohla vzniknout z Regionálního úřadu pro Evropu UNEP anebo EHK SN. EEO by měla integrovat aktivity v oblasti životního prostředí na našem kontinentě s důrazem na přípravu budoucího Programu životního prostředí pro Evropu – o kterém se zmíním dále – a na koordinaci nově navrhované Evropské agentury pro životní prostředí, jako svého hlavního technicky zaměřeného orgánu. EEO by též mohla hrát úlohu sekretariátu Rady evropských ministrů životního prostředí, a být tak vlastně integrální částí navrhovaného Evropského systému ochrany a tvorby životního prostředí. Podobný vývoj by měl být podporován i na jiných kontinentech – můžeme předpokládat založení Africké organizace pro životní prostředí Spojených národů, Americké organizace pro životní prostředí SN atd. Rozsah činností různých kontinentálních organizací pro životní prostředí by mohl být velmi odlišný – pravděpodobně širší na kontinentech, jejichž území je rozděleno na velký počet zemí (jako například Evropa), a užší na kontinentech s malým počtem zemí.

Budoucí Světová organizace životního prostředí včetně Evropské organizace pro životní prostředí by mohla tvořit jeden ze základních kamenů světového bezpečnostního systému, odpovědného za bezpečnost v oblasti životního prostředí na naší planetě.

Pokud shledáme myšlenku Rady evropských ministrů životního prostředí plodnou, můžeme rozhodnout na této konferenci, že ji doporučíme našim vládám a založíme co nejdříve. Pokud můžeme kolektivně podpořit myšlenku Evropské organizace pro životní prostředí SN v rámci univerzální Světové organizace pro životní prostředí SN, můžeme ji doporučit jako jeden z klíčových předmětů k diskusi ve třetím koši Konference o životním prostředí a rozvoji SN v Brazílii v příštím roce.

## B. K programu životního prostředí pro Evropu

Existující, a co více, hrozivé problémy životního prostředí na našem kontinentě jsou vzájemně propojené četnými a často komplikovanými nitkami. Můžeme se přesvědčit o nepříznivých účincích našich činností daleko od míst jejich původu s kratším či delším časovým zpožděním – ohrožujeme současné i příští generace a dokonce sám život na naší planetě. Tradiční schéma „příčina – účinek“ jako okamžitý zpětnovazební nástroj, které je hluboce zakořeněné v našich myslích, nefunguje; nemůže již být užito jako základní pravidlo rozhodování. Moc „severních“ zemí – například

– je založena na emisích CO<sub>2</sub>, přispívajících ke zvýšení globálních teplot, a tím způsobujících stoupání hladin oceánů ohrožujících Bangladéš.

Žijeme ve světě, kde si žádná nebo jednotlivá země nebo skupina zemí nemůže, přes své vlastní izolované snahy, zajistit ochranu životního prostředí, bez ohledu na to, jak intenzivní tyto snahy jsou. Žijeme ve vzájemně závislém světě, kde solidarita mezi různými národy, zeměmi a kontinenty není jen manifestací altruismu, ale též projevem moudrosti.

Věřím, že my Evropané potřebujeme celistvý program životního prostředí pro náš kontinent jako rámec pro koordinované národní a mezinárodní úsilí. Tento program by mohl být nejvýznamnějším důsledkem navrhovaného Evropského systému ochrany a tvorby životního prostředí a zároveň základním prostředkem jeho posílení.

Evropský program životního prostředí by měl v první řadě jak určit priority pro nápravu či odstranění škod na životním prostředí, tak zabránit dalším škodám na kontinentu. Evropská strategie na tomto poli by se pak zaměřila zejména na:

**a) vytváření jednotného monitorovacího a informačního systému životního prostředí v Evropě**

**b) sjednocení a posílení evropské legislativy v oblasti životního prostředí**

**c) vytváření účinných ekonomických nástrojů v evropském ekonomickém systému**

**d) zdokonalování úrovně evropského systému výzkumu, výchovy a vzdělávání v oblasti životního prostředí**

**e) podporu technologických programů a projektů zaměřených na obnovitelné zdroje energie, snižování objemu odpadů a podporu ekologicky šetrných technologií a výrobků**

**f) iniciaci specifických evropských regionálních programů a projektů spolupráce, orientovaných na řešení nejdůležitějších ekologických problémů v kritických oblastech a na obnovení ekologické stability evropské krajiny**

**g) vytváření zdrojů určených pro uskutečnění Programu životního prostředí pro Evropu, a to lidských, finančních, informačních i jiných.**

Odložme na okamžik ohledy na politické hranice mapující náš kontinent a soustředme raději svou pozornost na přirozenější linie oddělující povodí a přímořské oblasti, průmyslové, sídelní a zemědělské oblasti, pohoří a historické jazykové a kulturní regiony; existují již některé povzbuzující příklady, jako je čištění povodí Rýna. Tento příklad by měly následovat i snahy o vyčištění dalších mezinárodních povodí jako jsou Odra, Dunaj

a jiné. Komplikované ekologické, ekonomické a sociální problémy mohou země jako Československo řešit pouze ve spolupráci se svými sousedy; v těchto oblastech půjde zejména o společný program v průmyslově znečištěném Slezsku nebo v „černém trojúhelníku“ českých, polských a německých uhelných dolů těsně u naší společné hranice, což bude ještě obtížnější.

Budoucí Program životního prostředí pro Evropu by mohl být jedním z několika integrovaných panevropských programů včetně Evropského energetického programu navrhovaného ministerským předsedou Nizozemska, schopných odpovědět na současné a budoucí ohrožení. Je životně důležité integrovat ekologické podvědomí se sociálně a ekonomicky orientovaným rozvojem. Na druhé straně by Program životního prostředí pro Evropu měl být příspěvkem k žádoucímu Globálnímu ekologickému programu, koordinovanému eventuálně navrhovanou Světovou organizací ochrany životního prostředí (WEO). Tato volná síť vzájemně propojených programů by mohla dlouhodobě založit stálou generální strategii trvale udržitelného rozvoje na kontinentální i globální úrovni, přičemž si ponechává nezbytnou flexibilitu regionálních, národních a mezinárodních organizací. Všechny tyto myšlenky mohou být realizovány jen s podporou zemí s dlouhodobou zkušeností v oblasti životního prostředí. Proto jsem potěšen, že naši kolegové z USA, Kanady a Japonska jsou zde s námi.

### **C. Hledání lidských hodnot pro dosažení harmonie mezi lidstvem a přírodou**

Toto hledání je nejpotřebnější, také však nejobtížnější dosažitelný cíl naší konference. Evropa byla kolébkou lidských hodnot, které změnily téměř celý svět, znamenaly enormní sociální skok dopředu na některých místech naší planety, ale současně vytvořily složité ekologické problémy rychlým čerpáním přírodních zdrojů naší planety, zabíjejícím množstvím druhů a ničícím mnoho zvláštních, ale i citlivých lidských kultur na všech kontinentech. Musíme se poučit z historie a našich osudových chyb. Zároveň bychom měli znovu objevit hodnotu skromnosti a pamatovat, že lidé kdysi dávno znali tajemství soužití s přírodou a že toto umění v mnohých částech světa stále existuje.

Musíme znovu vnést mezi kritéria našeho rozhodování odpovědnost za naše životy a za životní prostředí člověka. Přírodu musíme chránit nejen pro blaho člověka, hlavně však pro její jedinečnou vnitřní hodnotu. Musíme znovu objevit filozofii „úcty k životu“ A. Schweitzera. Musíme nalézt také dostatek moudrosti k analýze nesmírného množství vědomostí, které bylo shromážděno lidmi v posledních stoletích a dekadách, vyvodit z toho

některá obecná pravidla lidského chování, slučitelná s trvale udržitelným rozvojem a přijmout je.

Doufám, že máte tato tři hlavní témata konference za důležitá a naléhavá, což lze usoudit i z Vaší přítomnosti zde. Následující brainstormingová diskuse by se měla soustředit především na přesné definování otevřených otázek, protože jen tehdy lze nalézt užitečné odpovědi. Nemáme příliš mnoho času a naše zodpovědnost je nesmírná. My ekologové bychom neměli pouze zajistit výkonnější institucionální strukturu a připravit lepší program pro životní prostředí, ale také lidem nabídnout nové, méně sobecké způsoby života.

## *The Environmental Dimension of European Integration*

**Josef Vavroušek**

**Opening statement made by the Minister and chairman  
of the Federal Committee for the Environment of  
the Czech and Slovak Federal Republic at the Dobříš  
Ministerial Conference**



We, Europeans, are witnesses and victims, but also instigators, of the ever-continuing processes of continental and planetary environmental degradation, some of which threatens to be irreversible. In all our countries we face deep environmental problems with dramatic effects on human health and the economy, even though these problems are especially severe in some areas of central, eastern and southern Europe as part of the undesirable heritage left by totalitarian regimes. Our emissions of acid compounds, greenhouse gases and other pollutants are also contributing to the rise of dangerous global problems including acid rain, the depletion of the ozone layer and climatic changes on a worldwide scale.

But now there are new opportunities. One is the growing environmental awareness of the general public and most political forces of our continent. The second arises from the efforts of central and eastern European countries to establish democratic political structures and – at least in some areas – to construct socially and environmentally-oriented market economies. These opportunities can be either seized or missed.

More focused, strongly supported, and better coordinated pan-European activities could create a better environment and, perhaps just as importantly, could form a natural basis for the future integrated Europe, and – perhaps – the whole planet. Missing these opportunities risks deepening the frustration of the people, especially the younger generations, and in central and eastern Europe could trigger attempts to reestablish authoritarian regimes or introduce uncontrolled free-market practices, both leading to the ruthless devastation of natural resources and further environmental deterioration.

We are long overdue for more dedicated and better coordinated pan-European action focusing on solutions to our environmental problems

and answers to the corresponding political, economic and social questions. Unilateral and isolated sectoral activity can be only partially beneficial due to the complexity of human behaviour and interconnectedness of continental as well as planetary ecosystems.

This is the time to weigh the threats and opportunities, to analyze the situation, and to reassess our plans and strategies. We are at a crossroad. There are many open questions and different possible solutions, but the following three objectives are – in my opinion – most crucial:

A: to substantially improve the existing European environmental protection and restoration institutions, national as well as international, and integrate them into a pan-European system or co-ordinative „mechanism“ of environmental efforts at the continental level; this future European environmental protection and restoration system has to be established as an integral part of a similar global system.

B: to develop, implement and periodically revise an Environmental Programme for Europe as the common framework for environment-oriented activities; we can and should see Europe as a single and very fragile ecological unit;

C: to seek human values and environmental ethics for sustainable development as the basis for such ways of life which can reestablish the harmony humankind and nature.

All these objectives are mutually dependent. We cannot prepare the blueprint for the environmental revitalization of Europe without having a properly-working mechanism for evaluating the pan-European situation, setting up priorities, and making optimal use of existing human, information and financial resources and actions; and we cannot hope for better environment without deep changes in our attitudes towards life, without reassessment of criteria for decision-making in our private as well public lives.

### **A. Towards the European Environmental Protection and Restoration System as a Contribution to the World System**

The importance of achieving the first conference objective springs from the analysis of the actual state of environmental protection systems in Europe. Even at first sight is clear that the situation is very unbalanced. In the western part of Europe there are generally well established national environment protection organizations, while in the post-totalitarian countries of central and eastern Europe there are only newborn environmental protection ministries or other agencies.

But even more dangerous is that the unavoidable decline of the Council

of the Mutual Economic Assistance (COMECON), which was based on the political domination by its largest country, means that there is a severe lack of international platforms for the coordination of national environmental activities in central and eastern Europe. On the contrary, in the western part of our continent, there are several overlapping international or even supranational organizations working in the field of environmental protection which are doing very important work, but sometimes without sufficient coordination. The imbalance between the „institutional vacuum“ in the field of the coordination of environmental activities in the territory of central and eastern Europe on the one hand, and the „institutional overcrowding“ in the western European territories on the other, cannot form the solid background for the desirable and necessary improvement of the quality of our common environment. The non-existence of a pan-European environmental policy is the natural consequence of this situation.

We can see the lack of co-ordination also at the global level. The United Nations Environmental Programme, the only world-wide environmentally-oriented organization, is engaged first of all by the developing countries, which is probably the only way to use its very limited funds rationally and justly. The institutional framework of global environmental protection and restoration activities and its financial support in the United Nations System is quite inadequate in relation to the scope, severity, and threatening fatality of planetary environmental deterioration. We must use the UN Conference on Environment and Development, which will be held in Brazil next year, for substantial strengthening of the environmental position within the whole UN structure, with specific concentration on Europe.

There are several options for improving the international institutional framework for environmental cooperation on our continent.

The first natural step is to organize regular conferences of all European ministers responsible for environment (probably once a year), following the inspiring Dublin and, I hope, Dobříš traditions. By the way Europe is – from this point of view – well behind Africa, where such conferences have been held since 1985, as well as in Latin America and the Caribbean. The Conference might transform itself into a Council of European Environment Ministers, perhaps even with a small staff, with meetings rotating among the European countries. The Council could oversee the evaluation of the environmental situation of our continent, set priorities for action and targets for achieving them, coordinate the processes of building up a European environment monitoring and information system, strengthen and unify European environmental legislation, and develop a pan-European strategy for environmental revival, which must include concrete programmes

and projects together with sufficient financial support and a system of ecological education. The Council should operate in close cooperation with environmentally-oriented NGOs.

The second step towards a European Environmental Protection and Restoration System may be to establish the European Environment Agency as a pan-European institution following the proposal of the European Community, but from the outset open to all interested countries of our continent on the basis of equality. The Agency might be financed by all its member countries and guided (or controlled) by the Conference of the Council of European Environment Ministers. The Czech and Slovak Federal Republic would be pleased to have this agency located in Prague. The Agency could play such an important role in the future Europe that in its case we can forget the general dictum „no new institutions“, especially if existing European environment oriented international institutions integrate into the framework of the European Environmental Protection and Restoration System, playing there some specific, but interconnected and well-coordinated role. The system thus could have a very „flat“, network structure, without creating a new bureaucratic and centralized monster.

The emerging European Environmental Protection and Restoration System should be seen as an integral part of a future specific world-wide system. The current global environmental situation is so bad and the inertia of recent economic, social and political trends leading to depletion of natural resources and environmental deterioration so enormous, that there is no other choice. We, Europeans, must contribute to reshape the existing United Nations System, which is now burdened by a long tradition of the „add – on“ approach, and really reinforce the role of environmental thinking there. An effective UN environmental system oriented to the careful use of natural resources of our planet and revitalization of its environment could form one of the four main pillars of the whole UN System, together with the UN security system preventing or solving military conflicts and threats by force, the UN economic system supporting development, and the UN social system oriented towards education, culture, health and other aspects of social life on our planet. By the coordinating actions of these four UN Systems we could find – I hope – better solutions to existing problems and prevention of future ones, inter alia by establishing a balance between humankind and nature.

There are several options for strengthening the „fourth pillar“ of the UN system. The most promising of them is to establish the UN World Environment Organization (WEO) as the agency coordinating environmentally-oriented efforts on a global scale. The future WEO could be based on the existing UNEP structures. The blueprint for WEO should adopt the idea of

a „flat“ network institutional structure, with a comparatively small coordinating centre which could be founded from the existing UNEP secretariat in Nairobi, and several highly autonomous continental environmental centres following the same general „planetary“ strategy. One of them could be the UN European Environment Organization (EEO), which could emerge from UNEP's Regional Office for Europe or UN Economic Commission for Europe. EEO should integrate the environmental activities on our continent with the emphasis on preparation of a future Environmental Programme for Europe – which will be mentioned below – and on the coordination of the proposed European Environment Agency as their main technical supporting body, EEO could also play the role of secretariat of the Council of European Environment Ministers, and thus could be seen as an integral part of the proposed European Environment Protection and Restoration System. Similar developments could also be encouraged on all other continents – we can presume the establishment of a UN African Environment Organization, of a UN North American Environment Organization, and so on. The scope of activities of different continental Environment Organisations could be very distinctive – probably broader in the continents whose territories are divided into a large number of countries (such as Europe), and narrower in the continents with a small number of countries.

The future UN World Environment Organization including the European Environment Organization could form one of the cornerstones of a future world security system, responsible for the environmental security of our planet.

If we find the ideas of the Council of European Environmental Ministers and the European Environment Agency fruitful, we can decide at this Conference to recommend them to our governments and to establish them as soon as possible. If we can collectively support the idea of the UN European Environment Organization in the framework of a universal UN World Environment Organization, we can recommend it as one of the key subjects of discussion in the third basket of the UN Conference on Environment and Development in Brazil next year.

### **B. Towards the Environmental Programme for Europe**

The existing, and even more so, the threatening environmental problems of our continent are mutually connected by innumerable and often very complicated links. Adverse effects of our activities can be witnessed far away from the places of their origin with shorter or longer time delays – we are endangering present as well as future generations and even life on our planet itself. The traditional „cause and effect“ scheme as an immediate

feed-back corrective tool, which is still deeply rooted in our minds, does not work; it cannot be used as the basic role for decision-making any more. The wealth of „northern“ countries – for example – is based on the CO<sub>2</sub> emissions contributing to the increase of global temperatures and thus the rising sea level threatening Bangladesh.

We are living in a world where no single country or group of countries can, through their own isolated efforts, ensure environmental protection, regardless of how intensive these efforts are. We are living in an interdependent world where solidarity between different peoples, countries and continents is not only a manifestation of altruism, but also the demonstration of wisdom.

I believe that we, Europeans, need a concise environmental programme for our continent as the framework for coordinated national and international efforts. This programme could be the most important product of the proposed European Environmental Protection and Restoration System and at the same time the principal incentive for its strengthening.

The Environmental Programme for Europe could first of all identify the continental priorities for the reparation or compensation of existing environmental damages and the prevention of future ones. A general European strategy in the field could then be established, including especially:

- a) creating an advanced and unified European environmental monitoring and information system**
- b) unifying and strengthening European environmental legislation**
- c) building effective economic measures in the European economic systems**
- d) developing advanced European environmental research, education and training systems**
- e) supporting technological programmes and projects aimed at renewable sources of energy, reducing wastes and promoting environmental – friendly technologies and products**
- f) initiating specific cooperative European regional programmes and projects oriented to crucial areas to cure the most important environmental problems and rebuild the foundation of ecological stability of the European landscape**
- g) building human, financial, information and other resources dedicated to the implementation of the Environmental Programme for Europe.**

We should put aside for a while the political borders mapping our continent and rather concentrate our attention on much more natural lines dividing

different seas and river basins; industrial, urban and agriculture areas; mountain ranges; and historical language and cultural regions. There are some encouraging examples, such as the cleaning of the Rhine catchment area. The Oder, Danube, and other international rivers basins should follow. Only with its neighbours can countries such as Czechoslovakia solve their complicated environmental, economic and social problems, which in this region means cooperative programmes for the industrial pollution in Silesia and, even more difficult, the „Dirty Triangle“ of Czech, Polish and German coal mines close to our common borders.

The future Environmental Programme for Europe could be one of several mutually integrated pan-European programmes, including the European Energy Programme proposed by the prime minister of the Netherlands, which could together form the coordinated European response to the present and future threats. It is vitally important to integrate environmental awareness with socially and economically – oriented development. To see it from the other side, the Environmental Programme for Europe should be a contribution to the desirable Global environmental programme, which could be coordinated by the proposed UN World Environment Organization. Such a loose network of interlinked programmes could establish a long-term stable general strategy for sustainable development on continental and global levels, while keeping the necessary flexibility of regional, national and international activities. All these ideas can only be realized with the support of countries with long-standing experience in environmental protection. Thus I am pleased that our colleagues from the U.S.A., Canada and Japan are here with us.

### **C. Seeking Human Values for the Harmony Between Humankind and Nature**

This is the most needed but also the most difficult target of our Conference. Europe was the cradle of the human values which changed almost the whole world, bringing an enormous economic and social leap forward in some parts of the planet, but at the same time unconsciously creating severe global environmental problems, quickly depleting natural resources, killing off a great number of species and destroying many admirable, but also vulnerable, human cultures on all continents. We must reflect upon our history and learn from our crucial mistakes. At the same time we should, by choice, regain values such as modesty and remember that people once knew, many years ago, the secrets of living with nature, and that this knowledge still exists in some parts of the world.

We must introduce responsibility for our lives and for the human environment into our decision-making criteria. Nature must be protected

not only because of its benefits for humankind but also, and perhaps especially, because of its immense intrinsic value. We must rediscover the A. Schweitzer philosophy of „respect for life“. Then we must find the wisdom to analyze the enormous knowledge, which has been collected by humankind in the last centuries and decades, and derive from it and internalise some general rules of human behaviour compatible with an idea of sustainable development.

I hope you have found the three main proposed themes of our Conference important and urgent, as your presence indicates. The following brainstorming-like discussions should be concentrated first of all on the more precise definitions of the open questions, because only then can we find useful answers. We do not have much time and our responsibility is so immense. We environmentalists should not only establish more effective institutional architecture and prepare better environmental programmes, but also offer to the people new, less selfish ways of life.

## Několik vzpomínek na organizaci ministerské konference v Dobříši 1991

**Jiří Dlouhý**

**Myšlenka zorganizovat celoevropskou konferenci ministrů životního prostředí uzrála v hlavě Josefa Vavrouška nedlouho po nastoupení do funkce federálního ministra životního prostředí v létě 1990, a jak bylo pro Josefa typické, začal tuto myšlenku okamžitě všemi silami prosazovat. Jako ministr a předseda Federálního výboru pro životní prostředí (tehdejšího federálního ministerstva, které existovalo vedle dvou ministerstev národních), k tomu měl sice dost pravomocí, ale poměrně málo spolupracovníků, kteří by věřili v úspěch této velmi idealistické myšlenky.**



Ze začátku nenalezl příliš pochopení na žádné straně, a to dokonce ani na svém ministerstvu, ale svým důsledným postupem nakonec dosáhl toho, že si pan-evropskou konferenci vzala za svou i Evropská komise, a to bylo základem úspěchu. Z dnešního hlediska by bylo zcela nemožné takovou myšlenku realizovat v tak krátké době, ale na začátku devadesátých let se povedlo využít právě probíhajících změn v Evropě a všeobecné euforie z pádu železné opony, i momentu překvapení z pádu komunismu. Mnohé diplomatické zvyklosti a povinnosti bylo v té době možné zcela „přeskočit“ a většinu problémů řešit improvizací „za letu“.

Jako místo konference byl vybrán zámek v Dobříši, za socialismu sídlo československých spisovatelů, komplex s nádhernými zahradami, pěkným sálem a několika honosnými pokoji. Do sálu se ovšem vešel jen velice omezený počet účastníků a tak nakonec plenární jednání probíhala ve velmi stísněných podmínkách, v sále mohli být za každou delegaci max. 3 lidé, ostatní mohli pouze poslouchat přenos ve vedlejších prostorech.

Celá organizace konference byla na bedrech velmi malé skupinky lidí – sekretariát tvořili 4 lidé a teprve v samém závěru začali pomáhat i další pracovníci ministerstva. S vlastní náplní konference pomáhali také mladí zahraniční stážisté Federálního výboru životního prostředí, kteří účast na organizaci takovéto akce pojali jako životní šanci. Rozpočet konference byl velmi skromný – Československá vláda přidala na organizaci cca 1 mil. Kč, přispěly některé mezinárodní organizace, především Evropská komise a celý rozpočet nepřesáhl 4 mil. Kč. To bylo vzhledem k rozsahu konference i doprovodných akcí (koncert,

výstava obrazů, výstava knih) a především v porovnání s následujícími konferencemi zcela zanedbatelná částka.

Ubytování účastníků konference bylo také docela pozoruhodné – původně se nepočítalo s tak velkou účastí delegátů a tak Josef myslel, že pro hlavy delegací vyhradí pokoje přímo v zámku, část delegací bude ubytována v hotelu Panorama v Praze a pro delegáty z východní Evropy bylo zajištěno ubytování v bývalém rekreačním sídle komunistických prominentů na Orlíku-Vystrkově, členové delegací pak měli obsadit místní hotely v Dobříši. Ukázalo se však, že zástupci některých zemí či organizací striktně vyžadují vyšší kvalitu ubytování atd. Kapacita hotelů v té době byla velmi malá a tak, jak se postupně na konferenci hlásili další a další delegace, nezbylo Vavrouškovi, než poníženě žádat tehdejší ředitelku Čedoku o pomoc. To se nakonec povedlo a pro účastníky konference bylo mimořádně zpřístupněno jedno křídlo dnešního hotelu Hilton, ačkoliv oficiální otevření hotelu bylo až o 14 dnů později.

Také Josefovy představy o dopravě hostů společnými autobusy z Prahy do Dobříše se nesetkaly s příliš kladnou odezvou a většina delegací se nechala vozit vozidly svých ambasad – a tak jsme měli před zámkem dost velké problémy s parkováním.

V rámci sekretariátu jsme pak museli řešit skutečně různorodé problémy jednotlivých účastníků, od dojednání příletu speciálu pro francouzskou delegaci, přes registraci zbraní ochranky německého ministra životního prostředí, oficiální protokoly spojené s návštěvou švýcarského ministra, který byl čirou náhodou zrovna na tento půlrok také švýcarským prezidentem. Některé delegace dorazily po vlastní ose – autem, např. Lichtenštejnci, či dva pobaltské ministři, kteří přijeli společně starším mikrobusem RAF. Ještě pozoruhodnější byl třetí pobaltský ministr, který přijel sám vlastním autem, a protože netušil, že mu hradíme ubytování, přespál první noc v autě kdesi v lese.

Konference byla signálem nového přístupu v oblasti nejen životního prostředí, ale otevřenosti společnosti vůbec. Myslím, že poprvé byla v rámci ministerského jednání uvítána delegace z paralelní konference nevládních organizací (která probíhala v nedalekých Přestavlkách), a byly zde předneseny a diskutovány její závěry. Na té nejvyšší úrovni dala dohromady nejen ministry z evropského regionu, ale všechny důležité globální hráče jako velké světové banky (WB, EBRD), zástupce různých orgánů OSN, mezinárodní organizace jako IUCN ale i NATO atd. Přizvala ovšem také umělce (na výstavě fotografií se svými pracemi podíleli významní fotografové jako Josef Koudelka nebo Pavel Štecha; proběhl koncert Stamicova kvarteta) a významné filosofy, kteří vedli celou jednu sekci konference věnovanou lidským hodnotám (ve sborníčku z této sekce jsou texty například Arne Naesse nebo Erazima Koháka). Zájem a péče o životní prostředí tak byly poprvé pojaty jako akt všeobecné lidskosti, humanity, která by měla spojoval různé partikulární zájmy, nikoli je stavět proti sobě. Právě tato všeobecná dimenze je mementem, které po konferenci zbylo, a na které by se mělo stále myslet a navazovat.

S konferencí bylo spojeno také několik humorných situací. Jednou z doprovodných akcí byla například výstava odborných publikací, které si organizační výbor vyžádal u renomovaných nakladatelství, a které byly k této příležitosti zaslány zdarma. Měly se pak stát základem knihovny Federálního výboru pro životní prostředí – avšak většina z těch nejlepších se z výstavy ztratila. Nejspíše v té všeobecné euforii se někdo domníval, že knihy jsou pro účastníky volně k dispozici, a některé si odvezl spolu s konferenčními materiály.

Celkově byl program konference velmi nabitý a bylo obtížné sledovat všechno, co se kde dělo. Projednával se Evropský systém pro ochranu a tvorbu životního prostředí, a Program životního prostředí pro Evropu. Především se diskutovalo o možnostech pomoci zemím střední a východní Evropy, a dospělo se k závěru, že ochrana životního prostředí by se měla stát součástí ekonomické transformace (a to od samého počátku), ale také mezinárodní pomoci zaměřené na nápravu škod. Hlediska životního prostředí měla být zahrnuta do investičních aktivit významných světových bank; v té době byla také založena Evropská banka pro obnovu a rozvoj, která byla dost ekologicky orientovaná, a tedy naděje na „ozelenění ekonomiky“ byly zcela na místě. Tehdy vznikly také významné iniciativy, jako je Podnikatelská charta pro trvale udržitelný rozvoj, která měla zajistit ekologicky konzistentní chování podniků, nebo Pravidla chování podniků pracujících nebo investujících ve středo- a východoevropských zemích. Zdá se, že tehdejší ekonomika byla plná ideálů, a dost často je také uskutečňovala.

Mluvil se o dálkovém znečištění, regionální spolupráci a dalších perspektivách spolupráce v kontinentálním měřítku. Kromě toho, že se řešila tehdy aktuální témata jako například systémy ochrany přírody v Evropě (a jejich příhraniční vztahy), často dosti idealisticky (vytvoření finančních zdrojů, které budou dostupné v novém klimatu porozumění v Evropě), tak se hledal určitý základ pro společný postup – např. ve vytvoření jednotného informačního systému a společného výzkumu. Zde se položil základ pro vznik Zprávy o stavu životního prostředí v Evropě, a také Evropské agentury životního prostředí, budoucí EEA, jejíž sídlo (jak se tehdy Josef Vavroušek domníval) by mohlo být právě v Dobříši. Že to nakonec dopadlo jinak, bylo ale celkem zákonité.

Když pomineme všechna oficiální stanoviska, prohlášení a Deklarace, hlavní myšlenky, které Vavroušek prosazoval, byly následující dvě:

Životní prostředí v Evropě není problémem států, ale geografických regionů. Po proběhlých změnách máme sice různě výkonné ekonomiky, ale především vzhledem k problémům životního prostředí jsme si rovni a musíme je řešit společně.

Problémy životního prostředí nelze řešit jen technickými prostředky, je třeba změnit základní filozofii lidského chování, musíme změnit lidské hodnoty a priority jednání.

Tato etická dimenze odlišovala Dobříšskou konferenci od všech ostatních jednání tohoto druhu a navodila tehdy velice příjemnou a vstřícnou atmosféru. Naděje, které se k obnově životního prostředí upínaly, pak byly v základu mnoha závazků a budoucích činů.

Konference nastartovala proces ministerských konferencí v Evropě (který běží dodnes), a dá se říci, že byla nejvýznamnější z těch, co dosud proběhly. První z ironií osudu bylo, že vzbudila více zájmu v zahraničí, než v tehdejší československé federaci, a také více v západních zemích, než v zemích střední a východní Evropy, kterým právě měla zprostředkovat pomoc. Ihned po jejím skončení byla zahájena příprava následné konference ve švýcarském Lucernu, na Federální výbor byl přijat Holanďan speciálně na přípravu této konference, a byly vytvořeny pracovní skupiny pro určitá témata (přípravu akčního plánu zaměřeného na střední a východní Evropu; přípravu střednědobé a dlouhodobé strategie péče o životní prostředí v Evropě; pracovní skupina pro ochranu přírody a pro přípravu zprávy o stavu životního prostředí v Evropě). A tady je druhá ironie osudu – Lucernské konference se Josef Vavroušek zúčastnil již za delegaci nevládních organizací. Federální výbor pro životní prostředí byl totiž v roce 1993, kdy se konala, již zrušen, stejně jako Česká a Slovenská Federativní Republika, jejíž období existence se v podstatě krylo s trváním samotného FVŽP. A při své opravdu osudové smůle už Josef nebyl ani na třetí ministerské konference v říjnu 1995 v Sofii. Ale to už je jiný příběh...

## *Several Memories from the Organization of the Ministerial Conference in Dobříš 1991*

**Jiří Dlouhý**



**The idea to organize a Pan-European Conference of the Environment Ministers developed in Josef Vavroušek's mind after he had assumed the post of Federal Minister of Environment in summer 1990 and as it was typical of him, he started promoting his idea immediately for all he was worth. As a Minister and chairman of the Federal Committee on Environment (Federal Ministry of Environment of that time that operated in parallel with two national Ministries of Environment) he had sufficient authority for that, but few colleagues believed in success of such an idealistic view.**

In the beginning he found little sympathy on either side, even in his Ministry, but by taking a consistent approach he achieved that the European Commission embraced the Pan-European Conference, which was the foundation for success. From today's point of the view it would be absolutely impossible to implement this idea in such a short time, but in the beginning of the 90's he could take advantage of ongoing changes in Europe and universal euphoria from the fall of the Iron curtain and also the moment of surprise from the fall of communism. Many diplomatic customs and habits could in those times be simply forgotten and most of the problems could be fixed while on the go. The Dobříš Castle, former socialistic residence of some of the Czechoslovak writers, was chosen as a place for the Conference. It was a complex with beautiful gardens, a pretty hall and several ostentatious rooms. Only a limited number of participants could fit into the hall, so plenary sessions were held in cramped conditions, 3 people as a maximum for a delegation could be in the hall, others had to listen to a broadcast in adjacent rooms.

The whole responsibility for the organization of the Conference rested with a small group of people – secretariat was composed of 4 people and in the end of the Conference other Ministerial staff was involved in it. Young foreign trainees of the Federal Committee on Environment, who saw their participation at the organization of such an event as their life chance, were helping with the work on the actual content of the Conference. The budget of the Conference was very modest – the Czechoslovak Government contributed ca 1 million

Czechoslovak crowns, some international organizations, in particular the European Commission, contributed to the Conference and the overall budget did not exceed 4 Million Czechoslovak crowns. This amount was minor in comparison with the expenditures of the next Conferences and taking into account the scope of the Conference and its side-events (concerts, art exhibitions, book exhibition, etc.).

The accommodation of the participants was also noteworthy – such huge participation was originally not expected, so Josef thought that rooms in the Castle could be reserved for Heads of Delegations, some delegates would stay in Hotel Panorama in Prague and accommodation for delegates from Eastern Europe was reserved in former holiday complex of communist prominent people in Orlik – Vysrkov, others should stay in local hotels in Dobříš. However, representatives of some countries and organizations strictly demanded higher quality of accommodation. Capacity of hotels of that time was limited and with a growing number of participants Mr. Vavroušek had to humbly ask the then director of Čedok travel agency for help. It succeeded and one part of Hotel Hilton was extraordinarily made accessible for the participants, even though the official opening was scheduled 14 days later.

Josef's views on guest transportation by common buses from Prague were accepted lukewarmly and most delegates used cars of their embassies, so we had to face problems with parking places in front of the Castle.

While servicing the Conference, we had to find solutions to a number of individual problems, such as landing of French delegation Government plane, registering the weapons of the bodyguards of the German Minister of Environment of Germany, diplomatic protocol related to visit of the Minister of Environment of Switzerland who also happened to be President of Switzerland at the time of the Conference. Some delegates came individually – by car, e.g. Liechtenstein delegation or two Baltic Ministers, who arrived together in an ancient minibus RAF. It was noteworthy that the third Baltic Minister came by his own car and as he did not know that expenses for accommodation were covered from the budget of the Conference – he stayed the first night in his car.

The Conference provided not only new signals towards environment but also to civil society. It was maybe the first time when a delegation from parallel conference of NGOs, held in nearby Přestavky, was invited in the framework of a ministerial meeting and its outcomes were presented and discussed at the Conference. It brought together Ministers from European region as well as all important global stakeholders, such as the World Bank and European Bank for Reconstruction and Development, representatives of various UN bodies, international organizations (IUCN, NATO, etc.). Artists were also invited (well – known photographers took part at the photo exhibition, e.g. Josef Koudelka or Pavel Štěcha; Stamica Quartet had a concert) and so were distinguished philosophers, who chaired one whole section there of the Conference

that was dedicated to human values (in the collection from this section are contributions from Arne Naesse or Erazim Kohák). The interest and devotion for the environment were for the first time conceived as an act of general humanity which should interconnect various particular interests and not to put them against each other. This general dimension was exactly the memento that remained after the Conference and one of which we should keep thinking and developing.

Several funny situations accompanied the Conference. One of the side events was an exhibition of specialized publications that were ordered by the Organization Committee from established publishing houses and with which the organizers of the conference were provided for free. They should have been a basis for the library of the Federal Committee on Environment – but most of the best books disappeared from the exhibition. Apparently, in the overall euphoria, some people assumed that the books were placed at participant's disposal, so few of them were taken home, together with conference documents.

On the whole, the conference agenda was overloaded and it was difficult to observe everything that was taking place. Participants discussed the European Environmental Protection and Restoration System (EEPRS) and the Environmental Programme for Europe (EPE). In particular, possible ways how to help countries of Central and Eastern Europe were discussed and it was concluded that environmental protection should be a part of economic transformation (from the beginning) and included in international assistance focused on disposal of environmental degradation. It was agreed that environmental concerns should be integrated in investment activities of significant worlds banks. At that time, the European Bank for Reconstruction and Development was established, which was significantly environment-oriented and thus the hopes for greener economy policy were more than legitimate. Important initiatives were taken, such as the Business Charter for Sustainable Development to help ensure environmentally sound development of enterprises or a Code of Conduct for enterprises operating or investing in Central and Eastern Europe. The economy of that time seemed to be filled with many ideals which were very often implemented.

Furthermore, long-range air pollution, regional cooperation and other cooperation perspectives in a continental context were discussed. Apart from the fact, that the conference dealt with the then current issues (often rather in an idealistic spirit), as for example the European systems of environment protection (and their cross – border impacts), it also strove to find certain base for common progress – e. g. creation of an integrated information and research systems. Foundations were laid for establishment of state of pan-European environment reports and the European Environment Agency, EEA, whose seat could have been (as Josef Vavroušek assumed) in Dobříš. Naturally as it was, it all turned out differently.

The main views, apart from official statements and declarations, promoted by Vavroušek, were two:

The Environment in Europe is not an issue of respective countries, but it is regarded as the issue of geographical regions. Following the changes that occurred, we have diversely efficient economies, but due to environmental challenges we are equal and we have to address them in a common way.

Environmental challenges could not be addressed only by technical means but basic philosophy of human behaviour needs to be changed, we have to change human values and priorities for actions.

This ethic dimension distinguished the Dobříš Conference from all the other meetings of this kind and created a very pleasant and helpful atmosphere. Expectations towards environmental restoration became later the basis for many commitments and future actions.

The Conference launched the process of ministerial conferences in Europe (that has been running until today) and I can dare to say that it was the most important conference from recently held ones. Ironically, it attracted more interest abroad than in the Czechoslovak Federation and as well as in western countries than in countries of Central and Eastern Europe, to which it should facilitate help. Immediately after its end, the preparation of the following conference in the Swiss town of Luzern was initiated and the Federal Committee hired specially for the preparation of this Conference a Dutchman and there were also established working groups for selected topics (preparation of the Action plan for Central and Eastern Europe; preparation of mid- and long-term Strategy on the European Environmental Protection; working group for the nature conservation and for the preparation of the state of pan-European environment report). And another irony – Josef Vavroušek participated in the Luzern Ministerial Conference as a Member of NGOs. The Federal Committee on Environment, as well as Czech and Slovak Federal Republic, whose duration more or less overlapped with that of the Committee, were abolished in 1993, when the Conference was held. And due to his fatal bad luck Josef did not participate neither at the third Ministerial Conference in October 1995 in Sofia. But this is another story...

## 1995–2004: Od velkých očekávání ke střízlivému pragmatismu

### Helena Čížková



**Skutečnost, že Dobříšská konference byla zorganizována ve správný čas a dospěla k závěrům inspirativním pro další rozvoj obsahu i institucionální architektury mezinárodní spolupráce v oblasti životního prostředí v regionu Evropské hospodářské komise OSN, byla potvrzena dalším vývojem. Stala se základem dlouhodobého procesu, který v následujících letech prošel několika fázemi vývoje vymezenými jednotlivými ministerskými konferencemi.**

#### Lucern, 28.–30. dubna 1993

Druhá ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“ byla přímou odpovědí na výzvy, formulované v Dobříši a de-facto utvrdila vznik stejnojmenného procesu mezinárodní environmentální spolupráce, organizované v regionu Evropské hospodářské komise OSN (EHK OSN). Závěrečná ministerská deklarace definovala politickou dimenzi procesu, položila základ jeho dlouhodobé institucionální architektury a vymezila základní vazby procesu na aktivity jiných mezinárodních organizací.

Delegáti Lucernské konference přijali základní prvky Programu životního prostředí pro Evropu (Environmental Programme for Europe), zpracované EHK OSN. Dokument charakterizoval sedm hlavních nástrojů politiky životního prostředí v regionu EHK OSN:

- společné (harmonizované) standardy a technologická spolupráce,
- integrovaná prevence a kontrola znečištění životního prostředí,
- ekonomické nástroje,
- národní hodnocení stavu a politiky životního prostředí (Environmental Performance Review, EPR),
- zpřístupňování environmentálních informací,
- účast veřejnosti na rozhodování o záležitostech životního prostředí,
- mezinárodní právně závazné instrumenty.

Hlavním věcně orientovaným výstupem konference byl strategický dokument Akční program pro životní prostředí střední a východní Evropy (Environmental Action Programme for Central and Eastern Europe, EAP), koncipovaný jako východisko dlouhodobé environmentálně orientované spolupráce vládních institucí, místních samospráv, mezivládních organizací, mezinárodních finančních institucí, soukromého sektoru a dalších partnerů ve státech střední a východní Evropy. EAP se opíral o tři hlavní principy:

- integrace hledisek životního prostředí do procesu obnovy hospodářství, odpovídající principům udržitelného rozvoje;
- posílení právního a institucionálního rámce i personálních kapacit pro management životního prostředí;
- implementace mezinárodních i bilaterálních projektů technické pomoci a investic k vyřešení naléhavých problémů životního prostředí, zejména takových, které jsou rizikem pro lidské zdraví.

Paralelně s přijetím EAP bylo zdůrazněno, že odpovědnost za životní prostředí je především na samotných státech střední a východní Evropy – mezinárodní spolupráce a pomoc byly deklarovány jako podpůrný faktor, který by měl zastávat funkci katalyzátoru domácích aktivit. Nikoliv náhodou byla opakovaně zdůrazňována potřeba ekonomicky efektivního řešení environmentálních problémů a nezbytnost uplatnění ekonomických nástrojů v managementu životního prostředí.

Ke koordinaci, sledování a vyhodnocování implementace EAP byl ustaven Task Force (EAP TF) se sekretariátem v Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). K účinnější koordinaci donorů a mezinárodních finančních institucí při navrhování a realizaci investičních projektů byl založen Výbor pro přípravu projektů (Project Preparatory Committee, PPC).

#### Sofie, 23.–25. října 1995

Třetí ministerská konference procesu „Životní prostředí pro Evropu“ vyhodnotila výsledky implementace EAP a rozhodla o jeho pokračování, včetně EAP TF a PPC. Zvláště pozitivně byl přijat pokrok v koncepční práci (vypracování Národních akčních programů životního prostředí – NEAPs<sup>1</sup>, resp. Národních programů pro zdraví a životní prostředí – NEHAPs<sup>2</sup>). Vítány byly i nové formy partnerské spolupráce zemí střední a východní Evropy (CEE<sup>3</sup>) s finančními institucemi a donory, tzv. Sofijské iniciativy, a zejména příslib výrazného zlepšení managementu životního prostředí spojený se zahájením přístupu osmi zemí CEE k Evropské unii.

Specifické tématické bloky byly věnovány hlavně financování životního prostředí v zemích CEE (opětovně se zdůrazněním nutnosti využít zahraniční pomoc jako jednoho z efektivních stimulů pro mobilizaci domácích finančních zdrojů) a spolupráci s průmyslem a obchodem (ekonomicky únosná ochra-

na životního prostředí jako konkurenční výhoda na mezinárodním trhu, podpora tzv. čistší produkce, harmonizace environmentálních standardů). Zvláštní pozornost byla soustředěna na problematiku biologické a krajinné různorodosti – delegáti přijali Pan-evropskou strategii její ochrany. V reakci na základě varovných údajů ze zprávy charakterizující stav životního prostředí v Evropě (tzv. Dobříšské hodnocení) přijali účastníci Sofijské konference obsáhlý a ambiciózní Program životního prostředí pro Evropu, rozpracovaný na základě prvků schválených na Lucernské konferenci. Koordinací a sledováním jeho implementace byl pověřen Výbor pro politiku životního prostředí EHK OSN.

Delegáti se zabývali také procesními záležitostmi: ve snaze zvýšit transparentnost přípravy následující ministerské konference schválili specifický institucionální a procedurální rámec, začleněný do struktur Výboru pro politiku životního prostředí EHK OSN a otevřený všem účastníkům procesu „Životní prostředí pro Evropu“.

#### **Aarhus, 23.–25. 6. 1998**

Aarhuská konference je často považována za vrchol procesu „Životní prostředí pro Evropu“, a to nejen počtem zastoupených států a významných partnerů. V mnoha ohledech představuje mezník samotného procesu. Jednání konference se odvíjelo od závěrů druhého hodnocení stavu životního prostředí v Evropě a výsledků implementace Programu životního prostředí pro Evropu, které ukázaly prohlubující se rozdíl mezi pokrokem zemí připravujících se na vstup do Evropské unie a ostatních zemí jihovýchodní Evropy, resp. zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, jež byly součástí bývalého Sovětského svazu (VEKSA<sup>4</sup>). Účastníci Aarhuské konference proto rozhodli EAP soustředit hlavně na řešení zhoršující se environmentální situace v zemích VEKSA a ve státech jihovýchodní Evropy, které nebyly kandidátskými, resp. přidruženými zeměmi Evropské unie. Vyslovili souhlas, aby byla po vzoru Regionálního centra pro životní prostředí střední a východní Evropy v Maďarském Szentendre založena Regionální centra pro životní prostředí (RECs<sup>5</sup>) v Kišiněvě, Kyjevě, Moskvě, Tbilisi a v regionu střední Asie; jejich hlavním posláním měla být zejména podpora aktivit na místní úrovni, včetně intenzivní spolupráce s veřejností.

Důkladná a intenzivní příprava programu konference přinesla výsledky ve vyjednání a přijetí řady významných právně závazných dokumentů. Nejdůležitějším z nich je Úmluva EHK OSN o přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (Aarhuská úmluva), představující kvalitativně nový nástroj environmentální demokracie. Tento fakt byl zdůrazněn zařazením segmentu, připraveného nevládními neziskovými organizacemi (NGOs), do programu jednání ministrů. Další dva právně závazné dokumenty se týkaly ochrany ovzduší – k podpisu byly otevřeny dva nové protokoly k Úmluvě EHK OSN o dálkovém znečišťování ovzduší, přesahujícím

hranice států: Protokol o těžkých kovech a Protokol o persistentních organických polutantech.

Účastníci Aarhuské konference přijali také sérii závazných dokumentů doporučujícího charakteru, zejména ministerskou deklaraci a Pan-evropskou strategii k vyřazení olovnatého benzínu, ministerskou deklaraci k dálkovému přenosu znečištění ovzduší přesahujícího hranice států, Politické stanovisko k energetické efektivnosti a Návod k úsporám energie v Evropě a v neposlední řadě Rezoluci o biologické a krajinné různorodosti.

#### **Kyjev, 21.–23. 5. 2003**

V souladu se závěry Aarhuské konference, které zdůraznily naléhavost řešení environmentálních problémů zemí VEKSA, se další ministerská konference konala v tomto regionu. Přípravu již páté konference „Životní prostředí pro Evropu“ poznamenala řada organizačních i věcných potíží. Ambiciózní cíl Gruzie a Ukrajiny připravit kompaktní akční program pro životní prostředí zemí VEKSA, který by nahradil v řadě bodů už neaktuální EAP a byl by konsensuálně akceptován všemi účastníky procesu, se nepodařilo zcela naplnit. Výsledná Strategie pro životní prostředí zemí VEKSA, která byla na Kyjevské konferenci přijata, měla pouze charakter rámcového doporučení.

Na konferenci byly otevřeny k podpisu tři nové právně závazné mezinárodní dokumenty, rozvíjející stávající instrumenty EHK OSN: Protokol o hodnocení dopadů strategií, programů a koncepcí na životní prostředí k Úmluvě EHK OSN o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států (tzv. Protokol o SEA k Espoo úmluvě), Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek k Aarhuské úmluvě (tzv. Protokol o PRTR k Aarhuské úmluvě) a Protokol o odpovědnosti a náhradě škod způsobených účinky průmyslových havárií přesahujícími hranice států na přeshraniční vody k Úmluvě EHK OSN o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer. K Úmluvě EHK OSN o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států byl přijat tzv. Protokol o občanské odpovědnosti k Úmluvě o vodách a Úmluvě o haváriích. Na Kyjevské konferenci byla podepsána také Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat, vztahující se na 7 států karpatské oblasti.

K „měkkým“ nástrojům doporučujícího typu, které byly na Kyjevské konferenci přijaty, náleží Doporučení pro plnění a prosazování regionálních smluv v oblasti životního prostředí, Doporučení pro nápravu cen energií a Stanovisko k environmentální výchově pro udržitelný rozvoj. Obdobně jako v Aarhusu byl velmi úspěšný programový segment připravený NGOs; přínosem byla také řada partnerských iniciativ, vyhlášených po vzoru Světového summitu k udržitelnému rozvoji (např. Středoasijská iniciativa týkající se vody, životního prostředí a bezpečnosti).

Obtížné negociace prakticky všech přijímaných dokumentů (včetně závěrečné ministerské deklarace) vzbuzovaly pochybnosti, zda vývoj procesu „Životní

prostředí pro Evropu“ jde správnou cestou. Stále častěji zaznívaly dotazy ke smyslu dojednávání nových právně závazných instrumentů i doporučení za situace, kdy mnohé ze stávajících úmluv, protokolů, strategií a doporučení nejsou řádně plněny. Rovněž časové a finanční nároky přípravy ministerského zasedání vyvolávaly i na samotné konferenci výzvy ke zvýšení efektivnosti procesu. Účastníci Kyjevské konference se dohodli na jeho dílčích reformách – dalším posílení aktivit v zemích VEKSA, postupném ukončení programu EAP TF a PPC ve státech, které se stanou členy Evropské unie, a na zdůraznění implementace stávajících mezinárodních závazků v oblasti životního prostředí.

- 
- 1 National Environmental Action Plans
  - 2 National Environmental Health Action Plans
  - 3 Central and Eastern Europe
  - 4 Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Turkmenistán, Tádžikistán, Ukrajina, Uzbekistán
  - 5 Regional Environmental Centers

## 1995–2004: From Ambitious Expectations to Rational Pragmatism

**Helena Čížková**



**The right time and the correct conclusions of the Ministerial Conference organized in the Dobříš Castle in 1991 have been confirmed by further development: the outcomes have been the source of inspiration for the identification of themes, the format and the institutional architecture for the international environmental cooperation in the region of the UN Economic Commission for Europe (UN ECE). In fact, from the Dobříš Ministerial Conference a long-term process originated that has passed several phases, each of them characterized by a Ministerial Conference, by its unique atmosphere and results.**

### Luzern, Switzerland, April 28 – 30, 1993

The Second Ministerial Conference „Environment for Europe“ was organized directly in response to the challenges highlighted in Dobříš. It reassured that the international environmental cooperation process of the same name launched in Dobříš was desirable, feasible and viable. The Ministerial Declaration adopted in Luzern defined the political dimension of the process, laid down the basis of its long-term institutional framework and specified the main inter-linkages with the activities performed by other intergovernmental organizations.

Delegates of the Luzern Ministerial Conference approved of the elements of the Environmental for Europe Programme developed by the UN ECE. Within this Programme, seven main tools of the environmental policy in the UN ECE Region were drawn: high common (harmonized) standards and technology cooperation, integrated pollution prevention and control, economic instruments, national environmental performance reviews (EPR), access to environmental information, public participation in environmental decision-making, international legally binding instruments. Concerning the further orientation of the process, the Environmental Action Plan for Central and Eastern Europe (EAP) was adopted. This important document was designed as a strategy for a long-term environmental cooperation of central governments, intergovernmental organizations, international financial institutions, local governments and municipalities, private sector, environmental non-governmental organizations and many other stakeholders focused on

Central and Eastern European Countries. The EAP was built on three main pillars: integration of environmental concerns into the process of economic restoration, in accordance with the sustainable development principles; reinforcement of the legal and institutional framework of the environmental protection and building capacities for environmental management; implementation of international and bilateral technical assistance projects and investments to solve the most urgent environmental problems, namely those posing risks to human health.

In parallel with the adoption of the EAP, Ministers emphasised that the primary responsibility for the environment lies on the Central and Eastern European Countries – international cooperation and assistance were declared as supportive measures catalysing the mobilisation of domestic efforts and resources. A strong emphasis was given to the need to address the environmental challenges in an economically effective way; the role of economic instruments in environmental management was highlighted.

To support the EAP, two specific bodies were established. The Task Force (EAP TF) with the Organization of the Economic Cooperation and Development (OECD) serving as its Secretariat was mandated to coordinate, monitor and evaluate the implementation of the EAP. The Project Preparatory Committee (PPC) was formed to streamline the effort made by donors and international financial institutions (IFIs) in designing, implementing and assessing environmental investment projects; underpinned by the European Bank for Development and Reconstruction (EBDR) as the Secretariat.

#### **Sofie, Bulgaria, October 23 – 25, 1995**

The Third Ministerial Conference of the „Environment for Europe“ process evaluated the results accomplished by the implementation of the EAP and made a decision about the continuation of the programme – it decided that the programme should continue, including its institutional framework (EAP TF and PPC). Specifically, the progress made in conceptual work was appreciated (for example, development of National Environmental Action Plans – NEAPs, resp. National Environmental Health Action Plans – and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia. Ministers decided that effort should be refocused to the Eastern European, Caucasus and Central Asia (EECCA<sup>6</sup>) Countries suffering by the environmental liabilities from their development under the communist regime as well as by the lack of resources and capacities to deal with the enormous scale of environmental problems they faced. Ministers requested EAP and PPC to work more closely together with more emphasis given on key environmental problems in those countries that were not involved in the preparatory process toward their EU membership. Following the successful example of the Regional Environmental Center for CEE (founded in 1990 in Szentendre, Hungary), the establishment of the Regional Environmental

Centres in Chisinau, Kiev, Moscow and Tbilisi was endorsed to support and facilitate the involvement of the local civil society and public participation for improving the environmental situation in the EECCA region.

The intensive and consistent preparation of the Aarhus Ministerial Conference resulted in a successful negotiation of the new legally binding regional environmental instruments. The most important of them is the UN ECE Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (the Aarhus Convention) that represents a new quality in addressing the environmental democracy. A special session organized by environmental NGOs into the Ministerial Conference highlighted this fact. Another two legally binding instruments dealt with air protection – the Protocol on Heavy Metals and the Protocol on Persistent Organic Pollutants to the UN ECE Convention on Long-range Transboundary Air Pollution were signed.

The participants of the Aarhus Conference accepted a number of non-legally binding tools with valuable strategic recommendations: among others, the Pan-European Strategy to Phase out Leaded Petrol and the Declaration on the Phase-out of Added Lead in Petrol, the Resolution on Biological and Landscape Diversity, and the Policy Statement on Energy Efficiency were endorsed. Ministers also welcome the Guidelines on Energy Conservation in Europe.

#### **Kiev, Ukraine, May 21 – 23, 2003**

In accordance with the conclusions of the Aarhus Conference underlining the urgent need to address the environmental problems in the EECCA Countries, the next Ministerial Conference took place in that region. The preparatory process of the Fifth „Environment for Europe“ Conference was affected by many organizational and topical problems. Well in advance, Georgia and Ukraine started to develop a consistent strategy focused on the high priority environmental problems in the EECCA Countries. This conceptual document was considered to replace the EAP by more demand-driven plan of concrete actions acceptable by consensus both by the EECCA Countries and the donor community. This ambitious goal was not accomplished – instead, the Environmental Strategy for Countries of Eastern Europe, Caucasus and Central Asia was adopted with the main purpose to provide a general framework of activities recommended both to the EECCA Countries and donors.

Three new legally binding instruments were signed at the Kiev Conference, all of them extending the existing main UN ECE environmental Conventions: The Protocol on Strategic Environmental Assessment to the Espoo Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context, The Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers to the Aarhus Convention, The Protocol on Civil Liability and Compensation for Damage Caused by the Transboundary Effects of Industrial Accidents on Transboundary Waters to

the Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes and the Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents. In addition, seven Countries from the Carpathian Region signed a new Framework Convention for the Protection and Sustainable Development of the Carpathians.

There were also several legally not binding, so called „soft instruments“ endorsed at the Kiev Conference, for example the Guidelines for Strengthening Compliance with and Implementation of Multilateral Environmental Agreements in the UN ECE Region, the Guidelines on Reforming Energy Pricing and Subsidies, and the Statement on Education for Sustainable Development. Similarly to the Aarhus Conference, a specific Ministerial session focused on environmental democracy was successfully organized by environmental NGOs. Following the example of the World Summit on Sustainable Development (South Africa, Johannesburg, 2002), many valuable partnership initiatives were launched, like the Central Asian Initiative on Environment, Water and Security.

Difficult, resource and time consuming negotiations of nearly all documents (including the Ministerial Declaration) adopted or endorsed at the Kiev Conference raised concerns about the future of the „Environmental for Europe“ process that seemed to be losing its effectiveness. The gaps in the implementation of the currently existing Conventions and Protocols were leading to questions about the added value and even the sense of negotiating the new legally binding instruments. Ministerial Conferences started to be „heavy animals“ requiring a lot of time and finance to organize them. Then, Ministers in Kiev called for reforms to increase the focus and effectiveness of the process. Partial improvements were agreed, like further strengthening of activities aimed at the EECCA region, phasing out the EAP and PPC sub-programmes for Countries becoming Members of the European Union, and stronger emphasis given to the implementation of existing environmental commitments.

6 Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Republic of Moldova, Russian Federation, Tajikistan, Turkmenistan, Ukraine, Uzbekistan

## Environmentální demokracie a proces „Životní prostředí pro Evropu“

*Jan Dusík*



**Kofi A. Annan, bývalý generální tajemník Organizace spojených národů, vyzdvihl možný účinek ustanovení Aarhuské úmluvy na životní prostředí, když konstatoval, že „to je zdaleka nejpůsobivější rozvinutí principu 10 Deklarace z Ria...“. Svůj výrok doplnil pak dále dodatkem, že Aarhuská úmluva je „nejambicióznější počín v oblasti environmentální demokracie...“.<sup>7</sup>**

Přijetím Aarhuské úmluvy, 25. června 1998 v dánském Aarhusu, vyvrcholil proces pro životní prostředí, který byl započat v roce 1991 na zakladající ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ v Dobříši, České republice.

Aarhuská úmluva byla a stále je velice ambiciózní a pozoruhodný počín, jelikož otevřeným a jednoznačným způsobem úzce propojuje „adekvátní ochranu životního prostředí“ a „právo na život“. Zabývá se vztahem mezi právem na život v příznivých, a zdraví neškodících podmínkách a povinností životní prostředí chránit a zlepšovat jeho kvalitu. Jinými slovy, Aarhuská úmluva člověka vrací zpět do přírodního systému a umožňuje mu skrze zajištění práva na přístup k informacím, účast na rozhodování a přístup k právní ochraně v záležitostech životního prostředí činit informované a k životnímu prostředí co nejšetrnější kroky. Tímto přístupem přispívá Aarhuská úmluva k nacházení nejvhodnějších opatření na ochranu a zlepšování životního prostředí a umožňuje tak jednotlivcům vznášet námitky a zpochybňovat rozhodnutí s negativním environmentálním dopadem.

### **Od Dobříše po Astanu: 20 let spolupráce v oblasti životního prostředí**

Byl to právě vizionářský charakter vedoucí postavy Dobříšské konference, Josefa Vavrouška, který přispěl k tomu, že se prakticky neexistující politika životního prostředí bývalého komunistického Československa přesunula do 21. století – to se stalo již v roce 1991. Dobříšská konference se konala v zemi, „...která sama trpí pod tíhou velkých environmentálních problémů a je zároveň jedním z největších znečišťovatelů v Evropě“, jak řekl tehdejší prezident ČSFR Václav Havel.<sup>8</sup> Dobříšské konference se účastnilo neuvěřitelné množství politiků a státníků z celého světa. Konference, na kterou přijelo 37 ministrů životního prostředí, 2 prezidenti, četní zástupci mezinárodních organizací (IUCN, NATO,

OECD, UNEP), stejně jako zástupci největších evropských bank, se konala v zemi, „jejíž velká část lesů umírá a kde se člověk do některých řek štítí prst...“<sup>9</sup> Bylo proto velkým úspěchem, když o několik let později, 25. června 1998, většina bývalých komunistických zemí střední Evropy, včetně České republiky, podepsala extrémně ambiciózní projekt – Aarhuskou úmluvu.

Josef Vavroušek svůj pohled na nejrůznější témata formoval během 20 let profesionálního života, kdy pracoval jako pracovník Výzkumného ústavu pro vědecký rozvoj v Praze (1975 – 1990). Jeho rozsáhlá publikační činnost a celoživotní zájem o řadu témat souvisejících s životním prostředím byly zužitkovány tím nejlepším způsobem v roce 1990, když se stal federálním ministrem životního prostředí. Z mého pohledu byla konference v Dobříši vyvrcholením a ukázkou Vavrouškova neskutečně širokého rozhledu a vědomostí, stejně jako odhodlání začít s plnohodnotnou environmentální politikou v regionu zdevastovaném léty trestuhodné lhostejnosti k zdravotním rizikům, vyplývajícím z šokující degradace životního prostředí.

#### **Pro diskuzi v Dobříši předložil J. Vavroušek svým kolegům tři témata:**

- zlepšení existujících evropských institutů zabývajících se ochranou a tvorbou životního prostředí a jejich integrace do pan-evropského kontextu
- vytvoření a přijetí společného Programu životního prostředí pro evropský kontinent, který je sám o sobě velice křehkým ekologickým komplexem
- vytrvalá snaha hledat lidské hodnoty a etiku udržitelného rozvoje

III. část dokumentu Závěry Dobříšské konference „Životní prostředí pro Evropu“ je vlastním rozpracováním prvního a druhého bodu témat navržených J. Vavrouškem. Jedná se o nástup opatření, která měla být v následujících letech přijata v rámci tohoto procesu a snahu o vypořádání se s těmi nejaktuálnějšími tématy v ochraně životního prostředí. Mezi ostatními problémy můžeme v bodě III/24 najít uznání „důležitých rolí nevládních neziskových organizací v pokračujícím mezinárodním dialogu o environmentálních otázkách.“<sup>10</sup> Daleko hlubší rozpracování a završení procesu zapojování veřejnosti do rozhodování, kterého se Dobříšská konference dotkla, přišlo o sedm let později, když se po ministerských konferencích v Lucernu (1993) a Sofii (1995) konala v Aarhusu v řadě již čtvrtá taková konference. Po obtížných vyjednáváních nakonec došlo k přijetí Úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, která vstoupila do historie jako Aarhuská úmluva. Ministři, kteří se konference zúčastnili, vyzvedli úlohu Aarhuské úmluvy, která je „...důležitým krokem vpřed jak pro životní prostředí, tak pro demokracii“ a ocenili a podpořili „zásadní společenskou úlohu nevládních neziskových organizací (NNO) zaměřených na ochranu životního prostředí, která spočívá ve formulování názorů veřejnosti zajímaví se o stav životního prostředí.“ Ministři dále zdůraznili skutečnost, že „angažovaná a informovaná veřejnost je neodmyslitelnou součástí zdravé demokracie“ a to, že „posílením občanů a environmentálních NNO za účelem jejich aktivní role při formulování politik a zvyšování povědomí o environmentálních problémech, bude Aarhuská

úmluva přispívat k zodpovědnému občanskému způsobu spočívajícímu v individuální i kolektivní odpovědnosti vůči životnímu prostředí. Takový přístup bude přínosem pro stávající, ale i budoucí generace.“<sup>11</sup>

Přijetí Aarhuské úmluvy přišlo včas. Česká republika byla v době jejího přijetí ve srovnání s nadšenými porevolučními léty (1989 – 1991), kdy úřady s nevládními neziskovými organizacemi úzce spolupracovaly, v úplně jiné situaci. Politika otevřených dveří, která umožnila veřejnosti podílet se na formulaci politiky životního prostředí, se v polovině 90. let ostře zhoršila.“ Stejně jako na konci 80. let, i v polovině 90. let se čeští ekologičtí aktivisté objevili na seznamu podvrtných skupin, který byl vypracován zpravodajskou službou. Byli nejen obviňováni, že jsou hrozbou pro prosperitu státu, ale také hrozbou pro demokracii. Tito aktivisté se paradoxně z pozic zastánců demokracie dostávali kvůli svým názorům a cílům, a to hlavně skrze média a vládní složky, do tábora osob, které ohrožují existenci demokratického režimu.<sup>12</sup> Proto bylo přijetí Aarhuské úmluvy, kterou Česká republika ratifikovala 6. července 2004, velkým krokem kupředu a zásadním počinem v oblasti posilování environmentální demokracie.

Proces „Životní prostředí pro Evropu“ se od roku 1998 dále vyvíjel – přes přijetí dvou důležitých protokolů souvisejících s účastí veřejnosti na rozhodování v Kyjevě na páté ministerské konferenci v roce 2003 (Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek – Protokol PRTR a Protokol o strategickém posuzování vlivů na životní prostředí) až po přijetí reformy procesu na 63. plenárním zasedání Evropské hospodářské komise OSN (EHK OSN) v dubnu 2009. Cílem reformy, jak bylo konstatováno v Bělehradské deklaraci „Budování mostů k budoucnosti“, bylo „...posílení efektivity [procesu Životní prostředí pro Evropu] a zajištění, aby proces zůstal vhodným a odpovídajícím nástrojem pro rozvíjející se politickou a ekonomickou atmosféru, stejně jako environmentální priority regionu EHK OSN.“<sup>13</sup>

Zapojování veřejnosti stále zůstává mezi prioritami procesu a přijatá reforma stvrzuje roli procesu „Životní prostředí pro Evropu“ jako základny pro jeho další rozšiřování. Ministerská konference v Astaně, která se bude konat v říjnu 2011 v Kazachstánu, se bude snažit přeměnit teorii reformy v praxi a mezi jiným bude pravděpodobně také hodnotit vývoj v oblasti účasti veřejnosti a stanov Aarhuské úmluvy vůbec. Na posledním relevantním zasedání smluvních stran Aarhuské úmluvy, konaném v červnu 2008 v Rize, „...potvrdili ministři a vedoucí delegaci své přesvědčení o důležitosti Aarhuské úmluvy jako jedinečně efektivního mezinárodního právního instrumentu, který posiluje environmentální demokracii, posiluje vztah mezi ochranou, zachováním a zlepšováním environmentálních a lidských práv. Tím přispívá k udržitelnému a environmentálně stabilnímu rozvoji.“<sup>14</sup>

Hlavní výsledek, který spojí zasedání smluvních stran v Rize a Ministerskou konferenci v Astaně v roce 2011, bude úkolová skupina k účasti veřejnosti na strategickém rozhodování, která by měla být ustavena v první polovině roku 2010. Ustavení takové úkolové skupiny bude znamenat, že bude pokryt také II. pilíř

Úmluvy, tedy účast veřejnosti na rozhodování, čímž se posílí implementace jeho hlavních stanov.

Od roku 1991, kdy se konala Dobříšská konference, bylo v regionu EHK OSN přijato velké množství principů a pravidel mezinárodního práva na ochranu životního prostředí a zachování přírodních zdrojů. Stejně jako na globální úrovni se i na úrovni EHK OSN vynořuje prvek, který se vyznačuje zvýšeným důrazem na implementaci a vymáhání, s přesunem z legislativní domény do oblasti soudní či oblasti se soudním charakterem. Mezinárodní soudy a ostatní orgány čím dál více vystupují jako instituce vyplňující legislativní mezery principů a pravidel mezinárodního práva. Jedním z průvodních znaků takového procesu jsou detailní mechanismy dodržování<sup>15</sup>, jak je to možno pozorovat například právě u Výboru pro dodržování Aarhuské úmluvy.<sup>16</sup>

Konference v Astaně bude důležitým milníkem a uzavře dvacetiletou etapu vývoje procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Doufám, že tento proces zůstane relevantním nástrojem v ochraně životního prostředí, a to i po 20 letech vývoje a s novým globálními i regionálními environmentálními výzvami před námi. Jsem si více než jistý, že v roce 2011 bude prosazování environmentální demokracie jako nástroje k řešení otázek ochrany životního prostředí na celoevropské úrovni stále aktuální.

7 Kofi A. Annan, bývalý generální tajemník OSN (1997 – 2006)

8 Václav Havel, Uvítací řeč, zámek Dobříš, Česká a Slovenská Federativní Republika, 21.–23. června 1991

9 Dtto

10 Conclusions of the Conference „Environment for Europe“, Dobris Castle, Czech and Slovak Federal Republic, June 21 – 23, 1991

11 Declaration by the Ministers of Environment of the region of the United Nations Economic Commission for Europe (UN ECE), Aarhus, Denmark, 23 – 25 June 1998

12 Jehlička, Petr: The Development of Czech Environmental Policy 1990 – 1995: a sociological account (paper presented at the Summer Symposium of the University of Bologna, July 1997)

13 Declaration „Building Bridges to the Future“ by Ministers of the region of the United Nations Economic Commission for Europe (UN ECE), Belgrade, Serbia, 10 – 12 October 2007

14 Riga Declaration, (adopted at the third meeting of the Parties held from 11 to 13 June 2008 in Riga), p. 1.

15 Sands, Philippe – Peel, Jacquelin: Environmental Protection in the Twenty – first Century. IN: Axelrod, S. Regina – Downie, David Leonard – Vig, Norman J. (Edd.): The Global Environment. Institutions, Law and Policy, Washington, 2005

16 The 24th Meeting of the Compliance Committee to the Aarhus Convention

## Environmental Democracy and the „Environment for Europe“ process

Jan Dusík

**Kofi A. Annan, former Secretary – General of the United Nations, highlighted the possible impact of the Århus Convention’s provision on the environment when he stated that „It is by far the most impressive elaboration of principle 10 of the Rio Declaration...“.**



He further elaborated upon his previous remarks by saying that the Århus Convention was, „the most ambitious venture in the area of environmental democracy...“<sup>17</sup> And indeed, the process of shaping environmental democracy in Europe, initiated in 1991 at the founding Ministerial Conference of the Environment for Europe process in Dobříš, Czech Republic, culminated in Århus on 25 June 1998 in adopting the Århus Convention.

The ambition of the Århus Convention was and still is, indeed, noteworthy as it establishes, in an open and expressive manner, a very close link between „adequate protection of the environment“ and, through the enjoyment of basic human rights, „the right to life itself.“ It dwells on the relation between the right to live in a healthy environment and the duty to protect and improve it. In other words, the Århus Convention explicitly re-establishes man as a part of his environment. In granting the public the right to access to information, to participation and justice in environmental matters, it enables each individual to make informed choices, to contribute to defining appropriate measures to protect and improve the environment and to challenge decisions that may have a negative impact on the environment.

### From Dobříš to Astana: 20 years of the promotion of environmental democracy in the UN ECE region

It was the visionary nature of the leading spirit of the 1991 Ministerial Conference, the late Mr. Vavroušek, who took the virtually non-existent environmental policy of the communist Czechoslovakia into the 21st century – this happened already in the year 1991 (one could say that in the former communist block, the 21st century might already have started in those tumultuous years of big political change). The Dobříš Conference took place in a country „...which itself suffers from great environmental problems and is, at the same time, one of the biggest polluters in Europe, as Václav Havel, the then President of Czechoslovakia stated.“<sup>18</sup> The Dobříš

conference attracted incredible number of politicians and officials from all around the world. Attended by 37 environment ministers, two presidents, representatives of IUCN, NATO, OECD, UNEP as well as representatives of major European banks, the conference was held in a country „of which a great part of forests is at the brink of vanishing and whose rivers are so polluted that one detests putting a finger in it...”<sup>19</sup> Several years later, on the 25 June 1998, the majority of the former central European communist countries, including the Czech Republic, signed up to an extremely ambitious project – the Århus Convention.

Mr. Vavroušek’s main theses were thoroughly elaborated upon during twenty years of his professional life when he worked as a scientist at the Prague Research Institute for Scientific Development (1975 – 1990). His numerous academic papers and his lifelong interest in a vast array of environmental topics were given the best possible opportunity in 1990 when he became Czechoslovak Minister of the Environment. In my view, the Dobříš conference showed Mr. Vavroušek’s immense range of knowledge as well as determination to kick-start implementation of environmental policy in a region devastated by years of negligence and criminal ignorance of threats to human health stemming from environmental degradation.

For the discussion in Dobříš, Mr. Vavroušek submitted three main topics:

- improvement of existing European environmental institutions and their integration into the pan-European context
- creation and adoption of a common Environmental programme for Europe, which is in itself a very fragile ecological complex
- continuous inquiry into basic human values and sustainable development ethics

Part III of the „Conclusions for the Conference ‘Environment for Europe’” is the actual elaboration of the first and second point proposed by Mr. Vavroušek and is what was to be delivered under the Environment for Europe process in the following years. The conclusions in this point dealt with some of the most pressing issues. Among them, under the point III/24, „the important role of non-governmental organisations in the continuation of international debate on environmental matters”<sup>20</sup> was recognised. Further elaboration and eventual conclusion of this broad issue of public participation, touched upon in the Dobříš Declaration, came seven years later, when after the Ministerial Conferences in Lucern (1993) and Sofia (1995), fourth such Conference was held in the Danish city of Århus. After difficult negotiations it was finally possible to adopt the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters, later to be known simply as the Århus Convention. Ministers attending the Conference recognized „the Århus Convention... as a significant step forward both for the environment and for democracy” and recognized and supported „the crucial role played in society by environmental NGOs as an important channel for articulating the opinions of the environmentally concerned public.”

They further regarded „an engaged, critically aware public [as] essential to a healthy democracy” and stressed that „by helping to empower individual citizens and environmental NGOs to play an active role in environmental policy-making and awareness raising, the Århus Convention will promote responsible environmental citizenship and better enable all members of society to fulfil their duty, both individually and in association with others, to protect and improve the environment for the benefit of present and future generations.”<sup>21</sup>

The adoption of the Århus Convention was timely, indeed. At the time of its adoption, the Czech Republic was in an entirely different situation compared to the enthusiastic years immediately following the so-called Velvet Revolution (1989–1991), a period during which the state officials and activists from non-governmental environmental groups closely cooperated. In the subsequent years the open political process which enabled public to participate in the formulation of environmental policies gradually vanished. „As at the end of the 1980s, Czech environmentalists appeared in the middle of the 1990s on a list of subversive elements which was drawn up by the state intelligence services. In addition to the accusation of being a threat to the well-being of society, this time they were also perceived as a threat to democracy. Thus, while maintaining their views and goals, environmentalists in the eyes of the government and a certain section of the media went through a paradoxical transformation from being proponents of democracy to one of its major threats.”<sup>22</sup> Therefore, the ratification of the Århus Convention by the Czech Republic on 6 July 2004, was a big step forward and a major achievement to rebuild the confidence in environmental democracy.

Since that time, the Environment for Europe process has gone a long way – from the adoption of two important public-participation related Protocols at the 2003 Fifth Ministerial Conference in Kiev (Protocol PRTR and SEA Protocol) to its reform adopted at the 63rd plenary session in April 2009. The purpose of the reform, as stated in the Belgrade Declaration „Building Bridges to the Future”, was „...to strengthen [the Efe process] effectiveness and to ensure that it remained appropriate for, and fully aligned with, the growing needs of the UN ECE region and the evolving political and economic landscape, as well as the environmental priorities of the region.”<sup>23</sup> Moreover, public participation still ranks among the most pressing issues and the adopted reform document reaffirms the role of the Efe process as a base for further enhancement of the provisions of the Århus Convention. The Astana Conference, to be organized in October 2011 in Kazakhstan, will seek to turn the reformed Efe provisions into practice and will, among other issues, reflect on the latest developments under the Århus Convention. At the last meeting of the Parties to the Århus Convention, held in June 2008 in Riga, „...the Ministers and heads of delegations... affirm[ed] [their] belief in the importance of the Århus Convention as a uniquely effective international legal instrument promoting environmental democracy; strengthening the link between the protection, preservation and improvement of the environment and human rights; and thereby contributing to sustainable and environmentally sound development.”<sup>24</sup>

The main outcome, which will connect the Riga Meeting of the Parties with the Astana Conference in 2011 will be the Task Force on Public Participation in Strategic Decision-making, which is due to be established in early 2010 following the decision by the Working Group of the Parties to the Århus Convention on its terms of reference. Establishment of the Task Force on Public Participation in Strategic Decision-making will mean that also the II. pillar of the Convention, the public participation in decision-making, is being further developed by a Convention body, facilitating full implementation of its main provisions.

Since the 1991 Dobříš Conference a significant body of principles and rules of international law has been put in place in the UN ECE region for the protection of the environment and conservation of natural resources. As well as in the global environmental arena, an emerging feature in the UN ECE region is an increased focus on issues of implementation and enforcement with a shift from the legislative domain to the judicial and quasi-judicial one, with international courts and similar bodies filling the gaps left by legislators. Further signs of this trend are the increasingly detailed compliance mechanisms<sup>25</sup>, as is the case of the Århus Convention's Compliance Committee.<sup>26</sup>

The Astana Conference will, after 20 years of the EfE process, mark an important milestone. I remain hopeful that the reformed EfE process will continue to deliver tangible results also in the future, beyond its 20-year existence and with new global and regional environmental challenges ahead of us. I am more than certain that in 2011, promotion of environmental democracy as a tool for solution of environmental matters at pan-European level will still be an issue.

17 Kofi A. Anan, former Secretary – General of the United Nations (1997 – 2006)

18 Václav Havel, Welcome Statement, Dobříš Castle, Czech and Slovak Federal Republic, 21 – 23 June 1991;

19 Dito;

20 Conclusions of the Conference „Environment for Europe“, Dobris Castle Czech and Slovak Federal Republic, June 21 – 23, 1991;

21 Declaration by the Ministers of Environment of the region of the United Nations Economic Commission for Europe (UN ECE), Aarhus, Denmark, 23 – 25 June 1998;

22 Jehlička, Petr: The Development of Czech Environmental Policy 1990 – 1995: a sociological account (paper presented at the Summer Symposium of the University of Bologna, July 1997);

23 Declaration „Building Bridges to the Future“ by Ministers of the region of the United Nations Economic Commission for Europe (UN ECE), Belgrade, Serbia, 10 – 12 October 2007;

24 Riga Declaration, (adopted at the third meeting of the Parties held from 11 to 13 June 2008 in Riga), p. 1.

25 Sands, Philippe – Peel, Jacquelin: Environmental Protection in the Twenty – first Century. IN: Axelrod, S. Regina – Downie, David Leonard – Vig, Norman J. (Edd.): The Global Environment. Institutions, Law and Policy, Washington, 2005.

26 The 24th Meeting of the Compliance Committee to the Aarhus Convention

## EAP Task Force a proces „Životní prostředí pro Evropu“

**Brendan Gillespie**

**První ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“, která se konala na dobříšském zámku v roce 1991, si stanovila dva širší cíle. Za prvé vytvořit z životního prostředí spojující sílu v evropském regionu pomocí prosazování sbližování politik životního prostředí. Za druhé reagovat na aktuální problémy životního prostředí, které jsou dědictvím po minulých komunistických režimech.**



Práce na prvním cíli se převážně odehrává v rámci systému EHK OSN a vzešlo z ní několik mezinárodních environmentálních smluv včetně Aarhuské úmluvy. Za účelem práce na druhém cíli byla krátce po dobříšském setkání ustanovena pracovní skupina, která vypracovala Akční program pro životní prostředí pro střední a východní Evropu (EAP), jenž byl přijat na příští ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ ve švýcarském Lucernu v roce 1993. Tento program vyzdvihl nutnost: (i) nastavit jasné priority; (ii) vytvořit nejlepší soubor politických, institucionálních a investičních aktivit k vyřešení environmentálních problémů; (iii) použít rentabilitu jako klíčové kritérium při shánění vzácných zdrojů; a (iv) vytvořit politiky a strategie, které budou stavět a posilovat ekonomickou a demokratickou reformu.

V Lucernu ministři EAP schválili a ustanovili dva orgány, které podpoří jeho naplňování: Úkolovou skupinu pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí pro střední a východní Evropu (EAP Task Force), která se měla zaměřit na politické a institucionální reformy, které byly potřeba pro reakci na hlavní výzvy v oblasti životního prostředí; a Výbor pro přípravu projektů (PPC), jenž byl požádán, aby urychlil investice do oblasti životního prostředí. OECD byla požádána, aby sloužila jako sekretariát pro EAP Task Force, a Evropská banka pro rekonstrukci a rozvoj pro PPC.

EAP Task Force a PPC spolu blízce spolupracovaly po mnoho let a zasazovaly se o koherentní přístup k politickým a institucionálním reformám a investičním aktivitám. PPC pracovala hlavně tak, že spojovala grantové podpory s půjčkami z mezinárodních finančních institucí, aby byly tyto půjčky pro země regionu přístupnější. Například mezi lety 1998 a 2003 bylo pomocí PPC mechanismu financováno 219 projektů. 69 z těchto projektů, jejichž celková nashromážděná hodnota byla 3 583 milionů eur, bylo v době konání Kyjevské konference schváleno správním radou mezinárodních finančních institucí. Tyto projekty byly

podpořeny částkou 1 895 milionu eur úvěrů a 904 milionů z donorských grantů. Na Bělehradské ministerské konferenci konané v roce 2007 bylo PPC začleněno do EBRD.

EAP Task Force svou práci nejprve zaměřila na podporu zemí střední a východní Evropy, které si měly vytvořit Národní akční programy pro životní prostředí (NEAP) v souladu s doporučeními EAPu přijatými v Lucernu. Byla ustanovena síť koordinátorů NEAP za účelem poskytování podpory, což jeden z členů nazval „procesem vzájemného učení děláním“. Tato síť si vyměňovala zkušenosti a připravovala analytické dokumenty, které pomáhaly přenášet zkušenosti od zemí OECD. Její prioritní úkoly si stanovili sami účastníci a důraz byl kladen na aktivní zapojení činnosti sítě. Práce na tvorbě akčních programů byla podpořena jinou činností zaměřenou na financování v oblasti životního prostředí, která zkoumala možnosti pro mobilizaci a směřování domácích finančních zdrojů k řešení prioritních problémů v oblasti životního prostředí. Během 90. let se mnoho této práce soustředilo na roli finančních zdrojů v oblasti životního prostředí, finančních mechanismů založených na sběru a přerozdělování environmentálních příspěvků. Čistší výroba nebo hledání možností „dvojího zisku“ k prosazování zlepšování životního prostředí při rostoucím ekonomickém výkonu podniků byly dalšími tématy pro práci. Většina činnosti EAP Task Force byla v té době především zaměřena na potřeby zemí střední Evropy. Právě této oblasti byla připisována zásluha na vytváření dobrého základu pro státy, které měly v úmyslu zahájit přístupové dialogy s Evropskou unií. EAP Task Force rovněž poskytla model pro program regionální spolupráce v oblasti životního prostředí v jihovýchodní Evropě po rozpadu bývalé Jugoslávie.

Hodnocení reformy v oblasti životního prostředí při přechodu na tržní ekonomiku (OECD, 1999), vyzdvihlo fakt, že ve střední Evropě demokratické a tržní reformy otevřely brány zájmu o ochranu a zlepšování životního prostředí, což v důsledku vedlo k efektivnějším přístupům a funkčnějším institucím. Takový vývoj umožnil rozpojení (decoupling) vztahu mezi mírou znečištění a hospodářskou výrobou (zejména redukce v emisích klíčových látek znečišťujících ovzduší byly větší než poklesy ve výrobě); a zajistil, že i po dalších reformách, zvyšujících hospodářský růst, „decoupling“ pokračoval. Přechod na čistší palivové zdroje, investice do opatření přispívajících k redukci znečištění ovzduší a investice do příslušných akciových kapitálů, přispěly k růstu kvality ovzduší například v Horním Slezsku (Polsko). Politika životního prostředí hrála důležitou roli v podpoře počátečního vývoje: Polsko výrazně zvýšilo poplatky za znečišťování hned na počátku přechodu na tržní mechanismy a využilo tyto příjmové finanční zdroje na podporu investic šetrných k životnímu prostředí.

Tyto tendence však nebylo možné vysledovat v zemích bývalého Sovětského svazu. Proto ministři na Aarhuské konferenci v roce 1998 rozhodli, že činnost Úkolové skupiny se více zaměří na problémy v oblasti životního prostředí v regionu východní Evropy, Kavkazu a střední Asie (VEKSA). OECD byla požádána, aby poskytla podporu novému programu VEKSA, zatímco Regionální cen-

trum pro životní prostředí (Szentendre) mělo podpořit státy, které se ucházely o členství v EU, a státy jihovýchodní Evropy. Přeorientování se na problémy v oblasti životního prostředí v zemích VEKSA naznačilo posun ve věcném zaměření činnosti EAP Task Force. Problematika zásobování vodou a hygieny se čím dál více dostávala do popředí. Mnoho zemí VEKSA mělo vytvořenou vodní infrastrukturu, která ale z různých důvodů byla ohrožena kolapsy. Žadány byly jak investice, tak základní reforma sektoru.

Problémy vodního sektoru se projednávaly na zasedání ministrů hospodářství, financí a životního prostředí zemí VEKSA a některých partnerských zemí v Almaty, Kazachstánu v roce 2000. Ministři přijali almatské „Hlavní principy pro reformu ve vodním sektoru“, které od této doby určovaly práci EAP Task Force v této oblasti. Druhé jednání ministrů hospodářství a financí se uskutečnilo v Jerevanu, Arménii v roce 2005, aby zhodnotilo pokrok a posílilo snahu prosazovat Rozvojové cíle tisíciletí.<sup>21</sup> Pokračovala rovněž práce na reformě politiky životního prostředí, ale vedle práce na reformě politických nástrojů byl větší důraz kladen na prosazování plnění závazků v oblasti životního prostředí. Hlavní principy reformy orgánů státní správy v oblasti životního prostředí byly rámcem pro mnoho z těchto aktivit a pro rozvoj řady nástrojů na podporu reformy.

### Hlavní nástroje vyvinuté OECD/EAP Task Force od jejího přesměrování na VEKSA

#### Reforma vodního sektoru

- Finanční strategie: IT nástroj FEASIBLE
- Finanční plánovací nástroj pro služby
- Soubor nástrojů pro měření výkonu vodního sektoru
- Návod pro vývoj výkonem orientovaných smluv mezi samosprávami a službami

#### Politická reforma

- Hlavní principy reformy orgánů státní správy v oblasti životního prostředí Soubor nástrojů pro lepší vytváření inspekci životního prostředí
- Hlavní principy pro účinné povolovací systémy
- Návod integrovaného povolování v oblasti životního prostředí
- Technický návod pro vlastní monitoring životního prostředí

#### Financování v oblasti životního prostředí

- Hlavní principy pro prostředky v oblasti životního prostředí
- Dobrá praxe pro management veřejných výdajů v oblasti životního prostředí
- Příručka k posuzování projektů v oblasti životního prostředí financovaných z veřejných zdrojů
- Nástroj investičního plánování pro samosprávy

*pokračování tabulky >>*

### Vybrané příklady ukázkových projektů EAP Task Force a výsledků

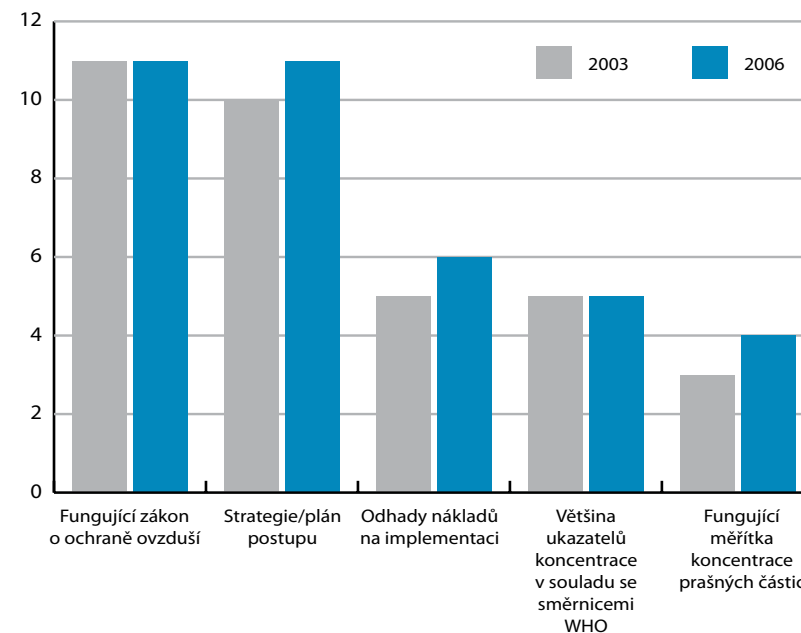
- Finanční strategie připravené a aktualizované v Arménii, Gruzii, Kyrgyzstánu a Moldávii a některých oblastech Ruska
- Projekty byly uskutečněny v 9 VEKSA zemích a jejich cílem bylo shromáždit indikátory výkonu vodního sektoru
- Vedlo se několik diskusí u kulatého stolu, které zahrnujly zástupce státního a soukromého sektoru
- Reforma ekonomických nástrojů v Rusku a Arménii
- Zřízení inspekcí v Gruzii a Kazachstánu
- Standardy kvality vody v Moldávii Strategie pro přechod na integrované povoloování na Ukrajině, Kyrgyzstánu a Gruzii
- Reforma vlastního monitoringu v Kazachstánu a Kyrgyzstánu
- Zavádění průmyslového hodnocení na Ukrajině a v Kazachstánu
- Harmonizace sběru dat o nákladech v rámci životního prostředí se standardy v rámci Eurostat/OECD v Gruzii, Kyrgyzstánu a Ukrajině.
- Reforma fondů v oblasti životního prostředí ve Volgogradské oblasti (Ruská federace), Moldávii, Kazachstánu a Ukrajině.
- Studie o proveditelnosti projektů na odpuštění dluhů za příslib provádění environmentálních projektů v Gruzii a Kyrgyzstánu

**Zdroj:** OECD (2007), Zpráva o výsledcích a závěrech činnosti EAP Task Force v zemích VEKSA. ENV EPOC/EAP(2007)7.

Přesun činnosti EAP Task Force do regionu VEKSA si vyžádal rozvoj nových pracovních postupů. Zatímco politická analýza a dialog – tradiční pracovní postupy OECD – byly vhodné pro země střední Evropy, pro potřeby zemí VEKSA bylo zapotřebí většího přímého zapojení. Proto EAP Task Force stále více prováděla svou činnost prostřednictvím ukázkových projektů, které byly určeny buď pro rozvoj nebo testování nástrojů, jež by mohly podpořit politickou a institucionální reformu. Tento nový postup pomohl zajistit důležité výsledky. Například příprava finančních strategií pro zásobování vodou a hygienu umožnila některým zemím VEKSA zajistit si více předvídatelné a stálejší financování tohoto sektoru. Jiné aktivity vyústily v přijetí integrované prevence a kontroly znečištění a vytvoření schémat k hodnocení environmentálních kritérií v odvětvích průmyslu. Větší pozornost se rovněž věnovala budování kapacit, a to prostřednictvím školení. K provádění takovýchto činností je zapotřebí v zemích OECD větší spolupráce s rozvojovými agenturami a ministerstvy životního prostředí. Společné úsilí sice vyústilo ve zlepšení politického rámce, ale problémem zůstává implementace. Sekretariát OECD/EAP Task Force společně s dalšími institucemi činnými v regionu VEKSA připravilo pro Bělehradskou ministerskou konferenci „Životní prostředí pro Evropu“

v roce 2007 komplexní hodnocení pokroku, které státy VEKSA dosáhly v rámci zlepšování výkonnosti v oblasti životního prostředí. Některé z těchto závěrů jsou ukázány níže.

**Schéma 1: Výsledky environmentálních opatření v regionu VEKSA:  
Kvalitnější rámec se zaostávající implementací**



Po Bělehradské konferenci v roce 2007 jsou i nadále prioritami EAP Task Force problematika zásobování vodou a hygiena, které jsou implementovány v úzké spolupráci s Vodní iniciativou, a implementace politiky životního prostředí, jež zahrnuje financování a vymáhání práva a plnění v oblasti životního prostředí. Ministři rovněž požadovali, aby Regionální centra pro životní prostředí v zemích VEKSA hrála větší roli v činnosti EAP Task Force. Výsledky jejich práce budou prezentovány na další ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ v Astaně, Kazachstánu v roce 2011.

Závěrem: akční program pro životní prostředí pro střední a východní Evropu a dva orgány ustanovené za účelem podpory jeho implementace – EAP Task Force a PPC poskytují od roku 1993 v regionu cenné a flexibilní prostředky na podporu zlepšení životního prostředí. Za toto období narostl nesmírně rozsah práce, hlavní klienti a pracovní postupy. Účinnost těchto mechanismů závisí hodně na silném zapojení dotčených zemí do aktivit, podpoře poskytované donory a přístupu k práci založenou na výsledcích.

#### Seznam použité literatury

OECD (1999), Environment in the Transition to a Market Economy: Progress in Central and Eastern Europe and the New Independent States.

OECD (2005), Environmental Management in EECCA

OECD (2007), Policies for a Better Environment: Progress in EECCA

OECD (2007), Mobilising Finance for Environmental Priorities: recommendations for the Future

OECD (2007), Trends in Environmental Finance in EECCA

OECD (2007), Financing Water Supply and Sanitation Sector in EECCA, including progress in achieving water – related Millennium Development Goals (MDGs)

OECD (2007), Translating Environmental Law into Practice: Progress in Modernising Environmental Regulation and Compliance Assurance in EECCA

21 Konkrétně snížil o polovinu počet lidí, kteří nemají přístup k vodě a základní hygieně do roku 2015.

## *The EAP Task Force and the „Environment for Europe“ Process*

### **Brendan Gillespie**

**The first „Environment for Europe“ (EfE) Ministerial Conference, at Dobris Castle in 1991, established two broad objectives. First, to make environment a unifying force in the European region by promoting convergence in environmental policies. Second, to address the urgent environmental challenges that were part of the legacy of the former communist regimes.**



Work on the first challenge has largely taken place in the framework of the UN ECE and generated several Multilateral Environmental Agreements, including the Aarhus Convention. To address the second challenge, a working group was set up shortly after the Dobris meeting and developed an Environmental Action Programme for central and eastern Europe (EAP) that was adopted at the next EfE Ministerial Conference in Luzern, Switzerland in 1993. It emphasized the need to: (i) set clear priorities; (ii) develop the best mix of policy, institutional and investment actions to solve environmental problems; (iii) use cost-effectiveness as a key criterion in allocating scarce resources; and, (iv) develop policies and strategies that build on and reinforce economic and democratic reform.

In Luzern, Ministers endorsed the EAP, and established two bodies to support its implementation: the Task Force for the implementation of the Environmental Action Programme for Central and Eastern Europe (EAP Task Force) that was to focus on the policy and institutional reforms that were needed to address the main environmental challenges; and the Project Preparation Committee (PPC) that was asked to accelerate environmental investments. OECD was invited to serve as the secretariat for the EAP Task Force, and the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) for the PPC.

The EAP Task Force and PPC worked closely together over many years to promote a coherent approach to policy and institutional reform, and investment actions. The PPC worked mainly by blending grant support from donors with loans from International Financial Institutions to make the latter more affordable to countries of the region. For example, between 1998 and 2003, 219 projects were financed through the PPC mechanism. Sixty nine of these projects, at an accumulated project value of € 3,853 million, were approved by the Boards of IFIs at the time of the Kiev conference. These projects benefited from financial

support equal to € 1,895 million in IFI loans and € 904 million in donor grants. At the 2007 Belgrade EfE Ministerial Conference, the PPC was integrated into the EBRD.

The EAP Task Force initially focused its work on supporting central and eastern European countries to develop National Environmental Action Programmes (NEAPs), in line with the recommendations of the EAP adopted in Luzern. A network of NEAP coordinators was established to provide support in what one member called „a process of mutual learning by doing.“ The network exchanged experiences and prepared analytical papers that helped to draw lessons from the experience of OECD countries. Work priorities were set by the participants themselves, and a strong emphasis was placed on ownership. Work on NEAPs was supported by other work on environmental financing that examined how domestic finance could be mobilized and channeled to address priority environmental problems. During the 1990s, much of this work focused on the role of Environmental Funds, financing mechanisms based on the collection and reallocation of environmental fees. Cleaner production, or the identification of win – win opportunities to promote environmental improvements while boosting economic performance in enterprises, was another focus for work. For most of the 1990s, the work of the EAP Task Force was primarily focused on the needs of central European countries. Its work was credited with helping to create a good basis for those countries to begin their accession dialogue with the European Union. The EAP Task Force also provided the model for a programme of regional environmental cooperation in south-east Europe following the break-up of the former Yugoslavia.

An assessment of environmental reform in the transition to a market economy (OECD, 1999), considered that, in central Europe, democratic and market reforms unlocked demand for environmental improvement, and that this translated into more effective policies and institutions. This led to a „decoupling“ of pollution levels from economic output (in particular, reduction in emissions of key air pollutants were greater than decreases in output); and as countries advanced in reform returned to economic growth, this decoupling continued. Thus, in Upper Silesia (Poland) a switch to cleaner fuels, investment in new capital stock and air pollution abatement measures all contributed to improving air quality. Environmental policy played an important role in encouraging these developments: Poland significantly increased its pollution charges early in transition and environmental funds used the revenues to finance environmentally-friendly investment.

These trends were not present in former Soviet Union countries. Accordingly, at the 1998 Aarhus EfE Conference, Ministers decided that the work of the Task Force should place more emphasis on the environmental challenges in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia (EECCA). OECD was asked to provide support for a new EECCA programme, while the Regional Environmental Centre (Szentendre) was to provide support for EU accession countries and the countries of SE Europe. The refocusing onto the environmental challenges in EECCA countries also

signaled a shift in the substantive focus of the EAP Task Force's work. The issue of water supply and sanitation came much more to the fore. Many EECCA countries had developed water infrastructure, but for various reasons it was in danger of collapse. Substantial investment, as well as fundamental reform of the sector, was required.

The challenges in the water sector were addressed in a meeting of Economics, Finance and Environmental Ministers from EECCA and some partner countries in Almaty, Kazakhstan in 2000. Ministers adopted the Almaty Guiding Principles for Reform of the Water Sector, and they have guided the work of the EAP Task Force in this area since then. A second meeting of Economics and Finance Ministers was held in Yerevan, Armenia in 2005 to review progress and to provide additional momentum to efforts to achieve the water and sanitation targets of the Millennium Development Goals.<sup>28</sup> Work on environmental policy reform also continued, but in addition to work on the reform of policy instruments, greater emphasis was placed on promoting compliance with environmental requirements. Guiding Principles for Reform of Environmental Enforcement Authorities provided the framework for much of this work and for the development of a range of tools to support reform.

### Major tools developed by the OECD/EAP Task Force since its refocusing on EECCA

| Water Sector Reform                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Policy Reform                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Environmental Finance                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• Financing Strategies: the computer tool FEASIBLE</li> <li>• Financial planning tool for utilities</li> <li>• Toolkit for benchmarking water utility performance</li> <li>• Guidelines for the development of performance based contracts between municipalities and utilities</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Guiding Principles for Reform of Environmental Enforcement Authorities</li> <li>• A Toolkit for Building Better Environmental Inspectorates</li> <li>• Guiding Principles for Effective Permitting Systems</li> <li>• Integrated Environmental Permitting Guidelines</li> <li>• Technical Guide for Environmental Self – Monitoring</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Guiding principles for environmental funds</li> <li>• Good practices for public environmental expenditure management</li> <li>• Handbook for appraisal of environmental projects financed from public funds</li> <li>• Multi – Year Investment Planning Tool for municipalities</li> </ul> |

>>

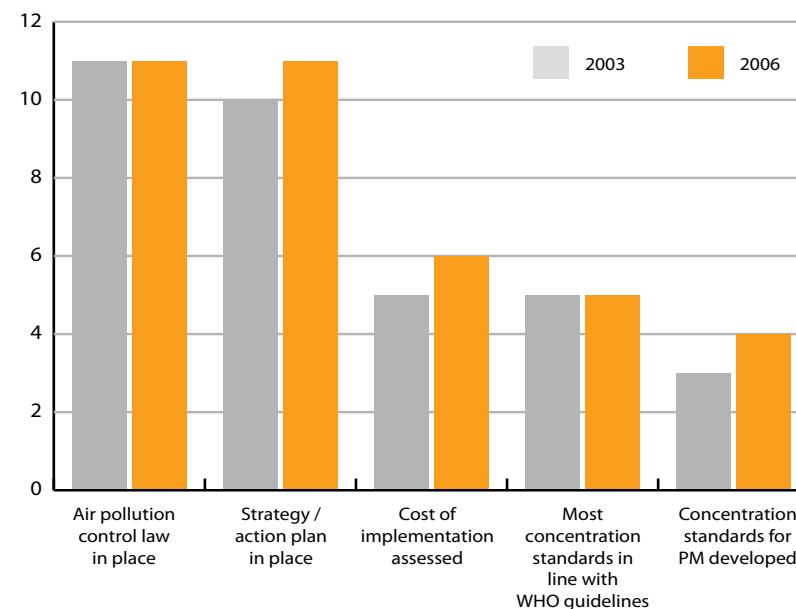
### Selected examples of EAP Task Force's demonstration projects and results on the ground

- Finance strategies prepared and updated in Armenia, Georgia, Kyrgyzstan, and Moldova, and several oblasts in Russia
- Projects have been implemented in 9 EECCA countries to collect indicators on the performance of water utilities
- Several roundtables discussions involving public and private sector actors have been conducted
- Reform of economic instruments in Russia and Armenia
- Establishment of inspectorates in Georgia and Kazakhstan
- Water quality standards in Moldova
- Strategy for transition to integrated permitting in Ukraine, Kyrgyzstan and Georgia
- Reform of self – monitoring in Kazakhstan and Kyrgyzstan
- Introduction of industry rating in Ukraine and Kazakhstan
- Harmonisation of data collection on environmental expenditure with Eurostat/OECD standards in Georgia, the Kyrgyz Republic and Ukraine
- Reform of environmental funds in Volgograd Oblast (Russian Federation), Moldova, Kazakhstan and Ukraine
- Feasibility studies for a debt – for – environment swap in Georgia and in the Kyrgyz Republic

Source: OECD (2007), Report on Results and Outcomes of the EAP Task Force Work in EECCA. ENV/EPOC/EAP(2007)7.

The shift of EAP Task Force work to the EECCA region required new working methods to be developed. Whereas policy analysis and dialogue – the traditional working methods of OECD – were appropriate for central European countries, the needs of EECCA countries required more direct engagement. Accordingly, the EAP Task Force implemented its work increasingly through demonstration projects that were designed to either develop or test tools that could support policy and institutional reform. The new approach helped secure important outcomes. For example, the preparation of finance strategies for water supply and sanitation has enabled some EECCA countries to provide more predictable and stable financing for this sector. Other activities have resulted in the adoption of integrated pollution prevention and control, and the establishment of schemes to rate industry's environmental performance. More attention has also been given to capacity development, including through training. Implementing such activities has required closer cooperation with aid agencies, as well as environment ministries, in OECD countries. Collective efforts resulted in improved policy frameworks though implementation is lagging behind. The OECD/EAP Task Force secretariat, together with other institutions active in the EECCA region, prepared a comprehensive assessment of progress that EECCA countries had made in improving their environmental performance for submission to the 2007 Belgrade Efe Ministerial Conference. Some of the findings are shown below.

**Figure 1: Environmental management scorecards in EECCA:  
Improved policy frameworks, with implementation lagging behind**



Following the 2007 Belgrade Conference, the priorities of the EAP Task Force remain focused on water supply and sanitation – implemented in close cooperation with the EU Water Initiative, and on environmental policy implementation, including finance and environmental enforcement and compliance. Ministers also called for the Regional Environment Centres in EECCA countries to play a greater role in the work of the EAP Task Force. The results of work will be reported to the next meeting Efe Ministerial Conference in Astana, Kazakhstan in 2011.

In conclusion: the environmental action programme for central and eastern Europe, and the two bodies established to support its implementation – the EAP Task Force and the PPC – have provided a valuable and flexible means of supporting environmental improvements in the region since 1993.

The content of work, the main clients, and the methods of work have evolved enormously in this period. The effectiveness of these mechanisms owes much to the strong ownership of activities by the beneficiary countries, the support provided by donors, and the results – based approach to work.

#### List of references

OECD (1999), Environment in the Transition to a Market Economy: Progress in Central and Eastern Europe and the New Independent States.

OECD (2005), Environmental Management in EECCA

OECD (2007), Policies for a Better Environment: Progress in EECCA

OECD (2007), Mobilising Finance for Environmental Priorities: recommendations for the Future

OECD (2007), Trends in Environmental Finance in EECCA

OECD (2007), Financing Water Supply and Sanitation Sector in EECCA, including progress in achieving water – related Millennium Development Goals (MDGs)

OECD (2007), Translating Environmental Law into Practice: Progress in Modernising Environmental Regulation and Compliance Assurance in EECCA

28 Namely, to reduce by half the number of people without sustainable access to safe water and basic sanitation by 2015.

## Výzvy

### Ján Kubiš

**První konference na zámku v Dobříši dodala regionální spolupráci v oblasti životního prostředí nový impuls a vytýčila nové cíle: pomoci zemím v přechodu z centrálně plánované na tržní ekonomiku, dosáhnout úrovně ochrany životního prostředí západní Evropy a Severní Ameriky a zároveň pracovat na prosazení těchto standardů v celém regionu.**



První ucelené hodnocení stavu životního prostředí v Evropě, tzv. Dobříšské hodnocení, bylo publikováno v roce 1995. Z celkového seznamu 56 environmentálních problémů Dobříšské hodnocení zdůraznilo 12 „hlavních evropských problémů“, které si žádaly okamžitou pozornost.<sup>29</sup> Pravděpodobně žádná z těchto identifikovaných otázek nemůže být ani v dnešní době odstraněna ze seznamu v důsledku jejího úplného vyřešení. Naopak nové, komplexnější výzvy, jakými je v současnosti změna neudržitelných rámců výroby a spotřeby, se staly dominantními otázkami politických agend. Na druhé straně došlo v minulých desetiletích v řadě oblastí k pokroku. Většina legislativy životního prostředí je zavedena ve všech částech regionu. Snížilo se znečištění ovzduší, půdy a vody, přesto že v některých částech regionu zůstává i nadále předmětem obav<sup>30</sup>. Celo-evropská a celosvětová spolupráce v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje dosáhla nebyvalé intenzity.

### Úspěchy a přínosy procesu

Proces „Životní prostředí pro Evropu“ mnoha způsoby k tomuto pozitivnímu vývoji.

### Program spolupráce v oblasti životního prostředí

Proces, jakožto jedinečné partnerství států regionu EHK OSN, agentur OSN, mezivládních a nevládních organizací a dalších, je cenným mnohostranným rámcem a partnerstvím pro širokou horizontální environmentální spolupráci a sdílení informací a získaných zkušeností. Jako pilíř udržitelného rozvoje v regionu EHK OSN nabízí rovněž politické vodítko v oblasti ochrany životního prostředí a budování kapacit. Programy konferencí procesu odráží prioritní zájmy zemí regionu a usilují o rovnováhu mezi sub-regionálními a regionálními otázkami.

### Vytvoření nových institucionálních mechanismů

V reakci na naléhavou potřebu prosadit politickou reformu, posílit instituce a podpořit investice do životního prostředí v zemích s ekonomikou v přechodu ustanovil proces řadu specifických institucionálních mechanismů spolupráce:

Ministerská konference v Lucernu v roce 1993 přijala Akční program pro životní prostředí pro střední a východní Evropu (EAP) a ustanovila Úkolovou skupinu pro implementaci tohoto programu (EAP Task Force) a Výbor pro přípravu projektů (PPC). EAP Task Force se zaměřuje hlavně na podporu zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie (VEKSA) v oblastech zásobování vodou a hygieny, financování životního prostředí a politik a institucí životního prostředí. PPC se stal nápomocný v mobilizaci a směřování externích finančních zdrojů k řešení prioritních problémů životního prostředí v zemích s ekonomikou v přechodu a v zajišťování koordinace mezi klienty, hostitelskými vládami, donory a mezinárodními finančními institucemi. Od Bělehradské konference v roce 2007 jsou funkce a činnosti PPC internalizovány v rámci Evropské banky pro obnovu a rozvoj.

Na Kyjevské konferenci v roce 2003 ministři životního prostředí schválili Strategii pro životní prostředí zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie a vyzvali EAP Task Force, aby vedla akce zemí VEKSA směřující k usnadnění a podpoře splnění cílů Strategie. Pokrok při dosahování sedmi cílů Strategie hodnotí zpráva, která byla připravena EAP Task Force pro Bělehradskou konferenci. Zpráva, z níž vyplývá, že pokrok napříč různými oblastmi politiky není rovnoměrný, ukazuje na řadu klíčových oblastí, jež vyžadují další činnost.<sup>31</sup>

Na konferenci v Lucernu proces „Životní prostředí pro Evropu“ inicioval rozšíření Programu hodnocení stavu a politiky životního prostředí (EPR) Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) na země s ekonomikou v přechodu. Hodnocením EHK OSN prošla od roku 1996 většina zemí střední, jihovýchodní a východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, s výjimkou těch, které byly hodnoceny ve spolupráci s OECD. Program EPR již začal s druhým cyklem hodnocení.<sup>32</sup> Hodnocení jsou prováděna nejen za účelem posouzení účinnosti snah zemí v řízení životního prostředí prostřednictvím mezinárodního mechanismu hodnocení, ale také nabízí dotčeným vládám doporučení uzpůsobená jejich potřebám jak snižovat celkovou míru znečištění, lépe integrovat politiky životního prostředí do jiných odvětvových politik a posílit spolupráci s mezinárodním společenstvím.

### Hybná síla pro mnohostranné environmentální smlouvy

Proces „Životní prostředí pro Evropu“ poskytl důležitý podnět a politické fórum pro vytvoření a přijetí právně závazných nástrojů na podporu ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje v regionu. Mezi ně se řadí Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (Aarhuská úmluva) a Protokoly o těžkých kovech a persistentních organických polutantech přijatých v Aarhusu, Dánsku v roce 1998. Během Kyjevské konference byly přijaty a otevřeny k podpisu tři nové Protokoly ke smlouvám sjednaným v rámci EHK OSN: Protokol o strategickém

posuzování životního prostředí, Protokol o občanské odpovědnosti a Protokol o registrech uniků a přenosů znečišťujících látek. Dále vlády sedmi zemí regionu Karpat přijaly Rámcovou úmluvu o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat.

Environmentální smlouvy sjednané v rámci procesu doplňují a posilují právní infrastrukturu v oblasti životního prostředí regionu EHK OSN, která vychází z Úmluv EHK OSN o dálkovém znečišťování ovzduší, o posuzování vlivů na životní prostředí, o ochraně a využívání hraničních vodních toků a o průmyslových haváriích.<sup>33</sup> Legislativa životního prostředí vytvořená procesem byla přidanou hodnotou pro globální iniciativy Programu OSN pro životní prostředí (např. pro persistentní organické polutanty), a legislativu Evropské unie (např. u přístupu k informacím a účasti veřejnosti).

### Podpora meziodvětvových aktivit a integrace politik

Mezi jiné významné politické nástroje, které byly vyvinuty v rámci ministerských konferencí, patří Celoevropská strategie pro biologickou a územní rozmanitost (PEBLDS), Program životního prostředí pro Evropu a Strategie výchovy k udržitelnému rozvoji (ESD). K jejich rozvoji a implementaci je zapotřebí spolupráce a společného úsilí různých mezinárodních organizací a v případě Strategie výchovy k udržitelnému rozvoji, účast dvou ministerstev na národní úrovni. Tímto přispěly a mohou dále přispívat k prosazení meziodvětvových aktivit a integraci politik.

### Zapojení občanské společnosti

Do přípravy a organizace ministerských konferencí se zapojuje množství klíčových partnerů, mezi něž patří organizace občanské společnosti, orgány státní správy na místní úrovni, odbory, podnikatelský sektor a průmysl. Velká část nevládních environmentálních organizací se účastní procesu prostřednictvím koalice environmentálních organizací, která se později rozvinula v širší Evropské Eco-Forum. Proces „Životní prostředí pro Evropu“ inicioval rovněž vznik Regionálních center pro životní prostředí (RECs) v zemích VEKSA.

### Budoucí směřování

Po dobu 18 let existence procesu „Životní prostředí pro Evropu“ se Evropa výrazně změnila a s ní se změnilo i životní prostředí. Zatímco proces se významně podílel na zlepšování životního prostředí v Evropě, musel se přizpůsobovat měnícím se environmentálním potřebám a prioritám stejně jako neustále rozvíjejícím se politickým a ekonomickým podmínkám v regionu. Sedmá ministerská konference, která se uskutečnila v roce 2011 v Astaně ukáže, zda nedávno přijatá reforma procesu může být úspěšně provedena v praxi. Její prioritou bude implementace a plnění a větší zapojení všech partnerů procesu, zejména soukromého sektoru. EHK OSN zůstává připravena nejen poskytovat procesu své služby, ale také aktivně spolupracovat.

## The Challenges

### Ján Kubiš

**The first „Environment for Europe“ (EfE) Conference at Dobříš Castle marked a new departure in regional environmental cooperation, with new goals: helping the countries in transition from a centrally planned to a market economy attain the level of environmental protection of Western Europe and North America, and at the same time working to promote these standards across the region.**



The first comprehensive assessment of the state of Europe's environment, the Dobříš assessment, was published in 1995. Out of an inventory of 56 environmental problems, the Dobříš Assessment highlighted 12 „prominent European environmental problems“ that needed urgent attention.<sup>34</sup> Probably none of the issues identified could be marked off the list as „solved“ today, and new, more complex challenges – such as changing the current unsustainable patterns of production and consumption – have become overarching issues on the policy agenda. Nevertheless, in the past two decades progress has been achieved in a number of areas. Most environmental legislation is in place in all parts of the region. Air, soil and water pollution have been reduced (although remain of concern in parts of the region)<sup>35</sup>, and pan-European and global cooperation on environment and sustainable development have reached unprecedented levels.

### Achievements and Contributions of the EfE Process

The „Environment for Europe“ process has contributed in several ways to these positive developments.

#### A platform for environmental cooperation

As a unique partnership of UN ECE member States, United Nations agencies, intergovernmental organizations, non-governmental organizations (NGOs) and other stakeholders, the EfE process has provided a valuable multilateral framework and a multi-stakeholder platform for broad horizontal environmental cooperation and for the sharing of information and lessons learned. It has also offered political guidance regarding environmental protection and capacity-building as a pillar of sustainable development in the UN ECE region. The agendas of the EfE conferences have reflected the priority concerns of coun-

<sup>29</sup> Změna klimatu, úbytek stratosférického ozónu, ztráta biologické rozmanitosti, hlavní havárie, acidifikace, troposférický ozón a jiné fotochemické oxidanty, management sladkovodních vod, degradace lesů, ohrožení pobřežního pásma, snižování množství odpadu a nakládání s ním, zatížení měst a chemická rizika.

<sup>30</sup> Životní prostředí Evropy. Čtvrté hodnocení, s. 21

<sup>31</sup> OECD. Politiky pro lepší životní prostředí – Pokrok v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie (Paříž, 2007).

<sup>32</sup> Druhý cyklus hodnocení EPR proběhl již v Bulharsku (2000), Estonsku (2001), Bělorusku (2005), Moldavské republice (2005), Ukrajině (2006), Srbsku (2007), Černé Hoře (2007), Kazachstánu (2008), Kyrgyzstánu (2009) a Uzbekistánu (2009).

<sup>33</sup> Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států, Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, Úmluva o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer a Úmluva o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států.

tries in the region and have struck a balance between subregional and region-wide issues.

### **Creation of new institutional mechanisms**

In response to the urgent needs to promote policy reform, strengthen institutions and encourage environmental investment in economies in transition, the EfE process has established a number of specific institutional mechanisms for cooperation: The 1993 Luzern Ministerial Conference adopted the Environmental Action Programme (EAP) for Central and Eastern Europe and established the EAP Task Force and the Project Preparation Committee (PPC). The EAP Task Force has mostly focused on supporting the countries of Eastern Europe, Caucasus and Central Asia (EECCA) in the areas of water supply and sanitation, environmental finance, and environmental policies and institutions. PPC has been instrumental in mobilizing and channeling external financing to resolve priority environmental problems in countries in transition, as well as in ensuring coordination between clients, host Governments, donors and the international financial institutions. Since the 2007 Belgrade Ministerial Conference, the functions and activities of PPC have been internalized within the European Bank for Reconstruction and Development.

At the 2003 Kiev Ministerial Conference, the Environment Ministers adopted the Environment Strategy for the countries of EECCA and invited the EAP Task Force to lead the efforts to facilitate and support the achievement of the Strategy's objectives. A report assessing progress made in achieving seven objectives of the Strategy was prepared by the EAP Task Force for the Belgrade Conference. The report concluded that progress across different policy areas was uneven, and identified a number of key areas for further action.<sup>36</sup>

At the Luzern Conference, the EfE process initiated the extension of the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) programme of environmental performance reviews (EPRs) to countries in transition. Since 1996, Central European, South-east European (SEE), and EECCA countries have been reviewed by UN ECE, in addition to a few countries in transition that were reviewed in cooperation with OECD. The EPR programme has begun its second round of reviews.<sup>37</sup> The reviews have made it possible not only to assess, through the international review mechanism, the effectiveness of countries' efforts to manage the environment, but also to offer the Governments concerned tailor-made recommendations on how to reduce their overall pollution burden, better integrate environmental policies into sectoral policies, and strengthen cooperation with the international community.

### **A driving force for multilateral environmental agreements**

The EfE process has also provided an important impetus and a political forum for the development and adoption of legally binding instruments promoting environmental protection and sustainable development in the region. These include the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention) and the Protocols on Heavy Metals and Persistent Organic Pollutants adopted in Aarhus, Denmark, in 1998. During the Kiev Conference, three new Protocols to UN ECE Conventions were adopted and opened for signature: the Protocols on Strategic Environmental Assessment, Civil Liability, and Pollution Release and Transfer Registers. Furthermore, the Governments of all seven countries of the Carpathian region adopted the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians.

Environmental agreements developed under the EfE process complement and strengthen the environmental legal infrastructure in the UN ECE region, a foundation of which is the UN ECE conventions on air pollution, environmental impact assessment, transboundary waters and industrial accidents.<sup>38</sup> The environmental legislation that has been undertaken within the EfE process has added value to United Nations Environment Programme (UNEP) global initiatives (e.g. on persistent organic pollutants), and to European Union (EU) legislation (e.g. on public information and participation).

### **Promotion of cross-sectoral activities and policy integration**

Other important policy tools developed in the framework of the EfE conferences include the Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy (PEBLDS), the Environmental Programme for Europe and the Strategy on Education for Sustainable Development (ESD). Their development and implementation have required cooperation and joint efforts by various international organizations and, in the case of the ESD Strategy, two different ministries at the national level. They have thus contributed to the promotion of cross-sectoral activities and policy integration.

### **Engagement of civil society**

The preparations for and the organization of the EfE conferences have involved a number of key stakeholders, including civil society organizations, local authorities, trade unions, and business and industry in the EfE process. A large number of environmental NGOs participating in the process organized themselves into the Environmental NGO Coalition, which later evolved into the broader European ECO-Forum. The EfE process also initiated the establishment of the Regional Environmental Centres (RECs) in the EECCA countries.

## Future directions

In the 18 years since the beginnings of „Environment for Europe“, Europe has changed enormously, as has its environment. While the EfE process has made important contributions to improving Europe's environment, it has had to adapt to the changing needs and environmental priorities of the region as well as its continually evolving political and economic landscape. The seventh Ministerial Conference, to be held in Astana in 2011, will show if the recently adopted reform of the process can be successfully instituted. It will focus on implementation and delivery and a broader engagement of all stakeholders, in particular the private sector. UN ECE remains committed to not only servicing the process, but to actively working with countries and stakeholders to achieve progress in all countries of the region.

- 34 *Climate change, stratospheric ozone depletion, the loss of biodiversity, major accidents, acidification, tropospheric ozone and other photochemical oxidants, the management of freshwater, forest degradation, coastal zone threats and management, waste reduction and management, urban stress and chemical risks.*
- 35 *Europe's Environment. The Fourth Assessment, p. 21*
- 36 *OECD. Policies for a Better Environment – Progress in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia (Paris, 2007).*
- 37 *Second EPRs have already been carried out in Bulgaria (2000), Estonia (2001), Belarus (2005), Republic of Moldova (2005), Ukraine (2006), Serbia (2007), Montenegro (2007), Kazakhstan (2008), Kyrgyzstan (2009) and Uzbekistan (2009).*
- 38 *The Convention on Long-range Transboundary Air Pollution, the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context, the Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes, and the Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents.*

## Šestá ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“

**Oliver Dulič**

**Šestou ministerskou konferencí, která se skutečně  
ve dnech 10.–12. října 2007 v Bělehradě, pořádala  
Republika Srbsko.**



Přípravné práce na konferenci – příprava agendy konference a s ní související dokumenty kategorie I a kategorie II, a zejména práce na přípravě návrhu ministerské deklarace byly na jedné straně velmi náročné, na straně druhé však také úspěšné.

Významné množství dokumentů, jenž bylo připraveno k projednání na konferenci a souviselo s body agendy, zahrnovalo následující témata: hodnocení a implementace přijatých rozhodnutí a mechanismů na minulých konferencích společně s prezentací čtvrté pan-evropské hodnotící zprávy o stavu životního prostředí (Bělehradské hodnocení), vypracované Evropskou agenturou životního prostředí (EEA) a Programu hodnocení stavu a politiky týkajících se životního prostředí (EPR) EHK OSN. Dalšími prezentovanými tématy byla výchova k udržitelnému rozvoji; biologická rozmanitost; budování kapacit se zvláštní pozorností věnovanou zemím východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, jehož součástí byly prezentace zprávy o implementaci Středoasijské iniciativy pro udržitelný rozvoj a cílů jihovýchodní Evropy. Posledně jmenovaná zpráva zahrnovala také představení Bělehradské iniciativy. Dále byly prezentovány výsledky partnerství v oblasti financování životního prostředí a partnerství na podporu implementace politik a programů životního prostředí, kam spadala i prezentace závěrů EHK OSN politiky životního prostředí a mezinárodní konkurenceschopnosti v globalizujícím se světě a prezentace budoucnosti procesu zahrnující vystoupení k ministerské deklaraci a její samotné přijetí. Bělehradská konference upozornila na řadu pan-evropských otázek, pro které by mohl být proces přínosem.

Za klíčový bod jednání byla během přípravného fáze označena budoucnost procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Region EHK OSN ušel od doby konání první ministerské konference v Dobříši v roce 1991 do Bělehradské konference dlouhou cestu v zapojování všech jeho zemí a velkého množství významných mezinárodních organizací do zlepšování životního prostředí. U příležitosti Bělehradské konference nadešel čas zamyslet se nad vším, čeho bylo v rámci procesu dosaženo a jaké cíle by měly být stanoveny do budoucna. Tato skutečnost se odrazila v názvu Bělehradské konference, který zněl „Stavění mostů do budoucnosti“.

Přestože se ministři shodli, že proces „Životní prostředí pro Evropu“ bude pokračovat i po Bělehradské konferenci, byla dohodnuta jeho reforma s cílem posílit jeho účinnost a zároveň zajistit, aby proces nadále odpovídal potřebám regionu a byl v souladu s jeho rozvíjejícím se politickým a ekonomickým prostředím, stejně jako se specifiky životního prostředí daného regionu. Vodítkem pro reformu byl závazek, že proces bude v budoucnu založen na potřebách a bude soustředěn na ty činnosti, jež budou orientované na výsledky a opatření ke zlepšení životního prostředí a udržitelnému rozvoji v regionu. Ve snaze zlepšit účinnost a výkonnost procesu a pokračovat v úspěšné implementaci jeho závěrů bylo rozhodnuto o posílení partnerství s občanskou společností, zejména se soukromým sektorem.

Účastníci jednání rovněž zdůraznili, že je nutné, aby proces v budoucnu soustředil své úsilí na potřeby zemí východní a jihovýchodní Evropy, Kavkazu a střední Asie, jež nejsou výhradně pokryté jinou formou spolupráce a dalšími procesy, kde bude zřetelný přínos a zabrání se duplikacím. Zároveň poznamenali, že nezbytným se zdá i větší zaměření na sub-regionální a národní postupy.

Srbsko, jakožto hostitelská země Bělehradské konference, se ujalo prezentace potřeb a priorit zemí regionu jihovýchodní Evropy, které byly představeny v rámci bodu agendy zaměřeného na cíle zemí tohoto regionu. Je pravdou, že budoucí vývoj zemí jihovýchodní Evropy je řízen a určován obsahem *acquis communautaire* a dalšími politikami EU. Na druhé straně společné historické pozadí, podobné ekonomické, sociální a environmentální problémy spojují tyto země dohromady a zároveň volají po určení nejvýznamnějších aktivit za účelem zlepšení jejich životního prostředí a dosažení udržitelného rozvoje. Státy jihovýchodní Evropy plně uznaly proces „Životní prostředí pro Evropu“ jako důležitý nástroj bilaterální a multilaterální spolupráce v pan-evropském regionu. Slibným se ukázal závazek ministrů vůči směřování jejich úsilí na určené potřeby v zemích jihovýchodní Evropy, které nejsou výhradně pokryty jinými formami spolupráce, a kteří uznali význam budování kapacit jako průřezové prioritní oblasti pro ochranu životního prostředí a prosazování udržitelného rozvoje v regionu jihovýchodní Evropy.

Během přípravného procesu byly definovány společné problémy a priority v oblasti ochrany životního prostředí regionu jihovýchodní Evropy. Jedním z nejdůležitějších rozhodnutí schválených ministry byla Bělehradská iniciativa: posilování regionální spolupráce v regionu jihovýchodní Evropy v oblasti změny klimatu. Tato iniciativa byla dále rozvinuta a sice ustavením sub-regionálního střediska v Bělehradě pro otázky související se změnami klimatu a schválením Rámcového akčního plánu pro změnu klimatu pro region jihovýchodní Evropy v Sarajevu, Bosně a Hercegovině v listopadu 2008. Řada dokumentů kategorie II poskytla přehled o pokroku ve vývoji a implementaci politiky životního prostředí a udržitelného rozvoje v regionu jihovýchodní Evropy od roku 2000 až do dnešní doby. Tyto dokumenty by měly sloužit ministrům životního prostředí a dalším

aktérům odpovědným za politická rozhodování v zemích jihovýchodní Evropy, EU a donorských zemích a mezinárodních organizacích, pro jejich budoucí politické rozhodování.

Celkem Bělehradská konference hostila více než 2000 účastníků, včetně ministrů a vysokých státních úředníků z 51 členských států EHK OSN a Evropské komise, množství mezinárodních organizací, zhruba 200 nevládních organizací a více než 20 hlavních skupin a jiné partnery. Konferenci tvořilo osm tématických zasedání a 63 doprovodných akcí.

Dá se tedy říct, že Bělehradské konferenci se prostřednictvím rozhodnutí o pokračování procesu a následné reformě podařilo postavit mosty do budoucnosti procesu „Životní prostředí pro Evropu“.

Na závěr bych rád vyjádřil svoji vděčnost za podporu, a to všem vládám, organizacím a jednotlivcům, kteří se zapojili do organizace Bělehradské konference a jejího úspěšného završení.

## Sixth Ministerial Conference „Environment for Europe“

**Oliver Dulić**

**Republic of Serbia was the host of the Sixth Ministerial Conference „Environment for Europe“ that took place in Belgrade from 10 to 12 October 2007.**



Preparatory work for the conference – work on preparing Provisional agenda for the Conference and related Category I and II documents, and particularly work on preparing Draft Ministerial Declaration was hard, but successful.

Significant number of documents related to the Agenda issues has been prepared for consideration at the conference including the following: assessment and implementation of previously agreed decisions and mechanisms together with the presentation by the European Environment Agency (EEA) of its fourth pan-European assessment report on the state of the environment (Belgrade assessment) and UN ECE Environmental Performance review; education for sustainable development; biodiversity; capacity-building with special interest on countries of Eastern Europe, Caucasus and Central Asia with the presentation of the report on the implementation of the Central Asia Initiative on Sustainable Development as well as South-east European perspectives including presentation of the Belgrade Initiative; partnerships in environmental finance and partnerships to support the implementation of environmental policies and programmes including presentation of UN ECE key findings on Environmental Policy and International Competitiveness in a Globalizing World, and the future of the process with adoption of and statements on the Ministerial Declaration. The Belgrade Conference raised a number of pan-European issues for which the process could provide an added value.

Key issue identified during the preparatory process was the future of the EfE Process. From the first EfE Conference in Dobris held in 1991 until Belgrade's EfE Conference, UN ECE region came a long way in engagement of all countries in the region and many important international organizations in improving the environment. On the occasion of Belgrade Conference, it was time to take stock of what has been achieved and of what it could be achieved in the future. These facts were reflected in the slogan of the Belgrade Conference – „Building bridges to the future“.

Ministers decided to continue the EfE process after the Belgrade Conference. However, it was concluded that EfE process should be reformed, in order to strengthen its effectiveness, and for it to remain appropriate to the needs and the evolving political and economic landscape as well as the environmental specifics of the region. The guidelines given for the reform was that future EfE process should concentrate on needs-based, result-driven and action-oriented activities that could improve the environment and sustainable development in the region. It was decided to strengthen partnerships with the civil society, and especially with the private sector, in order to improve the effectiveness and efficiency of the process and to maintain successful implementation of its outcomes.

Participant also pointed out that further process should concentrate efforts on the identified needs in countries of Eastern Europe, Caucasus and Central Asia, and South-eastern Europe which are not entirely addressed by other cooperative frameworks and processes, where there is a clear added value and avoiding duplication. It was noted that an increasing focus on subregional and national approaches appeared necessary.

As a host country of Belgrade Conference, Serbia took initiative for presenting the needs and priorities of countries of SEE region which were presented in the Agenda item on SEE perspectives. It is the fact that the future development of SEE countries is directed and determined by the content of *acquis communautaire* and other EU policies. However, common historical background, similar economic, social and environmental problems, bring SEE countries together and ask for definition of most important activities in order to improve their environment and achieve sustainable development. SEE countries fully recognized the EfE process as an important tool for bilateral and multilateral cooperation in the pan-European region. Moreover, promising was the fact that ministers expressed their commitment to concentrate their efforts on the identified needs in countries of South-eastern Europe which are not entirely addressed by other cooperative frameworks and recognized the importance of capacity-building as a cross-cutting priority area for environmental protection and the promotion of sustainable development in the SEE region.

During the preparatory process, common issues and definition of joint priorities in the field of environmental protection of the SEE region were defined. One of the most important decisions endorsed by the ministers was the Belgrade Initiative: enhancing regional South-east European cooperation in the field of climate change. This initiative was further elaborated through the establishment of the Belgrade Sub-regional Climate Change Related Center and the endorsement of the Climate Change Framework Action Plan for the SEE, in Sarajevo, B&H, in November 2008. A number of category II documents provided an overview of the progress in development and implementation of environmental and sustainability policy in SEE in the period from 2000 until today. These documents should serve the environmental ministers and other high-level Decision-makers in SEE, the EU, and donor countries and international organizations in their future decision making.

Altogether, the Belgrade Conference hosted more than 2000 participants, including ministers and high-level officials from 51 UN ECE member states and European Commission, a number of international organizations, around 200 NGO representatives and more than 20 major groups representatives and other stakeholders. The Conference was composed of eight thematic sessions and a number of 63 side-events.

It can be concluded that by deciding on the continuation of the process and its subsequent reforms, the Belgrade Conference succeeded in building the bridges to the future of the Efe process.

In the end, I would like to express our gratitude for the support of all governments, organizations and individuals that took part in the organization and successful finalization of the Belgrade Conference.

## Zásadní přelom pro další vývoj procesu

**Markéta Renéová – Mohn**

**Šestá ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“ se uskutečnila ve dnech 10.–12. října 2007 v Bělehradě. Konference měla řadu specifík. Poprvé se ministerská konference konala v jedné ze zemí jihovýchodní Evropy, regionu, jemuž má proces napomoci ke vstupu do Evropské unie.**



Jelikož jsou ministerské konference tradičním místem pro scházení ministrů životního prostředí a jejich partnerů (zástupci průmyslu a obchodu, nevládních organizací), této konference se poprvé v historii procesu účastnili ministři školství, aby se zapojili do diskuse o implementaci Strategie vzdělávání k udržitelnému rozvoji. Po dlouhé době nebyly na konferenci přijaty nové právně závazné dokumenty. Jejím hlavním úkolem bylo posoudit dosavadní vývoj stavu životního prostředí v pan-evropském regionu a zhodnotit plnění závazků předchozích ministerských konferencí. Problematika vlivu politiky životního prostředí na mezinárodní konkurenceschopnost, jež přitáhla pozornost také zástupců soukromého sektoru, byla jediným novým tématem, které se dostalo na agendu konference.

Ačkoliv nikdo zpočátku neočekával přijetí zásadních rozhodnutí, konference byla velkým přelomem pro další vývoj procesu. Poprvé byla zvažována i další existence procesu. V průběhu přípravy konference se ukázalo, že i přes přínos, který proces má v posilování bilaterální a multilaterální spolupráce v oblasti životního prostředí v regionu EHK OSN, jeho současná podoba nevyhovuje současným geopolitickým a ekonomickým podmínkám v regionu. Rozhodnutí o reformě bylo nejzásadnějším závěrem konference.

Výchozím bodem pro jednání byla tradiční, v pořadí 4. hodnotící zpráva o stavu životního prostředí v regionu EHK OSN, která posoudila kvalitu ovzduší, vody a půdy v kontextu jejich vlivu na lidské zdraví a kvalitu života.<sup>39</sup> Evropského regionu se citlivě dotýká zejména znečištění ovzduší prachovými částicemi (PM<sub>2,5</sub> a PM<sub>10</sub>), přízemním ozonem a oxidy dusíku. Zpráva dále upozorňuje na pokračující úbytek biologické rozmanitosti, zvyšující se objem spotřeby a výroby a navzdory posilování energetické efektivity i rostoucí spotřebu energie. Negativní vliv na životní prostředí má stále nevhodné nakládání s nebezpečnými chemickými látkami. Zpráva rovněž reflektuje dopady změn klimatu a to jak na životní prostředí tak na ekonomiku. Zprávu poprvé dopl-

nilo hodnocení stavu hraničních vod a mezinárodních jezer v regionu EHK OSN, které bude předloženo i na následující, sedmé ministerské konferenci v roce 2011 v Astaně.

Při posuzování plnění se do středu pozornosti dostal stav ratifikace a implementace mnohostranných environmentálních smluv sjednaných v rámci EHK OSN a plnění doporučení Programu hodnocení stavu a politiky životního prostředí (Environmental Performance Review, EPR). Bylo dohodnuto, že v budoucnu bude třeba urychlit ratifikaci a zlepšit implementaci stávajících smluv sjednaných v rámci EHK OSN. Bylo odsouhlaseno pokračování druhého cyklu programu EPR. Pět doporučení vyplývajících ze zprávy o programu EPR bylo přijato s cílem pomoci hodnoceným zemím z regionu východní a jihovýchodní Evropy, Kavkazu a střední Asie zvýšit efektivitu provádění svých národních politik životního prostředí a tím lépe plnit mezinárodní závazky v oblasti životního prostředí. Za stejným účelem byla pro tento region přijata doporučení v oblasti monitoringu a reportingu.

Hledání dalších možností jak posílit kapacity v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asii (VEKSA) bylo rovněž předmětem diskuse o hodnocení plnění úkolů stanovených Strategií pro životní prostředí tohoto regionu, která byla přijata na páté ministerské konferenci v Kyjevě. Zpráva o implementaci cílů Strategie doporučila, aby prioritou v těchto zemích bylo nadále posilování kapacit institucí, zvyšování investic do oblasti životního prostředí a zvýšení účasti nevládních organizací a soukromého sektoru na rozhodování v záležitostech životního prostředí. Výrazného pokroku bylo dosaženo v oblastech jako jsou prosazování práva životního prostředí, managementu vodních zdrojů a zemědělství, většího úsilí by mělo být vynaloženo v rámci nakládání s odpady, biodiverzity, dopravy a energetické účinnosti. Přetrvávajícím problémem zůstává implementace doprovázená nedostatkem kapacit. Zpráva rovněž zdůraznila, že míra pokroku ve zlepšování životního prostředí se liší v jednotlivých zemích,<sup>40</sup> z čehož vyplývá nezbytnost diferenciovaného přístupu k tomuto regionu. I když ve většině zemí došlo v průběhu let k posílení demokracie, politická nestabilita je tu stálou hrozbou, jež významně zasahuje do činností institucí působících v životním prostředí. K tomu navíc negativně přispívá i tzv. únava z reform, která oslabuje politickou vůli nezbytnou k přijetí zásadních rozhodnutí na podporu ochrany životního prostředí. Strategie měla být klíčovým dokumentem pro identifikaci společných hlavních problémů a návrhů na jejich řešení v regionu, ale v průběhu přípravy konference řada zemí regionu VEKSA vyjádřila pochyby, zda s ohledem na rostoucí diverzifikaci regionu je Strategie nadále využitelná. Především země střední Asie požadovaly posílení podpory pro jejich vlastní iniciativy a programy, z nichž některé by mohly zahrnout i státy, které stály dosud mimo pozornost procesu – Čínu a Indii. Doporučení zprávy o plnění cílů Strategie, která usilovala o to, aby si země samy stanovily vlastní environmentální priority a zahrnuly je do svých národních rozvojových plánů, byla ministry pouze vzata na vědomí.

Hlavní závěry Bělehradské konference byly zahrnuty do ministerské deklarace a Shrnutí předsedy. V souladu se závěry páté ministerské konference zahájila přípravu deklarace ad hoc Pracovní skupina vyšších státních úředníků (WGSO). Ačkoliv bylo dohodnuto, že členění deklarace bude odpovídat programu Bělehradské konference a její hlavní součástí budou politická a strategická doporučení pro další rozvoj procesu, nedařilo se dlouho dosáhnout kompromisu o jejím obsahu. Od počátku byly hlavními spornými body ministerské deklarace odstavce týkající se ochrany biologické rozmanitosti a výchovy k udržitelnému rozvoji. Po složitých jednáních EU a USA byla obě témata včleněna jak do programu konference, tak deklarace. Situaci dále zkomplikovalo vytvoření zvláštní skupiny pro přípravu deklarace (Drafting Group), jež měla urychlit práci na deklaraci, ale v praxi spíše duplikovala činnost WGSO. Zdlouhavé a složité vyjednávání deklarace proto vyvolalo řadu kritických reakcí, které byly později reflektovány při jednání o reformě procesu.

Proces „Životní prostředí pro Evropu“ je stále považován za pan-evropský proces. Bělehradská konference sice definitivně potvrdila přesměrování hlavního zaměření procesu na potřeby zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, ale určitou pozornost procesu si udržel i region jihovýchodní Evropy.

Největší problémy se objevily při diskusi o další budoucnosti procesu. Nedostatkem vyplývajícím z hodnocení pokroku implementace a nízký zájem zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie o aktivity procesu vedly k pozdějším úvahám o potřebnosti procesu a jeho pokračování v budoucnu. Velká část členských států EU trvala na tom, aby budoucnost procesu byla podmíněna většími politickými závazky zemí VEKSA. Jiné státy regionu EHK OSN a Evropská komise vyjádřily pochybnosti o nezbytnosti další podpory procesu. Dle jejich názoru proces plně splnil účel, k němuž byl vytvořen a obávaly se, že by v důsledku změněných geopolitických a ekonomických podmínek v regionu mohl být duplikací činností jiných instrumentů a procesů. Evropská komise ve svém dokumentu „Zpráva Komise Radě a Evropskému parlamentu o její spolupráci s procesem Životní prostředí pro Evropu po Bělehradské konferenci“<sup>41</sup> uvádí, že je třeba proces přizpůsobit současnému politickému vývoji, a to s odkazem na bilaterální vztahy EU s Ruskem a Ukrajinou a zapojením regionu jihovýchodní Evropy do stabilizačních a asociačních procesů. Ve vztahu k jednotlivým regionům je podle Komise třeba vzít v úvahu rozvojové politiky EU (např. Evropská politika sousedství, partnerství EU – Rusko, EU – Střední Asie). Jiné státy požadovaly větší zaměření procesu na sub-regionální aktivity a jeho větší otevření vůči partnerství, zejména se soukromým sektorem.

Přijetí rozhodnutí o reformě procesu se proto ukázalo být nezbytným řešením pro budoucnost procesu. Mandát pro vypracování reformního plánu získal Výbor pro politiku životního prostředí EHK OSN, schválením reformy bylo pověřeno vrcholné zasedání EHK OSN. Cesta k její podobě byla poznamenána následujícími faktory<sup>42</sup>:

Proces se zaměří v budoucnu jen na ty priority, které poskytnou přidanou hodnotu pro všechny zúčastněné země, avšak nebudou pokryté jinými instrumenty nebo procesy;

Činnost Úkolové skupiny pro implementaci Akčního plánu střední a východní Evropy (EAP Task Force) bude pokračovat s hlavním zaměřením na aktivity v oblasti dodávek vody a sanitační a na podporu politické a institucionální reformy v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie. V souladu se závěry Kyjevské konference byla sice zvážena možnost přenést funkce sekretariátu EAP Task Force z OECD na Regionální centra pro životní prostředí (RECs) v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, ale vzhledem k nedostatečné kapacitě RECs bylo dohodnuto, že funkci sekretariátu bude nadále vykonávat OECD v Paříži, s tím, že tyto funkce budou přesunuty, pokud to dovolí kapacita RECs, která bude dále posilována a to nejprve v oblasti implementace lokálních projektů;

Výbor pro přípravu projektů (PPC) bude začleněn do struktur Evropské banky pro obnovu a rozvoj (EBRD) s cílem zajistit jeho budoucí existenci;

Výbor pro politiku životního prostředí EHK OSN bude pravidelně hodnotit pokrok při plnění závěrů ministerských konferencí;

Klíčovými oblastmi zájmu procesu bude posilování environmentálních institucí a organizací, posilování nástrojů politiky a jejich implementace, a budování kapacit, pokračování a posilování monitoringu a hodnocení životního prostředí v regionu a aktivity s dopady přesahující hranice států a subregionální aktivity v rámci regionu EHK OSN.

Rozhodnutí o reformě zásadním způsobem poznamenalo další vývoj procesu. Bělehradská konference byla poslední z celkové řady dosud konaných konferencí se stejným formátem a aktivitami, směřovanými na potřeby zemí střední a východní Evropy a později rozšířenými na oblast Kavkazu a střední Asie. Tento stav byl v kontextu posledního rozšíření EU a současného ekonomického vývoje v regionu neudržitelný a reforma procesu byla jediným východiskem, které zároveň zajistilo pokračování procesu v budoucnu.

39 Životní prostředí v Evropě. Čtvrté hodnocení, Evropská agentura pro životní prostředí, Kodaň, 2007

40 Politiky pro lepší životní prostředí. Pokrok ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii, OECD, Paříž, 2007

41 Zpráva Komise Radě a Evropskému parlamentu o spolupráci Komise s procesem „životní prostředí pro Evropu“ po ministerské konferenci v Bělehradě v 2007

42 deklarace „Budování mostů k budoucnosti“ ministrů regionu EHK OSN, ECE/BELGRADE. CONF/2007/8, 16. října 2007.

### Fundamental Turn in Further Developments of the EfE Process

**Markéta Renéová – Mohn**

**The Sixth Ministerial Conference „Environment for Europe“ took place in Belgrade 10 – 12 October 2007. The Conference had several specifics. For the first time, the Conference was held in a country of South-East Europe, in the region to which the EfE process can help access the EU.**



As the EfE Ministerial Conferences are traditionally places for meetings of environment ministers and other stakeholders (e.g. industry, trade, NGOs), environment and education ministers of the UN ECE region met together for the first time in the framework of the EfE process. They were engaged in the discussion on implementation of UN ECE Education for Sustainable Development Strategy. After a long time no legally binding instruments were adopted at the Conference. Its main objective was to consider the existing state of the environment in the Pan-European region and evaluate implementation of agreed outcomes of previous ministerial conferences. Environmental policy and its influence on international competitiveness that attracted attention of the private sector representatives was the only new topic to be at the Conference agenda.

Though no radical conclusions were expected, the Conference itself was a great turn for further developments of the EfE process. For the first time, it had to be decided whether the EfE process would continue. It emerged in the course of the preparations for the Conference that the EfE process has significantly contributed to strengthening bilateral and multilateral environmental cooperation in the UN ECE region; however, its existing structure had to be adapted to the changing political and economic landscape in the region. Decision on the EfE reform was one of the fundamental outcomes of the Conference.

The point of departure for discussions at the Conference was a traditional assessment report; the fourth in series of the Pan-European assessment reports on the state of the environment in the UN ECE region that evaluated air, water and soil quality in the context of their impacts on health and the quality of life.<sup>43</sup> In particular, the European region is affected by air pollution, mainly by fine particles (PM<sub>2,5</sub> a PM<sub>10</sub>), ground-level ozone and nitrogen oxides. Furthermore, the report highlighted continuous biodiversity decline, growing consumption and production and increase of energy consumption

despite energy efficiency improvements. Improper management and disposal of hazardous chemicals continue to have environmental impacts. The report also dealt with the climate change impacts on environment as well as on many sectors of the economy. For the first time, the report was supplemented by the First assessment of transboundary rivers, lakes and groundwaters in the UN ECE region that would be submitted to the next, the Seventh Ministerial Conference in 2011 in Astana.

Assessing the progress in the implementation, the main attention was given to the review of ratification and implementation of and compliance with UN ECE multilateral environmental agreements and implementation of recommendations of the UN ECE Environmental Performance Review (EPR) Programme. Ministers decided to speed up the ratification and improve implementation of the existing UN ECE conventions and their protocols in the future. Furthermore it was agreed that the second round of EPRs should continue. Five tailor-made recommendations of the report on the EPR Programme were adopted with a view to help, reviewed countries of South Eastern Europe (SEE) and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia (EECCA) in streamlining implementation of their national environmental policies which may lead to better implementation of international environmental commitments. Recommendations in terms of environmental monitoring and reporting were adopted in order to serve the same purpose.

Further possibilities how to strengthen capacities in EECCA countries were subjects to discussions on assessment of progress in implementing objectives of the Environmental Strategy for countries of Eastern Europe, Caucasus and Central Asia that was adopted by the Fifth Ministerial Conference in Kiev. The report assessing the progress in implementing objectives of the Strategy recommended that strengthening environmental policies and institutions, increasing environmental expenditures and enhancing public involvement, including the NGOs and the private sector, should remain as the main priorities. Noticeable progress seems to have been made on compliance assurance, water resources management and agriculture, more efforts have to be taken within waste management, biodiversity, and transport and energy efficiency. The implementation gap that is accompanied by lack of capacities persists<sup>44</sup>. As the report highlighted that progress in addressing environmental problems has been uneven across countries of concerned region, more differentiated approach is needed. Though environmental democracy has been improved in most countries of this region, the real threat is political instability that has significant impacts on performance of environmental institutions. Moreover, so-called tiredness of reforms seriously contributes to this trend, resulting in weakening political will to be necessary for undertaking important steps within the environmental policy. The Strategy should have been a key document that identifies main environmental challenges of the EECCA countries and actions for their actions. However, during the preparations for the Conference, a number of EECCA countries expressed their concerns about usefulness

of the Strategy due to the growing diversity of the region. In particular, the countries of Central Asia called for more support for their own initiatives and sub-programmes, some of them could cover countries that have been outside the focus of the EfE process – China and India. Recommendations of the report assessing the progress in implementation of Strategy objectives, that aims to encourage the EECCA countries to set their own environmental priorities and include them in the national development plans, were only taken into account by the Ministers.

The main outcomes of the Belgrade Ministerial Conference were included in the Ministerial Declaration and the Chair's summary. In accordance with the outcomes of the Fifth Ministerial Conference an ad hoc Working Group of Senior Officials (WGSO) coordinated preparations of the Ministerial Declaration. In spite of the overall agreement that the structure of the Ministerial Declaration would correspond to the Conference agenda and its main parts would provide political and strategic messages for further developments of the EfE process, a compromise has not succeeded for a long time. From the beginning, the main controversial issues related to the paragraphs of the Ministerial Declaration were biodiversity and education for sustainable development. After long and complicated negotiations between the EU and US both themes were included in the Conference agenda, as well as in the Ministerial Declaration. Preparations for the Conference were also made more difficult through development of a Drafting Group in order to accelerate work on Ministerial Declaration, but in reality it duplicated WGSO. Long and demanding negotiations of the Ministerial Declaration led up to a range of critical responses that were later reflected during negotiating the reform of the EfE process.

The EfE process is still considered a pan-European process. The Belgrade Ministerial Conference definitely confirmed that the EfE process should be refocused on the needs of EECCA countries, but particular attention would be paid also to SEE region.

Main difficulties emerged during the discussions on the future of the EfE process. Insufficient progress in implementation and low interest of EECCA countries in EfE activities resulted in considerations about usefulness of the EfE process and its continuation in the future. A wide range of EU Member States expected from EECCA countries stronger political commitments as prerequisites for continuation of the EfE process in the future. Other UN ECE Member States and the European Commission expressed their concerns about further support to the EfE process. In their views, the EfE process has fulfilled its original purpose and with reference to changed political and socio-economic landscape they raised concerns about possible duplications of work covered by the EfE process and other instruments and processes. The European Commission in its document „Communication from the Commission to the Council and European Parliament on Commission cooperation with the „Environment for Europe“ process after the 2007 Ministerial Conference in Belgrade“<sup>45</sup> states that the EfE process has to adapt to recent political developments in

the region, emphasizing changes in EU relations with its Eastern neighbours and Russia and involvement of the SEE region in the Stabilization and Association Processes. In this context the Commission pointed out the current Community Policies (e.g. European Neighbourhood Policy, the EU – Russia Permanent Partnership and the EU – Central Asia Partnership). Other UN ECE Member States called for more focus of the EfE process on sub-regional activities and to open it towards partnerships, in particular with the private sector.

Adoption of the decision on the reform of the EfE process appeared as a necessary solution for the future of the EfE process. The UN ECE Committee on Environmental Policy was given a mandate to develop an EfE reform plan that could be endorsed by the UN ECE. The way towards its shape was affected by the following factors<sup>46</sup>:

The EfE process will address only issues, which would provide added value for all participating countries, but that are not entirely addressed by other instruments or processes;

The EAP Task Force will continue, with main focus on activities in areas of water supply and sanitation and to support environmental policy and institutional reform in EECCA countries. In the line with the outcomes of the Kiev Ministerial Conference opportunities to relocate the secretariat functions of the EAP Task Force from the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) to Regional Environmental Centres in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia (EECCA RECs) were considered. But due to some insufficient capacities of EECCA RECs it was decided the OECD would be invited to continue providing the EAP Task Force secretariat with a view to transfer gradually some of these functions to the EECCA RECs, as their capacities allow, starting with subregional, country and project-oriented tasks; Functions and activities of the Project Preparation Committee should be internalised within the European Bank for Reconstruction and Development, so that its future existence is ensured;

The UN ECE CEP should regularly consider and assess progress achieved under the EfE process;

Key areas of concern of the the EfE process will be strengthening environmental institutions and organizations, policy instruments and their implementation and capacity building, continuing and strengthening environmental monitoring and assessment in the region and transboundary and subregional issues in the UN ECE region.

The decision to undertake a reform had significant impacts on further developments of the EfE process. The Belgrade Ministerial Conference was the last one in series of the recently organized Ministerial Conferences with the same format and activities mainly focused on the needs of countries of Central and Eastern Europe, later extended to Caucasus and Central Asia. This state was untenable in the context of the last EU enlargement and the recent economic

development in region and the reform of the EfE process was only the way forward that could ensure the continuation of the EfE process in the future.

---

43 *Europe's environment. The fourth assessment, European Environment Agency, Copenhagen 2007*  
44 *Policies for a better environment: Progress in Eastern Europe, Caucasus and Central Asia, OECD, Paris 2007*

45 *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Commission cooperation with the Environment for Europe Process after the 2007 Ministerial Conference in Belgrade*

46 *Declaration "Building Bridges to Future" by Ministers of the region of the United Nations Economic Commission for Europe (UN ECE), ECE/BELGRADE.CONF/2007/8, 16 October 2007.*

## V budoucnu BUDEME potřebovat proces „Životní prostředí pro Evropu“

**John Hontelez**

**Environmentální organizace z celé Evropy byly do  
procesu „Životní prostředí pro Evropu“ zapojeny od  
samého začátku.**



Během první konference v Dobříši v roce 1991 jsme zaklepli na dveře oficiální konferenční místnosti a trvali na tom, že chceme představit naši environmentální agendu pro spojenou Evropu, kterou jsme připravili během setkání environmentálních nevládních organizací, které bylo spolupořádané Evropskou kancelář pro životní prostředí (EEB) a Českým svazem ochránců přírody (ČSOP). Ministr Josef Vavroušek nás pustil dovnitř a tím zahájil tradici otevřeného procesu, ve kterém se environmentální nevládní organizace mohou podílet na procesu příprav, předložit své vlastní představy a dokonce i zahájit významné projekty, jakým se stala například Aarhuská úmluva. A v Aarhusu samotném v roce 1998 nevládní organizace poprvé zorganizovaly ministerský kulatý stůl na téma dle jejich výběru, což se stalo tradicí.

Po Dobříšské konferenci jsme ustavili trvalé, avšak neformální sdružení, které později dostalo jméno Evropské ECO-Forum.<sup>47</sup> Po téměř dvě desetiletí mnoho národních a mezinárodních organizací poskytovalo zásadní podporu, z nichž nejvytrvaleji Evropská kancelář pro životní prostředí a Eco-Accord (Rusko). ECO-Forum se stalo zvláště významné pro mnoho národních a místních environmentálních organizací v nově vznikajících demokraciích v Evropě, které často nejsou tak provázané s mezinárodními organizacemi jako jejich západní partneři a mají méně příležitostí diskutovat vládní strategické otázky. Mezinárodní procesy, jakým je i „Životní prostředí pro Evropu“, dále poskytují příležitosti pro národní politiky, které by jinak neměly šanci.

Proces „Životní prostředí pro Evropu“ měl tedy rozhodně podíl na zesílení spolupráce a komunikace mezi environmentálními nevládními organizacemi minimálně z toho důvodu, že určité vlády se rozhodly podpořit naši práci finančně. Ale pokud si někdo projde naše stanoviska a prohlášení, je jasné, že jsme byli jednoduše zklamáni nedostatkem ambicí, otevřenými rozhodnutími, která byla činěna bez zajištění následných kroků a hlavně během posledních pěti let upadajícím zájmem několika členských států (rozšířené) Evropské unie a Evropské komise na tomto procesu.

Otázka týkající se pokračování procesu „Životní prostředí pro Evropu“ měla tedy svoje odůvodnění, přestože jsme vůbec nesouhlasili s rolí, kterou v této debatě hrála bývalá americká vláda. Ta nikdy tento proces významněji nepodporovala, jelikož nesouhlasila s jeho politickou charakteristikou a chtěla, aby byl jen trhem pro bilaterální environmentální projekty.

Pro environmentální organizace je sklenice obvykle z poloviny prázdná. Ale pokud tento proces prozkoumáme z perspektivy „sklenice z poloviny plné“, uvidíme, že proces „Životní prostředí pro Evropu“ za sebou zanechal významnou stopu. Jeho samotná existence, jako motoru pro spolupráci Východu a Západu mezi environmentálními autoritami na kontinentě, jenž byl po 45 let rozdělen, je skvělým úspěchem a díky Akčnímu plánu pro životní prostředí pro střední a východní Evropu dostal konkrétnější podobu, jež také zahrnuje institucionální rámec (EAP Task Force) a koordinaci financování.

Spolupráce mezi nevládními organizacemi měla vliv na obsah tohoto Programu, neboť usilovala o to, aby jeho poslání nebylo vnímáno jako jednostranné a zaměřené proti veřejnému sektoru.

Dalším velkým úspěchem bylo zahájení iniciativy, která dala vzniknout Aarhuské úmluvě, iniciativy, která přišla ze strany environmentálních nevládních organizací. Tato smlouva má nyní svoje vlastní institucionální uspořádání a nevládní organizace jsou do ní intenzivně zapojeny, ale jsou také velmi ovlivněny zúčastněným přístupem, jenž byl vytvořen procesem „Životní prostředí pro Evropu“.

Úspěchem z nedávné minulosti, vycházející z iniciativy nevládních organizací, je Strategie pro výchovu k udržitelnému rozvoji, jež nabízí systém činností a iniciuje dialog a výměnu informací mezi ministerstvy životního prostředí a ministerstvy školství v regionu.

Jeden z prvních úspěchů procesu „Životní prostředí pro Evropu“, Celoevropská strategie biologické a krajinné rozmanitosti, získala velkou pozornost a nevládní organizace jsou do ní stále zapojeny. Na Bělehradské ministerské konferenci přesto vlády vyjádřily jen názorově rozpolcenou podporu jejího pokračování, takže uvidíme, jaký význam bude mít v budoucnosti.

Jednou z nevýhod procesu „Životní prostředí pro Evropu“ je, že bylo mnoho času věnováno výsledkům bez následných praktických kroků jejich uplatňování. Akční program životního prostředí pro Evropu, který byl přijat v roce 1995 v Sofii, je jedním z příkladů – tento text byl složitě vyjednaný, ale bez následných kroků, protože neměl institucionální infrastrukturu. Pokud se dnes ohlédneme zpátky, můžeme přemýšlet nad tím, jestli měl tento program nějaký větší dopad než jen samotný fakt, že byl odsouhlasen.

Ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“ nejen zahájily či vyhodnotily programy a nástroje, ale také poskytly platformu pro předávání nejnovějších informací o vývoji globálních i regionálních environmentálních politik. Jedním z opakujících se problémů bylo, že „o Evropě nerozhodují pouze Evropané“, ale

díky historicky danému složení EHK OSN jsou členy dva severoamerické státy. Kanada hraje umírněnou roli, ale USA byly za předchozích vlád všudypřítomny se svojí negativní agendou, na jejímž základě se snažily zabránit tomu, aby proces „Životní prostředí pro Evropu“ zavázal účastníci se ministry k čemukoliv, co nebylo předem schváleno americkou administrativou. Takže místo toho, aby na tento proces Spojené státy nahlížely jako na platformu pro prosazování toho, jak daleko můžeme jít společně, systematicky se snažily nastavit jako limit politickou vůli americké vlády – a tato vůle byla už i za Clintonovy administrativy docela nízká. Pro nás jako nevládní organizace bylo těžké tento „paternalismus“ přijmout a často jsme ho napadali. Měli jsme zákulisní podporu a evropské vlády začaly nesouhlasit s Amerikou určeným nejnižším společným jmenovatelem. Ministerské Deklarace obsahovaly formulace, které poukazovaly na to, že jde spíš o většinový názor a ne konsenzus, což jsme uvítali, také z důvodů transparentnosti.

„Minulý úspěch neposkytuje žádnou jistotu do budoucnosti“, to je slogan často používaný bankami – ale stejně tak platí pro proces „Životní prostředí pro Evropu“. Problémem je, že nejvýchodnější vlády jsou pasivní a neochotné, zatímco většina západních vlád má o proces jednoduše malý zájem. Západní vlády chtějí pokračovat v tomto procesu pouze jako s mechanismem, jenž bude stimulovat zdokonalené environmentální politiky a praktiky na východě, a východní země to tuší. Pro environmentální nevládní organizace je takováto „dvojí pasivita“ neospravedlnitelná. Environmentální situace na našem kontinentě se i nadále zhoršuje, příčiny tohoto stavu jsou složité a nemohou být řešeny pouze na národní úrovni, zatímco existující formy spolupráce a mezinárodní legislativy jsou zjevně nedostačující na to, aby tento stav změnily. Takže potřebujeme proces jako je „Životní prostředí pro Evropu“, aby přezkoumal, co máme k dispozici a dal podnět k novým iniciativám. Aby byl úspěšnější, jednotlivé vlády musí změnit svoje tradičně defenzivní chování, co se týče mezinárodních debat a vyjednávání. Měly by na proces „Životní prostředí pro Evropu“ nahlížet jako na příležitost dosáhnout společně změny a měly by být připraveny nejen neoslabovat své iniciativy, ale vážně investovat do implementace, včetně finančních mechanismů, konkrétních cílů a revidování časových plánů, reportingu a podobně.

Během posledních dvou let jsme byli intenzivně zapojeni do diskuzí o budoucnosti procesu „Životní prostředí pro Evropu“, které byly pořádány Výborem pro politiku životního prostředí EHK OSN. Byli jsme potěšeni, že bylo přijato rozhodnutí pokračovat na ministerské úrovni, o které si myslíme, že je zásadní proto, aby proces „Životní prostředí pro Evropu“ byl hnací silou nových politických aktivit a platformou pro environmentální debatu. A Reformní plán procesu „Životní prostředí pro Evropu“ obsahuje několik dorých bodů, jako je zaměření na podporu národní implementace národních politik životního prostředí, široký soubor politických možností (včetně možnosti vytvoření nových právních nástrojů) a pokračování kulatých stolů nevládních organizací. Přejde nám však

zbytečné trvat na obdobném kulatém stole pro podnikatelský sektor – podnikatelský sektor nikdy neprojevil mnoho zájmu a snaha některých vlád umístit podnikatelský sektor na zlatý trůn je příznačná pro podivnou různorodost dobrovolně zvolené závislosti.

Také nás znepokojují omezení uvalená na politické debaty. To je typický přístup vládních úředníků, kteří nechtějí své ministry zapojit do politických debat, ze kterých by později mohly vyplynout nějaké důsledky na národní úrovni. Vzhledem k žalostnému stavu životního prostředí v Evropě a chabých šancí na jeho brzké zlepšení je tento přístup neomluvitelný.

Těší nás, že debata o reformě procesu „Životní prostředí pro Evropu“ je u konce. Nyní musí začít implementace společné dohody. Čas ukáže, zda bude úspěšná, ale jedna věc je jasná – jako environmentální nevládní organizace budeme nadále aktivně přispívat k tomuto reformovanému procesu, aby byl tak úspěšný, jak jen může být, a také na počest průkopníka procesu „Životní prostředí pro Evropu“ – Josefa Vavrouška.

47 Evropské ECO-Forum je otevřené ad hoc sdružení více než 200 environmentálních občanských organizací, které se zaměřují na proces „Životní prostředí pro Evropu“ a další podobné procesy a operují v regionu EHK OSN.

## *We WILL Need „Environment for Europe“ in the Future.*

**John Hontelez**

**Environmental organizations from all over Europe have been involved in the „Environment for Europe“ (EfE) process from the beginning.**



During the first conference in Dobris in 1991 we were banging on the door of the official conference, insisting that we wanted to present our environmental agenda for a united Europe, which we had prepared during an environmental NGO meeting co-organized by the EEB and the Czech organization CSOP. Minister Vavrousek let us in, and therewith began an open-process tradition in which environmental NGOs could participate in the preparation process, introduce their own ideas and even launch major projects, such as what eventually became the Aarhus Convention. And, in Aarhus itself, in 1998, NGOs for the first time organized a Ministers' round table on a theme of their choice, in a format of their choosing, which thus became a tradition.

After Dobris, we set up a permanent but informal NGO coalition that later chose the name European ECO Forum<sup>48</sup>. For almost two decades, several national and international organizations have been essential in providing support, with the EEB and Eco-Accord (Russia) the most constant. The ECO-Forum became particularly important for many national and local environmental organizations in Europe's new democracies, which are often not as linked as their western partners to international organizations and have fewer opportunities to debate with government strategic issues. International processes such as „Environment for Europe“ also provide opportunities for national policies that would otherwise have no chance.

So, the EfE processes have certainly given co-operation and discussions between environmental NGOs a boost, not least because certain governments decided to co-sponsor our work financially. But, if one reads through our position papers and statements, it is apparent that we were normally disappointed by the lack of ambition, the open decisions that were made without guaranteed follow-up and, particularly during the past five years, the dwindling interest of several (enlarged) EU Member States and the European Commission in the process.

So, the question concerning the continuation of the process was valid, even though we did not at all approve of the role that the former US government played in that debate, given that it had never been particularly supportive of the process, as it did not agree with its political characteristics, as it wanted EfE to be just a market place for bilateral environmental projects.

For environmental organizations, the glass is usually half empty. But, if we examine the process from a 'half-full-glass' perspective, we see that the EfE has made a difference. Its very existence, as a vehicle for East – West cooperation between environmental authorities in a continent that had been split for 45 years, is a great achievement, and it has been given a more concrete form via the Environmental Action Programme for CEE, which also involved an institutional framework (EAP Task Force) and funding co-ordination. The NGO Liaison made an impact on the Programme's content, in its efforts to prevent its reception as being a one-sided anti-public sector message.

Another big success was the launch of what became the Aarhus Convention, an initiative on the part of Environmental NGOs. The Convention now has its own institutional framework and NGOs are intensively involved, but are also very much influenced by the participatory approach that was developed by „Environment for Europe“.

A more recent achievement originating from NGO initiatives is the Strategy of Education for Sustainable Development, which provides an action framework and initiates dialogue and interaction between environment and education Ministries in the region.

One of the EfE's first results, the Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy, gained a great deal of attention, and NGOs are still involved. At the Belgrade EfE conference, however, governments gave only ambivalent support for its continuation, so we will have to see how much difference it can make in the future.

On the downside, the EfE has also spent much time on results without follow-up. The Environmental Action Programme for Europe, adopted in 1995 in Sofia, is one example – the text was much-negotiated, but there was no follow up, as the Programme did not have an institutional infrastructure. Today, one can but wonder whether the Programme had any more importance other than the simple fact that it was agreed upon.

The EfE conferences not only launched or assessed programmes and instruments, they also provided platforms for updates on global and regional environmental policy developments. One recurring problem was that it was not „about Europe by Europeans“ but, due to the historical composition of the UN ECE, the two North-American countries also take part. Canada plays a modest role, but the USA, under previous governments, was omnipresent with its negative agenda of trying to prevent the EfE from committing participating Ministers to anything that was not already agreed US policy. So, instead of seeing EfE

as a platform to promote how far we could get together, it tried, systematically, to place the US government political will as the limit – such will was already quite low, even during the Clinton Administration. As NGOs, we found such ‘paternalism’ difficult to accept, and have attacked it frequently. We received behind-the-scenes support and European governments started to disagree with the US determined the lowest common denominator and Ministerial Declarations included formulations that showed that majority opinions rather than consensus, which we found better, also for transparency reasons.

“Past success offers no guarantee for the future” is a disclaimer that banks often use – the same goes for the EfE. The problem is that most eastern governments are passive and reluctant, while most western governments have simply lost interest. Western governments want to continue the EfE only as a mechanism to stimulate improved environmental policies and practice in the east, and the eastern countries are suspicious about this. For environmental NGOs, such ‘double passivity’ is not justified. The environmental situation on the continent continues to worsen, its causes are complex and cannot be tackled only at a national level, while the existing forms of co-operation and international legislation are apparently not sufficient to change the course. So, we do need a process such as EfE to review what we have and take new initiatives. In order to be more successful, governments need to change their traditional defensive behaviour when it comes to international debates and negotiations. They should see EfE as an opportunity to make a difference together, and they should be prepared not only to no longer weaken initiatives, but to invest seriously in implementation, including financial instruments, concrete targets and timetables peer-reviewing, reporting and so on.

We have been intensively involved in discussions on the future of the EfE, organized by the UN ECE Committee for Environment Policy, during the past two years. We are happy that the decision was taken to continue at Ministerial level, which we think is essential for the EfE to be a driver for new policy initiatives and a platform for environmental debate. And the EfE Reform Plan has some good points, such as the focus on support for national implementation of national environmental policies, the wide set of policy options (including the possibility of developing new legal instruments) and the continuation of NGO round tables. What we found unnecessary, however, was the insistence on a similar round table for business. Business has never shown much interest, and the drive of some governments to place business on a golden throne is symptomatic of a strange variety of self-chosen dependency.

We are also concerned about the limitations being placed on the political debate. This is a typical attitude from government officials who do not want their Ministers to engage in political debates that might have national consequences at a later date. Given the sorry state of the European environment, and the poor chances of early recovery, this is an unacceptable attitude.

We are glad the debate on the reform of the EfE process is over. Implementation of the agreement has to start now. Time will show whether it will be a success or not, but one thing is clear – as environmental NGOs, we will continue actively to contribute to this reformed process to make it as successful as can be and also as a tribute to the pioneer of the „Environment for Europe“ process – JOSEF VAVROUŠEK.

---

<sup>48</sup> European ECO Forum is an open ad hoc coalition of more than 200 ECOs (environmental citizens' organizations) focusing on the „Environment for Europe“ and some related processes and acting throughout the UN ECE region.

## Reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“

**Jiří Hlaváček**

**Je téměř symbolické, že složité mezinárodní vyjednávání o reformě procesu „Životní prostředí pro Evropu“ vyvrcholilo během předsednictví České republiky v Evropské unii (EU) v prvním pololetí roku 2009.**



Stát, v jehož městě Dobříš se zrodil tento proces v červnu 1991, tak mohl již na počátku svého předsednictví v EU obhajovat životaschopnost procesu a aktivně se podílet na formování jeho nové mise. Pro mě, který vedl náročná vyjednávání jménem 27 členských států EU, se stalo úspěšné završení snah o reformu velkou výzvou. Zároveň představovalo i značný psychický tlak pro celou delegaci České republiky při vědomí zodpovědnosti, že to je Česká republika, která buď přispěje k nalezení kompromisního řešení a k pokračování procesu nebo bude stát u jeho zániku v případě nenalezení konsensu s hlavními partnery v Evropské hospodářské komisi Organizace spojených národů (EHK OSN) v závěrečné etapě téměř třináctiměsíčního vyjednávání.

O provedení reformy procesu rozhodla 6. ministerská konference EHK OSN „Životní prostředí pro Evropu“, která se konala ve dnech 10.–12. října 2007 v srbském hlavním městě Bělehradě reagujíc tak na změny, které nastaly v regionu EHK OSN od r. 1991, a také na nové problémy životního prostředí v kontextu prosazování udržitelného rozvoje.

V červnu 1991 měla EHK OSN jen 33 členských států, v říjnu 2007 už 56 s ohledem na radikální politické změny v některých částech regionu. Region EHK OSN reprezentuje nejen hospodářsky nejvyspělejší státy světa (např. Lucembursko v r. 2007 HDP na 1 obyvatele 81 802 US\$), ale i státy, které jsou klasifikovány i jako rozvojové (např. Tádžikistán 1 524 US\$).<sup>49</sup> I když od r. 1991 byla v rámci EHK OSN sjednána celá řada významných regionálních environmentálních smluv, majících za dlouhodobý cíl zlepšení stavu životního prostředí a prohloubení demokracie v otázkách udržitelného rozvoje a životního prostředí, stav životního prostředí stále zůstává znepokojující. Státy EHK OSN jsou s výjimkou jen několika států (např. Rusko, Kanada, Finsko, Švédsko) ekologickými dlužníky světa.<sup>50</sup>

Ministři se shodli na nutnosti reformovat proces „Životní prostředí pro Evropu“ tak, aby proces byl i nadále potřebným a cenným a posílil svou účinnost jako mechanismus pro zlepšení kvality životního prostředí a života lidí v celém regionu.

Reforma se tedy měla soustředit na následující aspekty, aniž by byla omezena pouze na ně:

- a) formát, směřování a priority procesu a ministerských konferencí,
- b) vyhodnocení účinnosti a dopadů procesu,
- c) přilákání širšího zájmu a větší aktivní angažovanosti všech účastníků, zvláště soukromého sektoru,
- d) širší uplatnění partnerství jaké prostředku pro zlepšení implementace,
- e) posílení vnějších příspěvků ve formě expertízy, lidského potenciálu a zdrojů,
- f) vyhodnocení způsobů a prostředků, kterými se může mnohem účinněji prosazovat environmentální spolupráce v rámci regionu EHK OSN,
- g) náklady na proces a účinné směřování dostupných zdrojů,
- h) budoucí uspořádání sekretariátu.<sup>51</sup>

Vypracováním reformního plánu byl pověřen Výbor EHK OSN pro politiku životního prostředí, tvořený zástupci všech 56 členských států EHK OSN. Již v únoru 2008 reagovalo 17 členských států, mezi nimi i Česká republika, na výzvu sekretariátu EHK OSN a zaslalo své první představy o tom, jakým směrem by se měla ubírat reforma. Tyto státy podpořily pokračování procesu jako důležitého nástroje určování politiky životního prostředí a rozvíjení environmentální mnohostranné i dvoustranné spolupráce. Pochopitelně již v této fázi se projevil první rozdíl v nahlížení na podrobnosti fungování procesu.

Konkrétní vyjednávání začalo na zasedání Výboru pro politiku životního prostředí v dubnu 2008 v Ženevě, kde již došlo k jasnějšímu formování pozic jednotlivých členských států EHK OSN a jejich případných vyjednávacích skupení. Předmětem intenzivních jednání se stal nejen geografický rozsah procesu (na celý region EHK OSN nebo jeho soustředěnost pouze na oblasti, kde se stále ochrana životního prostředí nestala politickou prioritou), jeho obsahová náplň (orientace pouze na evropská témata nebo i zohlednění globálních jevů a procesů), ale i problém aktivního zapojení nevládních hráčů (především soukromého sektoru, občanské společnosti, nevládních organizací) a také technické detaily (vstupy a výstupy ministerských jednání, zajištění vyhodnocování stavu životního prostředí, finanční aspekty).

Na základě konzultací s členskými státy v květnu a v červnu 2008 (koncem června zasedání rozšířeného byra Výboru pro životní prostředí) vypracoval sekretariát a byro Výboru návrh reformního plánu, který zahrnoval představy všech států, tak i některých mezinárodních vládních organizací (např. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj – OECD, Programu OSN pro životní prostředí – UNEP) a nevládních organizací, především orientujících se na oblast udržitelného rozvoje a ochranu životního prostředí. Tento návrh byl uveřejněn koncem července 2008 a měl se stát základem pro původně plánované závěrečné kolo vyjednávání na zvláštním zasedání Výboru v říjnu 2008.<sup>52</sup>

Na říjnovém zasedání Výboru se již zřetelně rýsovaly shodné momenty, ale bohužel převážily především vyhraněné názorové rozpory mezi jednotlivými státy či jejich seskupeními, zvláště mezi členskými státy EU, státy jihovýchodní a východní Evropy, Kavkazu a střední Asie na jedné straně a USA na druhé straně. Přes počáteční vlažný postoj Evropské komise k pokračování procesu „Životní prostředí pro Evropu“ (z důvodu existence množství nástrojů EU na pomoc státům jihovýchodní a východní Evropy, Kavkazu a střední Asie v oblasti životního prostředí) se podařilo do podzimního zasedání Výboru pro politiku životního prostředí sjednotit stanoviska všech členských států EU i Evropské komise. EU navrhla doplnit reformní plán o novou část věnovanou implementaci procesu, která měla podtrhnout zodpovědnost nejen jednotlivých států, evropských sub-regionů, ale i hlavních zájmových skupin, včetně nevládních organizací. V říjnu 2008 USA daly jasně najevo, že nepodporují silnější propojení procesu „Životní prostředí pro Evropu“ s globálními procesy ani jeho větší orientaci na sub-regionální aktivity, že odmítají např. sjednávání nových panevropských smluvních závazků, přijímání vyjednávaných závěrů ministerských konferencí. USA požadovaly větší zapojení soukromého sektoru do procesu. USA naznačily, že v případě nepřijetí jejich názorů jsou odhodlány zablokovat reformu a ukončit proces „Životní prostředí pro Evropu“. Proto říjnové zasedání Výboru pro politiku životního prostředí skončilo neúspěchem. Závěrečné kolo vyjednávání a rozhodnutí bylo odloženo na leden 2009.

Ještě v polovině listopadu se pokusil předseda Výboru Zaal Lomtadze z Gruzie o překlenutí rozporů mezi členskými státy EHK OSN vlastními kompromisními návrhy některých pasáží reformního plánu, které měly inspirovat státy k hledání vzájemně přijatelných východisek.<sup>53</sup>

Nastupující předsednictví České republiky v Radě Evropské unie vyvinulo v prosinci 2008 a v prvních lednových dnech svého předsednictví maximální úsilí vytvořit příhodné podmínky pro zvláštní zasedání Výboru pro politiku životního prostředí, které bylo naplánováno na 27.–29. ledna 2009 v Ženevě. Tehdejší místopředseda vlády a ministr životního prostředí České republiky Martin Bursík oslovil své kolegy ve státech jihovýchodní a východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, aby jejich představitelé v lednu 2009 aktivně podpořili reformu a pokračování procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Poukázal, že pokračování procesu má především pomoci těmto státům zlepšovat stav životního prostředí a cestou mezinárodní spolupráce sjednocovat standardy ochrany životního prostředí. České republice jako státu, který prošel úspěšně procesem transformace v 90. letech minulého století, se podařilo získat sympatie a podporu většiny zemí těchto částí regionu EHK OSN. Česká republika navázala intenzivní dialog s USA na vysoké úrovni s cílem přiblížit postoje EU a USA a vyvarovat se na lednovém zasedání konfrontačních postojů. Česká republika za vydatné podpory svých kolegů z Evropské unie před ženevským zasedáním zfinalizovala postoje EU k jednotlivým sporným bodům vyjednávání s alternativami možných, pro EU akceptovatelných řešení.

Lednové zasedání Výboru EHK OSN pro politiku životního prostředí bylo první velkou mezinárodní akcí v oblasti životního prostředí, kde Česká republika koordinovala pozice EU a vyjednávala jejím jménem. Uskutecnilo se pouhý týden po inauguraci nového prezidenta USA Baracka Obamy, který signalizoval mnohem aktivnější a pozitivnější přístup USA k mezinárodním otázkám udržitelného rozvoje a životního prostředí. V době zasedání se také ujal funkce nový výkonný tajemník EHK OSN Ján Kubiš, dosavadní ministr zahraničních věcí Slovenské republiky. Proto bylo jednání o reformě procesu „Životní prostředí pro Evropu“ s napětím sledováno jak v rámci OSN, tak i v jednotlivých členských státech EHK OSN.

Třidenní náročná jednání v ženevském sídle OSN jak v plénu, tak i separátní jednání nakonec ukázala ochotu dosáhnout kompromisu při dohadování reformy procesu. EU v čele s Českou republikou se podařilo získat na svou stranu státy jihovýchodní a východní Evropy, Kavkazu i střední Asie, které pochopily, že se rozhoduje i o tom, jak se prostřednictvím životního prostředí ještě více začlenit do systému vzájemně výhodné mezinárodní spolupráce. Konstruktivní úlohu při hledání přijatelného kompromisu s USA sehrály Norsko, Švýcarsko a Rusko. Nejdramatičtější část jednání proběhla pak poslední den, kdy se řešily otázky spojené s formátem a výstupy ministerských konferencí a kdy většina pléna sledovala postup vyjednávání mezi EU a USA. Při vědomí odborné, taktické a psychické náročnosti vyjednávání s USA musím ocenit vysoce profesionální, pragmatický a korektní přístup hlavního vyjednavče USA Charlie Ashleye, prvního tajemníka Velvyslanectví USA ve Varšavě, který průběžně konzultoval průběh ženevských negociací s Johnem M. Matuszakem, vedoucím divize udržitelného rozvoje a mnohostranných institucí Ministerstva zahraničních věcí USA, kterému zranění nedovolilo přicestovat do Ženevy.

Návrh reformy procesu „Životní prostředí pro Evropu“ byl přijat Výborem ve večerních hodinách 29. ledna 2009,<sup>54</sup> jeho plné znění je uveřejněno v této publikaci. Poté byl návrh postoupen ke konečnému odsouhlasení 63. zasedání EHK OSN, které ho oficiálně schválilo 1. dubna 2009.

Proces „Životní prostředí pro Evropu“ tak i nadále představuje jedinečný mechanismus, který má

- „a) zlepšovat životní prostředí v celém regionu, a tak přispívat k udržitelnému rozvoji, který má na oplátku přispívat k likvidaci chudoby, ke zlepšení kvality života a k bezpečnějšímu světu,
- b) podporovat implementaci posílených národních politik životního prostředí,
- c) podporovat sjednocování environmentálních politik a přístupů, kdy se zároveň uznávají přínosy různorodosti přístupů k dosažení společných cílů, a prioritizaci environmentálních záměrů,
- d) podporovat účast občanské společnosti,
- e) prosazovat širokou horizontální spolupráci v oblasti životního prostředí“.

Reforma má přispět k tomu, aby ministerská jednání byla efektivní, jasně orientovaná a měla konkrétní výsledky, které by měly posunout implemen-

taci politik životního prostředí kupředu. Vrcholné jednání na úrovni ministrů životního prostředí se bude konat jednou za 4–5 let, jednání bude maximálně tří denní a bude se věnovat maximálně dvěma hlavním tématům. Jednání bude zahrnovat i setkání ministrů s představiteli environmentálních nevládních organizací a s představiteli soukromého sektoru, výsledkem jednání bude shrnutí předsedy, prohlášení a závazky zainteresovaných ministrů a zájmových skupin či zainteresovaných subregionů. Výsledný dokument ministerských konferencí by neměl být delší než 2 strany, měl by být proaktivně orientovaný. Přípravou ministerských konferencí bude pověřen Výbor pro politiku životního prostředí.

Reforma procesu schválená 63. zasedáním EHK OSN v dubnu 2009 reflektuje změnu geopolitických a ekonomických podmínek v pan-evropském regionu. Proces se zaměřuje i na zvyšování kapacit institucí a zefektivnění implementace politických nástrojů, jako jsou mnohostranné environmentální smlouvy, zajištění pokračování a implementace Programu hodnocení stavu a politik životního prostředí, rozvíjení aktivit na podporu monitoringu životního prostředí a zapojení veřejnosti. Proces má přispět ke zvyšování kvality života i prostřednictvím propojení aktivit v oblasti ochrany životního prostředí s cíli na zvyšování ekonomické konkurenceschopnosti a sociální stability.

Přijetím reformy procesu „Životní prostředí pro Evropu“ zůstávají živé myšlenky a cíle ministra – předsedy Federálního výboru pro životní prostředí České a Slovenské Federativní Republiky Josefa Vavrouška. Jeho slova pronesená před 18 lety na dobříšské konferenci neztrácejí na aktuálnosti: „Soustředěnější, koordinovanější panevropské aktivity, těšíce se silné podpoře, mohou výrazně zlepšit životní prostředí, mohou dokonce vytvořit přirozený základ příští integrované Evropy, snad i celé planety, což je stejně důležité.“<sup>55</sup>

Prvním krokem přípravy další, v pořadí již 7. ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“, která se uskuteční na podzim 2011 v kazašském hlavním městě Astaně, bude dohoda o jejích dvou hlavních tématech nejpozději v březnu 2010.

49 UN ECE Countries in Figures 2009, United Nations, New York and Geneva, 2009

50 The Ecological Footprint Atlas 2008, Global Footprint Network, 2008

51 Declaration „Building Bridges to Future“ by Ministers of the region of the United Nations Economic Commission for Europe (UN ECE), ECE/BELGRADE.CONF/2007/8, 16 October 2007

52 Reform of the „Environment for Europe“ Process, Draft Reform Plan, ECE/CEP/2008/8, 29 July 2008

53 Reform of the „Environment for Europe“ Process, Draft Reform Plan, ECE/CEP/S/2009/1, 12 November 2008

54 Report of the Committee on Environmental Policy on Its Special Session, ECE/CEP/S/152, 10 February 2009

55 Environment for Europe, Dobříš Castle, June 12 – 23, 1991, str. 17

## Reform of the Process „Environment for Europe“

Jiří Hlaváček

**It is almost symbolic that the difficult international negotiations on the reform of the process „Environment for Europe“ culminated during the Czech Republic Presidency in the European Union in the first half of 2009.**



Therefore, the country, in whose town Dobříš the process was born in June 1991, was able to defend the viability of the process from the start of its EU Presidency and to actively participate in the formulation of its new mission. For me, who was leading the very hard and demanding negotiations on behalf of the 27 EU Member States, the successful completion of the reform efforts became a great challenge. At the same time it counted for an enormous psychological pressure on the whole delegation of the Czech Republic, when acknowledging the responsibility that it is the Czech Republic that would either contribute to finding a compromise, thus making the continuation of the process possible or would witness its end if the consensus with the main UN ECE partners is not reached in the final stage of the almost 13-month long negotiations.

The 6th UN ECE Ministerial Conference „Environment for Europe“ held in the Serbian capital Belgrade on 10 – 12 October 2007 decided on the need to reform the process to reflect the changes that had occurred in the UN ECE region since 1991 and also to reflect new environmental problems in the context of sustainable development promotion.

The UN ECE consisted of only 33 Member States in June 1991; due to the radical political changes in some parts of the region it had already 56 members in the period of October 2007. The UN ECE region represents not only the most economically developed countries of the world (e.g. Luxembourg in 2007 GDP per capita 81,802 US Dollars), but also the countries with economies in transition classified as developing (e.g. Tajikistan 1,524 US Dollars).<sup>56</sup> In spite of the fact that a large number of important regional environmental treaties with the long-term aim to improve the state of environment and deepening of democracy in the fields of sustainable development and environment was adopted, the state of environment is still alarming. The countries of the UN ECE region with exemption of only a few countries (e.g. Russia, Canada, Finland, Sweden) are ecological debtors of the world.<sup>57</sup>

The Ministers agreed that the „Environment for Europe“ process needed to be reformed „in order to ensure that the process remains relevant and valuable, and to strengthen its effectiveness as a mechanism for improving environmental quality and the lives of people across the region. The reform should focus on, although may not be limited to, the following aspects: a) The format, focus and priorities of the process and Ministerial Conferences, b) Evaluating the performance and impact of the process, c) Attracting the broader interest and more active engagement of all stakeholders, in particular the private sector, d) Expanding the use of partnerships as vehicles for improving implementation, e) Leveraging external contributions of expertise, manpower and resources, f) Assessing ways and means to promote effectively the UN ECE region-wide dimension of environmental cooperation, g) The full cost of the process and the effective allocation of available resources, h) Future secretariat arrangements”.<sup>58</sup>

The UN ECE Committee on Environmental Policy (CEP), composed of representatives of all 56 UN ECE Member States, was invited to develop a plan for the reform. Seventeen Member States including the Czech Republic answered to the appeal of the UN ECE Secretariat already in February 2008 and sent first ideas and proposals about the possible directions of the reform. These countries supported continuation of the process as a significant tool for defining environmental policy and for the development of multilateral and bilateral cooperation. Naturally already at this stage the first differences of the views on the details of the functioning of the process appeared.

Concrete negotiations started at the Committee on Environmental Policy session in April 2008 in Geneva where a more detailed formulation of the positions of individual UN ECE Member States or of their groupings occurred. The subject of the intensive discussion became not only geographical coverage of the process (the whole UN ECE region or only concentration on its parts where the environment protection was still not political priority), its thematic content (orientation only to European themes or also reflection of global developments and processes), but also the issue of active involvement of non-governmental stakeholders (in particular of private sector, civil society, non-governmental organizations) and also technical details (inputs and outcomes of the ministerial sessions, support for environmental performance reviews, financial aspects).

Based on consultations with the Member States in May and June 2008 (at the end of June expanded session of the Bureau of the CEP) the Secretariat and the Bureau of the CEP prepared the Draft Reform Plan that summarized the ideas of all Member States as well as of international intergovernmental organizations (e.g. Organization for Economic Cooperation and Development – OECD, United Nations Environment Programme – UNEP) and of non-governmental organizations, in particular those active in sustainable development and environmental protection agendas. This Draft was published in the end of July

2008 and as a basis for the originally planned final round of negotiations at the special session of the Committee on Environmental Policy in October 2008.<sup>59</sup>

The October session of the CEP already clearly discovered not only consensual moments but unfortunately in particular very strict opinion differences among individual states or their groupings. Major differences prevailed mainly between the EU Member States, countries of South East and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia on one side and the USA on the other side. In spite of formerly non-enthusiastic approach of the European Commission towards the continuation of the process „Environment for Europe“ (because of the existence of a number of other EU instruments for the environmental assistance to the countries of South East and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia) we succeeded to reach common positions of the all EU Member States and of the European Commission before the autumn session of the CEP. The EU proposed to complement the Draft Reform Plan by a new part devoted to the implementation of the process that should stress the responsibility not only for individual countries, European sub-regions, but also for all stakeholders including non-governmental organizations. The USA clearly stated in October 2008 that they were not in favour of stronger interlinkage of the process „Environment for Europe“ with global processes or even not in favour of its broader orientation towards sub-regional activities. The USA rejected e.g. possibility of negotiating new pan-European legally binding instruments and of adoption of negotiated outcomes of Ministerial conferences. The USA also demanded bigger involvement of the private sector in the process. The USA indicated that their representatives were ready to block the reform and to put an end to the process if their views would not be accepted. Therefore the October CEP special session failed. The final round of negotiations and final decision were postponed till January 2009. Since the middle of November 2008 the Chairman of the CEP, Mr. Zaal Lomtadze of Georgia, tried to bridge the differences amongst the UN ECE Member States through his own compromised proposals of some parts of the Draft Reform Plan that should have inspired the countries to seek mutually acceptable ways out.<sup>60</sup>

The upcoming Presidency of the Czech Republic in the Council of the European Union made in the December 2008 and in the first January days of its Presidency maximum efforts to create favourable conditions for the special session of the Committee on Environmental Policy planned for 27 – 28 January 2009 in Geneva. The Deputy Prime Minister and Minister of the Environment of the Czech Republic of that time Mr. Martin Bursík requested his colleagues in the countries of South East and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia to instruct their representatives to actively support the reform and continuation of the process „Environment for Europe“ in January 2009. He underlined that continuation of the process should assist these countries in particular to improve the state of environment and through international cooperation to enhance a convergence of environmental standards. The Czech Republic as

a country that successfully underwent the transformation process in 1990s succeeded in gaining favourable response and support of the majority of the countries of these parts of the UN ECE region. The Czech Republic developed an intensive high-level dialogue with the USA in order to bring the positions of the EU and the USA closer and to avoid a confrontation during the January CEP session. The Czech Republic, with a very strong and substantial support of its colleagues from the EU, was able to finalize the position of the EU on the individual controversial issues of the negotiations with possible alternatives acceptable for the EU already before the Geneva session.

The January special session of the UN ECE Committee on Environmental Policy was the first major international environmental event where the Czech Republic coordinated the EU position and conducted negotiations on behalf of the EU. The session was held only one week after the inauguration of the new USA President Mr. Barack Obama who signalled more active and positive approach of the USA towards international issues of sustainable development and environment. At the time of this special session also a new Executive Secretary of the UN ECE, Mr. Ján Kubiš, former Minister of Foreign Affairs of the Slovak Republic, took his office. Therefore, the negotiations of the reform of the process „Environment for Europe“ were carefully observed not only in the UN, but also in the individual UN ECE Member States.

Those very demanding three-day negotiations in the plenary as well as the separate negotiations in the UN Geneva Headquarters finally demonstrated the willingness to reach a compromise when defining the process reform. The EU led by the Czech Republic succeeded to gain the support of the countries of South East and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia that recognized that in Geneva we were deciding also on the ways through which these countries would be more involved in the system of mutually beneficial international cooperation in the field of the environment. The constructive role in the process of finding the compromise with the USA was played by Norway, by Switzerland and by the Russian Federation. The most dramatic part of negotiations took place on the last day when the issues linked with the format and outcomes of the Ministerial conferences were discussed and when the majority of the plenary followed and observed the negotiations between the EU and the USA. Becoming fully aware of all challenging expert, tactical and psychological demands of the negotiations with the USA I personally highly appreciate the excellent professional, pragmatic and correct attitude of the USA chief negotiator, Mr. Charlie Ashley, The First Secretary of the US Embassy in Warsaw, who permanently consulted the development of Geneva negotiation with Mr. John M. Matuszak, Chief of Division of Sustainable Development and Multilateral Institutions of the US State Department, who could not travel to Geneva due to the health reasons.

The Committee adopted the Draft Reform Plan of the process „Environment for Europe“ in the evening of 29 January 2009. Its full text has been published

in this book. The text was then transmitted for the final approval by the 63rd session of the UN ECE. It did so on 1 April 2009.

Therefore, the process „Environment for Europe“ will continue to represent a unique mechanism to: „a) improve the environment through the region, contributing to sustainable development which may in turn contribute to poverty eradication, to improving quality of life, and to a safer world, b) enhance the implementation of strengthened national environmental policies, c) support convergence of environmental policies and approaches, while recognizing the benefits from a diversity of approaches to achieve common goals, and the prioritisation of environmental objectives, d) encourage the participation of civil society, e) promote broad horizontal environmental cooperation.“<sup>61</sup>

The reform should contribute to the goal of more efficient Ministerial negotiations, more clearly oriented on concrete results that should push ahead the implementation of environmental policies. The highest meetings at the level of Ministerial conferences should be held every four to five years, with each Conference lasting to three days and focusing on the maximum of two topics. The session should include Ministerial meetings with the representatives of environmental non-governmental organizations as well as of the private sector. The outcome of a session might include a chairperson's summary, statements and pledges by interested ministers and stakeholders or sub-regions. An agreed outcome of two pages should be oriented to follow up and further actions. The UN ECE Committee on Environmental Policy would act as the convening body for the preparatory process of Ministerial conferences.

The reform of the process as approved by the 63rd session of the UN ECE in April 2009 reflects the change of geopolitical and economic conditions in the pan-European region. The process is directed to the strengthening of institutional capacity building and making more efficient implementation of political instruments such as multilateral environmental treaties, ensuring the continuation and implementation of the Environmental Performance Review programme, enhancing efforts to support environmental monitoring and involvement of public. The process should contribute to improving the quality of life even through inter-linking the environmental activities with the objectives of increasing economic competitiveness and social stability.

By the adoption of the reform of the „Environment for Europe“ process the ideas and goals of the Minister – Chairman of the Federal Committee for the Environment of the Czech and Slovak Federal Republic, Mr. Josef Vavroušek remain alive. His words delivered during a speech 18 years ago at the Dobříš conference have not lost their validity: „More focused, strongly supported, and better coordinated pan-European activities could create a better environment and, perhaps just as importantly, could form a natural basis for the future integrated Europe, and – perhaps – the whole planet.“<sup>62</sup>

The first steps in the preparation of the next, already 7th Ministerial Conference „Environment for Europe“ to be held in Kazakh capital city of Astana in the autumn 2011, will be the decision on two major themes to be discussed there to be reached in March 2010 at the latest.

- 56 UN ECE Countries in Figures 2009, United Nations, New York and Geneva, 2009  
57 The Ecological Footprint Atlas 2008, Global Footprint Network, 2008  
58 Declaration „Building Bridges to Future“ by Ministers of the region of the United Nations Economic Commission for Europe (UN ECE), ECE/BELGRADE.CONF/2007/8, 16 October 2007  
59 Reform of the „Environment for Europe“ Process, Draft Reform Plan, ECE/CEP/2008/8, 29 July 2008  
60 Reform of the „Environment for Europe“ Process, Draft Reform Plan, ECE/CEP/S/2009/1, 12 November 2008  
61 Report of the Committee on Environmental Policy on Its Special Session, ECE/CEP/S/152, 10 February 2009  
62 Environment for Europe, Dobříš Castle, June 12 – 23, 1991, p. 17

## Výzvy pro budoucnost procesu „Životní prostředí pro Evropu“

### Zaal Lomtadze

**Když jsem dostal milou nabídku od mého dlouholetého kolegy (a dovolím si říct dobrého přítele) Jiřího Hlaváčka, abych přispěl do této publikace, souhlasil jsem bez váhání. Vzhledem k tomu, že jsem měl tu čest být zapojen do procesu „Životní prostředí pro Evropu“ od roku 1996 a posledních pět let jsem řídil byro Výboru pro politiku životního prostředí, měl bych být s tímto procesem dobře obeznámen. Přesto jsem při psaní tohoto příspěvku opět zjistil, jak je těžké být stručný a zároveň srozumitelný.**



### Zjednodušené pro pochopení

Povaha procesu „Životní prostředí pro Evropu“ je složitá. Hlavním jeho cílem je reagovat na problémy životního prostředí, které jsou dlouhodobého charakteru, ale na druhé straně je tento proces hluboce ovlivněn politickými a ekonomickými faktory krátkodobými a střednědobými. Za takovýchto náročných okolností proces „Životní prostředí pro Evropu“ nejenže přežil, ale navíc mu byla přiznána zásluha na pokračujícím posilování spolupráce při ochraně a zlepšování životního prostředí. Úspěchu bylo dosaženo díky neutuchajícímu nasazení účastníků a flexibilitě strukturálního rámce. Za účelem přehlednosti jsem rozdělil výzvy pro budoucnost tohoto procesu do těchto dvou okruhů (ačkoliv velmi zjednodušeně).

### Takže, budoucí výzvy:

#### Závazek: dělat správné věci

Abych byl stručný, závazek pochází ze zájmu na dosažení určitých výsledků (v případě procesu „Životní prostředí pro Evropu“ je zastřešujícím cílem trvale udržitelný rozvoj regionu).

Budoucnost procesu „Životní prostředí pro Evropu“ závisí na jasném závazku – na prvním místě – národních vlád. I když existují další důležité skupiny partnerů (občanská společnost, mezinárodní organizace), jsou to vlády, které činí rozhodnutí. Počet vládních delegací, které se zúčastnily ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“ v Bělehradě, Srbsku, v roce 2007, se od Dobříšské konference (1991) o polovinu zvýšil na 51 z 55 členských států

Evropské hospodářské komise. To poukazuje na ochotu se účastnit; ale ukazují tato ochota také to, že existuje závazek vůči procesu i do budoucna?

Abych mohl zodpovědět tuto otázku, je nutné pochopit, že výše zmíněný závazek je aktivován (znovu zjednoduší) na základě dvou faktorů:

- Závazek k udržitelnému rozvoji na národní úrovni (s ohledem na environmentální pilíř),
- Závazek k mezinárodní (v tomto případě panevropské) spolupráci.

Pokud jeden z těchto dvou závazků chybí, není účast této konkrétní vlády v procesu „Životní prostředí pro Evropu“ potřeba. A oba tyto faktory, které inspirují národní závazek k tomuto procesu, jsou naopak utvářeny množstvím důvodů pohybujících se v rozmezí od globálních ekonomických cyklů po výsledky místních voleb.

Mělo by být poznamenáno, že země různých regionů mohou mít obecně rozdílné podněty pro mezinárodní spolupráci (například proces „Životní prostředí pro Evropu“ se dlouho zaměřoval na problémy východních subregionů).

Sečtením všech faktorů (i těch, které nejsou výše zmíněny) můžeme shrnout, že mnoho zemí panevropského regionu sdílí závazek dosáhnout cílů, které byly rovněž vyhlášeny cíli procesu „Životní prostředí pro Evropu“. V minulosti již tento proces dokázal, že může poskytnout přidanou hodnotu. Proto by měl tento proces využít stabilní závazek jeho účastníků tak dlouho, dokud bude tuto přidanou hodnotu přinášet.

Nyní další otázka: je tato přidaná hodnota zajištěna? Odpověď závisí na výkonnosti systému.

### **Rámec: Dělat věci správně**

Během své poměrně dlouhé historie se struktura procesu „Životní prostředí pro Evropu“ musela neustále přizpůsobovat aktuálním potřebám a nově vznikajícím prioritám. Důvodem byla rychle se měnící situace v pozadí procesu – dramatické politické změny (především rozšíření EU), rychlé ekonomické transformace; vedlejší efekt – neustálá potřeba adaptace a téměř permanentní kritika s cílem zvýšit efektivitu tohoto procesu; výsledek – sofistikovaný systém organizací, událostí a vzájemných vztahů, kterým dnes říkáme proces „Životní prostředí pro Evropu“.

V rámci tohoto procesu existuje mnoho příkladů ministerských rozhodnutí, které reagují na takovéto problémy, přesouvají střed zájmu, vytvářejí nové institucionální entity, sítě atd. Z některých se stanou úspěšné příběhy, z některých už méně; ale proces se toho již mnoho naučil, dokonce i přes zklamání.

Poslední pokus udržet důležitost tohoto procesu vedl k reformnímu plánu přijatému v roce 2009, jenž měl zmodernizovat jeho strukturu. Přijetí konsensu je samo o sobě znamením připravenosti členských států EHK pokračovat

s upraveným procesem jako s nástrojem spolupráce. Ale tyto úpravy, ať jsou jakkoliv rozumně uvážené, se musí ještě vyzkoušet v praxi.

Proces „Životní prostředí pro Evropu“ ještě nikdy nebyl stejně přitažlivý pro všechny své účastníky; a toto je ještě významnější v současné době, když se jednotlivé výzvy velmi liší stát od státu. Proces „Životní prostředí pro Evropu“ by měl umožnit například efektivnější „zájmové uskupování“ na základě subregionálních nebo sektorových linií, aby se vyhovělo potřebám některých zemí bez přehlížení jiných potřeb zemí ostatních. Také by měl věnovat obrovskou pozornost nově vznikajícím globálním výzvám ne-environmentálního původu a být dostatečně flexibilní na to, aby se přizpůsobil následkům ekonomických šoků i vážným politickým krizím, které se v roce 2008 hojně objevovaly. Pouze takto může tento proces obstát ve zkoušce.

### **Budoucnost: dělat správné věci správně**

A tak, velice zjednodušeně, budoucnost procesu „Životní prostředí pro Evropu“ bude zajištěna pouze pokud se bude držet příslušných cílů a nabízet odpovídající prostředky (k dosažení cíle). Dosud byli účastníci tohoto procesu úspěšní v jeho řízení (již 18 let!) natolik, že je proces stále významný a adekvátní. Toho nebylo dosaženo bez kritiky, a to oprávněné kritiky, ale i přesto toho bylo dosaženo.

V tomto ohledu si vybavuji citaci Petera Druckera, jenž říká, že „Management znamená dělat věci správně a vedení znamená dělat správné věci“. V procesu „Životní prostředí pro Evropu“ potřebujeme oboje, ale dle mého názoru nyní potřebujeme nejvíce vedení.

Během zahájení a následné historie celého procesu se vždy určité země ujaly vedení v určitých oblastech a schopní jednotlivci byli schopni uvést věci do pohybu a ukázat cestu. Díky nim se proces Životní prostředí pro Evropu stal integrální součástí panevropského a globálního vytváření politik. Na této úrovni vývoje procesu „Životní prostředí pro Evropu“ toho není potřeba o nic méně, pokud ne více, než kdykoliv předtím.

Jako předseda byra Výboru pro politiku životního prostředí bych rád vyjádřil uznání neustávající a nepřetržité podpoře České republiky procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Doufám, že příklad Josefa Vavrouška a jeho odkaz bude nadále motivovat další generace budoucích politiků, kteří přinesou změny za předpokladu, že budou potřeba a v místě, kde budou potřeba.

## Challenges for the Future of the Process „Environment for Europe“

### Zaal Lomtadze

**When I received the kind invitation from my long-standing colleague (and, I dare to say, good friend) Mr. Jiří Hlaváček, offering me to contribute to this book, I agreed without hesitating. Indeed, having the privilege of being involved in the „Environment for Europe“ process since the year 1996, and chairing the Bureau of the Committee of Environmental Policy for last five years, I should know it well enough. Still, while writing this article I discovered once again how difficult it is to be short and clear at the same time.**



### Simplify to Understand

The nature of the EfE process is complex. The mission is to address challenges of the environment that are of a long-term character; on the other hand, the EfE is deeply influenced by political and economic factors in short- and medium term. In such demanding circumstances, the EfE has not only survived but has gained recognition for the added value it provided and continues to provide for the strengthening cooperation to protect and improve the environment. Success has been achieved due to both the lasting commitment of the participants and the flexibility of the structural framework. For the sake of clarity, below I'll group challenges for the future of the EfE process along these two dimensions (albeit with a good deal of simplification).

### Thus, the challenges:

#### Commitment: Doing Right Things

To cut it short, commitment comes from the interest in achieving certain result (in case of the EfE, sustainable development in the region is the overarching goal). The future of the EfE process depends on the clear commitment of – first of all – national governments. While there are also other important groups of stakeholders (civil society, international organizations), it is the governments who decide. The number of government delegations attending the EfE Ministerial in Belgrade, Serbia, in 2007 has increased since Dobris (1991) by half to 51 out of 55 UN ECE Member States. This indicates the willingness to participate; but does this willingness suggest that there is also the commitment to the process for future?

To answer this question, it is necessary to understand that the commitment mentioned above is triggered (simplifying again) by two factors: 1. Commitment to the sustainable development at the national level (due regard to the environmental pillar), and 2. Commitment to the international (in this case, pan-European) cooperation. If one of these two is missing, there's no need in EfE for the particular government. And both of these factors that inspire national commitment to the EfE are in turn shaped by multitude of causes ranging from global economic cycles to local election results.

It should be noted that countries of different regions generally may have different stimuli for international cooperation (e.g., EfE has long been focusing on the problems of eastern sub-regions).

Summing all factors (also those not mentioned above), it can be concluded that many countries of the pan-European region share commitments to achieve goals that are also declared goals of the EfE process. In past, the EfE has proven that it can provide added value. Therefore the EfE process should indeed enjoy the stable commitment from its participants as long as it continues to provide added value further.

Now, another question: Is the added value assured? The answer depends on the efficiency of the framework.

### Framework: Doing Things Right

Through its already considerably long history, the EfE structure had to adapt constantly to up – to – date needs and emerging priorities. The cause was a rapidly changing background beyond EfE – dramatic political changes (the EU enlargement first of all), swift economic transformations; the side-effect – constant need for adaptation and almost permanent criticism aiming to better efficiency of the process; the result – sophisticated architecture of organizations, events and links that we call EfE today.

There are many examples of EfE Ministerial decisions taken to address such issues, shifting focuses, creating institutional entities, networks, etc. Some of those became success stories, others not so much; but the process has learnt a lot, even through disappointments.

The latest effort to maintain relevance of the EfE has resulted in the Reform Plan adopted in 2009 to streamline the framework. The acceptance of the consensus is itself a sign of the readiness of the UN ECE Member States to continue with modified EfE as an instrument for cooperation. But these modifications, however reasonable, are still to be tested in practice.

The EfE has never been equally appealing to all its members; this is even more relevant nowadays, when the challenges vary greatly from country to country. The EfE should allow for, e.g., more efficient „interest grouping“ along sub-regional or sectoral lines to accommodate needs of some without disregarding the (different) needs of others. It also should pay great attention

to the emerging global challenges of non-environmental origin, and be flexible enough to accommodate consequences of economic shocks as well as those of severe political crises that were especially abundant in 2008. Only this way can the process take the test of doing things right.

### The Future: Doing Right Things Right

Thus, with a great deal of simplification, the future of the EfE will be secured only if it sticks with relevant goals and offers adequate means. So far, stakeholders were successful in steering the process (for 18 years!) well enough to keep it relevant and adequate. This was achieved not without criticism, and rightly so; but still, this was achieved.

In this regard I would remember the quote from Peter Drucker „Management is doing things right; leadership is doing the right things“. In the EfE, we need both; but in my opinion today it's the leadership that is needed most.

Throughout the initiation and history of the process, there always were particular countries taking the lead in particular issues, and bright individuals with inspiring visions that were able to mobilize and show the way. Thanks to them, the EfE became an integral part to the pan-European and global environmental policymaking. On this stage of the EfE development they are needed not less, if not more, than anytime before.

As a chairman to the CEP Bureau, I would like to express my appreciation of the constant and competent support from the Czech Republic to the EfE process. I hope the example of Mr. Josef Vavroušek and his legacy will continue to motivate next generations of policymakers to bring much – needed difference when and where it is due.

## Budoucí výzvy procesu „Životní prostředí pro Evropu“

### Jiří Hlaváček

**Pokračování procesu „Životní prostředí pro Evropu“ při respektování mandátů jednotlivých organizací a institucí v rámci regionu Evropy a severní Ameriky dává příležitost Evropské hospodářské komisi OSN (EHK OSN) hrát integrující úlohu, která dokládá důležitost globálního a regionálního multilateralismu. Reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“ dokazuje ještě větší nutnost integrovaného přístupu k ochraně životního prostředí skutečně v duchu principů udržitelného rozvoje.**



Integrovaný přístup k ochraně životního prostředí vyžaduje nejen ambicióznější dlouhodobou, ale zároveň realistickou, národní politiku životního prostředí, která zohledňuje nejen národní specifika, ale je schopna odrážet i problémy bezprostředně sousedících států a širšího sub-regionu. Hodnocení stavu životního prostředí regionu EHK OSN i jednotlivých členských států jsou dokladem toho, že spolupráce států a sektorů je podmínkou úspěšného naplňování dlouhodobých cílů. Je na jednotlivých národních státech, jak jsou schopny s využitím vlastních zdrojů a dodatečné mezinárodní spolupráce tato doporučení uplatnit při zkvalitnění životního prostředí. Je potěšující, že členské státy Evropské unie (EU) při přípravě revize Strategie udržitelného rozvoje a 7. Akčního plánu životního prostředí vezmou na zřetel nezbytnost propojení národních, regionálních a globálních dlouhodobých cílů ochrany životního prostředí.<sup>63</sup> Je povzbuzující, že státy střední Asie začínají uvažovat o intenzivnější sub-regionální environmentální spolupráci, že státy jihovýchodní Evropy již našly společný jazyk při ochraně životního prostředí. Nezodpovězenou otázkou zůstává, zda reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“ přispěje k renesanci Strategie pro životní prostředí zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie přijaté v květnu 2003 v Kyjevě.

Současná hospodářská a finanční krize je výzvou pro ochranu životního prostředí. Překonání krize využitím ekoinovací a tzv. ozeleněním ekonomiky může ukázat horizontální úlohu životního prostředí a především pomoci pochopení úlohy ekosystémů včetně jejich ekonomické hodnoty. EHK OSN k tomu disponuje potřebnými nástroji, ať už např. programem udržitelné energetiky, programem doprava, zdraví a životní prostředí, či mnohostrannými environmentálními smlouvami podporujícími rozvoj moderních technik a technologií, zmírňujícími

tlak na evropské ekosystémy. Proces „Životní prostředí pro Evropu“ chce tímto způsobem zlepšit i ekonomickou konkurenceschopnost Evropy a zajistit důstojný život jejího obyvatelstva. Region EHK OSN a jeho členské státy již pozitivně reagují na globální iniciativy, např. „Iniciativa zelené ekonomiky“ Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) a její část „Globální nová zelená dohoda“<sup>64</sup> nebo iniciativy dalších mezivládních organizací např. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) – „Deklarace o zeleném růstu“<sup>65</sup>

Proces „Životní prostředí pro Evropu“ musí v současné etapě hospodářské krize a při hledání dlouhodobě udržitelných východisek z ní garantovat zachování hluboce demokratického rázu procesu a celkového demokratického charakteru činnosti EHK OSN. Týká se to především právně závazných nástrojů přijatých v rámci EHK OSN, které ztělesňují vyvrcholení demokratizačních procesů ve vztahu k životnímu prostředí v panevropském regionu a zdůraznění úlohy občanské společnosti. Krátkozraké řešení momentálních problémů ekonomiky by nemělo vést k zpochybňování takových nástrojů, jako jsou posuzování vlivů na životní prostředí, právo na informace o stavu životního prostředí a právo na účast veřejnosti při rozhodování o záležitostech životního prostředí. Nekompromisní uplatňování příslušných mnohostranných smluv EHK OSN a urychlení jejich ratifikace v některých částech regionu EHK OSN se mohou stát garancí toho, že nebude docházet k dalšímu zhoršování stavu životního prostředí v Evropě a postupné likvidaci již tak omezených kapacit ekosystémů. Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států z r. 1991, Protokol o strategickém posuzování vlivů na životní prostředí z r. 2003, Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí z r. 1998, Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek z r. 2003 a Protokol o občanské zodpovědnosti a náhradě za škodu způsobenou účinky průmyslových havárií přesahujícími hranice států z r. 2003 jsou vedle dalších mezinárodně právních nástrojů EHK OSN velkou výzvou pro úspěšné pokračování procesu „Životní prostředí pro Evropu“.<sup>66</sup>

Zkušenosti z procesu „Životní prostředí pro Evropu“, expertíza EHK OSN včetně dobré praxe z naplňování dobrovolných i závazných nástrojů celoevropské politiky životního prostředí se již staly a stále mohou být inspirací pro další kontinenty zvláště bezprostředně sousedící. EHK a její členské státy zatím s různou intenzitou spolupracují s Hospodářskou a sociální komisí pro západní Asii (ESCWA), Africkou hospodářskou komisí (ECA), Hospodářskou a sociální komisí Asie a Tichomoří (ESCAP) a jejími členskými státy.

Především mnohostranné smlouvy EHK OSN jsou vodítkem pro obdobné aktivity v těchto regionech zvláště v oblasti zamezování znečišťování ovzduší a vody a přeshraniční spolupráce. Stále citlivými pro jiné kontinenty je závazná aplikace obdobných smluvních nástrojů v oblasti posuzování vlivů na životní prostředí, přístupu k informacím, účasti na rozhodování a také zodpovědnosti za škody na životním prostředí. To dokázaly např. výsledky letošního 25. zasedání Řídící rady Programu OSN pro životní prostředí (UNEP), kdy většina

rozvojových států odmítla akceptaci návrhu dobrovolných směrnic v těchto oblastech, inspirovaných zkušenostmi EHK OSN.<sup>67</sup> Členské státy EHK OSN však vycházejí vstříc dalším kontinentům příslušnými změnami svých mezinárodně právních nástrojů, které umožňují přístup k mnohostranným smlouvám EHK i státům jiných kontinentů (např. změna Úmluvy o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer, provedená v listopadu 2003).

Proces „Životní prostředí pro Evropu“ by mohl v budoucnu napomoci i navázání přímých kontaktů na úrovni ministrů životního prostředí s obdobnými instituty na jiných kontinentech. Evropa je historicky nejbližším partnerem a také největším donorem pomoci africkému kontinentu včetně v oblasti životního prostředí. Proto by bylo vhodné navázat užší spolupráci s Africkou konferencí ministrů životního prostředí (AMCEN) a neomezovat se pouze na selektivní dvoustranná setkání s africkými kolegy jen při globálních akcích, jako jsou zasedání Řídící rady UNEP nebo Komise OSN pro udržitelný rozvoj (UN CSD) nebo specializovaná setkání ministrů životního prostředí EU a Africké unie (AU).

Další zkvalitnění procesu „Životní prostředí pro Evropu“ by mělo přispět i ke zkvalitnění mezinárodní správy životního prostředí jak v rámci celoevropského regionu, tak i v rámci systému OSN. Celoevropská environmentální spolupráce nabízí možnosti jak propojení činností a dosažení efektivnějších výsledků, tak i prohloubení specializace jednotlivých institucí mezinárodní environmentální architektury. Oblast životního prostředí dnes hraje důležitou roli v otázkách bezpečnostních a zahraničně politických (iniciativa EHK OSN, UNEP, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě – OBSE a NATO „Životní prostředí a bezpečnost“), ekonomických („Iniciativa zelené ekonomiky“) i sociálních (iniciativa UNEP a UNDP „Životní prostředí a chudoba“). Zde členské státy EHK OSN mají nezastupitelné místo.

EHK OSN a proces „Životní prostředí“ by měl v nadcházejícím období prohloubit svou relativně vyspělou expertízu v oblasti politiky životního prostředí, v oblasti ochrany ovzduší, vod, prevence průmyslových havárií a především v horizontálních otázkách souvisejících s environmentální demokracií, tj. aktivní zapojení občanské společnosti do řešení problémů životního prostředí. Tím proces „Životní prostředí“ může přispět k posílení mezinárodní správy životního prostředí, kdy koordinační a vedoucí úlohu dnes a v budoucnu hodlá zaujímat UNEP. Jak již v červnu 1991 navrhl Josef Vavroušek, „nejslibnější je založit Světovou organizaci životního prostředí (WEO) jako agenturu koordinující ekologické úsilí v globálním měřítku. Příští WEO by mohla být založena na existujících strukturách UNEP“.<sup>68</sup> Tato jeho myšlenka, dále rozvíjená i jinými politiky a i státy, především evropskými, velmi obtížně získává podporu v relativně konzervativní struktuře mezinárodních vztahů. Doufáme, že proces „Životní prostředí pro Evropu“ napomůže v dlouhodobé perspektivě k naplnění tohoto snu Josefa Vavrouška.

## Future Challenges of the „Environment for Europe“ Process

**Jiří Hlaváček**



**The continuation of the „Environment for Europe“ process, while respecting mandates of respective organizations and institutions within the European and North American region, provides opportunity for the United Nations Economic Commission for Europe (UN ECE) to play an integrative role, which substantiates the importance of the global and regional multilateralism. The reform of the „Environment for Europe“ process demonstrates even a bigger necessity of an integrated approach to the environmental protection in a real spirit of sustainable development principles.**

Integrated approach to environmental protection requires not only more ambitious long-term but at the same time realistic national environmental policy, which takes into account not only national particularities, but is also able to reflect the problems of directly neighbouring countries and broader sub-region. Environmental assessments of the UN ECE region and of its member states prove that cooperation of the states and sectors is the precondition of successful implementation of the long-term goals. It is up to the respective national governments, how they are able to use their own resources and additional international cooperation implementing these recommendations for improving the quality of the environment. It is gratifying that the EU Member States will during the preparation of the review of the Strategy for Sustainable Development and The Seventh Environment Action Programme of the European Community take into account the necessity of interconnecting national, regional and global long-term targets for environmental protection.<sup>69</sup> It is encouraging that countries of the Central Asia have started considering more intensive sub-regional environmental cooperation, that countries of South Eastern Europe already found a common language for the environmental protection. It remains to be answered whether the reform of the „Environment for Europe“ process will contribute to the revival of the Environment Strategy for countries of Eastern Europe, Caucasus and Central Asia adopted in 2003 in Kiev.

Current economic and financial crisis is a challenge for the environmental protection. Overcoming the crisis by employing eco – innovations and making economy „greener“ might show the horizontal role of the environment and primarily help understand the role of the ecosystems including their economic

63 Viz výsledky Konference o budoucím směřování environmentální politiky EU, 11. června 2009, Praha a výsledky 7. zasedání Evropské sítě udržitelného rozvoje (ESDN), 17.–19. června 2009, Praha, konaných v rámci předsednictví ČR v Radě Evropské unie, [www.mzp.cz](http://www.mzp.cz)

64 Green Economy Initiative, UNEP, February 2009 and Global Green New Deal, UNEP, March 2009

65 Declaration on Green Growth, C(MIN (2009)5/ADD1/Final adopted at the Council Meeting at Ministerial level on 25 June 2009

66 podrobněji o mezinárodně právních nástrojích EHK OSN viz „Česká republika a mnohostranné environmentální smlouvy v letech 2007 – 2009“, editoři K. Quasnitzová, J. Hlaváček, Planeta, ročník XVI, číslo 2/2008, str. 20 – 26

67 viz rozhodnutí 25. zasedání Řídící rady UNEP č. 25/11, část II a III

68 Environment for Europe, Dobříš Castle, June 12 – 23, 1991, str. 17

values. Towards this end, the UN ECE disposes of required tools, e.g. programme of sustainable energy, programme on Transport, Health and Environment or multilateral environmental agreements supporting the development of the modern methods and technologies that soften the pressure on European ecosystems. The „Environment for Europe“ process thus intends to improve also European economic competitiveness and to guarantee a respectable life of its inhabitants. The UN ECE region and its member states already react positively on the global initiatives, e.g. „Green Economy Initiative“ of the UN Environment Programme (UNEP) and its part „Global Green New Deal“<sup>70</sup> or initiatives of other intergovernmental organizations, e.g. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) – „Declaration on Green Growth“.<sup>71</sup>

The „Environment for Europe“ process must in the current phase of the economic crisis and while searching its long-term sustainable solution guarantee the preservation of the deeply democratic character of the work of the UN ECE. It concerns primarily legally binding instruments adopted under the UN ECE, which represent culmination of democratizing processes in relation to the environment in the pan-European region and highlighting the role of the civil society. Short – sighted solutions of momentary economic issues should not lead to questioning of such instruments like environmental impact assessments, access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters. Uncompromising exercise of respective multilateral agreements under UN ECE and acceleration of their ratification in some parts of the UN ECE region may become the guarantee that the state of the environment in Europe will not worsen and ecosystems with already limited capacity will not be gradually liquidated. The Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (1991), the Protocol on Strategic Environmental Assessment (2003), the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (1998), the Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers (2003), the Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents (2003) represent apart from other international legally binding instruments of the UN ECE big challenges for the continuation of the „Environment for Europe“ process.

Experiences from the „Environment for Europe“ process, the UN ECE expertise including good practice from implementation of both non-binding and binding instruments of pan-European environmental policy have become potential inspiration for other continents especially those directly neighbouring. The UN ECE and its member states have so far cooperated on various levels of intensity with the United Nations Economic and Social Commission for Western Asia (ESCWA), the United Nations Economic Commission for Africa (ECA), the United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP) and its member states.

The UN ECE multilateral agreements in the first place represent a guideline for similar activities in these regions, most importantly in the area of prevention of

air and water pollution and transboundary cooperation. For other continents the binding application of similar contractual agreements in the area of environmental impact assessment, access to information, public participation in decision-making and also responsibility for damages made is still very sensitive issue. This was reflected for example in the results of the 25th session of the Governing Council of the United Nations Environmental Programme (UNEP), where most of the developing states declined the draft of guidelines for these areas that were inspired by the UN ECE experiences.<sup>72</sup> The UN ECE Member States, however, accommodate other continents by relevant changes of their international legal instruments, that allow access to the UN ECE multilateral agreements also to states from other continents (e.g. amendment to the Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes, 2003).

The „Environment for Europe“ process could in the future help establish direct contacts on the ministerial level with similar institutes on other continents. Europe is historically the closest partner to Africa as well as the biggest aid donor including the environment sector. It would be therefore suitable to establish closer cooperation with the African Ministerial Conference on the Environment (AMCEN) and not to stay limited to selective bilateral meetings with the African colleagues during the global events such as sessions of the Governing Council of UNEP or of the UN Commission for the Sustainable Development (CSD) or specialized meeting of the ministers of the environment of the European Union (EU) and the African Union (AU).

Further improvement of the „Environment for Europe“ process should contribute to improvement of the international environmental governance within the pan-European region but also within the UN system. Pan-European environmental cooperation provides possibilities to interlink the activities and acquirement of more effective results and also to deepen the specialization of respective institutions of the international environmental framework. Environmental sector plays currently significant role in foreign policy and security area (initiative UN ECE, UNEP, the Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE and NATO „Environment and Security“), economic area („Green Economy Initiative“ under UNEP) and social area (initiative of UNEP and UNDP „Poverty – Environment Initiative“). It is here where the UN ECE Member States are irreplaceable.

The UN ECE and the „Environment for Europe“ process should in upcoming times deepen its relatively advanced expertise in the area of the environmental management policy, air protection, prevention of the transboundary accidents and most of all in horizontal issues that are related to environmental democracy – i. e. the active involvement of the civil society in environmental problems solving.

That is how the „Environment for Europe“ can contribute to strengthening the international environmental governance, where the UNEP intends to be the

coordinator and leader both today and in the future. Josef Vavroušek suggested already in June 1991 „...the most promising idea would be to establish World Environmental Organization (WEO) that would operate as an agency coordinating ecological efforts on a global scale. Next WEO could be set up on the already existing UNEP framework“.<sup>73</sup>

This idea of his that has subsequently been developed by other politicians and states, mostly European, is gaining support in the relatively conservative structure of the international relations only with great difficulties. Let's hope the „Environment for Europe“ process will help in the long-term perspective to make this dream of Josef Vavroušek come true.

69 See the outcomes of the conference on Strategic Perspectives for the Future of EU Environment Policy, Prague, 11 June 2009 and the outcomes of the 7th meeting of the European Sustainable Development Network, Prague, 17 – 19 June 2009, that were organised by the Czech Presidency of the European Union. More information can be found at [www.mzp.cz](http://www.mzp.cz).

70 Green Economy Initiative, UNEP, February 2009 and Global Green New Deal, UNEP, March 2009

71 Declaration on Green Growth, C(MIN (2009)5/ADD1/Final adopted at the Council Meeting at Ministerial level on 25 June 2009

72 See decisions adopted by the 25th Session of the Governing Council of UNEP, no. 25/11, part II and III

73 Environment for Europe, Dobříš Castle, June 12 – 23, 1991, page 17

Následují texty ministerských deklarací a další dokumenty, na něž je odkazováno v publikaci.

*English versions of the ministerial declarations and other documents used in the book are available at the following web sites:*

<http://www.unece.org/env/welcome.html>

<http://www.oecd.org/dataoecd/55/13/35958166.pdf>

<http://www.oecd.org/dataoecd/33/27/39271802.pdf>

Závěry první ministerské konference  
„Životní prostředí pro Evropu“  
Zámek Dobříš  
Česká a Slovenská Federativní Republika  
21.–23. června 1991

**Část I: Obecné závěry**

1. Prezident České a Slovenské Federativní Republiky, pan Václav Havel, prezident Švýcarské konfederace, pan Flavio Cotti, ministři životního prostředí Albánie, Rakouska, Belgie, Brazílie, Bulharska, Kanady, České a Slovenské Federativní Republiky, Dánska, Finska, Francie, Německa, Řecka, Maďarska, Islandu, Irska, Itálie, Japonska, Lichtenštejnska, Lucemburska, Nizozemí, Norska, Polska, Portugalska, Rumunska, Španělska, Švédska, Švýcarska, Turecka, Velké Británie, Spojených států amerických, Sovětského svazu a představitelé Běloruska, Estonska, Litvy, Lotyšska, Moldávie a Ukrajiny a Jugoslávie a komisař pro životní prostředí Evropských společenství se sešli 21.–23. června 1991 na zámku v Dobříši na konferenci „Životní prostředí pro Evropu“. Konference se zúčastnili představitelé Rady Evropy, Centra pro naši společnou budoucnost, Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (KBSE), Evropského společenství (ES), Evropské banky pro rekonstrukci a rozvoj (EBRD), Evropského sdružení volného obchodu (EFTA), Evropské investiční banky (EIB), Evropského parlamentu (EP), Světový svaz ochrany přírody (IUCN), Severoatlantické aliance (NATO), Nordické investiční banky (NIB), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Regionálního centra pro životní prostředí ve střední a východní Evropě (RES Budapest), Konference OSN pro životní prostředí a rozvoj (UNCED), Programu OSN pro rozvoj (UNDP), Evropské hospodářské komise OSN (EHK OSN), Programu pro životní prostředí OSN (UNEP) a Světové banky (WB).

Účastníci diskutovali o cestách dalšího posílení spolupráce k ochraně a zlepšení životního prostředí a cestách dlouhodobé strategie k Evropskému systému pro ochranu a obnovu životního prostředí a Programu životního prostředí pro Evropu navržené hostitelskou zemí. Probírali též vztahy mezi etikou a životním prostředím a hledáním hodnot pro udržitelný rozvoj. Konference znovu potvrdila význam Stockholmské Deklarace z roku 1972, Bergenské ministerské Deklarace z roku 1990, Charty pro novou Evropu přijatou na Konferenci pro bezpečnost a spolupráci v Paříži v prosinci 1990. Dobříšská konference znamená další významný krok směrem k mezinárodní a meziregionální spolupráci v oblasti životního prostředí, vycházející ze setkání ministrů zemí střední a východní Evropy, komisaře Evropských společenství a představitelů organizace EFTA, která

Závěry první ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“  
Zámek Dobříš, Česká a Slovenská Federativní Republika  
21.–23. června 1991

se konala v Dublinu v roce 1990 stejně jako z Komuniké ministrů životního prostředí zemí OECD z ledna 1991 a Prohlášení ministrů zemí EHK OSN z Espoo v únoru 1991.

2. Ministři a komisař konstatovali, že ačkoliv došlo k pokroku při snižování hladiny některých tradičních škodlivin, problémy odstranění škod na životním prostředí způsobených v minulosti zůstávají a v mnohých částech Evropy zhoršování životního prostředí pokračuje. Potvrdili závěry Bergenské a Dublinské konference týkající se nezbytnosti zlepšení spolupráce a posílení národních a mezinárodních programů na ochranu životního prostředí. Zavázali se průběžně hodnotit svou politiku v oblasti životního prostředí, zvláště pak ve světle přípravy a výsledků Konference Spojených národů o životním prostředí a rozvoji v roce 1992.
3. Uznali, že zlepšení ochrany životního prostředí zahrnuje – mimo jiné – pokrok ve vědeckém poznání i změny lidských hodnot a chování. Zaznamenali také, že zhoršování životního prostředí podstatně snižuje schopnost dodržovat přísné normy kontroly životního prostředí. Naléhají proto na středo- a východoevropské země, aby si vytvořily časový plán přechodu na přísné normy životního prostředí podobné těm, které jsou platné nebo se připravují v regionu Evropského společenství a Evropského sdružení volného obchodu, a aby začaly vyhodnocovat důsledky tohoto kroku i požadavky na technickou a finanční spolupráci nezbytnou k jejich přijetí. Uvítali zvýšenou pozornost věnovanou principu trvale udržitelného rozvoje a uplatnění ekonomických nástrojů v politice v oblasti životního prostředí tam, kde je to možné a vhodné. Ekologická politika by měla být založena hlavně na preventivním přístupu a na principu, že platí znečišťovatel, na demokratických zásadách, stejně jako na dialogu mezi vládou a všemi ostatními příslušnými skupinami společnosti v národním, kontinentálním a mezinárodním měřítku. Součástí tohoto dialogu by měly být i nevládní organizace.

**Část II: Zvláštní závěry**

4. Ministři a komisaři uznali, že mnoho hodnotných akcí přispělo k rozvoji informatiky v oblasti životního prostředí, pokud jde o hodnocení stavu životního prostředí pomocí monitoringu; byly uvedeny například ES, EHK OSN, UNEP a jiné instituce OSN, OECD, Rada Evropy a země EFTA, stejně jako příští práce Evropské agentury životního prostředí (EEA). Situace v této oblasti se však nepovažuje za uspokojivou a je nutná lepší koordinace takovýchto aktivit. Je také žádoucí, aby tyto činnosti pokrývaly Evropu jako celek.
5. V důsledku výše zmíněného zjištění Ministři a komisař zdůrazňují nutnost zlepšení informačního a monitorovacího systému v Evropě. Přivítali návrh Evropské komise poskytovat informace a pomoc pro aplikace metodologie CORINE v jiných zemích jako první krok k integraci informačních

- systémů v oblasti životního prostředí v rámci Evropy. Zamýšleným výsledkem tohoto procesu by měla být, mimo jiné, zpráva popisující stav životního prostředí v Evropě. Taková zpráva bude základem pro efektivní uplatnění politiky a strategie v oblasti životního prostředí. Bude to také užitečný nástroj k informování veřejnosti a zvýšení povědomí o ekologických problémech. Mimoto ministři a komisař podporují urychlené založení Evropské agentury pro životní prostředí jako instituce ES otevřené jiným zemím.
6. Ministři a komisař zdůrazňují potřebu zlepšit koordinaci a výměnu informací o legislativě a programových iniciativách z oblasti životního prostředí ve svých zemích. Uznávají, že příslušné mezinárodní organizace by v těsné spolupráci mohly tomuto procesu významně přispět organizováním seminářů nebo pracovních skupin, které by vyhovovaly poznaným potřebám jednotlivých zemí.
  7. Dále podpořili lepší spolupráci v Evropě v důležité oblasti ekologického výzkumu jako základ pro vývoj účinnější politiky v oblasti životního prostředí. Souhlasí s vyhodnocením mechanismů a struktur zlepšení kontroly a hodnocení pokud jde o dodržování multilaterálních a mezinárodních konvencí v oblasti životního prostředí.
  8. Ministři a komisař zvláště zdůrazňují mimořádnou závažnost pokračování diskuse o lidských hodnotách a ekologické etice, jelikož jednání vyplývající ze životního stylu podstatně ovlivňuje životní prostředí. Veřejná výchova a široké filosofické, kulturní a etické snahy o nalezení harmonie mezi lidstvem a přírodou jsou podstatnými prostředky zlepšení životního prostředí.
  9. Ministři a komisař podporují rozvoj a uplatnění programů regionálních, subregionálních a programů pro povodí založených na bilaterálních stejně jako multilaterálních dohodách na ochranu životního prostředí, podobných těm, jež jsou předmětem návrhu EHK OSN týkajícího se Úmluvy o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer, a zvláště těch, jež souvisí s Baltickým, Černým, Severním a Středozezemním mořem. Vítají zahájení prvních regionálních programů spojených s povodím Dunaje, černým trojúhelníkem v Polsku, Spolkové republice Německo a ČSFR, v Alpském regionu, v Karpatském regionu, Laponsku a na poloostrově Kola a zdůrazňují důležitost dobře koordinovaného mezinárodního úsilí na podporu těchto programů, jako například v rámci Pentagonály a Nordické rady. Žádají příslušné země a mezinárodní organizace, aby se účastnily a podpořily tuto práci; uznávají významnou roli nevládních ekologických organizací.
  10. Ministři a komisař znovu potvrdili ministerskou deklaraci Druhé světové klimatické konference ze 6.–7. října 1990 a souhlasí, že by pro všechny účastníky Dobříšského setkání bylo důležité aktivně se účastnit pokračujících jednání směřujících ke globální Úmluvě o změně klimatu.
- Zdůraznili možnosti dané ekonomickými nástroji v této oblasti a potřebu vyhnout se hospodářským deformacím.
11. Vlády zemí, jež dosud neschválily Vídeňskou úmluvu a Montrealský protokol o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu a změny k protokolu odsouhlasené v Londýně v červnu 1990, se naléhavě žádají, aby tak učinily co nejdříve. Tyto vlády se také vybízejí k plné účasti na příští revizi protokolu a k tomu, aby uvažovaly v roce 1992 o větším uspořádání časového plánu na vyřazení látek poškozujících ozonovou vrstvu. Jelikož pro jednotlivé země může být obtížné splnit finanční závazky vyplývající z Protokolu, bude se uvažovat o přizpůsobení jejich situace v rámci bilaterální spolupráce.
  12. Ministři a komisař uznávají naléhavou potřebu čelit globálním ekologickým problémům – zvláště týkající se biologické diversity, klimatických změn a ochrany ozonové vrstvy – a důležitost regionálních, národních a lokálních snah v této oblasti. Souhlasí s posílením spolupráce v ochraně přírody, zvláště v ochraně lesů a biotopů, a směřováním ke konsenzu o společných zájmech při jednáních o mezinárodní Úmluvě o biologické rozmanitosti a v diskuzi o hlavních principech a nástrojích pro zachování a trvale udržitelný rozvoj lesů, které se nyní uskutečňují v rámci UNCED.
  13. Ministři a komisař vyjádřili podporu pokračující práci v rámci EHK OSN na vytvoření dostatečných mezinárodních dohod o dalším omezení emisí oxidu siřičitého a oxidů dusíku, stejně jako na přijetí protokolu o emisích prchavých organických látek (VOC), který má být připraven k podpisu v Ženevě 19. listopadu 1991 a dále Úmluvě o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států. Naléhali na pokud možno brzké uplatnění těchto smluv a protokolů a na rychlé dokončení probíhajících prací.
  14. Ministři a komisař zdůraznili také velmi naléhavou potřebu pokračovat ve výzkumu a vývoji systémů dopravy, jež jsou vhodné z hlediska životního prostředí, respektují potřebu chránit obytné prostředí, lidské zdraví a přírodu a berou v úvahu problémy odlehlých zemí.
  15. Uvítali dále iniciativu vytvořit Evropskou energetickou chartu. Taková charta by měla věnovat pozornost vztahu mezi životním prostředím a výrobou energie, přenosem, spotřebou, bezpečnostními hledisky, s obzvláštním důrazem na Energetickou účinnost 2000 EHK OSN.
  16. Ministři a komisař vysoce ocenili způsob, jakým mezinárodní finanční instituce jako Světová banka, EIB, EBRD, a NIB a Sociální a rozvojový fond Rady Evropy přijaly výzvu integrovat hlediska životního prostředí do svých investičních aktivit, jak zvláštními projekty, tak dočasným vyhodnocením dopadu hlavních projektů na životní prostředí. Uvítali silné ekologické pozice nově založené Evropské banky pro obnovu a rozvoj. Jelikož všechny hlavní dlouhodobé ekonomické plány a investiční rozhodnutí mohou mít značný dopad na životní prostředí ve středo- a východoevropských zemích, ministři životního prostředí by měli být účastníky těchto rozhod-

nutí. Globální fond pro životní prostředí (GEF) by mohl v tomto ohledu hrát významnou roli.

17. Ministři a komisař zdůraznili význam účasti dobře informované veřejnosti v procesu rozhodování o záležitostech životního prostředí nebo ve věcech, jež mohou mít významný vliv na životní prostředí. Vzali na vědomí iniciativu norské a nizozemské vlády vypracovat dokument o právech a povinnostech v oblasti životního prostředí, který by zainteresované země mohly předložit přípravnému procesu UNCED. Uvítali příležitost poskytnuté vládou Nizozemí diskutovat tento dokument na ad hoc setkání EHK OSN v Haagu v prvním červencovém týdnu roku 1991.
18. Ministři a komisař přivítali zahájení činnosti Regionálního centra pro životní prostředí ve střední a východní Evropě v Budapešti. Zdůraznili význam jeho role jako iniciátora veřejného povědomí a dialogu a doporučili další podporu jeho činnosti. Z hlediska dalšího rozvoje by mohlo rozšířit svou působnost do dalších zemí.

### Část III: Základní směry strategie v celoevropské spolupráci

19. Protože rozdílná schopnost vypořádat se s problémy životního prostředí v různých částech Evropy byla uznána jako hlavní překážka integrovanějšího a účinnějšího přístupu ke zlepšení životního prostředí v kontinentálním měřítku, ministři a komisař zdůraznili jako nejdůležitější úkol potřebu strategie těsnější spolupráce mezi západními, středními a východními evropskými zeměmi. Shodli se na následujících zásadách týkajících se této spolupráce:
  - a) Zvětšující se dálkové vlivy znečištění vedly mezi evropskými státy k větší závislosti v oblasti životního prostředí, a tudíž i k potřebě intenzivnější spolupráce.
  - b) Přeměna z centrálně plánovaných na demokratické politické systémy a tržně orientované ekonomiky ve východo a středoevropských zemích je slibná, měla by však být též doprovázena vhodnou politikou a opatřeními v oblasti životního prostředí. Při přeměně na tržní ekonomiku a restrukturalizaci této ekonomiky proto musí být s výhodou využito toho, že ekologická hlediska budou vnesena do tohoto procesu od samého počátku.
  - c) Ekonomická a finanční pomoc musí prosadit hlediska životního prostředí do procesu restrukturalizace středo- a východoevropských ekonomik a měla by vést k vyšší úrovni ochrany životního prostředí na kontinentu. Projekty ekonomické pomoci, společné podniky a jiné formy západní spolupráce ve středo- a východoevropských zemích by se měly zkoumat z pohledu možných negativních dopadů stejně jako užitku pro životní prostředí.
  - d) Naléhavá pomoc je nutná ke zlepšení podmínek životního prostředí a zdraví v ekologicky devastovaných oblastech ve střední a východní Evropě.

- e) Každá země by měla nést zodpovědnost za globální ekologické problémy. Při jejich řešení by měla být vzata v úvahu příslušná úroveň ekonomické vyspělosti.
20. Ministři a komisař uznali, že vlády středo- a východoevropských zemí přisuzují vysokou prioritu zlepšení ekologické situace od samého počátku transformačního procesu, bez ohledu na akutní ekonomické potíže. Přivítali nové klima porozumění a spolupráce v Evropě, které může vytvořit zdroje na ochranu životního prostředí.
21. Ministři a komisař uvážili, že proces ekonomické rekonstrukce by neměl vést k dalšímu poškozování životního prostředí ve středo- a východoevropských zemích. Uvítali vytvoření pomoci mezinárodního společenství dárců středo- a východoevropským zemím na ochranu životního prostředí (bilaterálně poskytovanou zeměmi G-24<sup>74</sup>, Evropským společenstvím a multilaterálně finančními institucemi), stejně jako současně přijaté iniciativy, zvláště Podnikatelskou chartu pro trvale udržitelný rozvoj, aby pomohly zajistit investiční činnost, která je konzistentní a podporuje ekologicky příznivý vývoj. Vyzvali podnikatelské kruhy k dalšímu rozvíjení takovéto aktivity vypracováním Pravidel chování podniků pracujících nebo investujících ve středo a východoevropských zemích. V této souvislosti přivítali Konferenci o životním prostředí, průmyslu a řídicích zásadách pro investiční rozhodnutí ve střední a východní Evropě, která se bude konat v říjnu 1991 v Budapešti a vyzývají podnikatelské kruhy, aby podpořily tuto iniciativu.
22. Ministři a komisař zdůrazňují, že cíl ochrany životního prostředí bude nejlépe uplatněn v demokratických politických systémech s volnou tržní ekonomikou, kde vlády přijmou přísné normy v oblasti životního prostředí a vhodné ekonomické a fiskální nástroje, a kde průmysl zajistí ekonomický růst a investice nezbytné k uskutečnění těchto norem. Zdůraznili význam poskytování jasných signálů průmyslu k realizaci častého růstu. Zdůraznili také, že nebudou čekat s řešením ekologických problémů a stanovením přísných norem životního prostředí do zahájení ekonomického růstu.
23. Ministři a komisař posoudili Strategii životního prostředí pro pomoc východní a střední Evropě zemí G-24 a shodli se na užitečnosti této strategie pro efektivní spolupráci zemí G-24 s vládami této oblasti. Tato ekologická strategie by se měla stále obnovovat, přizpůsobovat a posilovat na základě dialogu mezi všemi zainteresovanými stranami; při tom by se měly brát v úvahu další informace a údaje. Tyto země jsou také vyzvány, aby se staly členy nebo aby se podílely na příslušných mezinárodních aktivitách v oblasti životního prostředí a v mezinárodních organizacích. Ministři a komisař souhlasí, že středo- a východoevropským zemím by měla být dána veškerá podpora pro jejich společnou práci všude tam, kde kolektivní akce by byla účinnější než individuální opatření, a poznamenali, že zlepšená koordinace mezi těmito zeměmi by také přispěla zlepšení

mezinárodní koordinace; uvítali aktivity v oblasti životního prostředí Pentagonu a podpořili její rozhodnutí zahrnout sousední země do zvláštních činností.

24. Ministři a komisař uznali také významnou roli nevládních organizací v pokračování mezinárodního dialogu o záležitostech životního prostředí. V této souvislosti posoudili výsledky konference nevládních organizací uspořádané v Přestavlkách současně s Dobříšskou konferencí, a rozhodli se zohlednit tyto výsledky ve své příští práci. Přivítali iniciativu jednání o konfederaci, která se uskutečnila v Praze 13.–14. června 1991, pro zlepšení spolupráce v Evropě. Vzáli na vědomí, že toto nevládní setkání podtrhlo životní prostředí jako hlavní předmět této spolupráce.
25. Ministři a komisař podtrhli zásadu, že znečištění by se mělo zabránit u jeho zdroje. Přijetí této zásady by nejen zlepšilo životní prostředí, ale vedlo též k zásadnímu zlepšení životních podmínek, zvláště v oblastech silně znečištěných díky neschopnosti zabránit znečištění v minulosti. Zaznamenali úsilí řízené Evropským regionálním úřadem Světové zdravotnické organizace zaměřené na zdravotní podmínky související s problémy životního prostředí ve středo- a východoevropských zemích. Principy a priority vytyčené v Evropské chartě životního prostředí a zdraví, by měly vést k akcím na zlepšení podmínek životního prostředí a tím povýšit hodnotu zdraví a pohody lidí v těchto zemích.
26. Ministři a komisař uznali význam propojení mezi obchodní a ekologickou politikou a přivítali práci vykonanou na rozličných mezinárodních fórech k analýze těchto záležitostí. Poznali, že liberalizace obchodu může pomoci procesu modernizace a zlepšení ekologických projevů průmyslu ve střední a východní Evropě. Zdůraznili také, že obchod by neměl vytvořit nepřiměřenou zátěž pro životní prostředí, například nekontrolovaným obchodem s odpady.
27. V této souvislosti je životně důležité, aby všechny země, které dosud neschválili Basilejskou úmluvu, tak učinili co možná nejdříve.
28. Vzhledem k bohatému dědictví stanovišť a výskytu druhů v Evropě, a vzhledem k velké degradaci přirozeného prostředí důležitého pro divoce žijící druhy, jež je především výsledkem neudržitelného rozvoje, účastníci se zavázali zajistit, aby další vývoj bral plně v úvahu ochranu přírody. Souhlasili s přijetím Evropské perspektivy ochrany přírody na ochranu přirozeného prostředí a druhů evropského významu a na zajištění mezinárodního přístupu k takovým otázkám ochrany přírody, jako jsou migrující druhy.

#### Část IV: Následné aktivity

29. Z hlediska zlepšení účinnosti své práce pro životní prostředí ve střední a východní Evropě, ministři a komisař rozhodli, že středo- a východoevropské země by měly být zastoupeny na příštích setkáních pracovní skupiny pro životní prostředí zemí G-24, kde budou diskutovány záležitosti společného zájmu.
30. Ministři a komisař přivítali pozvání prezidenta Švýcarské konfederace, Federálního kancléře Flavia Cottiho, svolat následné setkání pro přijetí konkrétních návrhů vypracovaných skupinou expertů na základě závěrů této Konference, a vzít v úvahu návrhy České a Slovenské Federativní Republiky a návrhy paralelní konference nevládních organizací.
31. Švýcarská konfederace vyzve vlády, aby nominovaly účastníky pracovní skupiny („task force“) pro předběžné setkání. Potom bude svolána skupina expertů. EHK OSN poskytne podporu svého sekretariátu pro tento přípravný proces. Starší vládní poradci EHK OSN pro životní prostředí a vodohospodářské problémy se mohou uplatnit jako rámec jak v následném, tak i v přípravném procesu. Komise Evropských společenství bude též asistovat, jak bude vhodné. Ostatní příslušné mezinárodní organizace jsou vyzvány, aby přispěly.
32. Ministři a komisař volají po přípravě zprávy popisující Stav životního prostředí v Evropě, která by byla publikována před koncem roku 1993. Při přípravě této zprávy Komise Evropských společenství ve spolupráci s EHK OSN žádají o spolupráci pracovní skupiny („task force“) z jednotlivých evropských zemí a příslušných mezinárodních organizací, včetně UNEP, OECD, Rady Evropy a IUCN. Část této práce bude finančně podpořena jako první regionální projekt programu PHARE.
33. Ministři a komisař zdůraznili význam pokračujících studií a práce ve vhodných fórech na řešení problémů jako:
  - Nákladově efektivní snížení emisí CO<sub>2</sub> v Evropě
  - Realokace zdrojů na ochranu životního prostředí, jež budou dostupné v novém klimatu porozumění a spolupráce v Evropě
  - Zlepšení výchovy a vzdělávání; výměna studentů, expertů a vědců; a tok informací k veřejnosti o záležitostech životního prostředí
  - Zajištění shody s multilaterálními dohodami týkajícími se životního prostředí
  - Vyřešení ekologických sporů mezi zeměmi
  - Organizace seminářů v záležitostech práva a managementu ve vztahu k individuálním potřebám jednotlivých zemí

- Rozšíření systémů ochrany přírody v Evropě
  - Důsledky závazku středo- a východoevropských zemí dosáhnout a zajistit uvedení v platnost přísných norem životního prostředí
34. Ministři a komisař vyjádřili zájem na dalším zlepšení existujících mezinárodních organizací a na potřebě dále zahrnout ekologickou dimenzi do rámce a aktivit systému OSN jako součást procesu přípravy na UNCED.
  35. Ministři a komisař uznali význam dalších diskusí o lidských hodnotách a ekologické etice z pohledu definování principů ekologické etiky, a podporují pokračování tohoto dialogu, mimo jiné, v kontextu nového výzkumného programu Evropského společenství v oblasti životního prostředí.
  36. Ministři a komisař vyjádřili hluboké uznání Federálnímu výboru pro životní prostředí a Vládě České a Slovenské Federativní Republiky za převzetí iniciativy svolat tuto první celoevropskou Konferenci ministrů odpovědných za ochranu životního prostředí a mezinárodních organizací pracujících v Evropě.

## Závěry druhé ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“ Lucern, Švýcarsko, 30. dubna 1993

### Deklarace

ministrů životního prostředí regionu Evropské hospodářské komise Organizace spojených národů (EHK OSN) a člena Komise Evropských společenství pro životní prostředí

### Politická dimenze procesu „Životní prostředí pro Evropu“

1. Jsme rozhodnutí zintenzívnit naši spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí v Evropě, převzít naši odpovědnost na globální úrovni a nabídnout naše partnerství ostatním regionům světa. Budeme pracovat na tom, abychom zajistili, že akce podniknuté v jedné zemi nebudou mít nepříznivé dopady na životní prostředí v jiných zemích. Budeme se snažit zmírňovat zejména ty problémy životního prostředí, které ovlivňují zdraví lidí.
2. Budeme více spolupracovat na regionální, subregionální i bilaterální úrovni na zachování našeho dědictví a na ochraně před degradací našeho společného životního prostředí. Jsme rozhodnutí zachovat ekologickou a kulturní rozmanitost, zachránit ohrožené druhy a obnovit poškozená území a ekosystémy v našem regionu.
3. Naše spolupráce směřující ke sbližování kvality a politik životního prostředí v Evropě představuje mocnou integrující sílu a je jedním ze základních kamenů pro budování nové Evropy. Při uskutečňování této spolupráce a zaměření se na mír, stabilitu a udržitelný rozvoj jednáme na základě rozhodnutí a doporučení procesů Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE) a Konference Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji (UNCED); doplňujeme a rozšiřujeme úsilí o spolupráci vyvíjené v rámci existujících mezinárodních fór a smluv o životním prostředí; a zapojujeme do této spolupráce všechny úrovně státní správy a neformálního sektoru.

### Přípravy na konferenci v Lucernu

4. Ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“, uskutečněná v červnu 1991 na zámku v Dobříši, která navázala na konference v Bergenu a Dublinu, vyzvala k tomu, aby byl vypracován Akční program pro životní prostředí ve střední a východní Evropě, do konce roku 1993 byla dokončena Zpráva o stavu životního prostředí v Evropě a aby byl vypracován dlouhodobý Program životního prostředí pro Evropu.

5. Ve všech těchto věcech byly prováděny přípravné práce v rámci komplexního a koordinovaného přípravného procesu, na kterém se podílely vlády, Komise Evropských společenství, mezinárodní organizace a finanční instituce a neformální sektor. Naše závěry v jednotlivých věcech jsou následující:

#### Akční program pro životní prostředí ve střední a východní Evropě

6. Schvalujeme širokou strategii, s jejími zásadami a obecnými prioritami, obsaženou v Akčním programu pro životní prostředí ve střední a východní Evropě (EAP) jako základ pro akce národních vlád a státní správy na místní úrovni, Komise Evropských společenství a mezinárodních organizací a finančních institucí a soukromých investorů působících v regionu.
7. EAP představuje konsensus na širokém přístupu založeném na třech hlavních pilířích, kterými jsou:
- integrace hledisek životního prostředí do procesu ekonomické obnovy, s cílem zajistit udržitelný rozvoj;
  - budování kapacit institucí, včetně účinného právního a správního rámce, jakož i řídicí kapacity, školení a vzdělávání;
  - okamžité programy pomoci obsahující akce přinášející okamžitou nebo krátkodobou úlevu regionům, kde dochází k vážnému ohrožování zdraví lidí nebo přirozených ekosystémů environmentálními riziky, přičemž budou brány v úvahu rovněž problémy životního prostředí přesahující hranice států. EAP rovněž nabízí ilustrační investiční projekty pro prioritní oblasti.
8. Ekonomická transformace ve střední a východní Evropě by měla mít pozitivní vliv na mnoho aspektů kvality životního prostředí. Nicméně stále budou oblasti, kde znečištění ovlivňuje zdraví lidí, kde jsou ekosystémy ohroženy tím, že v nich dojde k nevratným změnám nebo kde jsou ekonomické náklady škod na životním prostředí velmi vysoké.
- EAP naznačuje, jak lze tyto prioritní problémy řešit způsobem efektivním vzhledem k vynaloženým nákladům, přičemž staví na zkušenostech s minulými i současnými programy a nabízí návrhy pro posílení nebo změnu orientace probíhajících programů a zlepšení jejich koordinace. Zdůrazňuje potřebu mezinárodní spolupráce v různých formách, včetně investic a společných podniků, pro usnadnění transferu technologií šetrných k životnímu prostředí a pro směřování k aplikaci mezinárodních standardů, máje na paměti ekonomické a finanční problémy v důsledku přechodu na tržní ekonomiku.
9. Plně podporujeme implementaci široké strategie obsažené v EAP v duchu partnerství.

- 9.1. Vlády střední a východní Evropy provedou zásadní politickou a institucionální reformu a rovněž poskytnou zdroje pro akce a prioritní investice, v souladu se svými prioritami a možnostmi, zatímco západní vlády, Komise Evropských společenství a mezinárodní organizace a finanční instituce budou nadále poskytovat a zintenzivňovat svoji podporu reformám a konkrétním prioritním projektům a programům.
- 9.2. Toto partnerství by mělo zahrnovat spolupráci mezi různými úrovněmi státní správy, místními úřady, místními finančními institucemi, soukromým průmyslem a nepostradatelná je účast neformálního sektoru. Budeme tudíž podporovat a prosazovat aktivní účast neformálního sektoru, včetně významných skupin uvedených v Agendě 21, počínaje pravidelným šířením informací týkajících se procesu implementace a diskusí o nich.
- 9.3. Bereme v úvahu přijetí Zásad rozhodování ve věci životního prostředí, průmyslu a investic ve střední a východní Evropě na konferenci v Budapešti v listopadu 1991.
- 9.4. Žádáme, aby vlády a mezinárodní organizace a finanční instituce u veškeré pomoci střední a východní Evropě přísně uplatňovaly standardy a požadavky šetrného přístupu k životnímu prostředí.
10. Plně schvalujeme vytvoření efektivního procesu implementace EAP a monitorování a přezkoumávání této implementace pomocí uskutečnění následujících kroků:
- 10.1. Zavazujeme se ke zvyšování investic a podpoře akcí orientovaných na projekty, aby se zlepšil stav životního prostředí ve střední a východní Evropě. Plánujeme postupovat k tomuto cíli prostřednictvím posilování vztahu mezi donory, mezinárodními finančními institucemi a zeměmi střední a východní Evropy.

Zahájením okamžitého akčního programu tak vytváříme rámec pro usnadnění procesu přípravy projektů a investic. Jeho cíli bude posílení vazby mezi donory, mezinárodními finančními institucemi a zeměmi střední a východní Evropy a usnadnění mobilizace zdrojů pro region, za účelem podpořit investice a pomoci nasměrovat nové a existující zdroje do regionu.

Vyzýváme k vytvoření a/nebo posílení národních a místních orgánů pro identifikaci, přípravu a realizaci investičních projektů, kde je potřeba. Víťame ustavení Výboru pro přípravu projektů (PPC) složeného z významných donorů přispívajících k rámci přípravy projektů a mezinárodních finančních institucí za plné účasti zemí střední a východní Evropy tam, kde je to vhodné. PPC bude poskytovat pravidelné informace o svých aktivitách členským státům EHK OSN.

Na podporu práce PPC bude po určitou dobu k dispozici malý počet pracovníků využívajících stávající zdroje. Po uplynutí této doby PPC určí, jaké jsou jeho další potřeby pokud jde o pracovníky.

PPC pomůže s rozšířením studií proveditelnosti vedoucí ke konkrétním investičním projektům; bude identifikovat možné zdroje financování pro malé projekty, jakož i velké kapitálově náročné projekty, včetně projektů soukromého sektoru. PPC bude brát v úvahu úsilí vyvíjené v širším kontextu implementace EAP, s cílem vytvořit v zemích střední a východní Evropy kapacitu k vypracovávání návrhů projektů.

Vítáme iniciativu jednotlivých zemí a Evropských společenství pokud jde o účast na tomto procesu pomocí vyčlenění zvláštních finančních prostředků na tento účel a připravenost mezinárodních finančních institucí podporovat tento proces.

- 10.2. Stávající informační systémy o toku zdrojů budou upraveny tak, aby poskytovaly zlepšenou databázi pokrývající všechny země s transformující se ekonomikou, na které se vztahuje EAP. EHK OSN, OECD a Komise Evropských společenství, ve spolupráci s UNEP, UNIDO, Světovou bankou a EBRD, předloží do konce roku koordinované návrhy pro následný proces. Zvláštní úsilí bude věnováno šíření informací o toku zdrojů v zemích, které jsou příjemci podpory, prostřednictvím místních informačních jednotek a publikací. V tomto směru bude obzvláště užitečná západní pomoc, vzhledem k nedostatku zkušeností s takovýmito přístupy ve střední a východní Evropě.
- 10.3. Mechanismy pro koordinaci pomoci zemím s transformující se ekonomikou, na které se vztahuje EAP, budou posíleny na základě návrhů vzešlých z přípravného procesu, včetně návrhů obsažených v odstavci 10.1.
- 10.4. Všichni zainteresovaní partneři se zavazují, že vhodným způsobem přezkoumají implementaci EAP, mimo jiné prostřednictvím hodnocení efektivnosti systému ochrany životního prostředí a budou k EAP přistupovat jako k dokumentu, který se stále vyvíjí a je potřeba jej upravovat ve světle zkušeností a přizpůsobovat tak, aby odrážel konkrétní situaci v jednotlivých zemích.
11. Znečištění přecházející hranice států způsobuje čím dál větší škody na ekosystémech, lesech, půdě, vodních tocích, jezerech a stavbách vybudovaných člověkem. Vyzýváme k akcím a programům spadajícím pod EAP, které budou komplexně řešit jak místní problémy tak problémy přesahující hranice států; zahrnujícím vhodné a včasné investice a beroucí odpovídajícím způsobem v úvahu relevantní mezinárodní smlouvy. Potenciál pro dosažení synergistických účinků při řešení místních problémů a problémů přesahujících hranice států by měl být plně využit. Dále vyzýváme k dokončení druhého Protokolu o síře k Úmluvě o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států.

## Ochrana biologické rozmanitosti

12. Vítáme iniciativu pro Evropský rok ochrany přírody v roce 1995 a souhlasíme se zprávou Rady Evropy „Ochrana přírody v Evropě. Celková strategie v kontinentálním měřítku: některé důležité aspekty“ jako důležitým základem pro diskusi.
13. Rada Evropy, ve spolupráci s IUCN, UNEP a Komisí Evropských společenství a zainteresovanými vládami a organizacemi bude vyvíjet aktivity týkající se chráněných území a podporovat vývoj metod udržitelného využívání přírodních zdrojů, modelové legislativy a pilotních projektů na podporu udržitelné turistiky, včetně vzdělávání a školení.
14. Vyzýváme v kontextu EAP k podrobnější analýze a návrhům na ochranu a udržitelné využívání biologické a krajinné rozmanitosti, zejména ve formě modelových projektů zaměřených na určitou lokalitu a institucionálního posilování, vedoucích k praktické akci v terénu.

## Zpráva o stavu životního prostředí v Evropě

15. Schvalujeme zprávu o pokroku ke Zprávě o stavu životního prostředí v Evropě. Tato zpráva bude vládám k dispozici na konci roku 1993 a bude sloužit jako základ pro další vývoj Programu životního prostředí pro Evropu (EPE). Bude projednána na naší příští ministerské konferenci.

## Program životního prostředí pro Evropu

16. Schvalujeme zprávu vládních poradců z regionu EHK ve věci problémů v oblasti životního prostředí a vody (SAEWP) nazvanou „Základní prvky pro dlouhodobý program životního prostředí pro Evropu (EPE)“.
17. Vyzýváme k tomu, aby se z Evropské agentury životního prostředí vyvinul, do té míry, v jaké je to vhodné, evropský nástroj pro koordinované shromažďování a analyzování údajů, co nejdříve po jejím formálním ustavení Evropskými společenstvími.
18. Ačkoli znovu potvrzujeme, že schvalujeme princip „znečišťovatel platí“, jak je obsažen v principu 16 Deklarace z Rio de Janeiro, uznáváme, že je při aplikaci tohoto principu nutné brát v úvahu zvláštní situaci v zemích střední a východní Evropy během jejich přechodu na tržní ekonomiku. Vyzýváme k zintenzivnění úsilí ve věci vývoje a využívání inovativních politických nástrojů pro environmentální management, včetně prevence katastrof na životním prostředí způsobených člověkem. Konkrétně:

- 18.1. Vyzýváme, aby OECD, ve spolupráci s EHK OSN, dále zkoumala cesty a způsoby usnadnění širšího využívání ekonomických a fiskálních nástrojů v regionu EHK OSN a aby vypracovala konkrétní doporučení, jak toho dosáhnout.
- 18.2. Vyzýváme k tomu, aby bylo vhodně uváženo podílení se na nákladech, s cílem pomoci zemím při realizaci projektů v rámci Akčního programu pro životní prostředí a při dosahování cílů stanovených protokoly Úmluvy o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států a v rámci toku finančních zdrojů do zemí střední a východní Evropy. V kontextu Protokolu o síře, který je nyní vytvářen, žádáme od Výkonného orgánu Úmluvy, aby prozkoumal, pokud je to vhodné, možnosti využití nových nástrojů zaměřených na usnadnění mobilizace zdrojů. Zainteresované vlády budou provádět podle potřeby konzultace v této věci s relevantními institucemi.
- 18.3. Vítáme vznikající konsensus nad významem koordinace využívání ekonomických a fiskálních nástrojů, včetně nástrojů zaměřených na snižování emisí CO<sub>2</sub>, za účelem zajistit, aby vyvíjené úsilí bylo účinné. Oceňujeme kroky, které již v tomto ohledu byly podniknuty, a vyzýváme k tomu, aby byla co nejdříve přijata rozhodnutí o takových opatřeních v Evropském společenství a v jeho členských zemích a všech ostatních industrializovaných zemích, a aby přitom byly brány v úvahu konkrétní podmínky a politiky v jednotlivých zemích. Evropské delegace naléhaly na to, aby byla včas přijata rozhodnutí s cílem zavést co nejdříve zdanění vedoucí k efektivnímu omezení emisí CO<sub>2</sub> a ke zlepšení efektivnosti využívání energie.
19. Vzhledem k trvajícím vážným obavám v souvislosti s nebezpečnými jadernými zařízeními, téměř sedm let od nehody v Černobylu, důrazně podporujeme multilaterální akční program G – 7 a další mezinárodní a národní programy týkající se provozní bezpečnosti, technických zlepšení závodů na základě posouzení bezpečnosti a posílení režimů regulace. Je nutná další podpora programu G – 7 ze strany ostatních zemí OECD a bude vítána. Toto by mělo být doprovázeno, prostřednictvím rozšířené mezinárodní spolupráce, odstavením nebezpečných jaderných zařízení, zejména nebezpečných jaderných reaktorů, a to co nejdříve, podporou efektivnějšího využívání energie, vývojem nových a obnovitelných zdrojů energie a zlepšováním rychlých a efektivních reakcí na mimořádné situace týkající se životního prostředí v tomto kontextu.<sup>75</sup>
20. Vyzýváme k brzkému dokončení vyjednávání ve věci Smlouvy o Evropské energetické chartě a souvisejících protokolů o energetické účinnosti a environmentálních aspektech energetických systémů.
21. EHK OSN bude zvyšovat rozsah své kampaně Energetická účinnost 2000, jak to umožní její zdroje, s cílem zdůraznit roli opatření ke zlepšování energetické účinnosti a využívání obnovitelných zdrojů energie na

- snižování emisí skleníkových plynů a okyselujících látek a identifikovat příležitosti k vývoji standardů a značení energetické účinnosti.
22. Vyzýváme k intenzivnější spolupráci na posilování nástrojů a mechanismů monitorování, dodržování a prosazování zákonů a politik v oblasti životního prostředí. Zejména:
  - 22.1. Program hodnocení stavu a politik životního prostředí zemí OECD bude rozvinut a postupně rozšířen, ve spolupráci s EHK OSN, do střední a východní Evropy, nejprve prostřednictvím tří pilotních hodnocení v Polsku, Bulharsku a Bělorusku.
  - 22.2. Vyzýváme k tomu, aby EHK OSN vypracovala návrhy právních, regulačních a administrativních mechanismů na podporu účasti veřejnosti na rozhodování v záležitostech životního prostředí a návrhy opatření, efektivních vzhledem k vynaloženým nákladům, na podporu účasti veřejnosti a na zajištění školení a vzdělávání, ve spolupráci s neformálním sektorem, s cílem zvýšit schopnost veřejnosti chápat významnost informací o životním prostředí.
  - 22.3. Vyzýváme k tomu, aby OECD ve spolupráci s EHK OSN, UNEP a dalšími relevantními mezinárodními organizacemi pokračujícími v aktivitách, které již v této oblasti byly podniknuty, vyvinula integrovaný přístup k prevenci a omezování znečišťování.
23. Schvalujeme Zprávu o mezinárodních právních nástrojích z 2. dubna 1993, která vyzývá k efektivnímu monitorování, jakož i zlepšování implementace a dodržování mezinárodních právních nástrojů v oblasti životního prostředí.
  - 23.1. Žádáme smluvní strany environmentálních smluv v regionu EHK OSN, pokud to připadá v úvahu, aby spolupracovaly v rámci příslušných řídicích orgánů těchto Úmluv na vypracování režimů bránící neplnění, které:
    - se snaží nebyť složité;
    - nejsou konfrontační;
    - jsou transparentní;
    - nechávají na smluvních stranách, aby rozhodly o kompetenci ve věci přijímání rozhodnutí;
    - nechávají smluvní strany každé z úmluv, aby zvážily, jaká technická a finanční pomoc může být nutná, v kontextu dané konkrétní dohody;
    - zahrnují transparentní a dostatečné informace poskytující systémy a procedury podávání zpráv, jak se na nich shodnou smluvní strany.
  - 23.2. Žádáme smluvní strany environmentálních smluv v regionu EHK OSN, aby spolupracovaly v rámci příslušných řídicích orgánů na podniknutí vhodných kroků k:

- zlepšování znalostí o cílech a závazcích environmentálních smluv v regionu EHK OSN;
  - pomoci vládám při budování potřebných administrativních a právních struktur, včetně mechanismů prosazování dodržování a implementace, mimo jiné pomocí zahájení prací na vypracování směrnic nebo pokračování v těchto pracích, asistence při navrhování legislativy, pokud je to potřeba, a pomocí zajišťování výměny právních a technických expertů;
  - usnadnění pravidelné účasti zástupců zemí s transformující se ekonomikou na zasedáních;
  - poskytování všech relevantních informací pokud jde o implementaci, aniž by toto poskytování muselo být povinné.
24. Vyzýváme všechny členské státy EHK OSN a Evropské společenství, aby co nejdříve zvážily ratifikaci environmentálních smluv v regionu EHK OSN nebo přístup k nim tam, kde je to vhodné.

#### Proces „Životní prostředí pro Evropu“

25. Vděčně přijímáme nabídku bulharské vlády, že bude hostitelskou zemí naší příští ministerské konference v roce 1995 a tuto konferenci připraví. Vlády naznačily, že bulharské vládě poskytnou potřebnou podporu.
- Bulharská vláda ustaví organizační výbor s mezinárodním složením.
- Agenda našeho příštího zasedání bude zahrnovat: přezkoumání implementace Akčního programu pro životní prostředí včetně ochrany přírody a další rozvoj Programu životního prostředí pro Evropu, jednak pomocí přezkoumání pokroku dosaženého v práci na počátečních prvcích a jednak pomocí zintenzivnění naší spolupráce v ostatních oblastech, jako je doprava a životní prostředí, znečištění ovzduší a vody přecházející hranice států nebo lidská sídla.
26. Vládní poradci z regionu EHK ve věci problémů v oblasti životního prostředí a vody (SAEWP) vytvoří ad-hoc pracovní skupinu vyšších úředníků. K účasti bude přizvána Komise Evropských společenství, mezinárodní organizace a finanční instituce, UNEP a mezinárodní organizace z neformálního sektoru působící v regionu EHK OSN.
- Tato pracovní skupina bude sloužit jako centrální koordinační orgán pro další rozvoj procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Bude dohlížet na následný proces konference v Lucernu a na věcné přípravy naší příští ministerské konference. Bude zejména pracovat na dalším vývoji Programu životního prostředí pro Evropu, a to na základě Zprávy o stavu životního prostředí v Evropě, která má být zveřejněna do konce roku 1993.

27. Implementace Akčního programu pro životní prostředí ve střední a východní Evropě bude usnadňovat Úkolová skupina, zřízená ministry a spolupředsedat jí bude Komise Evropských společenství společně se zeměmi střední a východní Evropy, které se v předsednictví budou střídát, s OECD jakožto sekretariátem, za aktivní podpory Světové banky a EBRD a s účastí zainteresovaných vlád a dalších mezinárodních organizací a finančních institucí. Je potřeba nalézt cestu, jak do tohoto procesu zapojit neformální sektor a OECD předloží návrhy vhodných mechanismů, včetně mechanismů podávání zpráv. Tato pracovní skupina bude při vykonávání své institucionální a politické práce udržovat spojení s Výborem pro přípravu projektů pokud jde o investice koordinované prostřednictvím rámce pro přípravu projektů. Pracovní skupina bude usnadňovat podporu přípravy projektů v národním a místním měřítku a podporu investičních orgánů.
28. Rada Evropy, ve spolupráci s IUCN a dalšími relevantními mezinárodními, vládními a nevládními organizacemi, bude uskutečňovat procesy implementace, přezkoumávání a schvalování v oblasti ochrany přírody.
29. Zprávy o postupu v těchto věcech a v dalších relevantních přípravných činnostech budou předloženy ministerské konferenci prostřednictvím ad-hoc pracovní skupiny vyšších úředníků jakožto centrálního koordinačního orgánu uvedeného v odstavci 26.

75 Rakousko, Island, Irsko, Lucembursko, Norsko a Švédsko by daly přednost tomu, aby tento odstavec zahrnoval následující větu: „V dlouhodobém horizontu by se měla přestat využívat jaderná energie obecně.“

## Závěry třetí ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“ Sofie, Bulharsko, 25. října 1995

### Deklarace

ministrů životního prostředí regionu Evropské hospodářské komise  
Organizace spojených národů (EHK OSN)

### Preambule

1. My, ministři životního prostředí ze 49 zemí regionu EHK OSN (Evropy, Severní Ameriky, střední Asie)<sup>76</sup> a zástupce Evropské komise, jsme se sešli ve dnech 23. až 25. října 1995 v Sofii v Bulharsku na třetím z řady zasedání konaných jako součást procesu „Životní prostředí pro Evropu“.
2. Znovu potvrzujeme, že jsme přijali závazek spolupracovat v oblasti ochrany životního prostředí v Evropě na základě principů dohodnutých v Lucernu ve Švýcarsku 30. dubna 1993. Zdůrazňujeme, že je naléhavě potřeba dále integrovat záležitosti životního prostředí do všech odvětvových politik, aby ekonomický růst probíhal v souladu s principy udržitelného rozvoje. Uznáváme, že země našeho regionu nesou společnou, avšak diferencovanou odpovědnost, jak pokud jde o přispívání ke globálním problémům životního prostředí, tak pokud jde o aktivní uchopení vedoucí role při jejich řešení v souladu s cíli Agendy 21.
3. Hluboce litujeme, že ozbrojené konflikty v některých částech našeho regionu vedly ke ztrátám na lidských životech a k další degradaci životního prostředí a podporujeme vhodná opatření k omezení této degradace.
4. Uznáváme, že od našeho zasedání v Lucernu bylo v řadě oblastí dosaženo pokroku, mnoho vážných problémů však nadále trvá, jako jsou problémy zdraví a životního prostředí a další problémy popsané v Dobříšském hodnocení, jakož i problémy jaderné bezpečnosti. Závěry, jak bychom tyto problémy měli společně řešit, jsou následující:

### Implementace akčního programu pro životní prostředí ve střední a východní Evropě (EAP)

5. Vítáme pozitivní výsledky dosažené zeměmi střední a východní Evropy a jejich partnery při implementaci EAP a nadále schvalujeme jeho širokou strategii. Existují jasné známky toho, že v důsledku politických reforem, posilování institucí a investic do životního prostředí došlo v zemích střední a východní Evropy ke zlepšení stavu životního prostředí.

6. Uznáváme, že Úkolová skupina pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí (EAP Task Force) poskytla účinný mechanismus pro šíření informací o Programu a podporu jeho implementace. Schvalujeme pokračování práce této Úkolové skupiny a vyzýváme země střední a východní Evropy, aby proces implementace EAP více přijaly za svůj. Vyzýváme EAP Task Force, aby v rámci EAP vypracovala pracovní plán, který bude podporovat integraci zájmů životního prostředí do oblastí ekonomických a sociálních reforem v zemích střední a východní Evropy. Země, které se účastní procesu „Životní prostředí pro Evropu“ poprvé, žádáme, aby schválily EAP a účastnily se práce Úkolové skupiny.
7. Vítáme pokrok, kterého dosáhly země střední a východní Evropy při vyvíjení a implementaci národních Akčních programů pro životní prostředí a důrazně žádáme, aby tyto programy byly dále vyvíjeny a implementovány. Měla by být zajištěna koordinace s cíli implementací národních Akčních plánů zdraví a životního prostředí. EAP Task Force by měla posoudit pokrok, kterého bylo dosaženo, do konce roku 1997, za využití Rámcového dokumentu pro vývoj národních Akčních programů pro životní prostředí. Měla by být posilována různá partnerství související s těmito snahami, včetně partnerství s neformálním sektorem. Při tom by měly být brány v úvahu směrnice nejlepší praxe vyvinuté v rámci Úkolové skupiny.
8. Schvalujeme výsledky, kterých dosáhl Výbor pro přípravu projektů (PPC) a jsme odhodláni podporovat pokračování jeho činnosti, aby se usnadnily a posílily investice do životního prostředí v zemích střední a východní Evropy. PPC by měl posílit svoji spolupráci se zeměmi střední a východní Evropy a ve spojitosti s národními Akčními programy pro životní prostředí by měl identifikovat, připravovat a rozvíjet ekonomicky životaschopné projekty investic do životního prostředí. PPC by rovněž měl nadále úzce spolupracovat s EAP Task Force, aby jí umožnil integrovat politickou reformu, posilování institucí a investiční úsilí.
9. Vítáme „Sofijskou iniciativu“, kterou vyvinuly země střední a východní Evropy ve spolupráci s EAP Task Force a mezinárodními finančními institucemi. Tato iniciativa staví na tom, co bylo v zemích střední a východní Evropy dosaženo při snižování znečištění prostřednictvím politiky, regulace a investic. Poskytne konkrétní kroky k další implementaci Akčního programu pro životní prostředí po konferenci v Sofii ve spolupráci se západními partnery a k výměně zkušeností.
10. Současně uznáváme, že je potřeba více brát v úvahu vývoj, ke kterému dochází, jako jsou asociační dohody, které některé ze zemí, kterých se EAP týká, podepsaly s Evropskou unií, a zvláštní potřeby nově nezávislých států. Zejména žádáme, aby byla věnována náležitá pozornost spolupráci v oblasti životního prostředí a vítáme záměr příslušných stran ustavit podvýbory pro životní prostředí v rámci existujících a nových asociačních dohod vlád zemí střední a východní Evropy s Evropskou unií.

**Financování životního prostředí v zemích střední a východní Evropy**

11. Uznáváme, že obecně by mělo být financování nákladů na ochranu životního prostředí založeno na principu „znečišťovatel platí“. Rozhodující je financování zeměmi střední a východní Evropy z jejich domácích zdrojů. Během období transformace je to však nedostatečné k vyřešení všech vážných problémů v oblasti životního prostředí v tomto regionu a externí finanční zdroje budou nadále důležité jako katalyzátor. Vítáme tudíž přístupy navržené v "Integrované zprávě o financování životního prostředí" k překonání bariér investic do životního prostředí, jak domácích tak externích.
12. Všechny země by měly věnovat zvláštní pozornost odstranění makroekonomické nerovnováhy, zavedení efektivních norem a předpisů v oblasti životního prostředí, posílení jejich dodržování a prosazování jejich dodržování, řešení otázek odpovědnosti, reformování cen energie a přírodních zdrojů, omezování dotací škodlivých pro životní prostředí a zavádění mechanismů zpětného získání nákladů. Donoři a mezinárodní finanční instituce by měly nadále podporovat snahy zemí střední a východní Evropy zavést tyto a další předpoklady pro investice do životního prostředí.
13. Ačkoli uznáváme a vítáme zvyšování finanční pomoci v oblasti životního prostředí, zdůrazňujeme význam externí finanční pomoci jako katalyzátoru pro projekty investic do životního prostředí v zemích střední a východní Evropy. Ve stejném kontextu vyzýváme jednotlivé donory a mezinárodní finanční instituce, aby dále zlepšovali účinnost své pomoci, učinili životní prostředí ve svých programech pomoci oblastí s vysokou prioritou, zvážili, zda nepřidělit větší část z celkové pomoci na oblast životního prostředí, a podporovali investice do životního prostředí v zemích střední a východní Evropy, a to i prostřednictvím nových finančních mechanismů. Zdůrazňujeme, že mezinárodní finanční instituce, externí soukromý sektor a bilaterální donoři budou nadále hrát nezbytnou roli, zejména během období transformace. Zaměříme své snahy o spolupráci na prioritní potřeby stanovené zeměmi střední a východní Evropy, včetně priorit, které byly určeny v subregionální spolupráci, a budeme prosazovat zapojení místních konzultantů a zakázek, prosazovat a finančně podporovat twinningové dohody a zvažovat další kroky a mechanismy ke zlepšení naší pomoci. Vyzýváme rovněž donory, aby přijali další závazky ke spolufinancování projektů v oblasti životního prostředí v zemích střední a východní Evropy společně s mezinárodními finančními institucemi, v rámci PPC nebo v jiném rámci.
14. Vyzýváme země střední a východní Evropy, aby zvýšily domácí financování investic do životního prostředí. Zejména podporujeme vytváření a posilování fondů životního prostředí zeměmi střední a východní

- Evropy podle nedávno připravených směrnic, a s uznáním bereme na vědomí výsledky, kterých v tom již bylo dosaženo. Žádáme externí dárce a mezinárodní finanční instituce, aby podporovali fondy životního prostředí a spolupracovali s nimi, k dosažení těchto cílů.
15. Uznáváme výsledky, kterých bylo dosaženo, a podporujeme další rozvoj a širší využívání systémů environmentální nebo „zelené“ spravedlnosti, jakož i systémů záruk, s přizpůsobením pro projekty v oblasti životního prostředí, berouce v úvahu různost situací. Vyzýváme veřejné a soukromé investory, mezinárodní finanční instituce a země, aby vyvinuli konkrétní programy implementace těchto systémů na pilotní bázi, na základě zdravých bankovních principů. Vítáme konkrétní závazky zainteresovaných stran ve věci těchto iniciativ.
16. Vyzýváme bilaterální donory, aby zvážili, při dodržování své domácí legislativy, vzájemné uvolnění tradičně vázaného financování, včetně grantové pomoci a měkkého financování, s odpovídajícími modifikacemi postupů zadávání zakázek a podávání nabídek. Vítáme pokračování probíhajících multilaterálních diskusí týkajících se zvýšeného využívání uvolněného financování donory v rámci OECD.
17. Bereme na vědomí nedávné iniciativy k vytvoření pilotních projektů v oblasti společně implementovaných aktivit jako prostředku soukromých investic efektivních vzhledem k vynaloženým nákladům, ke snížení emisí skleníkových plynů na bilaterálním základě. Vyzýváme k dalšímu rozvoji pilotních projektů a podávání zpráv o národních zkušenostech v rámci Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu. Mimo jiné vyzýváme PPC, aby hrál roli při identifikaci takovýchto potenciálních pilotních projektů a bereme na vědomí úsilí UNEP k usnadnění výměny informací v této věci.
18. Uznávající význam podpory projektů v oblasti životního prostředí a zahrnutí záležitostí životního prostředí do ostatních projektů, vyzýváme mezinárodní finanční instituce, aby poskytly své nejpříznivější podmínky kvalifikovaným investicím v oblasti životního prostředí, jak ve veřejném tak v soukromém sektoru. Tyto podmínky mohou zahrnovat poskytnutí delších lhůt splatnosti, delších dob odkladu splátek, zvýšení podílu, který u projektů financují mezinárodní finanční instituce, a nižší limity pro minimální velikosti půjček od mezinárodních finančních institucí. Vyzýváme rovněž mezinárodní finanční instituce, aby věnovaly více vnitřních zdrojů na přípravu a řízení projektů v oblasti životního prostředí a více využívaly svoje možnosti zmírňovat politická rizika a pokračovat ve své praxi spojování půjček a grantů do dobře vytvořených finančních balíčků a tuto praxi zlepšovat.
19. Uznáváme, že pro některé země jsou kompenzace „dluh za životní prostředí“ užitečnou a cennou možností nabízející přínosy pro dlužící i věřitelské země a životní prostředí. S uznáním bereme na vědomí iniciativy v této oblasti.

**Podnikání, průmysl a životní prostředí**

20. Potvrzujeme klíčový význam sektorů podnikání a průmyslu při zajištění ekonomického rozvoje udržitelného z hlediska životního prostředí v Evropě a při snižování současných úrovní znečišťování a rizika degradace životního prostředí.
21. Uznáváme podstatný pokrok, ke kterému došlo v řadě zemí v důsledku jak politické a cenové reformy, tak opatření v oblasti úspor energie, minimalizace odpadu a čistší výroby uplatňovaných v jednotlivých závodech; poznamenáváme však, že některé příznivé efekty jsou důsledkem nižší úrovně výroby, zejména ve střední a východní Evropě, spíše než investic šetrných k životnímu prostředí.
22. Zavazujeme se k úzkým a trvalým konzultacím s podnikatelským sektorem, včetně malých a středních podniků, a s dalšími zainteresovanými osobami v procesu:
  - (i) vytváření, postupného zavádění a spravedlivého prosazování dodržování předpisů v oblasti životního prostředí, za účelem zajištění neznečištěného a zdravého životního prostředí, spravedlivých řešení problémů životního prostředí s nejnižšími náklady a řešení otázek odpovědnosti; a
  - (ii) podporování soukromého sektoru v tom, aby převzal větší zodpovědnost za ochranu životního prostředí a lidského zdraví prostřednictvím vhodného environmentálního managementu a dalších dobrovolných mechanismů, beroucí v úvahu, pokud je to možné, pozitivní ekonomické účinky takových mechanismů.
23. Vítáme a schvalujeme programy spolupráce podnikatelů a průmyslu, zejména s cílem rozvíjet budování kapacit pro environmentální management v zemích střední a východní Evropy. Vyzýváme k implementaci myšlenky péče o produkt od kolébky po hrob a zavádění odpovídající odpovědnosti na straně průmyslu a podnikatelů. Podporujeme nové programy a investice ke zlepšení výkonnosti z hlediska životního prostředí v případě velkých znečišťujících závodů ve střední a východní Evropě, u kterých je pravděpodobné, že zůstanou po delší dobu ve veřejném sektoru. Vyzýváme EAP Task Force, aby vypracovala pracovní program na podporu implementace programů čistší produkce ve všech zemích střední a východní Evropy do roku 1998 a podporovala spolupráci a vytváření sítí mezi všemi zainteresovanými osobami podílejícími se na čistší produkci.
24. Vyzýváme sektory průmyslu a podnikání, aby zvyšovaly svoji angažovanost a výkonnost ve vztahu k životnímu prostředí. Podnikatelé by měli plně uznat vzrůstající potenciál průmyslu zboží a služeb šetrných k životnímu prostředí, to, že přístup na trhy lze získat prostřednictvím

vysokých standardů v oblasti životního prostředí a to, jaký význam má environmentální management a audit. Věříme, že vysoké výkony v oblasti životního prostředí jsou dobré pro podnikatelských sektor stejně jako pro širší společnosti.

25. Beroucí v úvahu rozhodnutí Komise OSN pro udržitelný rozvoj o vzorcích udržitelné spotřeby a výroby, vyzýváme zainteresované vlády, průmysl, organizace zabývající se ochranou životního prostředí a spotřebitelské organizace, ve spolupráci s odpovídajícími mezinárodními organizacemi, aby vytvořily zkušební program pro zakázky šetrnější k životnímu prostředí.

**Biologická a krajinná rozmanitost**

26. Uznávající jedinečnost krajín, ekosystémů a druhů, které mají mimo jiné ekonomickou, kulturní a vnitřní hodnotu, vyzýváme k celoevropskému přístupu k ochraně a udržitelnému využívání sdílených přírodních zdrojů. Schvalujeme Celoevropskou strategii biologické a krajinné rozmanitosti, jak ji předložil Výbor ministrů Rady Evropy k přijetí na této konferenci, jako rámec pro ochranu biologické a krajinné rozmanitosti. Vítáme připravenost Rady Evropy a UNEP, ve spolupráci s OECD a IUCN, ustavit Úkolovou skupinu nebo jiný vhodný mechanismus, který bude vést a koordinovat implementaci a další vývoj této Strategie. Z tohoto hlediska žádáme co nejširší konzultace a spolupráci, aby bylo dosaženo jejích cílů, a v tomto směru bude podána zpráva o pokroku na příští konferenci.
27. Vítáme zprávu IUCN „Biologická a krajinná rozmanitost ve střední a východní Evropě: Nejlepší praxe pro plánování ochrany ve venkovských oblastech“, vypracovanou pod záštitou EAP Task Force, a podporujeme její aplikaci zejména v horských oblastech.
28. Naléhavě žádáme, aby všechny smluvní strany účinně implementovaly Úmluvu o biologické rozmanitosti a další smlouvy relevantní pro náš region. Naléhavě žádáme, aby všechny smluvní strany do roku 1998 vypracovaly národní strategie, plány a programy biologické rozmanitosti a aby ostatní země zvážily jejich vypracování, a vyzýváme všechny země, aby spolupracovaly při přijímání konkrétních opatření.
29. Vyzýváme k podpoře ochrany přírody, jak v chráněných územích tak mimo ně, pomocí implementace Evropské ekologické sítě, fyzické sítě jadrových oblastí propojených koridory a podporovaných ochrannými zónami nebo jinými vhodnými opatřeními, pro usnadnění šíření a migrace druhů.
30. Vyzýváme k poskytování přiměřených příspěvků z národních, bilaterálních a multilaterálních fondů a zvýšených příspěvků ze soukromého sektoru na aktivní prosazování ochrany biologické a krajinné rozmanitosti.

tosti a k vývoji a uplatňování inovativních finančních mechanismů pro tento účel. Do příslušného úsilí by se měly zapojovat místní komunity, neformální sektor a orgány státní správy na všech úrovních.

31. Vyzýváme k tomu, aby byly uznány vlivy zemědělství na životní prostředí, a k tomu, aby zemědělská praxe přispívala k ochraně a zvyšování biologické a krajinné rozmanitosti.

### Otázky životního prostředí a jaderné bezpečnosti

32. Vzhledem k trvajícím vážným obavám v souvislosti s nebezpečnými jadernými zařízeními, téměř deset let po nehodě v Černobylu, znovu potvrzujeme náš požadavek odstavit nebezpečná jaderná zařízení, zejména nebezpečné jaderné reaktory, a to co nejdříve<sup>77</sup>. Tato akce by se měla uskutečnit prostřednictvím mezinárodní spolupráce. V tomto kontextu vítáme přijetí Mezinárodní úmluvy o jaderné bezpečnosti a vyzýváme všechny země, ve kterých jsou jaderná zařízení, aby se staly stranami této Úmluvy, jak to bude vhodné. Při implementaci těchto politik bude zvláštní důraz kladen na vývoj nových a obnovitelných zdrojů energie a zvyšování energetické účinnosti a budou přitom brány v úvahu socioekonomické podmínky a podmínky životního prostředí v příslušných zemích. Kromě toho se zavazujeme, že budeme řešit problémy související s nakládáním s jadernými odpady a zlepšovat rychlé a efektivní reakce na mimořádné situace týkající se životního prostředí.
33. Uznáváme, že je potřeba zlepšit existující režimy mezinárodní odpovědnosti za jaderné škody a zavést takovéto efektivní režimy ve všech zemích, aby se zajistilo převedení odpovědnosti na provozovatele jaderných zařízení, s cílem zajistit odpovídající kompenzace na odškodnění obětí za škody na zdraví a majetku. Mělo by se zvážit zahrnutí škod na životním prostředí do této odpovědnosti.
34. Bereme na vědomí obavy vyjádřené mnoha státy z nebezpečí škod na životním prostředí a zdraví souvisejících s testováním jaderných zbraní a připomínáme princip předběžné opatrnosti obsažený v principu 15. Deklarace OSN o životním prostředí a rozvoji z června 1992 (Deklarace z Rio de Janeiro).
35. Sdílíme očekávání vyjádřená 39. generální konferencí Mezinárodní agentury pro atomovou energii, že vyjednávání Smlouvy o úplném zákazu jaderných zkoušek budou uzavřena a tato Smlouva bude podepsána v roce 1996 a naléhavě žádáme všechny účastníky vyjednávání, aby dále zintenzívnili svoje snahy v tomto směru.

### Program životního prostředí pro Evropu

36. Jsme znepokojeni závěry zprávy „Životní prostředí v Evropě – Dobříšské hodnocení“, k jejímuž vypracování jsme vyzvali v Dobříši a která poprvé hodnotí životní prostředí Evropy jako celek, jelikož dokládá, že je potřeba provést rozsáhlé akce v řadě oblastí životního prostředí. Doporučujeme, aby Evropská agentura životního prostředí stavěla na tomto hodnocení, za využití celoevropské sítě pro sběr, zpracování a šíření údajů, a aby podávala zprávy o pokroku, jehož bylo dosaženo pokud jde o hlavní otázky, které toto hodnocení pokrývá, za předpokladu, že k tomu dostane k dispozici potřebné zdroje.
37. Vyzýváme všechny evropské země, aby podnikly kroky za účelem účastnit se práce Evropské agentury životního prostředí, aby se stávající systémy pro shromažďování údajů staly navzájem srovnatelnými, byly harmonizované a koordinované, a vyzýváme k tomu, aby byla pro tento účel poskytnuta podpora tam, kde je to potřeba.
38. Schvalujeme Program životního prostředí pro Evropu (EPE), který se zabývá některými závěry Dobříšského hodnocení a zdůrazňuje řadu dlouhodobých priorit v oblasti životního prostředí na pan-evropské úrovni.
39. Ministři životního prostředí evropských zemí schvalují zejména klíčová doporučení k akcím, které se mají provést v Evropě, uvedená v EPE, jež jsou přiložena k této deklaraci, a vyzývají k jejich implementaci, uznávající přitom potřebu diferencovaného přístupu.
40. Vyzýváme EHK, aby zhodnotila pokrok dosažený při implementaci Programu a podala o něm zprávu na naší příští konferenci.

### Účast veřejnosti

41. Domníváme se, že je nezbytné, aby státy, v souladu s principem 10 Deklarace z Rio de Janeiro, daly veřejnosti příležitost účastnit se, na všech úrovních, rozhodovacích procesů týkajících se životního prostředí a uznáváme, že je v této věci potřeba ještě hodně udělat. Vyzýváme všechny země v regionu, aby zajistily, že budou mít právní rámec a efektivní a vhodné mechanismy pro zajištění přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí, pro usnadnění a podporu účasti veřejnosti, mimo jiné prostřednictvím postupů posuzování vlivů na životní prostředí, a pro poskytnutí efektivního přístupu veřejnosti k soudní a správní nápravě škod na životním prostředí. Vyzýváme země, aby zajistily, že v příslušných právních předpisech bude zakotvena efektivní účast veřejnosti jako základ pro zavedení úspěšných politik životního prostředí.

42. Schvalujeme Směrnice EHK o přístupu k informacím o životním prostředí a účasti veřejnosti na rozhodování ve věcech životního prostředí a vyzýváme EHK k přezkoumání jejich implementace v roce 1997 a podání zprávy příští konferenci.
43. Zajistíme, aby výsledky této konference byly šířeny mezi širokou veřejnost. Žádáme mezinárodní organizace podílející se na procesu Životní prostředí pro Evropu, aby učinily totéž.

### Regionální centra pro životní prostředí

44. Znovu potvrzujeme výzvu z Lucernu k vytváření systémů školení a vzdělávání v oblasti environmentálního managementu pro nevládní organizace a média; chválíme snahy Regionálního centra pro životní prostředí v této oblasti a vyzýváme k větší podpoře pro toto Centrum. Vítáme iniciativy směřující k založení dalších regionálních center pro životní prostředí pro nově nezávislé státy a vyzýváme zainteresované donory, jakož i vlády států, které jsou příjemci podpory, aby pomáhali při vytváření sítě těchto nezávislých center.

### Smlouvy v oblasti životního prostředí

Vyzýváme všechny země v regionu a Evropské společenství, aby ratifi – kovaly environmentální smlouvy vztahující se na region EHK, nebo k nim přistoupily, jak to v případě příslušné smlouvy připadá v úvahu, zejména pokud jde o současné environmentální smlouvy a protokoly EHK, a považujeme za nezbytné, aby byly přijaty všechny potřebné kroky k zajištění implementace a dodržování těchto nástrojů, a podporujeme navrhovaný vývoj nových protokolů o dalším snižování emisí sloučenin dusíku, jakož i perzistentních organických polutantů a těžkých kovů v rámci Úmluvy o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států.

### Budoucnost

46. Prostřednictvím Evropského výboru pro životní prostředí a zdraví budeme přispívat k přípravám na třetí Evropskou konferenci o životním prostředí a zdraví, která se bude konat v roce 1999 v Londýně.
47. Domníváme se, že proces „Životní prostředí pro Evropu“ je nadále nezbytný jako politický rámec pro spolupráci v oblasti životního prostředí v Evropě. Jeho struktura musí všem zemím v evropském regionu umožňovat, aby hrály plnou a rovnoprávnou roli v dalším rozvoji

této spolupráce a musí brát v úvahu související aktivity na pan-evropské úrovni, jmenovitě aktivity týkající se životního prostředí a zdraví, životního prostředí a dopravy a udržitelného lesního hospodářství, aby se tak vytvářely synergie a zabránilo se duplicitnímu provádění činností. Struktura tohoto procesu musí být rovněž účinná a efektivní vzhledem k vynaloženým nákladům. Důraz by měl být kladen na konkrétní akce.

### V tomto kontextu:

Výbor EHK pro politiku životního prostředí (CEP EHK) by měl prozkoumat Program životního prostředí pro Evropu s cílem připravit návrhy konkrétních prioritních akcí.

- Mělo by se zvážit vypracování regionální Úmluvy o účasti veřejnosti, s odpovídajícím zapojením nevládních organizací
- EAP Task Force a PPC by měly pokračovat ve své práci. V těchto rámcích by měly být dále rozvinuty finanční aspekty týkající se jejich práce. Mělo by se pokračovat v současném uspořádání sekretariátu.

- PPC by měl Úkolovou skupinu informovat o svých činnostech.

- V rámci dohodnutých mechanismů by se měl uskutečňovat následný proces k Celoevropské strategii biologické a krajinné rozmanitosti, jak je zmiňována výše v bodu 26, a měl by být otevřen pro všechny země v regionu.

- Úkolová skupina pro tuto Strategii by měla informovat CEP EHK o svých činnostech.

- Evropská agentura životního prostředí, zmiňovaná v bodu 36, by měla provádět další práci na pan-evropském hodnocení stavu životního prostředí a měla by ve vhodnou dobu, před příští konferencí, podat zprávu o pokroku dosaženém ve věci hlavních otázek, které toto hodnocení pokrývá.

- Vyzýváme nevládní organizace, aby byly nadále zapojeny do procesu „Životní prostředí pro Evropu“.

48. Oceňujeme velké množství práce, které bylo do dnešní doby v rámci tohoto procesu vykonáno a důležitou roli EHK při dohlížení na tento proces v úzké spolupráci s relevantními agenturami. Domníváme se, že tento složitý proces nyní musí být zjednodušen a upraven.

Jako první krok jsme se ve vztahu k příští ministerské konferenci shodli na následujících bodech:

- Na příštím zasedání CEP EHK by měla být založena přípravná ad-hoc pracovní skupina složená z vyšších úředníků, se zajištěním plné a rovnoprávné účasti všech členských zemí EHK OSN, jakož i za účasti Evropské komise, relevantních mezinárodních organizací a orgánů a nevládních organizací. Předsedat by jí měla hostitelská země příští konference.

- Tato ad-hoc pracovní skupina by se neměla sejít dříve než 12 měsíců před příští konferencí.

- Práci výše zmíněné skupiny by měl připravovat Výkonný výbor, složený ze tří vyšších úředníků ze zemí střední a východní Evropy a tří vyšších úředníků ze západoevropských zemí. Předsedat by mu měla hostitelská země a místopředsdou by měl být vyšší úředník z některé ze zemí střední a východní Evropy. Výkonný výbor by měl být ustaven na příštím zasedání CEP EHK.

- Za praktické přípravy na příští konferenci bude odpovědná hostitelská země.

49. Vděčně přijímáme nabídku vlády Dánska, že bude hostitelskou zemí naší příští ministerské konference v květnu 1998.

50. Vyjadřujeme naši hlubokou vděčnost vládě Bulharské republiky za to, že Bulharsko bylo hostitelskou zemí naší konference, a chceme jí a jejím občanům poděkovat za pohostinnost, které se nám dostalo.

## Příloha

### Klíčová doporučení programu životního prostředí pro Evropu

PODPOROVAT účast všech evropských zemí na práci Evropské agentury životního prostředí, aby se stávající systémy pro shromažďování údajů staly navzájem srovnatelnými, byly harmonizované a koordinované a aby byly získány potřebné informace pro budoucí pan-evropské zprávy o stavu životního prostředí.

APLIKOVAT Směrnice EHK o přístupu k informacím o životním prostředí a účasti veřejnosti na rozhodování ve věcech životního prostředí, s respektem k jakýmkoli omezením jejich aplikace, která mohou vzniknout pokud je ve federálních státech nutný souhlas na nižší než národní úrovni, a vyzvat EHK k přezkoumání implementace těchto Směrnic v roce 1997.

ZAJISTIT integraci hledisek životního prostředí do rozhodování, včetně zvažování environmentálních nákladů a přínosů a posuzování souvisejících rizik a využívání principu předběžné opatrnosti a principu „znečišťovatel platí“ ve všech klíčových odvětvích, a podniknout další kroky k podpoře partnerství mezi ministerstvy, parlamenty, podnikateli a průmyslem, nevládními organizacemi a dalšími významnými skupinami.

UZNAT zasedání Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) o vojenských aktivitách a životním prostředí, které se konalo v Linköpingu ve Švédsku ve spolupráci s EHK v roce 1995, jako důležitý příspěvek k dialogu mezi vojenským sektorem a sektorem životního prostředí, uznat a podporovat úsilí, které vyvíjí vojenský sektor v mnoha zemích při řešení problémů životního prostředí, stejně jako snahy uskutečňované nebo plánované pod záštitou Výboru pro

výzvy moderní společnosti Severoatlantické aliance, k účasti na jehož práci jsou zvány všechny země, a vyzývat další příslušné mezinárodní organizace, aby ve vhodnou dobu uvažovaly o podpoře dialogu mezi vojenským sektorem a ministerstvy životního prostředí a organizacemi zabývajícími se ochranou životního prostředí o vytvoření národních politik životního prostředí pro vojenský sektor.

PODPOROVAT ratifikaci mezinárodních právních nástrojů v oblasti životního prostředí, které se týkají regionu EHK, zejména současných environmentálních smluv a protokolů EHK, a zajistit, aby byly dodržovány.

PŘIJMOUT opatření, která zajistí, aby všechny evropské země dosáhly do roku 2010 vysoké úrovně energetické účinnosti.

PLNĚ IMPLEMENTOVAT stávající národní závazky v rámci Rámcové úmluvy o změně klimatu a uskutečňovat proces posilování těchto závazků, jak se na tom strany shodly v rozhodnutích konference stran v Berlíně v roce 1995, za využití všech vhodných prostředků pro tento účel, jako jsou:

(a) Ekonomické nástroje, včetně fiskálních opatření, jako je zdanění CO<sub>2</sub>/energie a odstranění překážek efektivního využívání energie;

(b) Zajištění účinnější tepelné izolace budov;

(c) Podpora využívání nových a obnovitelných zdrojů energie;

(d) Snižování emisí CO<sub>2</sub> z průmyslových odvětví s vysokou spotřebou energie;

(e) Snižování emisí skleníkových plynů z dopravy;

(f) Zvětšování propadů uhlíku v odvětvích zemědělství a lesnictví;

(g) Snižování emisí methanu například prostřednictvím lepšího řízení obecních skládek.

VYZVAT zainteresované vlády, ve spolupráci s EHK a dalšími relevantními mezivládními organizacemi/institucemi, podnikateli a průmyslem, organizacemi zabývajícími se ochranou životního prostředí a spotřebitelskými organizacemi, aby identifikovaly cesty a prostředky pro provádění posuzování životního cyklu a zadávání zakázek, které budou šetrné k životnímu prostředí, a pro usnadnění přístupu ekologicky šetrných výrobků a služeb na trh v regionu EHK.

PODPOROVAT implementaci myšlenky péče o produkt od kolébky po hrob, zavádění odpovídající odpovědnosti výrobců a internalizaci externích nákladů.

POKRAČOVAT ve stávajícím úsilí o zlepšování efektivitu využívání zdrojů a snižování vlivů všech forem dopravy na životní prostředí a zdraví pomocí zavádění politik, které berou v úvahu způsob dopravy a možnosti snižování objemu dopravy; za tímto účelem podporovat řadu akcí, včetně lepšího územního plánování, posilování systémů vodní, železniční a veřejné dopravy, zpřísňování technických norem a aplikace posuzování vlivů na životní prostředí a ekonomických nástrojů, jako jsou opatření na podporu dalšího

využívání bezolovnatého benzínu, na snižování obsahu olova v benzínu s cílem postupně zcela přestat používat olovo v benzínu, na snižování spotřeby paliva vozidel a zavedení zdanění leteckého paliva na mezinárodní úrovni.

VYPRACOVAT A IMPLEMENTOVAT pravidla dobré zemědělské praxe v místním, národním a celoevropském měřítku na ochranu vody, půdy a obecně životního prostředí, a vyzvat EHK, aby v tomto směru vypracovala odpovídající pokyny pro nejlepší praxi.

POSÍLIT opatření na ochranu půdy a vytvořit vhodné nápravné strategie ke kontrole nedostatku vody a rozšiřování pouští, zejména ve východní a jižní Evropě.

MINIMALIZOVAT na neškodnou úroveň vypouštění odpadů z bodových i plošných zdrojů do přeshraničních vod, když je pravděpodobné, že by to způsobilo negativní přeshraniční dopady, a uskutečňovat v přeshraničním kontextu a pomocí dohod mezi zeměmi ležícími na březích těchto vod udržitelné systémy vodního hospodářství vytvořené společnými orgány ve spolupráci s uživateli vody v rámci výše uvedených dohod.

PODPOROVAT úsilí vyvíjené s cílem integrovat ochranu biologické a krajinné rozmanitosti do všech odvětvových politik v regionu.

PROSAZOVAT udržitelné hospodaření ve všech druzích lesů a jejich ochranu, zejména pomocí podpory probíhajících mezinárodních procesů, jako je práce Mezivládního panelu o lesích založeného Komisí OSN pro udržitelný rozvoj.

76 konference se účastnily rovněž tři země, které nejsou členy UN/ECE: Austrálie, Japonsko a Mexiko

77 Rakousko, Island, Irsko, Lucembursko, Norsko a Švédsko znovu potvrzují svoje stanovisko, že v dlouhodobém horizontu by se měla přestat využívat jaderná energie obecně. Toto stanovisko sdílí Dánsko a Lotyšsko.

## Závěry čtvrté ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“ Aarhus, Dánsko, 23.–25. června 1998

### Deklarace

ministrů životního prostředí regionu Evropské hospodářské komise  
Organizace spojených národů (EHK OSN)

### Preamble

1. My, ministři životního prostředí a vedoucí delegací z 52 zemí regionu EHK OSN a zástupce Evropské komise, jsme se sešli ve dnech 23. až 25. června 1998 v Aarhusu v Dánsku na čtvrté z řady ministerských konferencí konaných jako součást procesu „Životní prostředí pro Evropu“.
2. Znovu potvrzujeme náš pevný závazek, který jsme přijali na třech předchozích ministerských konferencích v Dobříši (1991), Lucernu (1993) a Sofii (1995), že budeme spolupracovat při ochraně životního prostředí v regionu EHK. Slibujeme, že splníme povinnosti vyplývající z deklarací přijatých na těchto třech konferencích. Zejména prohlašujeme, že klíčový význam pro zlepšení životního prostředí má další integrace hledisek životního prostředí do politik ve všech odvětvích. Vítejme aktivní účast nevládních organizací, jakož i podnikatelských kruhů a odborů, na konferenci. Uznáváme rovněž politický význam procesu „Životní prostředí pro Evropu“ jako hlavního dlouhodobého pan-evropského politického rámce pro podporu udržitelného rozvoje šetrného k životnímu prostředí.
3. Vítejme navrácení míru do oblastí dříve postižených ozbrojenými konflikty, což otvírá cestu ke zlepšení životního prostředí v těchto oblastech. Vyzýváme státy, kde tyto konflikty pokračují, aby obnovily a posílily mír.
4. Ačkoli si uvědomujeme, že rozšiřování EU vytvoří nové výzvy jak pro ekonomiku tak pro životní prostředí, toto rozšiřování může poskytnout silný stimul pro zlepšení životního prostředí v zemích usilujících o přistoupení k EU. V ostatních zemích střední a východní Evropy nebo v nově nezávislých státech k žádnému podobnému vývoji nedochází. Mnohé z těchto zemí stále čelí vážným problémům v oblasti životního prostředí. Proces „Životní prostředí pro Evropu“ by tudíž měl zaměřit více svých zdrojů na tyto země a tím podpořit sbližování politik a podmínek životního prostředí v evropském regionu, jako krok směrem k udržitelnému rozvoji.
5. Uznáváme význam regionální, subregionální a bilaterální spolupráce v oblasti životního prostředí v regionu EHK OSN. V této souvislosti vítáme společné prohlášení ministrů životního prostředí regionu střední Asie (Almaty 22. dubna 1998) a jejich závazek vzájemné spolupráce

a podporujeme jejich rozhodnutí připravit a plnit Regionální akční plán pro životní prostředí v rámci procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Rovněž vítáme a podporujeme přijetí Baltské agendy 21 (3. června 1998 v Nyborgu v Dánsku), která bude hrát velkou roli v regionu Baltského moře.

## B. Region EHK a globální životní prostředí

6. Uvědomujeme si, že mnohé světové environmentální problémy mají svůj původ v regionu EHK OSN a znovu potvrzujeme zvláštní odpovědnost zemí EHK OSN, pokud jde o jejich příspěvek k řešení těchto problémů, i naši snahu o globální vedoucí úlohu států EHK OSN při uskutečňování udržitelného rozvoje. Vítáme podporu mezinárodních organizací a jsme za ni vděční.
7. Zavazujeme se, že budeme plnit své povinnosti vyplývající z environmentálních smluv, jejichž jsme smluvními stranami. S velkým znepokojením dále zaznamenáváme, že některé státy EHK OSN nejsou smluvními stranami řady relevantních environmentálních smluv a jiných právních nástrojů týkajících se životního prostředí a naléhavě žádáme tyto státy, aby učinily všechny potřebné kroky k tomu, aby se co nejdříve staly smluvními stranami těchto nástrojů.
8. Abychom dále přispěli ke globálnímu uskutečňování udržitelného rozvoje, nadále podporujeme práci Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) a dalších relevantních globálních organizací a smluv.
9. Potřebujeme silné, výkonné a efektivní režimy pro dodržování právně závazných povinností vyplývajících z mnohostranných environmentálních smluv. Důležité je, aby postupy a mechanismy pro stanovení závazných povinností, kde je to vhodné, byly podrobně rozpracovány pro ty strany, které tyto závazky neplní. Plně podpoříme širší účast ve stávajících mnohostranných environmentálních smlouvách, jejich účinné provádění a jejich mechanismy pro výměnu informací a dosažení jejich plnění.
10. Zdůrazňujeme význam nekonfrontační a podpůrné mezinárodní spolupráce pro posílení prosazování národního environmentálního práva. V tomto směru vítáme ustavení neformálních spolupracujících sítí environmentálních inspektorů v regionu EHK OSN, jako je síť Evropské unie pro realizaci a prosazování environmentálního práva ve státech ucházejících se o členství v EU (IMPEL – AC) a síť environmentálních inspektorů v regionu střední a východní Evropy a ve střední Asii.
11. Zdůrazňujeme, že cílům a závazkům mnohostranných environmentálních smluv by neměly být na překážku jiné mezinárodní dohody a že je nutno zajistit, aby pravidla, ustanovení a postupy Světové obchodní organizace (WTO) v plné míře braly v úvahu nezbytnost podporovat vysokou úroveň ochrany životního prostředí. Zejména multilaterální systém obchodu by měl za pomoci jasných a předvídatelných pravidel zahrnovat používání obchodních opatření přijatých v rámci mnohostranných environmentálních

smluv.<sup>78</sup> Budeme podporovat snahy o zajištění toho, aby aspekty životního prostředí byly účinně integrovány do mezinárodních investičních smluv, jako je navrhovaná mnohostranná smlouva o investicích, a to způsobem, který podpoří udržitelný rozvoj, a tak, aby to neomezilo možnosti tvorby a implementace národních a mezinárodních politik životního prostředí.

12. Změna klimatu zůstává i nadále největší globální hrozbou pro světový udržitelný rozvoj, zdraví lidí a budoucí prosperitu. Historickým bodem obratu se stal Kjótský protokol a nyní je nezbytné kjótský slib proměnit ve skutečnost. V této souvislosti si uvědomujeme svou odpovědnost za převzetí vedoucí úlohy v boji proti změně klimatu. Ve svých zemích se naše národy zavazují bezprostředně uskutečňovat významné snižování emisí skleníkových plynů. Pevně věříme, že tohoto snižování lze dosáhnout způsobem efektivním vzhledem k vynaloženým nákladům a že zajistí zlepšení kvality života v současnosti i budoucnosti. Z mezinárodního hlediska nesmíme polevit a na čtvrté konferenci smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu v Buenos Aires musíme dosáhnout pokroku v otázkách, jež nebyly vyřešeny v Kjótu. Flexibilní mechanismy, jako je mezinárodní obchodování s emisemi, společná implementace a mechanismus „čistého rozvoje“ by měly doplňovat akce uskutečňované v jednotlivých zemích. Mohou sehrát významnou roli v tom, abychom splnili své závazky způsobem efektivním vzhledem k vynaloženým nákladům. Prioritou je definovat důležité zásady, postupy, pravidla a směrnice, které zajistí, že tyto mechanismy přinesou skutečný prospěch životnímu prostředí. Je důležité, aby tyto flexibilní mechanismy, především obchodování s emisemi, pomohly dosáhnout většího celkového snížení množství skleníkových plynů, než ke kterému by došlo bez jejich uplatnění. Pravidla musí zajistit vynutitelný, zodpovědný, ověřitelný, otevřený a transparentní systém obchodování. Je třeba pokračovat v práci na tom, jak nakládat s propady uhlíku. Vítáme, že nedávno někteří z nás podepsali Kjótský protokol a potvrzujeme záměr ostatních z nás podepsat jej během příštího roku. Potřebujeme silný, výkonný a efektivní režim dodržování právně závazných povinností stanovených tímto protokolem.<sup>79</sup>
13. Vzhledem k trvajícím vážným obavám v souvislosti s nebezpečnými jadernými zařízeními znovu potvrzujeme náš požadavek odstavit je co nejdříve.<sup>80</sup> Uznáváme, že je potřeba řešit problémy související s rušením jaderných reaktorů a elektráren, nakládáním s jaderným odpadem a provozní bezpečností. V tomto ohledu bereme na vědomí přijetí Společné úmluvy o bezpečnosti při nakládání s vyhořelým palivem a o bezpečnosti při nakládání s radioaktivními odpady a naléhavě žádáme všechny státy, které tak dosud neučinily, aby podnikly všechny kroky potřebné k tomu, aby se staly smluvními stranami jak této smlouvy, tak Úmluvy o jaderné bezpečnosti. Rovněž znovu potvrzujeme, že je potřeba zavést vhodný režim mezinárodní odpovědnosti pro poskytnutí kompenzací za škody způsobené jadernými zařízeními a bereme na

vědomí nynější snahy mezinárodního společenství o zlepšení režimů odpovědnosti.

14. Připomínáme obavy vyjádřené mnoha státy z nebezpečí škod na životním prostředí a zdraví souvisejících s testováním jaderných zbraní a naléhavě žádáme všechny státy, které tak dosud neučinily, aby podepsaly a ratifikovaly Smlouvu o úplném zákazu jaderných zkoušek.
15. Zaznamenáváme rostoucí pohyb živých modifikovaných organismů přes hranice států. V důsledku toho se zvyšuje potřeba zabývat se otázkami bezpečnosti a jsme pevně odhodláni uzavřít do února 1999 vyjednávání Protokolu o biologické bezpečnosti, založeného na vědeckém posouzení rizik a na principu předběžné opatrnosti, k Úmluvě o biologické rozmanitosti.

#### Stav životního prostředí v Evropě

Vítáme zprávu „Životní prostředí v Evropě: Druhé hodnocení“ žádanou na našem posledním zasedání v Sofii v září 1995 a nedávno zveřejněnou Evropskou agenturou životního prostředí (EEA). I když se některé tlaky na životní prostředí snížily, nevedlo to celkově ke zlepšení stavu nebo kvality životního prostředí v Evropě. Proto je nezbytné, abychom podnikli další akce, zejména v následujících oblastech:

- Doprava, kde vládní politiky nestačí držet krok s růstem dopravního ruchu, který zvyšuje znečištění ovzduší, změnu klimatu, hluk, dopravní zácpy a ztrátu biologické rozmanitosti a stanovišť. Jsme rozhodnuti zabezpečit udržitelné způsoby dopravy šetrné k životnímu prostředí a podporovat používání veřejné dopravy a námořní, železniční a nemotorizované dopravy. Jako způsob ke snížení objemu dopravy by se měly využívat ekonomické nástroje a v cenách dopravních služeb by se měly promítnout environmentální náklady, zejména pokud jde o nákladní dopravu;
- Zemědělství, kde je potřeba ještě hodně udělat k nalezení souladu mezi hledisky životního prostředí a zemědělskou praxí, například prostřednictvím dalšího rozvoje zásad dobré zemědělské praxe, podpory zemědělských výrobních postupů šetrných k životnímu prostředí, zajištění toho, aby platby na podporu zemědělství odrážely hlediska ochrany životního prostředí a uplatňování politik vytvořených tak, aby neutralizovaly vliv intenzivních systémů živočišné výroby na životní prostředí;
- Energetika, kde je třeba dalšího úsilí k zabezpečení toho, aby se dostupné mezinárodní nástroje plně uplatnily na národní úrovni, zejména pokud jde o úspory energie a podporu a udržitelné využívání obnovitelných zdrojů energie;
- Chemické látky, kde je zapotřebí dalšího zhodnocení jejich nebezpečnosti a způsobů expozice a jejich dopadů na lidské zdraví a na životní prostředí. Toto hodnocení by mělo vycházet z vědeckého hodnocení, včetně

posuzování rizik, a rozhodnutí by měla respektovat princip předběžné opatrnosti;

- Povrchové, podzemní, pobřežní a mořské vody, které jsou nadále ohroženy, a to i přesto, že v této věci bylo vynaloženo hodně úsilí. Proto je potřeba podniknout lepší akce k dalšímu snižování množství znečišťujících látek (včetně těžkých kovů a antropogenních chemických látek) a snižování vstupů ze zdrojů živin;
- Degradace půdy, kde přetrvávají vážné problémy a kde bylo dosaženo příliš malého pokroku při ochraně půdy a sanaci znečištěných lokalit. Je zapotřebí další práce na strategiích prevence rozšiřování pouští;
- Biologická rozmanitost, kde se nadále zvyšují celkové tlaky a je zde obzvláště naléhavá potřeba uskutečnit akce zmiňované v Celoevropské strategii biologické a krajinné rozmanitosti.

Jsme si vědomi toho, že zpráva „Životní prostředí v Evropě: Druhé hodnocení“ nezahrnuje střední Asii. V této souvislosti vítáme zprávu „Střední Asie: Hodnocení životního prostředí“ připravenou státy tohoto regionu.

Jsme si vědomi toho, že mechanismy koordinovaného monitoringu, sběru dat, jejich zpracování a nakládání s nimi jsou v regionu Evropy stále nedostatečné. V budoucnosti bychom měli dát vysokou prioritu na zdokonalování těchto mechanismů jakož i stavu informací o životním prostředí, aby se podpořil proces rozhodování a aby se zlepšila dostupnost spolehlivých informací o životním prostředí pro veřejnost. V tomto směru vyzýváme k užší spolupráci mezi všemi vládami, organizacemi a stávajícími sítěmi pro informace a sledování. Vítáme iniciativu Ruské federace svolat v první polovině roku 1999 do Moskvy zvláštní setkání za účelem posílení spolupráce v této oblasti. Další činnost v této oblasti by měla v plné míře vzít v úvahu práci stávajících sítí a fór, zejména Evropské agentury životního prostředí.

#### C. Implementace programu životního prostředí pro Evropu

19. Postupy posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) jsou důležitými prostředky k integraci aspektů životního prostředí do rozvojových projektů a k zajištění přístupu k informacím a účasti veřejnosti. Vítáme, že nedávno vstoupila v platnost Úmluva Espoo o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států. Naléhavě žádáme země regionu EHK OSN, aby podnikly všechny příslušné kroky k tomu, aby se staly smluvními stranami této smlouvy a implementovaly ji. Bereme rovněž na vědomí pokrok, kterého bylo dosaženo při zavádění EIA v zemích střední a východní Evropy a vítáme Sofijskou iniciativu k EIA pod vedením Chorvatska.
20. Uvědomujeme si, že strategické posuzování vlivů na životní prostředí usnadňuje systematické analýzy vlivů navrhovaných politik, plánů a programů na životní prostředí a vyzýváme státy a mezinárodní

finanční instituce, aby zavedly a/nebo prováděly strategické posuzování vlivů na životní prostředí za patřičné účasti nevládních organizací a občanů. Zdůrazňujeme, že pokud jde o integraci hledisek životního prostředí do rozhodovacího procesu v ostatních politikách, mělo by být prioritně prováděno posuzování mezinárodních odvětvových politik, plánů a programů v regionu EHK OSN v takových oblastech, jako je doprava, energetika a zemědělství.

21. Uvědomujeme si, že změny vzorců spotřeby a výroby musí být základem transformace směrem k udržitelnému regionu EHK OSN. Se zneklidněním zaznamenáváme, že vývoj v zemích s transformující se ekonomikou může vést ke kopírování neudržitelných vzorců spotřeby z jiných částí tohoto regionu.

### Prevence znečišťování ovzduší

22. Vítáme přijetí a podepsání Protokolu o perzistentních organických polutanech (POPs) a Protokolu o těžkých kovech v rámci Úmluvy EHK OSN o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států a naléhavě žádáme všechny strany této smlouvy, aby urychleně podnikly všechny patřičné kroky k tomu, aby se staly smluvními stranami těchto dvou protokolů, a dobrovolně podnikly rychlé kroky k implementaci těchto protokolů a dosažení souladu s jejich požadavky ještě před tím, než formálně vstoupí v platnost.
23. Zavazujeme se konstruktivně pracovat při nadcházejících vyjednáváních globální úmluvy o perzistentních organických polutanech.
24. Máme v úmyslu snížit ve svých zemích celkové emise olova, kadmia a rtuti z průmyslových zdrojů, dopravy, spalovacích procesů a likvidace a spalování odpadů a převzít všechny ostatní povinnosti vyplývající z Protokolu o těžkých kovech. Bereme na vědomí, že 32 zemí vyjádřilo v samostatné deklaraci svou připravenost definitivně ukončit přidávání olova do benzínu pro obecné použití silničními vozidly k dřívějšímu datu než stanoví tento protokol (kopie této Deklarace je v příloze).
25. Důrazně podporujeme urychlené dokončení nového protokolu o oxidech dusíku a příbuzných látkách k Úmluvě o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států a jsme rozhodnutí podniknout nezbytné kroky k zajištění vědeckého základu pro efektivní implementaci a další rozvoj stávajících právních nástrojů, efektivních vzhledem k vynaloženým nákladům, ke snížení znečišťování ovzduší přecházejícího hranice států v regionu EHK OSN.
26. Vítáme Deklaraci Výkonného orgánu Úmluvy o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států, která uznává významnost role této smlouvy při podpoře lepšího životního prostředí a zlepšování lidského zdraví v Evropě a v Severní Americe (kopie této Deklarace tak, jak byla přijata, je v příloze).

27. S uspokojením bereme na vědomí, že Protokol o omezení emisích těkavých organických látek (VOC) z roku 1991 vstoupil v platnost v září 1997 a že Protokol o dalším snížení emisí síry z roku 1994 vstoupí v platnost počátkem srpna 1998. Naléhavě žádáme signatáře těchto dvou protokolů, kteří se dosud nestali jejich smluvními stranami, aby tak učinili co nejdříve.

### Strategie postupného vyřazování olovnatého benzínu

28. Schvalujeme navrhovanou strategii postupného vyřazování olovnatého benzínu z obecného používání silničními vozidly, a to co nejrychleji, nejpozději však do 1. ledna 2005; jsme si ovšem vědomi, že čtyři země vznesly své výhrady, pokud jde o toto cílové datum.<sup>81</sup> Zavazujeme se vyvíjet činnost k dosažení střednědobých cílů této strategie a zhodnotit jejich splnění na naší příští ministerské konferenci.
29. Budeme pokračovat ve snaze zabránit možnému vzrůstu celkových emisí škodlivých látek jako důsledku postupného vyřazování olova.
30. Vítáme a uznáváme výsledky spolupráce mezi zeměmi střední a východní Evropy při postupném vyřazování používání olova v benzínu a snižování místního znečištění ovzduší v rámci Sofijské iniciativy o místní kvalitě ovzduší pod vedením Bulharska. Vyzýváme Výbor pro přípravu projektů (PPC), aby postupné vyřazování olovnatého benzínu zařadil do své příští práce jak v regionu střední a východní Evropy, tak i v regionu nově nezávislých států.

### Energetická účinnost<sup>82,83</sup>

31. Schvalujeme Politické prohlášení o energetické účinnosti (viz dokument konference ECE/CEP/47) a vítáme Směrnice o úsporách energie v Evropě (viz dokument konference ECE/CEP/47/Add. 1), které předložil Výbor pro politiku životního prostředí EHK OSN, a jsme nadále přesvědčeni, že zvýšení energetické účinnosti bude hlavním nástrojem plnění našich závazků stanovených Kjótským protokolem.
32. Zejména budeme podporovat akce směřující k reformě trhu s energiemi a stanovení cen, aby se zajistilo, že ceny budou založené na nákladech a budou existovat ekonomické stimuly, které v rostoucí míře internalizují environmentální náklady výroby a používání energie. V této souvislosti podporujeme všechny mezinárodní aktivity k vypracování opatření zaměřených na snížení hluku a emisí do ovzduší z letecké dopravy. Dále podporujeme práci směřující k zavádění regulačních nebo fiskálních opatření v rychle rostoucích sektorech dopravy, jako je letectví. Budeme

podporovat akce k progresivnímu snižování a tam, kde je to možné, do roku 2005 i k odstranění dotací cen energie, které působí proti efektivnímu využívání energie a/nebo mají škodlivé účinky na životní prostředí.

33. Uznáváme, že povaha politik energetické účinnosti je komplexní a jde napříč jednotlivými odvětvími a že je třeba, aby byly tyto politiky integrovány do jiných odvětví, například do oblasti bydlení, dopravy a průmyslu. Má – li být politika energetické účinnosti efektivní, měla by státní správa na všech úrovních, jichž se to týká, zajišťovat efektivní koordinaci opatření této politiky.
34. Uznáváme význam mezinárodního financování efektivních úspor energie a rozvoje obnovitelných zdrojů energie, zejména ve střední a východní Evropě včetně nově nezávislých států, například prostřednictvím Světové banky, Globálního fondu pro životní prostředí (GEF), Rozvojového programu OSN (UNDP), Evropské banky pro obnovu a rozvoj (EBRD), Evropské investiční banky (EIB) a programů EU PHARE a TACIS. Naléhavě žádáme mezinárodní instituce, kterých se to týká, aby úsporám energie a energetické účinnosti daly prioritu ve svých operačních politikách a ve směnicích pro implementaci projektů.
35. Budeme podporovat akce k posílení mezinárodní spolupráce při monitorování implementace politik energetické účinnosti. O pokroku bude podána zpráva na příští konferenci „Životní prostředí pro Evropu“.

### Celoevropská strategie biologické a krajinné rozmanitosti

36. Bereme na vědomí zprávu o pokroku v rámci Celoevropské strategie biologické a krajinné rozmanitosti, vítáme vazby na Úmluvu o biologické rozmanitosti, které byly vytvořeny, a bereme na vědomí práci uskutečněnou v rámci Sofijské iniciativy pod vedením Slovinska. Schvalujeme Rezoluci o biologické a krajinné rozmanitosti (viz dokument konference ECE/CEP/54),<sup>84</sup>
37. Jsme si vědomi toho, že biologická a krajinná rozmanitost, zejména ve střední a východní Evropě a nově nezávislých státech, představuje významnou hodnotu pro Evropu jako celek a vyjadřujeme své znepokojení nad rostoucím tlakem, který přináší riziko dalšího zhoršování situace. Jsme rozhodnutí posílit a uplatňovat nástroje pro lepší integraci cílů ochrany biologické rozmanitosti a krajiny do odvětvových politik na národní a na mezinárodní úrovni, mimo jiné pomocí vypracování vhodných ekonomických a finančních pobídek.
38. Zejména bereme na vědomí, že na biologickou a krajinnou rozmanitost má velký vliv využívání půdy a že v současné době v této oblasti existuje mnoho příležitostí k dosažení pokroku a zároveň i potenciální rizika. Pro využití příležitostí a vyvarování se negativním dopadům vyvineme inicia-

tivu, která bude integrovat biologickou rozmanitost do zemědělského sektoru v rámci procesů rozšíření EU a transformace.

39. Vyzýváme všechny zúčastněné státy, mezinárodní organizace, nevládní organizace i soukromý sektor, aby odpovídajícím způsobem zvýšily svou podporu implementace Úmluvy o biologické rozmanitosti, mimo jiné prostřednictvím Celoevropské strategie biologické a krajinné rozmanitosti, pomocí prozkoumání nových a inovativních prostředků financování.

### Účast veřejnosti a role nevládních organizací

40. Považujeme Aarhuskou úmluvu, která uznává práva občanů ve vztahu k životnímu prostředí, za významný krok vpřed jak pro životní prostředí, tak i pro demokracii. Vyzýváme všechny státy, které tuto úmluvu nepodepsaly, aby podnikly příslušné kroky a staly se jejími smluvními stranami.
41. Bereme na vědomí Rezoluci signatářů úmluvy (viz dokument konference ECE/CEP/43/Add. 1/Rev).
42. Uvědomujeme si a podporujeme rozhodující úlohu, kterou ve společnosti hrají nevládní organizace zabývající se ochranou životního prostředí, jako důležitý prostředek k vyjádření názorů občanů zajímajících se o životní prostředí. Angažovaná a kriticky uvědomělá veřejnost je pro zdravou demokracii nezbytná. Aarhuská úmluva tím, že pomáhá dát jednotlivým občanům a nevládním organizacím zabývajícím se ochranou životního prostředí možnosti k tomu, aby hráli aktivní roli v rozhodování v rámci politiky životního prostředí a zvyšování povědomí veřejnosti, bude podporovat odpovědné chování občanů ve vztahu k životnímu prostředí a umožní všem členům společnosti jak individuálně, tak i ve spojení s jinými, lépe plnit jejich povinnost chránit a zlepšovat životní prostředí ve prospěch současné generace i generací budoucích.<sup>85</sup>
43. Rozhodnutí vést zvláštní dialog s nevládními organizacemi zabývajících se ochranou životního prostředí v průběhu této konference znamená, že uznáváme jejich velmi důležitou roli a že jsme odhodláni posilovat spojení mezi vládami a nevládními organizacemi, a to i na mezinárodních fórech. Uvědomujeme si novou roli, kterou na této konferenci hrají nevládní organizace, a vysoce oceňujeme jejich vedoucí úlohu při organizování a převzetí odpovědnosti za zasedání nevládních organizací a při aktivní účasti na přípravě konference.
44. Vyzýváme země, aby poskytly podle potřeby praktickou a finanční podporu nevládním organizacím zabývajícím se ochranou životního prostředí a současně jsme si vědomi toho, že součástí role těchto skupin může být i zpochybňování vládních politik.

**D. Akční program pro životní prostředí pro střední a východní Evropu (EAP)****Změna zaměření na nově nezávislé státy**

45. Uznáváme efektivní roli, kterou sehrála Úkolová skupina pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí (EAP Task Force) v podpoře reformy politiky životního prostředí a budování kapacit v zemích střední a východní Evropy a nově nezávislých státech. Účast v Úkolové skupině pomohla státům, které se ucházejí o členství v EU, a jejich partnerům v EU, zahájit dialog o životním prostředí v průběhu procesu rozšiřování EU. Rovněž vítáme a podporujeme aktivnější účast v tomto procesu a jeho větší osvojení nově nezávislými státy. Bereme – li v úvahu dynamiku procesu rozšiřování EU a velikost zdrojů, které na něj budou vynakládat Evropská komise, členské a kandidátské státy, shodneme se na tom, že hlavní zaměření budoucí práce EAP by se mělo přesunout na ty státy střední a východní Evropy a nově nezávislé státy, které se nepodílejí na předvstupním procesu do EU. V těchto zemích je nejvíce potřeba vnější pomoci k vytvoření kapacit pro přípravu a implementaci projektů, jakož i k posílení činnosti národních fondů životního prostředí.
46. Národní akční programy pro životní prostředí (NEAPs), financování životního prostředí a environmentální management v podnicích by měly i nadále poskytovat rámec pro činnosti EAP Task Force. Tato práce by však měla být projektována a realizována tak, aby lépe reagovala na diferencované potřeby skupiny zemí střední a východní Evropy a nově nezávislých států. S uznáním oceňujeme podporu sekretariátu OECD poskytnutou skupině Úkolové skupině. Vzrůstající roli v podpoře práce skupiny ve střední a východní Evropě by mělo hrát Regionální centrum pro životní prostředí (REC) v Szentendre v Maďarsku, a tato práce by měla zahrnovat jak státy, které se ucházejí o členství, tak i ty, které se o ně neucházejí.

**Financování životního prostředí a ekonomické nástroje**

47. Vítáme přístupy nastíněné ve zprávě „Financování životního prostředí v zemích střední a východní Evropy a nově nezávislých státech: Závěry a doporučení (viz dokument konference ECE/CEP/50) a bereme na vědomí, že se jedná o velmi různorodý obraz. Některé země střední a východní Evropy mobilizovaly zdroje pro investice do oblasti životního prostředí, které jsou stejné nebo i větší než jsou průměrné zdroje v zemích OECD, vyjádřeno jako podíl na hrubém domácím produktu. V nově nezávislých státech jsou však zdroje na financování životního prostředí

buď nízké, nebo vůbec neexistují. Tyto země by měly vypracovat vhodné strategie financování. Proto schvalujeme doporučení Zprávy o financování životního prostředí. Zejména vyzýváme k tomu, aby byly vypracovány efektivnější způsoby pro spojení politik a nástrojů, kterých je zapotřebí pro vytvoření poptávky a zvýšení objemu domácího financování, s mechanismy k získávání finančních zdrojů pro projekty.

48. Financování životního prostředí musí přicházet především z domácích zdrojů. Ekonomické nástroje by měly sehrávat důležitější roli pokud jde o motivaci znečišťovatelů ke snižování znečišťování na jejich vlastní náklady (princip „znečišťovatel platí“) jakož i o podporu udržitelného rozvoje a integrace hledisek životního prostředí do odvětvových politik a získávání finančních prostředků pro národní fondy životního prostředí a jiné formy veřejného a soukromého financování. V této souvislosti vítáme výměnu zkušeností mezi zeměmi v rámci Sofijské iniciativy o ekonomických nástrojích pod vedením České republiky a seminář EHK OSN – OECD o ekonomických nástrojích, který se konal v roce 1997 v České republice.
49. Vnější financování poskytne důležitou pomoc zemím, které se ucházejí o členství, aby splnily požadavky EU v oblasti životního prostředí. Hlavní výzvou bude zřídit politické a institucionální rámce a kapacity pro přípravu projektů k zajištění toho, aby se tyto zdroje použily na řešení prvořadých problémů způsobem efektivním z hlediska vynaložených nákladů. Vnější financování bude stejně jako dříve velmi důležité v zemích, které mají omezené domácí zdroje financování, především v nově nezávislých státech. Přispívající státy a mezinárodní finanční instituce by měly uplatňovat více proaktivní přístup a rozšířit svou podporu na tyto země, zejména pak přispívat na financování pilotních a demonstračních projektů v reakci na rostoucí požadavky. Vnější financování bude rovněž důležitou pomocí pro země střední a východní Evropy a nově nezávislé státy pro dosažení globálních přeshraničních cílů v oblasti životního prostředí.
50. Vítáme nedávnou revizi směrnic PHARE, v nichž je nyní oblast životního prostředí hlavní prioritou. Znepokojuje nás nicméně, že program TACIS stále postrádá odpovídající environmentální profil. Proto vyzýváme k tomu, aby při chystané revizi předpisů programu TACIS do nich bylo zahrnuto podobné ustanovení jako v programu PHARE, včetně ustanovení o nutnosti užší spolupráce s dalšími donory a mezinárodními finančními institucemi a zdokonalení procedur pro řízení projektu. V tomto ohledu je naprosto nezbytná větší transparentnost ve všech fázích projektového cyklu. Vyzýváme rovněž ke zlepšení dialogu mezi programem TACIS a zeměmi, které jsou příjemci podpory, aby se tak lépe využila stávající pomoc programu TACIS pro účely životního prostředí.
51. Bereme na vědomí projekty v oblasti životního prostředí, které jsou financovány a podporovány Rozvojovým programem OSN (UNDP) na národní a regionální úrovni v zemích střední a východní Evropy a nově nezávislých státech.

52. Oceňujeme úlohu, kterou sehrávají mezinárodní finanční instituce v podpoře zemí střední a východní Evropy a nově nezávislých států při řešení jejich problémů v rámci životního prostředí. Naléhavě žádáme mezinárodní finanční instituce, aby podstatně zlepšily svou roli katalyzátorů při uskutečňování investičních projektů v oblasti životního prostředí v zemích s transformující se ekonomikou. Budeme více proaktivní, mimo jiné prostřednictvím výkonných ředitelů mezinárodních finančních institucí, při podpoře většího počtu lepších projektů v oblasti životního prostředí v zemích střední a východní Evropy a v nově nezávislých státech, jakož i při zahrnutí hledisek životního prostředí jako hlavních otázek do portfolií projektů mezinárodních finančních institucí.
53. Všichni partneři – země střední a východní Evropy a nově nezávislé státy, mezinárodní finanční instituce, donoři a v rostoucí míře i soukromý sektor – by měli prohloubit své úsilí k mobilizaci a k usměrnění finančních zdrojů na řešení prioritních problémů v oblasti životního prostředí, zvláště pak pomocí společně financovaných projektů. Úkolová skupina pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí a PPC by měly pracovat na tom, aby toto úsilí katalyzovaly a usnadňovaly, a na tom, aby pro příští setkání ministrů „Životní prostředí pro Evropu“ připravily zprávu hodnotící dosažený pokrok.

### Národní akční programy pro životní prostředí

Vítáme zprávu „Zhodnocení pokroku v rozvoji a implementaci národních akčních programů pro životní prostředí v zemích střední a východní Evropy a v nově nezávislých státech“ (viz dokument konference ECE/CEEP/49), kterou připravila EAP Task Force, a konstatujeme, že zásady programu zůstávají platné. Jakmile se však obnoví růst ekonomiky a potřeby i priority uvnitř regionu střední a východní Evropy a nově nezávislých států se budou diferencovat, bude nutné tyto zásady aplikovat ještě přísněji. V zemích, které usilují o vstup do EU, budou nutné podstatné změny v legislativě a v institucích i značné investice. Strategie k jejich vypracování a implementaci, efektivní vzhledem k vynaloženým nákladům, budou mít pro tento proces klíčový význam. Jelikož ostatní země střední a východní Evropy a nově nezávislé státy přecházejí od vytváření národních akčních programů pro životní prostředí k jejich implementaci, je pro překonání nedostatku dostupných zdrojů naléhavě nutný zaměřený, pragmatický přístup orientovaný na výsledky. V tomto ohledu doporučujeme, aby národní akční programy pro životní prostředí byly koordinovány s národními akčními plány zdraví a životního prostředí (NEHAP).

### Výbor pro přípravu projektů

55. Vítáme výsledky, kterých dosáhl Výbor pro přípravu projektů (PPC) v zemích střední a východní Evropy. PPC by měl reagovat na zvláštní potřeby vnějšího financování a proaktivní koordinace mezi klienty, hostitelskými vládami, donory a mezinárodními finančními institucemi v nově nezávislých státech a zemích střední a východní Evropy, které nejsou zapojeny do procesu rozšiřování EU. Jeho hlavní aktivity by se měly soustředit na tyto země, zároveň by měl pokračovat ve svých aktivitách v 10 zemích střední a východní Evropy, které se chystají na vstup do EU. V nově nezávislých státech a v těch zemích střední a východní Evropy, které nejsou zapojeny do procesu rozšiřování EU, by měl PPC pokračovat v práci v úzké spolupráci s dotčenými zeměmi a rovněž s Úkolovou skupinou pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí a měl by zlepšit svoji práci tím, že představitelé PPC budou pracovat v regionu.

### Podnikání a životní prostředí

56. Zavazujeme se, že budeme katalyzovat, usnadňovat a výrazně podporovat realizaci efektivního environmentálního managementu v podnicích, včetně čistší výroby, v zemích střední a východní Evropy a nově nezávislých státech, na základě doporučení uvedených v Politickém prohlášení o environmentálním managementu v podnicích v zemích střední a východní Evropy a nově nezávislých státech (viz dokument konference ECE/CEP/51). Zvýšenou prioritu budeme věnovat environmentálnímu managementu v podnicích v rámci bilaterální a multilaterální spolupráce. Naléhavě žádáme podnikatele a průmysl, odbory, občanské organizace zabývající se ochranou životního prostředí, vzdělávací instituce a další zainteresované osoby a instituce, aby s námi spolupracovali na dosažení tohoto cíle. Vyzýváme mezinárodní finanční instituce a mezinárodní organizace, aby poskytly konkrétní podporu k posílení environmentálního managementu v podnicích v zemích střední a východní Evropy a nově nezávislých státech. Naléhavě žádáme donory, mezinárodní finanční instituce, země střední a východní Evropy a nově nezávislé státy, aby vytvořily podnikatelské klima, které bude motivovat k vybudování místních soukromých podniků poskytujících environmentální zboží a služby v zemích střední a východní Evropy a nově nezávislých státech.
57. Vítáme příležitost rozšířit v rámci této konference dialog s významnými představiteli podnikatelského sektoru, jakož i zlepšený dialog mezi průmyslem a životním prostředím, který byl zahájen na letošním

zasedání Komise pro udržitelný rozvoj (CSD). Potvrzujeme svou ochotu vést tento dialog na dlouhodobějším základě a vyzýváme podnikatelské kruhy, aby se připojily k našemu úsilí s cílem podpořit partnerství veřejného a soukromého sektoru vypracovaná tak, abychom dosáhli našich společných cílů v oblasti životního prostředí a obecněji řečeno podpořili udržitelný rozvoj. Víťame poselství Evropského kulatého stolu průmyslníků o podnikových investicích v zemích střední a východní Evropy, identifikující aktivity, které představují dobrou praxi z hlediska životního prostředí a rovněž dobrou podnikatelskou praxi. S uspokojením bereme na vědomí, že vznikají twinningové dohody mezi podniky v zemích západní Evropy a podniky v zemích střední a východní Evropy a nově nezávislých státech na podporu předávání environmentálních poznatků a zkušeností nejpřímější a nejvíce praktickou cestou.

58. Vyzýváme EAP Task Force, aby tento proces usnadňovala a podporovala a na základě zhodnocení dosaženého pokroku připravila zprávu pro příští ministerskou konferenci „Životní prostředí pro Evropu“.

### Regionální centra pro životní prostředí (REC)

59. Bereme na vědomí, že Regionální centrum pro životní prostředí pro střední a východní Evropu v Szentendre v Maďarsku se vyvíjí v nezávislý orgán mezinárodního charakteru. Poskytuje významnou kapacitu pro pomoc při řešení problémů životního prostředí v regionu střední a východní Evropy prostřednictvím spolupráce mezi vládami, nevládními organizacemi a podnikatelskou sférou, podpory volného přístupu k informacím a účasti veřejnosti na rozhodování v záležitostech životního prostředí. Víťame iniciativy zemí, které jsou příjemci podpory, k aktivní podpoře práce tohoto centra.
60. Vzhledem k významu občanské společnosti a účasti veřejnosti na zlepšování situace v oblasti životního prostředí vítáme a schvalujeme vybudování regionálních center pro životní prostředí v Kišiněvu, Kyjevě, Moskvě a v Tbilisi. Jsou zřizována a provozována jako nezávislé orgány, které budou podporovat spolupráci mezi zainteresovanými stranami při řešení regionálních, přeshraničních i místních problémů životního prostředí, otevřeným a transparentním způsobem. Víťame iniciativy k širší spolupráci v oblasti životního prostředí mezi státy střední Asie a jejich záměr vybudovat regionální centrum pro životní prostředí. Vyzýváme zakladatele těchto center a další zainteresované strany k získávání potřebných zdrojů pro aktivity těchto center a k vytvoření mezinárodního koordinačního výboru pro koordinaci s prací těchto nových regionálních center pro životní prostředí. Bereme rovněž na vědomí první kroky k ustavení nového regionálního centra pro životní prostředí jako

nezávislého orgánu mezinárodní povahy v Istanbulu a podporujeme učinění dalších kroků týkajících se vytvoření tohoto centra, uskutečňovaných po konzultacích s jinými stranami, včetně těch, které existují uvnitř regionu.  
86, 87

### E. Budoucnost procesu „Životní prostředí pro Evropu“

61. Jsme přesvědčeni, že proces „Životní prostředí pro Evropu“ hraje nezbytnou roli při posilování dialogu a spolupráce v oblasti životního prostředí v Evropě a při podpoře udržitelného rozvoje v regionu EHK OSN. Postavil otázku životního prostředí na přední místo mezi aktuálními úkoly dokonce i v těch zemích, kde je nepříznivá sociální a ekonomická situace. Tento proces spojil široké spektrum mezinárodních organizací, efektivně provedl dělbu práce a nalezl cesty komunikace a spolupráce mezi nimi. Na životní prostředí se často pohlíží jako na modelový příklad politické spolupráce v Evropě a budeme usilovat o to, aby se stal modelem i pro další kontinenty světa. Proces „Životní prostředí pro Evropu“ by měl vycházet z dosud vykonané práce a zejména by měl pokročit od politických závazků k praktické implementaci.
62. Oceňujeme jiné ministerské procesy, které se zabývají životním prostředím v Evropě. Převzeme aktivní roli v rámci následného procesu Konference EHK o dopravě a životním prostředí, která se konala ve Vídni v listopadu 1997, zejména tak, že podnikneme akce, jež předpokládá Vídeňská Deklarace a Program společné akce. Víťame Společný pracovní program pro zachování a zvyšování biologické a krajinné rozmanitosti v lesních ekosystémech 1997 – 2000, který přijala Třetí ministerská konference o ochraně lesů v Evropě, jež se konala ve dnech 2.–4. června 1998 v Lisabonu. Těšíme se na Třetí mini-sterskou konferenci o životním prostředí a zdraví, která se má uskutečnit v Londýně v červnu 1999, a na dosažení užší spolupráce s procesem Životní prostředí a zdraví, přičemž bereme s uspokojením na vědomí, že se pro tuto konferenci připravuje protokol k Úmluvě EHK OSN o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer s cílem kontrolovat a snižovat pomocí smysluplných závazků choroby související s vodou a předcházet jim. Víťame dále procesy úzké spolupráce, jako je ministerská konference o zemědělství a životním prostředí, o níž se uvažuje jako o následném procesu k Integraci cílů biologické a krajinné rozmanitosti do odvětvových politik (viz dokument konference ECE/CEP/53) a zavazujeme se maximalizovat jejich přínosy ve prospěch životního prostředí v Evropě.
63. Domníváme se, že široké institucionální uspořádání procesu „Životní prostředí pro Evropu“ by mělo pokračovat s následujícími úpravami:
- Berouce v úvahu význam a komplexní povahu zprávy „Životní prostředí v Evropě: Druhé hodnocení“ vyzýváme Evropskou agenturu životního

prostředí, společně se stávajícími národními a mezinárodními sítěmi, aby pravidelně tyto informace aktualizovaly a výsledky vycházející z indikátorů předložily našim budoucím ministerským konferencím na podporu rozhodování.

- Výbor pro politiku životního prostředí EHK OSN by měl dále prověřit Program životního prostředí pro Evropu, zejména s přihlédnutím ke zprávě „Životní prostředí v Evropě: Druhé hodnocení“, s cílem implementovat prioritní akce na pan-evropské úrovni v kontextu jeho dlouhodobého pracovního programu a o postupu této práce by měl podat zprávu na příští ministerské konferenci.
- EAP Task Force a PPC přeorientují svoji práci a zaměří se více na nově nezávislé státy a ty země střední a východní Evropy, které se nepodílejí na předvstupním procesu do EU. Regionální centrum pro životní prostředí v Szentendre převeze větší roli v procesu „Životní prostředí pro Evropu“ a konkrétně se bude podílet na aktivitách EAP Task Force v zemích střední a východní Evropy. EAP Task Force bude rovněž spolupracovat s novými regionálními centry pro životní prostředí v regionu nově nezávislých států.
- Bude zachován pokrok dosažený od konference v Sofii, pokud jde o snížení počtu přípravných zasedání.
- Četnost konání ministerských konferencí bude snížena na interval čtyř let. Příští konference se uskuteční v roce 2002 k desátému výročí konference v Riu de Janeiro.
- Před koncem tohoto roku se uskuteční zvláštní zasedání vyšších úředníků a na tomto zasedání, kterému bude předsedat hostitelská země této konference, se rozhodne o tom, kdo bude příští hostitelskou zemí, přednostně některý z nově nezávislých států, a jaké bude přesné datum příští konference. V této souvislosti bereme na vědomí nabídky Kazachstánu, Moldavské republiky a Ukrajiny stát se hostitelskou zemí příští konference.
- Dva roky před příští konferencí se sejde ad-hoc pracovní skupina vyšších úředníků. Tato ad-hoc pracovní skupina bude sloužit jako koordinační orgán pro přípravu věcného obsahu příští konference. Tato ad-hoc pracovní skupině bude předsedat hostitelská země příští konference a jako sekretariát jí bude sloužit EHK OSN.
- Práce této ad-hoc pracovní skupiny vyšších úředníků bude připravována Výkonným výborem (EXECOM) složeným ze dvou vyšších úředníků ze zemí střední a východní Evropy, dvou z nově nezávislých států a čtyř ze zemí západní Evropy. Jako pozorovatelé se zúčastní předsedové Výboru EHK OSN pro politiku životního prostředí, EAP Task Force, PPC a Rady pro celoevropskou strategii biologické a krajinné rozmanitosti. EXECOM bude rovněž ustaven na zasedání ad-hoc pracovní skupiny dva roky před příští konferencí. Za praktické přípravy na příští konferenci bude odpovědná hostitelská země.

64. Zavazujeme se změnit negativní trend ve stavu životního prostředí v regionu EHK OSN a dosažený pokrok monitorovat na naší příští konferenci za čtyři roky. V této souvislosti je podstatné, aby se zastavila neustálá degradace životního prostředí v celém regionu EHK OSN se zvláštním důrazem na nově nezávislé státy, a aby byly maximalizovány přínosy pro životní prostředí plynoucí z procesu rozšiřování EU. Jsme přesvědčeni, že zvýšení účasti veřejnosti na rozhodování o životním prostředí je důležité pro posílení demokracie v Evropě, což je cíl, na jehož dosažení se zavazujeme pracovat.
65. Vyjadřujeme naši hlubokou vděčnost vládě Dánska za to, že Dánsko bylo hostitelskou zemí naší konference, a chceme mu a jeho občanům poděkovat za vřelou pohostinnost, které se nám dostalo.

### Deklarace o postupném ukončení přidávání olova do benzínu

Ministři/vedoucí delegací Rakouska, Belgie, Bulharska, Kanady, Chorvatska, Kypru, České republiky, Dánska, Finska, Francie, Německa, Řecka, Islandu, Irska, Itálie, Lotyšska, Lichtenštejnska, Litvy, Lucemburska, Nizozemí, Norska, Portugalska, Moldavské republiky, Rumunska, Slovenska, Slovinska, Španělska, Švédska, Švýcarska, Ukrajiny, Velké Británie a Spojených států amerických, jež podepíší Protokol o těžkých kovech k Úmluvě o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států z roku 1979.

Znepokojeni tím, že emise olova z používání olovnatého benzínu způsobují vážné škody na životním prostředí a zdraví lidí;

Vědomi si toho, že jsou k dispozici postupy ke snížení znečišťování ovzduší pomocí toho, že se téměř odstraní emise olova ze silničních vozidel;

Vědomi si toho, že mnohé země již ukončily přidávání olova do benzínu nebo jsou již v procesu uskutečňování tohoto cíle daleko a mají připravené plány na úplné ukončení používání olovnatého benzínu;

Berouce v úvahu, že jsou proveditelná rychlá a účinnější snížení emisí olova z benzínu jdoucí za opatření uvedená v Protokolu;

### Prohlašujeme toto:

1. Signatáři této Deklarace již přestali používat přidávání olova do benzínu pro obecné použití silničními vozidly nebo s ním přestanou co nejdříve a nejpozději do 1. ledna 2005.
2. Signatáři vyzývají další strany Úmluvy, které podepíší Protokol, aby se k nim připojily při vyvíjení veškerého možného úsilí ke kontrole a podstatnému snížení jejich národních emisí olova pomocí toho, že co nejdříve ukončí používání přidávání olova do benzínu pro obecné použití silničními vozidly.

**Ministerská Deklarace o dálkovém znečišťování ovzduší  
přesahujícím hranice států**

My, ministři životního prostředí a vyšší úředníci v oblasti životního prostředí ze zemí EHK OSN a Evropského společenství, kteří jsme se zúčastnili Aarhuského zasedání jako strany Úmluvy o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států,

- ZAZNAMENÁVÁME s vážnými obavami, že látky znečišťující ovzduší, včetně nebezpečných chemických látek, jsou nadále transportovány ve velkém množství přes hranice států a na dlouhé vzdálenosti a způsobují škody na zdraví lidí a poškození ekosystémů a přírodních zdrojů, které mají velký význam z hlediska životního prostředí i ekonomického hlediska;
- JSME ROZHODNUTI, že budeme pokračovat v našem úsilí chránit lidské zdraví a životní prostředí a zintenzívníme je, a to i přes tlak jiných konkurenčních priorit. Bereme přitom v úvahu pozitivní efekty, které může mít politika životního prostředí z dlouhodobého hlediska na ekonomickou aktivitu a zaměstnanost;
- JSME SI VĚDOMI, že dvacet let dochází k úspěšné spolupráci mezi stranami Úmluvy, což může sloužit jako příklad pro globální akci v oblasti ochrany životního prostředí;
- DOMNÍVÁME SE, že Úmluva je klíčovým nástrojem ochrany našeho společného životního prostředí pomocí vytváření vědecky založeného rámce pro postupné snižování škod, které způsobuje znečištěné ovzduší na lidském zdraví, životním prostředí a ekonomice v regionu EHK OSN;
- ZDŮRAŽŇUJEME, že regulace obsažená v Protokolu o těžkých kovech a Protokolu o perzistentních organických polutantech z roku 1998 představuje významný krok směrem ke snižování emisí látek, které mohou mít nepříznivé účinky na zdraví lidí či životní prostředí;
- KLADEME DŮRAZ na význam všech požadavků v těchto dvou protokolech a vítáme nedávné ustavení Implementačního výboru pod Výkonným orgánem Úmluvy, který bude pomáhat při sledování, zda je dodržováno plnění požadavků všech protokolů k Úmluvě;
- JSME ODHODLÁNI pokračovat v našem úsilí dále snižovat emise těžkých kovů a perzistentních organických polutantů pomocí posilování opatření vztahujících se na látky, které jsou již zahrnuty do těchto dvou protokolů, jakož i pomocí přidávání nových látek do těchto protokolů podle rozhodnutí Výkonného orgánu 1998/1 a 1998/2.
- NALÉHAVĚ ŽÁDÁME signatáře Protokolu o perzistentních organických polutantech, aby zesílili svoje úsilí, ve spolupráci se Světovou zdravotnickou organizací (WHO) a Organizací OSN pro výživu a zemědělství (FAO), při přezkoumávání dostupnosti a praktické využitelnosti alternativ k DDT a při podpoře komerčního využití bezpečnějších alternativ;

- VYZÝVÁME země, aby zesílily svoje úsilí při identifikaci a řešení problémů v oblasti životního prostředí způsobených používáním polychlorovaných bifenylů (PCB) a pracovaly společně na tom, aby pomohly zemím s transformující se ekonomikou řešit tyto problémy;
- JSME ROVNĚŽ ODHODLÁNI úzce spolupracovat pod záštitou Programu OSN pro životní prostředí na tom, abychom vypracovali, s výhodou do konce roku 2000, globální právně závazný nástroj k eliminaci nebo kontrole určitých perzistentních organických polutantů, který bude zahrnovat vhodnou podporu na splnění zvláštních potřeb rozvojových zemí a zemí s transformující se ekonomikou a který bude brát v úvahu opatření ke kontrole pohybu těchto látek přes hranice států;
- VYZÝVÁME všechny smluvní strany Úmluvy, jakož i mezinárodní finanční instituce, aby podporovaly proces implementace nových protokolů prostřednictvím bilaterální a multilaterální pomoci těm smluvním stranám, kterými jsou země s transformující se ekonomikou, majíce na paměti, že k jejich implementaci bude nutné značné úsilí;
- VYZÝVÁME smluvní strany Úmluvy, aby podepsaly a ratifikovaly nové protokoly bez zbytečného odkladu a aby učinily vše, co bude v jejich silách, aby tyto protokoly implementovaly, pokud je to možné, ještě před jejich vstoupením v platnost;
- ZAZNAMENÁVÁME pokrok, kterého bylo dosaženo při vyvíjení přístupu zaměřeného na více znečišťujících látek/více efektů, včetně technického základu pro návrh protokolu o oxidech dusíku a příbuzných látkách včetně amoniaku a těkavých organických látek, zahrnujícího všechna relevantní odvětví, na základě vědeckých informací a řešení efektivních z hlediska vynaložených nákladů, a podporujeme urychlení vyjednávání na vypracování ambiciózního a realistického protokolu, s cílem dokončit tato vyjednávání do poloviny roku 1999;
- VÍTÁME návrh vyhlásit oblast Severního moře za oblast s omezenými emisemi SO<sub>x</sub> podle Úmluvy MARPOL 73/78;
- PODPORUJEME budoucí priority práce v rámci Úmluvy, jak je nastínil Výkonný orgán, se zaměřením na implementaci a dodržování, jakož i revizi a rozšíření stávajících protokolů;
- JSME SI JASNĚ VĚDOMI, že je potřeba zachovat síť a kapacity vědců a odborníků, kteří poskytli vědecký základ těmto protokolům a povinnostem, které stanoví pro národní strategie, politiky, programy, opatření a informace, výzkum, vývoj a monitoring a revize smluvními stranami;
- JSME ROZHODNUTI UPLATŇOVAT stejné vysoké vědecké požadavky na revizi stávajících protokolů a vypracovávání jakýchkoli nových protokolů;
- JSME SI VĚDOMI, že pro účinnou implementaci protokolů a další vývoj opatření na zlepšení situace, optimálních z hlediska vynaložených nákladů, je nutná naše plná angažovanost a spravedlivé rozdělení

nákladů mezi všechny zainteresované strany, ve věci výzkumu a monitorování účinků látek znečišťujících ovzduší na ekosystémy a lidské zdraví, zpřesňování vědeckých poznatků, na kterých je založen Evropský program monitoringu a vyhodnocování (EMEP), a ve věci vývoje dalších integrovaných vyhodnocovacích modelů pro ty znečišťující látky, u kterých je to potřeba.

78 Spojené státy americké nemohou souhlasit s prvními dvěma větami v odstavci 11.

79 všeobecná výhrada Turecka

80 Rakousko, Dánsko, Island, Irsko, Itálie, Lotyšsko, Lucembursko, Norsko a Švédsko znovu potvrzují svoje stanovisko, že v dlouhodobém horizontu by se obecně měla přestat využívat jaderná energie. Toto stanovisko sdílí Kypr.

81 V průběhu konference vyjádřila své výhrady k cílovému datu ještě jedna země.

82 Kanada a Spojené státy americké důrazně podporují energetickou účinnost jako hlavní nástroj snižování emisí skleníkových plynů. Jsou pevně rozhodnuty pokračovat ve zvyšování energetické účinnosti. Schválení Politického prohlášení o energetické účinnosti a Směrnice o úsporách energie v Evropě by nebylo v souladu se základní zásadou Kjótského protokolu, totiž dovolit zemím, aby cílů v oblasti životního prostředí dosahovaly v souladu se svými národními podmínkami. Kanada a USA proto nemohou podpořit odstavce 31, 32 a 35.

83 Ačkoli Turecko není signatářem Kjótského protokolu, má obdobné obavy jako Spojené státy americké a Kanada. Nemůže tudíž také podpořit odstavce 31, 32 a 35.

84 Spojené státy americké vítají a podporují většinu prvků Rezoluce o biologické a krajinné rozmanitosti, nemohou ji však schválit

85 Německo nemůže na této konferenci podepsat Úmluvu. Rozhodnutí o podpisu bude přijato ve lhůtě, kterou poskytuje článek 17 Úmluvy. Německo proto nemůže podpořit odstavce 40, 41 a 42. V podobné situaci jsou Ázerbajdžán, Turecko a Uzbekistán.

86 Všeobecná výhrada Arménie.

87 Výhrada Kypru a Řecka k poslední větě.

\* Přijatý Výkonným orgánem Úmluvy na jeho zvláštním zasedání na Aarhuské konferenci 24. června 1998.

## Závěry páté ministerské konference

### „Životní prostředí pro Evropu“

Kyjev, Ukrajina, 21.–23. května 2003

#### Deklarace

**ministrů regionu Evropské hospodářské komise Organizace spojených národů (EHK OSN)**

#### Úvod

My, ministři životního prostředí a vedoucí delegací z 51 zemí regionu EHK OSN a zástupce Evropské komise, jsme se sešli v Kyjevě, na Ukrajině, ve dnech 21.–23. května 2003 na páté z řady ministerských konferencí, které tvoří součást procesu „Životní prostředí pro Evropu“ (Efe).

Podtrhujeme význam procesu „Životní prostředí pro Evropu“ jako nástroje na podporu ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje v tomto regionu, který tak přispívá k šíření míru a bezpečnosti. Znovu potvrzujeme svůj závazek ke spolupráci při ochraně životního prostředí mezi státy Evropy, Severní Ameriky, Kavkazu a střední Asie, s přihlédnutím k zásadám dohodnutým v Dobříši, v Československu, v roce 1991; v Lucernu, ve Švýcarsku, v roce 1993; v Sofii, v Bulharsku, v roce 1995; v Aarhusu, v Dánsku, v roce 1998; a zde, dnes, v ukrajinském Kyjevě, v roce 2003.

Bereme na vědomí rychlé politické, hospodářské a společenské změny, ke kterým došlo v tomto regionu od zahájení procesu „Životní prostředí pro Evropu“ v roce 1991, a zdůrazňujeme svůj názor, že tyto změny vyžadují posílení spolupráce v tomto regionu. Vyjadřujeme zejména své uspokojení že, s rozšířením Evropské unie v květnu 2004 přivítá EU jako členské státy země, které byly prvotním cílem procesu „Životní prostředí pro Evropu“ v době jeho zahájení. Těšíme se v této souvislosti na nové příležitosti a úkoly při rozšiřování spolupráce v tomto regionu v oblasti životního prostředí.

Při další realizaci procesu „Životní prostředí pro Evropu“ bychom měli klást důraz na společné cíle v oblasti životního prostředí. Chtěli bychom také zdůraznit svou společnou oddanost ke spolupráci směřující k dosažení vyšších standardů ochrany životního prostředí. Přitom bychom měli využít různých příspěvků, které každý z nás na konferenci přináší. Problémy, kterým EHK OSN čelí v oblasti životního prostředí, lze řešit mnoha různými způsoby a metodami. Přicházíme na tuto konferenci z různých zeměpisných oblastí s rozličnými zkušenostmi, idejemi a mechanismy k řešení těchto problémů. Tato rozmanitost by měla pomoci splnit naše společné cíle a veškeré naše úsilí a zkušenosti by měly přinést nové poznatky o řešení našich společných problémů.

Vítáme rozhodnutí přijatá na Světovém summitu o udržitelném rozvoji (WSSD) (Johannesburg, 2002) a zavazujeme se tato rozhodnutí realizovat a podpořit

tak environmentální pilíř udržitelného rozvoje na globální, regionální, subregionální a národní úrovni, s přihlédnutím k sociálním a ekonomickým rozměrům udržitelného rozvoje a s vědomím, že všechny tyto pilíře se navzájem podporují a jsou spolu svázány, a zavazujeme se také posilovat partnerství na podporu cílů Johannesburgské Deklarace o udržitelném rozvoji a Plánu implementace, a také Ministerského prohlášení regionální schůzky ministrů EHK OSN pro WSSD (Ženeva, 2001). Tato Deklarace, která byla přijata na první ministerské konferenci o životním prostředí v regionu od WSSD, představuje kolektivní reakci na tato rozhodnutí.

## I. Výsledky

Uznáváme, že proces „Životní prostředí pro Evropu“ je jedinečný a mnohostranný proces, který staví všechny země regionu do stejné pozice. Jsme potěšeni, že tento proces dal vzniknout významnému celoevropskému rámci, ve kterém jsou na vysoké úrovni projednávány klíčové otázky politiky životního prostředí a rozvojové programy, kde probíhají jednání o právně závazných dokumentech a různých partnerstvích a iniciativách, včetně nových institucionálních struktur pro životní prostředí, v rovnováze mezi subregionálními a regionálními aspekty, a který je otevřen intenzivní spolupráci mezi různými sektory. Oceňujeme, že tento proces vedl k vytvoření širší politické platformy pro iniciativy subregionů v oblasti životního prostředí a vedl tak k jejich větší efektivitě a zviditelnění.

Bereme v úvahu výsledky dosažené v rámci Akčního programu pro životní prostředí (EAP) pro střední a východní Evropu tak, jak je schválila Konference v Lucernu. Úkolová skupina pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí (EAP Task Force) sehrála významnou roli při prosazování reformy politiky životního prostředí a vytváření kapacit v zemích s tranzitní ekonomikou, zejména při reformě politických nástrojů, financování akcí v oblasti životního prostředí, řízení podniků s ohledem na životní prostředí a reformě sektoru městských vod. Výbor pro přípravu projektů (PPC) sehrál zásadní úlohu při mobilizaci a rozdělování vnějších finančních zdrojů vyčleněných pro řešení problémů životního prostředí v zemích s tranzitní ekonomikou a při koordinaci mezi jednotlivými klienty, hostitelskými vládami, donory a mezinárodními finančními institucemi. Uznáváme výsledky Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a Regionálního centra pro životní prostředí (REC) pro střední a východní Evropu při implementaci pracovního programu EAP Task Force.

Uznáváme, že program EHK OSN hodnocení stavu a politiky životního prostředí (EPR), který byl zahájen v Lucernu, podobně jako jiné analytické a poradenské aktivity partnerů v rámci procesu „Životní prostředí pro Evropu“, umožnil vyhodnotit efektivitu akcí států s tranzitní ekonomikou v oblasti péče o životní prostředí a nabídnout dotčeným státům specifická doporučení ke zlepšení péče o životní prostředí, jež se zaměřují na omezení znečištění,

lepší integraci politiky životního prostředí v jednotlivých odvětvích a posílení spolupráce s mezinárodním společenstvím.

Bereme na vědomí tři hodnotící zprávy o stavu životního prostředí vypracované a publikované Evropskou agenturou životního prostředí (EEA) v letech 1995, 1998 a 2003, které napomohly určit nejvýznamnější hrozby a problémy související s rozvojem regionálních politik v oblasti životního prostředí a v první letech i vytvořit podmínku pro přípravu Evropského programu pro životní prostředí, který byl schválen na Sofijské konferenci jako první pokus o stanovení dlouhodobých environmentálních priorit na celoevropské úrovni a lepší přizpůsobení Agendy 21 evropským podmínkám.

Bereme na vědomí, že v rámci příprav na jednotlivé ministerské konference byla vytvořena řada právně závazných nástrojů, jež podporují ochranu životního prostředí a udržitelný rozvoj, jako jsou Aarhuská úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí a Protokoly o těžkých kovech a perzistentních organických polutantech. Environmentální smlouvy přijaté v rámci procesu „Životní prostředí pro Evropu“ doplňují a posilují regionální právní infrastrukturu v oblasti životního prostředí, která vychází z Úmluv o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států, o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer a o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států.

Zdůrazňujeme, že z konferencí procesu vycházejí i jiné významné politické nástroje, včetně strategií, politických prohlášení a směrnic. Tyto nástroje, společně s vazbami mezi procesem „Životní prostředí pro Evropu“ a jinými ministerskými procesy v regionu – životní prostředí a zdraví; doprava, zdraví a životní prostředí; a ochrana lesů – napomáhají při integraci environmentálních aspektů do sektorových politik.

Bereme na vědomí, že tento proces přivedl mezinárodní organizace a instituce v regionu k aktivnější spolupráci s jedinečnými aspekty. Zdůrazňujeme také úspěch procesu „Životní prostředí pro Evropu“ při zapojování organizací občanské společnosti do regionálního procesu tvorby a implementace politik životního prostředí. Pozitivním příkladem je aktivní účast REC pro střední a východní Evropu a vytvoření nových REC v e východní Evropě, Kavkazu a střední Asii, a strukturovaný dialog s celou řadou nevládních organizací (NGOs).

## II. Úkoly

Znovu potvrzujeme významné postavení našeho regionu z hlediska zlepšování globálního životního prostředí. Přijali jsme opatření směřující k řešení negativních dopadů stávajícího vývoje v rámci i vně regionu.

Zdůrazňujeme nezbytnost posílení regionální a subregionální spolupráce a podpory partnerství se zeměmi mimo tento region, zejména formou meziregionálních akcí. Uznáváme nezbytnost urychlení a koordinace našich kroků v boji proti globálním environmentálním hrozbám.

Obáváme se, že zhoršování stavu životního prostředí a neudržitelné využívání přírodních zdrojů mohou mít významné sociální a ekonomické dopady, jako je růst chudoby, zdravotní rizika a horší bezpečnost a sociální tlaky, jež mohou vést i ke vzniku politické nestability. Obáváme se také, že spory o společné přírodní zdroje a ekosystémy by mohly vést k napětí mezi státy a mít přímé i nepřímé negativní dopady na jiné subregiony. Společné přírodní zdroje by naopak měly být katalyzátorem regionální a subregionální spolupráce. Uznáváme, že proces „Životní prostředí pro Evropu“ by měl přispět k posílení míru a bezpečnosti a že je třeba nadále úzce spolupracovat s Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Bereme na vědomí vážné dopady ozbrojených konfliktů v regionu na životní prostředí a vítáme příspěvky UNEP k hodnocení stavu životního prostředí po skončení těchto konfliktů.

Vítáme Kyjevské hodnocení, jež vypracovala Evropská agentura životního prostředí (EEA) s podporou jednotlivých států, EHK OSN a ve spolupráci s UNEP a jinými mezinárodními organizacemi, a které poprvé pokrývá všechny země východní Evropy, Kavkazu a střední Asie.<sup>88</sup> My, ministři a vedoucí delegací států, jichž se toto hodnocení týká, jsme velmi znepokojeni jeho výsledky, podle nichž v těchto zemích:

- bylo zatím dosaženo jen dílčího pokroku při integraci environmentálních aspektů do sektorových politik a pouze v několika případech došlo ke zjevnému přerušení vzájemných vazeb hospodářského rozvoje a s ním souvisejících tlaků na životní prostředí. Tento pokrok vyplývá zejména z jednorázových změn, technických opatření (např. nahrazení olovnatého benzínu a CFC) či hospodářského propadu. Do značné míry se tedy tento příznivý trend zřejmě nepodaří udržet s ohledem na pokračování nebo obnovení hospodářského růstu;
- důležité ekosystémy, včetně mokřadů a zemědělských stanovišť bohatých na druhy, jsou i nadále ohroženy. Střety při využívání území, ke kterým dochází mezi dopravou, urbanizací a intenzivním zemědělstvím, nadále nepřijatelnou rychlostí omezují velikost zbývajících, částečně přírodních, odlehklých oblastí. Bylo dosaženo pokroku při obnově několika druhů; u řady druhů v daném regionu však nadále alarmujícím tempem ubývá jedinců, což dále ohrožuje biologickou rozmanitost oblastí. Zejména kvůli nadměrnému využívání existuje u některých populací ryb vysoké riziko kolapsu;
- kvalita vod a vodních zdrojů je v mnoha subregionech nadále ohrožena celou řadou lidských činností. Problémy jsou obvykle nejvýznamnější poblíž kritických bodů;
- pokračující růst objemu dopravy, s minimálním pokrokem při využívání

nefosilních paliv a posunu k jiným druhům dopravy, představuje velký problém pro životní prostředí, z důvodu pokračujícího růstu emisí skleníkových plynů a zdravotních dopadů. Dalším problémem z hlediska integrované dopravní politiky je rostoucí poptávka po turistické dopravě;

- v řadě městských oblastí nadále dochází k alarmujícímu překračování standardů Světové zdravotnické organizace (WHO) pro kvalitu ovzduší. Největší hrozbou pro zdraví vyplývající ze znečištění ovzduší v městech je v současné době vystavení jemným částicím;
- problémem zůstávají emise některých perzistentních organických polutantů (POP). Narůstají koncentrace řady nově identifikovaných chemických polutantů, které nejsou klasifikovány jako POP. Zastaralé chemické látky a kontaminované lokality mají nadále vážné dopady na životní prostředí a zdraví v zemích s tranzitní ekonomikou;
- ve většině zemí rostou celkové objemy odpadů a zatím bylo v některých zemích dosaženo jen dílčího pokroku z hlediska přerušení vzájemné vazby mezi tvorbou odpadů, zejména nebezpečných odpadů, a hospodářským růstem;
- dochází k nezvratným ztrátám půdy v důsledku rostoucích a často protichůdných požadavků téměř ve všech sektorech ekonomiky. Hlavním problémem jsou nezvratné ztráty vyplývající z uzavírání a eroze půd, pokračující znečišťování z místních a plošných zdrojů, acidifikace, zasolování, zhutňování a desertifikace.

Vzhledem k tomu, že řada environmentálních problémů v daném regionu zůstává nevyřešena, je nutné zvýšit prioritu otázek životního prostředí v rámci agendy státní správy, posílit zapojení sektorových ministerstev do ochrany životního prostředí a řešit tyto problémy v užší spolupráci.

Uznáváme, že výsledek WSSD a stávající tlaky na životní prostředí daného regionu vyžadují přehodnocení celoevropské politiky a její zaměření na efektivnější integraci environmentálních hledisek do jiných oblastí politiky a zejména nastolení pozitivních trendů, které region posunou k větší udržitelnosti. Udržitelný rozvoj by měl zejména vést k přerušení vzájemné vazby mezi hospodářským růstem a poškozováním životního prostředí, což přispěje k hospodářskému růstu i k ochraně životního prostředí. Péče o životní prostředí a řádné hospodaření s přírodními zdroji nesmí být podružným elementem ve vztahu k sociálně-ekonomickému rozvoji, ani mu nesmí konkurovat.

Bereme na vědomí a nadále podporujeme mezinárodní právně závazné nástroje k ochraně životního prostředí, jichž jsme smluvními stranami; současně konstatujeme, že je třeba klást větší důraz na plnění a národní implementaci těchto nástrojů. Kromě politické vůle a v některých případech i významných finančních zdrojů je třeba také zajistit rozvoj vhodných lidských zdrojů a institucionálních kapacit, což dosud nebylo vždy dostatečně bráno v potaz.

Bereme dále na vědomí, že samotné právně závazné smlouvy nezaručují ochranu životního prostředí a srovnatelnou úroveň jejich implementace po celém regionu. Jednotlivé země si musí stanovit jasné cíle, vytvořit realistické harmonogramy a koherentně uplatňovat politické nástroje, které jsou nejefektivnější z hlediska nákladů. Na podporu integrace environmentálních hledisek v celém regionu je třeba více a efektivněji používat ekonomické nástroje, dobrovolná opatření a zajistit informování a účast veřejnosti.

Zdůrazňujeme význam informací a údajů o životním prostředí pro tvorbu politik a veřejnou osvětu a uznáváme, že ne všechny země používají k pravidelnému posuzování vlivů na životní prostředí a k hodnocení efektivity politik životního prostředí a rozhodování mechanismy, jež vycházejí z daných ukazatelů. Je třeba zlepšit sběr údajů v oblastech jako jsou chemické látky a biologická rozmanitost. Další oblastí, která vyžaduje spolupráci, je koordinace a optimalizace environmentálního hodnocení, včetně odhadů budoucího vývoje, a ohlašování.

Bereme na vědomí přes 220 partnerských iniciativ ohlášených na WSSD a potřebu širšího zapojení podnikatelů a průmyslových podniků do sociální odpovědnosti podniků a také do partnerství veřejných a soukromých subjektů, jež by mělo vést ke splnění společných cílů v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje, včetně ekologické efektivity. Uznáváme potřebu širšího zapojení, kreativity a zdrojů podnikatelských a průmyslových subjektů, a výzkumu a inovací v této oblasti. Bereme na vědomí zprávy o implementaci Aarhuského politického prohlášení o environmentálním řízení podniků, které vypracovala OECD a REC pro střední a východní Evropu.

Uznáváme význam rozvoje nových a rozšiřování stávajících forem spolupráce na podporu ochrany životního prostředí ve prospěch udržitelného rozvoje v regionu EHK OSN a uznáváme závažnost stávajících problémů v oblasti životního prostředí, zejména v zemích jihovýchodní a východní Evropy, Kavkazu a střední Asie. Řada těchto zemí čelí vážným finančním a jiným problémům spojeným s plněním národních cílů v oblasti životního prostředí. Tyto země, podobně jako řada jiných států, musí přijmout obtížná rozhodnutí ohledně realistických priorit, zajistit lepší spolupráci mezi ministerstvy životního prostředí a financí, zlepšit národní a místní kapacity a efektivněji využívat stávající zdroje. Je také třeba dalšího úsilí na všech úrovních k mobilizaci dalších domácích a mezinárodních finančních zdrojů pro environmentální účely. Příznivé vnitrostátní prostředí má zásadní význam pro mobilizaci domácích zdrojů, zvýšení produktivity, snížení odlivu kapitálu, stimulaci soukromého sektoru a přilákání a efektivní využití mezinárodních investic a pomoci. Tyto země potřebují jasnou perspektivu s ohledem na spolupráci s jinými subregiony.

## Reakce: splnění cílů

### A. Celosvětové závazky

Podporujeme práci Komise OSN pro udržitelný rozvoj a jiných příslušných agentur OSN při akcích vycházejících z výsledků WSSD globální i regionální úrovni, a na podporu realizace těchto výsledků a výstupů Regionálního setkání ministrů k WSSD na regionální a případně národní úrovni. V tomto ohledu vyzýváme EHK OSN, aby v rámci svého mandátu spolupracovala s jinými regionálními a případně subregionálními organizacemi a orgány, jakož i s regionálními kanceláři fondů, programů, mezinárodních a obchodních institucí a jiných organizací systému OSN při implementaci Agendy 21, johannesburského Plánu implementace a zajišťování vstupů pro globální proces udržitelného rozvoje na základě rozhodnutí, které Komise přijala v rámci svého 11. zasedání.

Vyzýváme všechny země tohoto regionu, aby splnily své globální závazky v rámci mnohostranných environmentálních smluv (MEAs). Vítáme dohodu v rámci WSSD směřující k vzájemné podpoře mezi mnohostranným systémem obchodování a smlouvami, v souladu s cíli udržitelného rozvoje, na podporu programu prací dohodnutého v rámci Světové obchodní organizace, s vědomím významu zachování integrity obou skupin nástrojů. Budeme pracovat na implementaci Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu. Budeme podporovat regionální koordinaci a spolupráci mezi relevantními smlouvami.

Život na naší planetě závisí na oceánech. Zdroje v mořích a oceánech nejsou nevyčerpatelné a nemají nekonečnou schopnost regenerace. Z tohoto důvodu se hlavy států celého světa dohodly v rámci WSSD na řadě akcí směřujících k zajištění produktivity, bezpečnosti a celkového zdraví našich oceánů. V rámci stávajících fór budeme nadále pracovat s cílem dosáhnout udržitelného rybářství, ochrany biologické rozmanitosti, rozvoje vědy o mořích, lepší koordinace a spolupráce, omezení a odstranění znečištění moří a větší bezpečnosti námořní dopravy. Znovu potvrzujeme závazky přijaté na WSSD, podle nichž mají být do roku 2010 používány metody hospodaření v oceánech a mořích, které vycházejí z jednotlivých ekosystémů, má být vynaloženo veškeré úsilí k dosažení výrazného pokroku při ochraně mořského prostředí proti činnostem na souši do příští konference Globálního programu akcí na ochranu mořského prostředí proti činnostem na souši, která se bude konat v roce 2006, a do roku 2012 mají být vytvořeny mořská chráněná území v souladu s mezinárodním právem a na základě vědeckých informací, včetně reprezentativních sítí. Vítáme spolupráci na subregionální úrovni, která probíhá v okolí moří tohoto regionu, a také úsilí o vyřešení otázky bezpečnosti námořní dopravy a vítáme v tomto kontextu práci subregionů ve zvláště citlivých mořských oblastech.

Posílíme naše úsilí, které na globální, regionální, subregionální a národní úrovni směřuje na podporu dobré vlády a zvrácení stávajícího trendu degradace přírodních zdrojů, jak nejdříve to bude možné, s cílem přispět

k zajištění sociální soudržnosti, omezování chudoby a citlivosti na přírodní a lidmi způsobené katastrofy, s vysokou prioritou z hlediska rovnosti pohlaví, a s cílem zlepšit životní podmínky dětí a citlivých skupin, a na podporu udržitelného rozvoje, míru a bezpečnosti. Víťame a podporujeme iniciativy a partnerství směřující k řešení těchto vazeb a posílení spolupráce mezi odvětvími a dosažení lepších výsledků.

Podpoříme úsilí jednotlivých zemí směřující na podporu udržitelné výroby a spotřeby a environmentální a sociální odpovědnosti podniků. Zásadní význam má případná integrace environmentálních hledisek do sektorových politik a vzájemné oddělení fenoménů hospodářského růstu a poškozování životního prostředí, s cílem podporovat jak hospodářský růst, tak i ochranu životního prostředí.

Podtrhujeme význam posunu k udržitelným vzorům výroby a spotřeby a vyzýváme regiony, subregiony a případně i jednotlivé země, aby přijaly programy směřující k urychlení tohoto posunu. Jak bylo rozhodnuto na WSSD, budeme podporovat a propagovat vytvoření programového rámce na dobu 10 let, určeného na podporu těch kroků, a předložíme jej na naší příští konferenci. Jednotlivé státy by měly rozhodnout, které nástroje budou v tomto směru pro ně nejužitečnější. Mezi některé důležité prvky těchto programů, které je třeba posoudit, patří: podpora integrace, environmentální politiky, včetně trvající podpory internalizace environmentálních nákladů a využívání ekonomických nástrojů, s přihlédnutím k principu, že znečišťovatel by měl zásadně nést náklady znečištění, s řádným přihlédnutím k veřejnému zájmu a bez narušení mezinárodního obchodu a investic; partnerství; dobrovolné programy; reformy regulace; obchodovatelná povolení; podpora reformy dotací, které mají značný negativní vliv na životní prostředí a nejsou slučitelné s udržitelným rozvojem; zlepšování přístupu environmentálního zboží a služeb na trh; veřejná osvěta; a konkrétní cíle sektorových politik, zejména v oblasti dopravy, energetiky a zemědělství, s přihlédnutím ke stávající práci OECD. Naprosto nezbytná je ekologizace veřejné správy na všech úrovních. Budeme nadále pracovat na přijetí politiky zadávání veřejných zakázek, která podpoří rozvoj a rozšiřování zboží a služeb šetrných k životnímu prostředí.

Podnikatelé a průmysl hrají důležitou roli při podpoře udržitelného rozvoje. Jak uvedly naše vlády v Johannesburgu, státní správa, příslušné mezinárodní organizace, soukromý sektor a všechny významné skupiny by měly hrát aktivní roli při změně neudržitelných vzorců spotřeby a výroby, včetně akcí na všech úrovních. Vlády a mezinárodní organizace by měly vytvořit vhodné a příznivé prostředí pro udržitelný rozvoj; odpovědnost v tomto ohledu nesou i podnikatelé a průmyslové podniky, již by měli též přijmout potřebná opatření. Podporujeme trvalé zlepšování přístupu právnických osob ve všech zemích k životnímu prostředí a vítáme úsilí nadnárodních podniků, jak ve vyspělých, tak i v rozvojových zemích, o zvýšení jejich podílu na ochraně životního prostředí, prostřednictvím dalšího rozvoje metod řízení jejich podniků čistším a efektivnějším způsobem z hlediska zdrojů, zahájení dialogu se všemi

zainteresovanými subjekty a veřejného vyhlášení jejich plánů v tomto směru. S cílem podpořit environmentální a sociální odpovědnost podniků, mimo jiné, vyzýváme průmyslové podniky, aby zlepšily svůj přístup k životnímu prostředí prostřednictvím dobrovolných iniciativ, včetně systémů environmentálního řízení, certifikace a zveřejňování environmentálních a sociálních problémů, s přihlédnutím k iniciativám, jako je Mezinárodní standardizační organizace a Globální iniciativa pro ohlašování, s vědomím principu 11 Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji. Budeme nadále podporovat vytváření rámců pro lepší koordinaci iniciativ podnikatelů a průmyslových podniků s ohledem na výsledky WSD v rámci Celosvětové kompaktní iniciativy Generálního tajemníka OSN, Směrnic OECD pro nadnárodní podniky a jiných nástrojů.

## B. Monitorování a hodnocení

Vyzýváme EEA, aby pro příští ministerskou konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ vypracovala čtvrtou hodnotící zprávu, jež bude vycházet z existence nových partnerství, zejména s EHK OSN a UNEP. Podporujeme mezinárodní spolupráci směřující ke zvýšení mezinárodní srovnatelnosti informací o životním prostředí v prioritních oblastech, jako jsou emise do ovzduší, kvality ovzduší ve městech, znečištění vnitrozemských a spodních vod přesahující hranice států, znečištění moří, chemické látky, nebezpečné odpady, odpadové hospodářství, lidské zdraví a biodiverzita. Uznáváme význam dokumentu vycházejícího ze zkušeností získaných při shromažďování údajů pro kyjevské hodnocení a vyzýváme příslušné organizace a instituce, včetně EHK OSN, EEA a UNEP, aby se v souladu se svým mandátem k nám připojily při realizaci doporučení směřujících ke zlepšení environmentálních kapacit v regionu.

Podporujeme Pracovní skupinu EHK OSN pro monitoring životního prostředí při jejich činnostech, zejména při rozšiřování kapacit dvanácti zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie v oblasti environmentálních informací a pozorování, a schvalujeme Doporučení pro posílení národních monitorovacích a informačních systémů v oblasti životního prostředí a Směrnice pro vypracovávání zpráv o stavu životního prostředí v těchto zemích. Uznáváme, že je třeba na regionální úrovni dále rozvíjet rámec pro spolupráci, který zajišťuje Pracovní skupina pro monitoring životního prostředí. Vyzýváme donory, aby podpořily Pracovní skupinu a práci na čtvrté hodnotící zprávě EEA.

## C. Hodnocení stavu a politiky životního prostředí (EPR)

Vítáme zprávu „Politika životního prostředí v zemích s tranzitní ekonomikou: zkušenosti z 10 let hodnocení EPR“ a podporujeme realizaci doporučení v ní obsažených. Znovu potvrzujeme svou podporu programu EPR EHK OSN, který byl zahájen na ministerské konferenci v Lucernu, a bereme v úvahu, že tento program představoval důležitý nástroj pro země s tranzitní ekonomikou.

Programy EPR EHK OSN a OECD by měly nadále pomáhat jednotlivým zemím při hodnocení pokroku, podporovat politický dialog prostřednictvím odborného hodnocení (peer review), napomáhat větší odpovědnosti a nabízet dotčeným vládám specifická doporučení, jak snižovat celkové znečištění.

#### D. Strategické posuzování životního prostředí

Uznáváme význam strategického posuzování životního prostředí v našem regionu, jež představuje možnost posouzení vlivů plánů a programů v širokém měřítku a umožňuje včasné posouzení vlivů konkrétních akcí na životní prostředí, které byly řešeny na programové úrovni. Vyzýváme všechny země našeho regionu, aby zvážily přijetí, pokud tak již neučinily, vnitrostátních procedur pro vypracovávání dokumentů o environmentálním posuzování plánů a programů.

V této souvislosti, my, ministři a vedoucí delegací států, které přijímají a podepisují Protokol o strategické posuzování životního prostředí k Úmluvě z Espoo o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, tento protokol vítáme. Protokol podporuje spolupráci mezi sektory tím, že integruje hlediska životního prostředí, včetně zdraví, do přípravy a přijímání plánů, programů a případně politik a legislativy a přispívá tak k udržitelnému rozvoji. Vyzýváme všechny zainteresované státy EHK OSN, aby tento protokol podepsaly a aktivně pracovaly na jeho ratifikaci a implementaci. Uznáváme úzkou spolupráci mezi řídicími orgány smluv z Espoo a Aarhusu a aktivní účasti zdravotnického sektoru a nevládních organizací na vyjednáváních o Protokolu o SEA a vyzýváme tyto organizace, aby podpořily jeho implementaci. Vyzýváme také všechny zainteresované státy EHK OSN, které dosud neratifikovaly Úmluvu z Espoo nebo k ní dosud nepřistoupily, aby tak učinily co možná nejdříve.

#### E. Občanskoprávní odpovědnost a náhrada škody

Uznáváme význam režimů občanskoprávní odpovědnosti na národní, regionální a v některých případech dokonce na globální úrovni, neboť slouží jako mechanismus internalizace účinků průmyslových havárií a poškozování životního prostředí. Zdůrazňujeme význam pojištění a jiných finančních nástrojů pro efektivní fungování tohoto režimu.

My, ministři a vedoucí delegací států, které přijímají a podepisují Protokol o občanskoprávní odpovědnosti a náhradě za škodu způsobenou účinky průmyslových havárií přesahujícími hranice států na vody přesahující hranice států k Úmluvám o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer a o účincích průmyslových havárií přesahujících hranice států z roku 1992, tento protokol vítáme. Tento nový protokol může

být důležitým nástrojem k zajištění adekvátní a urychlené náhrady škod způsobených účinky průmyslových havárií přesahujícími hranice států na hraniční vodní toky a k prevenci průmyslových havárií. Vyzýváme všechny státy, které se mohou stát smluvními stranami tohoto nového nástroje, aby tak učinily. Vyzýváme také všechny zainteresované státy EHK OSN, které dosud neratifikovaly výše uvedené Úmluvy nebo k nim dosud nepřistoupily, aby tak učinily co možná nejdříve.

#### F. Účast veřejnosti

Vyzýváme všechny státy, aby učinily kroky k podpoře dobrého vládnutí, transparentnosti a odpovědnosti a většího zapojení veřejnosti do rozhodování, mimo jiné, prostřednictvím opatření k budování kapacit zaměřených na implementaci principu 10 Deklarace z Ria. Znovu dnes potvrzujeme náš závazek k uplatňování tohoto principu a zdůrazňujeme význam vhodné legislativy a regulace zajišťující přístup k informacím o životním prostředí, účast veřejnosti na rozhodování o otázkách životního prostředí a možnost efektivního soudního a správního řízení v otázkách životního prostředí na národní úrovni.

V tomto ohledu, my, ministři a vedoucí delegací signatářů a smluvních stran Aarhuské úmluvy, vítáme, že tato úmluva vstoupila v platnost; vyzýváme všechny zainteresované státy, které dosud Úmluvu neratifikovaly nebo k ní nepřistoupily, aby tak učinily co možná nejdříve; podtrhujeme význam efektivního posilování implementace Aarhuské úmluvy, dle Deklarace z Lucca prvního zasedání smluvních stran Aarhuské úmluvy; a v tomto ohledu vítáme také nové postupy směřující k plnění příslušných cílů, jež byly při této příležitosti dohodnuty, a to s ohledem na zvláštní povahu této úmluvy, jež umožňuje veřejnosti přímo se zapojit do plnění daných cílů na základě jejího práva obrátit se přímo na Výbor pro plnění, a jež umožňuje nevládním organizacím, aby nominovaly kandidáty do tohoto výboru.

Uznáváme hodnotu národních registrů úniků a přenosů znečišťujících látek (PRTR), jako důležitého mechanismu, který usnadňuje přístup k informacím o životním prostředí a omezuje potenciálně škodlivé úniky a přenosy znečišťujících látek. Jednotlivé státy v našem regionu by měly zajistit legislativní a regulační rámec nezbytný k efektivnímu fungování PRTR na národní úrovni.

V tomto ohledu my, ministři a vedoucí delegací států, které přijímají a podepisují Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek k Aarhuské úmluvě, vítáme tento nový nástroj, který představuje důležitý mechanismus pro získávání informací o potenciálně znečišťujících činnostech a pro jejich zveřejňování. Implementace tohoto nového protokolu by měla zvýšit odpovědnost podniků. Vyzýváme všechny zainteresované státy, aby co možná nejdříve podepsaly, ratifikovaly a implementovaly tento protokol a pracovaly na tom, aby co možná nejdříve vstoupil v platnost. Bereme na vědomí, že aktivní a konstruktivní účast environmentálních nevládních organizací a průmyslových podniků byla

důležitým faktorem při sjednávání tohoto protokolu a vyzýváme proto tyto důležité skupiny, aby se nadále účastnily jeho implementace a dalšího rozvoje.

Vítáme práci související s PRTR vykonávanou na jiných mezinárodních fórech, včetně Mezivládního fóra o chemické bezpečnosti a Komise pro spolupráci v oblasti životního prostředí v Severní Americe.

## G. Znečištění ovzduší přesahující hranice států

My, ministři a vedoucí delegací signatářů a smluvních stran Protokolů o těžkých kovech a perzistentních organických polutantech z roku 1998 a Protokolu k omezování acidifikace, eutrofizace a přízemního ozónu z roku 1999, bereme s potěšením na vědomí, že Protokoly o těžkých kovech a o perzistentních organických polutantech brzy vstoupí v platnost; jsme však znepokojeni nízkým počtem ratifikací Protokolu k omezování acidifikace, eutrofizace a přízemního ozónu. Vyzýváme signatáře všech tří protokolů, kteří je dosud neratifikovali, aby tak učinili co možná nejdříve. Bereme na vědomí prohlášení adresované naší konferenci Výkonným orgánem Úmluvy o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států a vítáme jeho rozhodnutí směřující k usnadnění financování jeho stěžejních činností ze strany smluvních stran a žádáme smluvní strany, aby přijaly kroky k zajištění nezbytných příspěvků pro tuto důležitou práci, ať už finančních nebo věcných. Vyzýváme Výkonný orgán výše uvedené Úmluvy, aby pokračoval ve své práci směřující k určení oblastí, ve kterých by společné akce mohly vést k výraznému omezení znečištění ovzduší.

## H. Plnění a implementace

Schvalujeme Směrnice na podporu plnění a implementace mnohostranných environmentálních smluv v regionu EHK OSN jako důležitý nástroj na podporu plnění a implementace regionálních environmentálních smluv a protokolů, s vědomím, že každá smlouva je vyjednávána jedinečným způsobem a má svůj vlastní právní status. Budeme podporovat země s tranzitní ekonomikou, tam kde je to vhodné, při budování jejich kapacit ke splnění povinností vyplývajících ze smluv.

Vítáme pokračující rozvoj postupů zaměřených na sledování plnění řady různých environmentálních nástrojů EHK OSN, s vědomím, že tyto postupy představují užitečné a efektivní nástroje k řešení problémů, jež se vyskytují při plnění těchto smluv.

Vítáme, že různé sítě v tomto regionu, které se zaměřují na vymáhání a plnění těchto smluv, usilují o sdílení zkušeností a rozvoj co možná nejlepších metod. Vítáme také vypracování Hlavních principů reformy orgánů státní správy v oblasti životního prostředí v zemích s tranzitní ekonomikou ve východní

Evropě, Kavkazu a střední Asii, jejichž autorem je Úkolová skupina pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí. Vyzýváme orgány státní správy v oblasti životního prostředí v těchto zemích, aby tyto Hlavní principy uplatňovaly, a donorské země, aby jim pomohly s jejich realizací.

## I. Energetika pro udržitelný rozvoj

Uznáváme řadu iniciativ realizovaných za účelem integrace aspektů životního prostředí a udržitelného rozvoje do energetické politiky v tomto regionu, včetně mnohostranných iniciativ, jako je Energetický dialog mezi Evropskou unií a Ruskem, Charta energetiky, Severní dimenze EU, Energetická spolupráce v regionu Baltského moře, Evropsko-středomořské partnerství v oblasti energetiky, Energetická účinnost 21 EHK OSN, Energetické partnerství globální vesnice, Iniciativa USA pro čistou energetiku a Energetická iniciativa EU „Energetika pro vymýcení chudoby a udržitelný rozvoj“.

Vítáme aspekty Plánu implementace přijatého na WSSD, které se týkají udržitelné energetické budoucnosti a zdůrazňují potřebu jejich realizace, včetně cíle spočívajícího v diverzifikaci dodávek energie vyvinutím moderních, čistších, účinnějších, dostupných a nákladově efektivních energetických technologií, jako jsou technologie pro fosilní paliva a technologie pro energii z obnovitelných zdrojů, včetně vodní energie. Náléhavě je třeba přijmout opatření k podstatnému zvýšení celosvětového podílu energie z obnovitelných zdrojů s cílem zvýšit její podíl na celkových dodávkách energie, s vědomím významu národních a dobrovolných regionálních cílů a iniciativ, pokud existují. V této souvislosti se státy v tomto regionu vyzývají, aby pracovaly na stanovení jasných a ambiciózních časově vázaných národních cílů a/nebo jiných politik, programů a nástrojů, za účelem zvýšení jejich podílu na implementaci johannesburského Plánu implementace. Budeme podporovat energetická partnerství, aby spolupracovaly při odstraňování překážek pro obnovitelné a energeticky účinné technologie. Vítáme nabídku Německa, že bude pořádat celosvětovou konferenci o obnovitelných zdrojích energie a energetické účinnosti v červnu 2004. My, ministři a vedoucí delegací států, které v Johannesburgu přijaly Společnou deklaraci o „Cestě kupředu pro obnovitelnou energii“, vyzývají všechny země, aby tak také učinily.

Schvalujeme Směrnice pro reformu stanovování cen energie a dotací, které společně vypracovaly Výbory EHK OSN pro politiku životního prostředí a pro udržitelnou energii jako způsob realizace ustanovení Aarhuských rozhodnutí v oblasti energetiky, zejména rozhodnutí přijatého většinou zemí, které se týká prosazování akcí směřujících k progresivnímu snižování a, pokud možno, odstraňování dotací na ceny energie, které působí proti účinnému využívání energie a/nebo mají negativní dopady na životní prostředí. Vyzýváme oba výbory, aby na základě výše uvedených směrnic přezkoumaly význam ekonomických nástrojů při prosazování využívání obnovitelných zdrojů energie, s přihlédnutím k práci OECD a jiných mezinárodních organizací.

Podporujeme další úsilí směřující ke zvýšení energetické účinnosti a k prosazování obnovitelných zdrojů energie, jako způsob splnění cílů v oblasti životního prostředí. Tyto cíle znovu potvrzujeme svým Prohlášením o energetické účinnosti. Bereme také na vědomí průběžnou zprávu sekretariátu Charty energetiky o implementaci ustanovení v oblasti energetické účinnosti a vyzýváme jej, aby na naší příští konferenci podal ve spolupráci s jinými relevantními mezinárodními organizacemi zprávu o dalším pokroku v oblasti energetické účinnosti.

### J. Voda pro udržitelný rozvoj

Zavázali jsme se ke splnění cílů WSSD v oblasti vody, zejména ke snížení podílu lidí, kteří nemají přístup k bezpečné pitné vodě nebo si ji nemohou dovézt, a podílu lidí, kteří nemají přístup k základní hygieně, na polovinu do roku 2015 a zajistit do roku 2005 Integrované hospodaření s vodními zdroji a plány účinného využívání vody. Víťame nedávné rozhodnutí CSD o stanovení vody, hygieny a lidských sídel jako prioritní tématické oblasti pro období 2004-2005, a o výzvě pro regionální komise OSN a jiné regionální skupiny, aby se zaměřily na tyto otázky.

Vítáme iniciativy a partnerství související s vodou ze strany všech donorů a také podporu, kterou poskytnou zemím východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, včetně „Strategického partnerství pro vodu a udržitelný rozvoj“ zahájeného na WSSD EU, a dvanácti zeměmi východní Evropy, Kavkazu a střední Asie – tato podpora se zaměřuje na dodávky vody a hygienu v městech, a také na práci na nových mechanismech financování vodní infrastruktury a hospodaření s vodními zdroji, včetně přeshraničních povodí a regionálních moří mezi zeměmi východní Evropy, Kavkazu a střední Asie; americké iniciativy Voda pro chudé, která byla též zahájena na WSSD a jež se zaměřuje na rozšíření přístupu k čisté vodě a hygienickým službám, zlepšení hospodaření v povodích a zvýšení produktivity vody; iniciativ USA v oblasti k:

- plánování hospodaření s vodou v přeshraničním kontextu ve střední Asii;
- údajům pro integrované hospodaření s vodou na Kavkaze; a
- organizaci pro rozvoj infrastruktury.

Dále vítáme Prohlášení o strategickém partnerství pro vodu a udržitelný rozvoj – východoevropský, kavkazský a středoasijský prvek Vodní iniciativy EU. Vyzýváme ostatní země regionu a jiné zainteresované strany, aby zvážily možnost zapojit se do těchto důležitých iniciativ, aby bylo možno mobilizovat nezbytný objem zdrojů ke splnění těchto cílů. Těšíme se na mnohostrannou konferenci zainteresovaných stran, která bude pořádána v roce 2005 v rámci EAP Task Force na podporu implementace Almatinské ministerské konference o reformě sektoru městských vod konané v roce 2000.

Vítáme iniciativy a záměry zemí jihovýchodní Evropy a Středomoří na podporu mírové a produktivní spolupráce směřující k zavedení integrovaného hospodaření s vodními zdroji v přeshraničních vodách. V tomto kontextu bereme na vědomí výsledky mezinárodní konference o „Udržitelném rozvoji pro trvalý mír: společné vody, společná budoucnost, společné znalosti“, kterou pořádaly Řecko a Světová banka v květnu 2003 jako základní kámen pro Středomořský prvek Vodní iniciativy EU.

### K. Doprava, zdraví a životní prostředí

Budeme pracovat na efektivní realizaci nově přijatého Pan-evropského programu pro dopravu, životní prostředí a zdraví, který představuje úspěšný příklad integrace aspektů životního prostředí a zdraví do sektorových politik, provádění činností v rámci racionalizovaných priorit uvedených v pracovním plánu tohoto programu a zajištění odpovídající účasti zástupců zemí jihovýchodní a východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, v souladu s kritérii způsobilosti přijatými v rámci WHO a EHK OSN.

### I. Chemické látky

Uznáváme zásadní úlohu, kterou má správné nakládání s chemickými látkami pro udržitelný rozvoj a ochranu lidského zdraví a životního prostředí. Vyzýváme všechny zainteresované státy, které dosud neratifikovaly Stockholmskou úmluvu o perzistentních organických polutantech a Rotterdamskou úmluvu o postupu předchozího souhlasu pro určité nebezpečné látky a pesticidy v mezinárodním obchodu nebo které k těmto smlouvám dosud nepřistoupily, aby ratifikaci či přistoupení zvážily.

Vítáme, že v prosinci 2002 byl přijat Globální harmonizovaný systém klasifikace a označování chemikálií. Vyzýváme jednotlivé země, aby tento systém neprodleně realizovaly a zlepšily tak ochranu lidského zdraví a životního prostředí prostřednictvím správného nakládání s chemickými látkami, s cílem dosáhnout plného fungování systému do roku 2008. Bereme také s uspokojením na vědomí, že na WSSD byly přijaty jasné cíle pro chemické látky směřující k tomu, aby do roku 2020 byly chemické látky používány a produkovány způsobem, které nevede k významným negativním dopadům na lidské zdraví a životní prostředí; k dalšímu rozvoji strategického přístupu k nakládání s chemickými látkami do roku 2005; a ke snižování rizik vyplývajících z těžkých kovů a zastaralých pesticidů, které jsou škodlivé pro lidské zdraví a životní prostředí. Plně se zavazujeme pokračovat v této práci, s ohledem na rozhodnutí přijaté letos Řídící radou UNEP. Vyzýváme smluvní strany Úmluvy o dálkovém znečišťování ovzduší přesahujícím hranice států, aby se připravily na vstup protokolu o POPs v platnost.

**M. Biologická rozmanitost**

Uznáváme úsilí, které bylo dosud vykonáno v rámci Celoevropské strategie pro biologickou a územní rozmanitost, která se stává důležitým nástrojem pro implementaci Úmluvy o biologické rozmanitosti v evropské regionu a také mechanismem k prosazování integrace aspektů biologické a územní rozmanitosti do všech relevantních horizontálních a sektorových politik. My, ministři a vedoucí delegací států, které se účastní procesu PEBLDS, schvalujeme Usnesení o biologické rozmanitosti předložené Radou PEBLDS a zavazujeme se splnit devět cílů směřujících k zastavení ztrát biologické rozmanitosti do roku 2010 prostřednictvím národních akcí a regionální spolupráce. Přitom zdůrazňujeme klíčové otázky pro Evropu: lesy a biologická rozmanitost, zemědělství a biologická rozmanitost, Celoevropská ekologická síť, invazivní cizí druhy, financování biologické rozmanitosti, monitorování a ukazatele biologické rozmanitosti, a účast veřejnosti a veřejná osvěta.

Znovu zdůrazňujeme náš závazek k zajištění efektivní národní a mezinárodní regulace v oblasti geneticky modifikovaných organismů (GMO) a k další spolupráci v této oblasti. V tomto ohledu, my, ministři a vedoucí delegací států, které ratifikovaly Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti, připomínáme výzvu učiněnou v Johannesburgu, aby všechny státy, které tak dosud neučinily, ratifikovaly tento protokol.

**N. Environmentální vzdělávání**

Uznáváme, že vzdělávání je základním nástrojem pro ochranu životního prostředí a udržitelný rozvoj a že vzdělávání v oblasti životního prostředí řeší stále širší škálu otázek upravených v Agendě 21. Vyzýváme všechny země, aby začlenily udržitelný rozvoj do vzdělávacích systémů na všech úrovních, od předškolního vzdělávání až po vysoké školství, a do neformálních i formálních vzdělávacích systémů, s cílem prosazovat vzdělání jako klíčový prvek změny. Vítáme, že na 57. zasedání Valného shromáždění OSN (prosinec 2002) byla vyhlášena Dekáda OSN pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji počínaje rokem 2005 a hodláme hrát hlavní roli při její regionální propagaci ve spolupráci s Organizací OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) a jinými relevantními organizacemi. Schvalujeme Prohlášení o vzdělávání k udržitelnému rozvoji a vyzýváme ministry školství a jiné příslušné ministry, aby sehráli v úzké spolupráci s UNESCO aktivní roli při vytváření Strategie vzdělání k udržitelnému rozvoji do roku 2005.

**O. Výdaje na životní prostředí**

Vítáme, že EAP Task Force vypracovala Metody správného řízení veřejných výdajů na životní prostředí v zemích s tranzitní ekonomikou a podporujeme země s tranzitní ekonomikou při jejich používání jako nástroje k posílení programů výdajů na životní prostředí. Vyzýváme také jednotlivé donory, aby podpořili tyto kroky a spolupracovali se zeměmi s tranzitní ekonomikou při vypracovávání realistických plánů environmentálních investic a financování na národní a místní úrovni. Další akce jsou zapotřebí především k posílení místních finančních a investičních kapacit formou zlepšení fiskální organizace na vyšší úrovni státní správy, kvalitnějšího rozpočtového hospodaření a provádění víceletých investičních plánů v obcích. Vyzýváme také dárce a příjemce, aby zjistili, že veškerá finanční opatření budou respektovat environmentální požadavky a podporovat udržitelný rozvoj. Vyzýváme jednotlivé donory, aby posoudili možnost věnovat podstatnou část jejich pomoci zemím s tranzitní ekonomikou na programy v oblasti životního prostředí.

Bereme na vědomí zprávy o Vývoji výdajů na životní prostředí a mezinárodních převodech finančních prostředků pro životní prostředí ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii, které vypracovala OECD, a ve střední Evropě a ostatních východoevropských zemích, které vypracovalo REC pro střední a východní Evropu. Zejména naléhavé jsou otázky financování projektů v oblasti životního prostředí ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii, ačkoliv podíl národních příjmů, které některé z těchto zemí vyčleňují pro environmentální účely, je srovnatelný se západoevropskými zeměmi. V této souvislosti vítáme nedávnou iniciativu Gruzie směřující k výměně „dluhů za životní prostředí“. Ostatní chudé, zadlužené země regionu by mohly zvážit uzavření podobných dohod se svými věřiteli.

**P. Strategie partnerství pro životní prostředí**

Přijímáme „Partnerství pro životní prostředí v regionu EHK OSN: Strategie pro životní prostředí v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie. Strategický rámec“, které by mělo přispět ke zlepšení environmentálních podmínek a k realizaci Plánu implementace WSSD ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii posílením kroků těchto zemí v oblasti ochrany životního prostředí a usnadněním vytváření partnerství v regionu EHK OSN, včetně všech zainteresovaných subjektů. Vítáme klíčové cíle strategie a akce směřující k(e):

- zkvalitnění legislativy, politik a institucí v oblasti životního prostředí;
- snížení rizik pro lidské zdraví formou prevence a kontroly znečišťování;
- udržitelného hospodaření s přírodními zdroji;
- integraci environmentálních hledisek do rozvoje klíčových ekonomických sektorů;

- vytvoření a posílení mechanismů k mobilizaci a rozdělování finančních zdrojů ke splnění environmentálních cílů;

- poskytování informací pro účely rozhodování v otázkách životního prostředí a k prosazování účasti veřejnosti a vzdělávání v oblasti životního prostředí;

- identifikaci a řešení environmentálních problémů přesahujících hranice států a případně posílení spolupráce v rámci mezinárodních smluv.

Považujeme tuto strategii za důležitý základ pro vytváření akčních plánů a partnerství a vyzýváme členské státy EHK OSN, mezinárodní organizace a instituce, REC, nevládní organizace a soukromý sektor, aby podpořily iniciativy směřující k dosažení jejich cílů. Vyzýváme GEF, aby v rámci svého mandátu a cílových oblastí a v souladu se svými postupy podpořil návrhy projektů pocházející ze zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie. Odpovědnost za splnění cílů Strategie partnerství pro životní prostředí nesou země východní Evropy, Kavkazu a střední Asie s podporou jejich partnerů.

#### Q. Voda, životní prostředí a bezpečnost ve střední Asii

Vřele vítáme úsilí států střední Asie, prostřednictvím jejich ministerstev životního prostředí a vodního hospodářství, nevládních a mezinárodních organizací, o vytvoření středoasijské iniciativy pro životní prostředí, vodu a bezpečnost „Výzva k partnerství“. Klíčovým předpokladem podpory úsilí zemí střední Asie o posílení spolupráce na ochranu ekosystémů v povodích, racionální využívání vody a zlepšení vlády směřující k zajištění udržitelného rozvoje a bezpečnosti v tomto subregionu budou příspěvky donorů a jiných zainteresovaných subjektů. Realizace doporučení k zahájení přípravy dohody o partnerství zaměřeného na problematiku přeshraničních vod, životního prostředí a bezpečnosti ve střední Asii, jež jsou uvedena ve zprávě o životním prostředí, vodě a bezpečnosti, by byla konkrétní akcí vycházející z johannesburského Plánu implementace a důležitým krokem na podporu Vodní iniciativy EU a jiných iniciativ v tomto regionu zaměřených na problematiku vod.

#### R. Hory

Vítáme pokrok, kterého bylo dosaženo při ochraně, udržitelném rozvoji a hospodaření v horských regionech a posílení spolupráce v horských regionech přesahujících hranice států, jako jsou Alpy, Karpaty, Kavkaz a Ťanšan, formou sdílení zkušeností a technické spolupráce. Zdůrazňujeme význam realizace partnerství k udržitelnému rozvoji horských regionů s cílem efektivně řešit bezprostřední problémy uchování biologické rozmanitosti, udržitelného místního rozvoje, vodního hospodářství a prevence a kontroly povodní v horách a přilehlých nížinách. Přijetí a podpis Rámcové úmluvy o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat přispívá ke splnění těchto cílů

v karpatském regionu. Signatáři s potěšením vítají přijetí Úmluvy a vyzývají ostatní zainteresované státy, aby zvážily její podpis a práci směřující k jejímu brzkému vstupu v platnost a implementaci. Zásadní význam pro implementaci Úmluvy budou mít příspěvky donorů a jiných zainteresovaných stran. Ke splnění těchto důležitých cílů přispěje i rozhodnutí Horského summitu v Biškeku a státy zastoupené na summitu vyzývají k podpoře Středoasijské charty hor, která byla na tomto summitu přijata.

#### S. Regionální program obnovy životního prostředí (REReP)

Vítáme a podporujeme REReP v jeho úsilí o posílení institucí, rozšíření spolupráce a omezení environmentálních a zdravotních rizik v jihovýchodní Evropě. Oceňujeme společnou práci, kterou vykonaly země jihovýchodní Evropy a REC pro střední a východní Evropu k usnadnění implementace REReP a vyzýváme donorskou komunitu, aby tento proces nadále podporovala a rozvíjela.

#### IV. Budoucnost procesu

Silně podporujeme pokračování procesu „Životní prostředí pro Evropu“ a vítáme dokument o jeho budoucnosti jako východisko pro diskusi. Budoucí cíle procesu jsou následující:

- Podporovat splnění politických cílů prostřednictvím regionální a subregionální spolupráce v oblasti politických akcí vycházejících z monitorování a hodnocení životního prostředí, integrace se sektorovými politikami a státní správou, včetně zapojení občanské společnosti, podnikatelů a průmyslových podniků, a jiných velkých skupin;
- Posílit implementaci environmentálních nástrojů, jichž jsou jednotlivé země smluvními stranami, včetně regionálních smluv a protokolů, a podporovat zvyšování jejich účinnosti, efektivity a koherence;
- Zlepšit spolupráci mezi regionálními programy orgánů a organizací OSN a jiných mezinárodních organizací a institucí;
- Mobilizovat finanční prostředky ze všech zdrojů, mimo jiné od vlád, mezinárodních finančních institucí, donorů a soukromého sektoru, podporovat implementaci regionálních environmentálních nástrojů a subregionálních iniciativ, včetně vytváření kapacity;
- Podporovat meziregionální spolupráci a vazby na globální environmentální řídicí struktury, bude-li to přínosné;
- Přispívat k regionální implementaci globálního procesu udržitelného rozvoje ze strany EHK OSN;
- Zlepšovat a posilovat monitoring a hodnocení v regionu.

V rámci procesu „Životní prostředí pro Evropu“ je třeba větší koncentrace úsilí v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie. Je třeba usilovat o širší politickou platformu pro tento proces s ohledem na environmentální iniciativy a perspektivy pro regionální a subregionální spolupráci. Je třeba se zaměřit zejména na oblasti, ve kterých by měly přinést zkušenosti a odborné schopnosti EAP Task Force, PPC a REC. Je třeba se zaměřit na účast jednotlivých zemí na základě strategického přístupu a skutečného porozumění dané problematice a závazku k provedení potřebných reforem, včetně administrativních a legislativních opatření. Je třeba pokračovat v úsilí o zvýšení objemu investic, zejména na obecní úrovni.

Souhlasíme, že je třeba zajistit větší efektivitu spolupráce s ostatními ministerskými procesy v daném regionu a omezit počet ministerských konferencí. Vyzýváme účastníky dvou významných ministerských procesů – Životní prostředí a zdraví, a Doprava, životní prostředí a zdraví – aby nás informovali o svém pokroku a podporovali komunikaci směřující k nalezení případných možností posílení společných akcí. Budeme také dále rozvíjet svou spolupráci s Ministerskou konferencí o ochraně lesů v Evropě. Zavazujeme se pozvat výše uvedená ministerstva na naše budoucí konference a případně je aktivně zapojit do přípravných akcí.

Rozhodli jsme se, že budoucí ministerské konference by se měly konat pravidelně a předvídatelně jednou za čtyři nebo pět let, nejlépe v hostitelské zemi. Potvrzujeme, že proces „Životní prostředí pro Evropu“ by měl pokračovat jako široký rámec, který bude spojuvat celou řadu mezinárodních organizací a efektivně rozdělovat práci a určovat komunikační kanály a formy vzájemné spolupráce. Ne více než dva roky před konáním příští Konference bude svolána otevřená přípravná skupina procesu, která zajistí koordinaci příprav na Konferenci, přičemž EHK OSN bude sloužit jako sekretariát. Důrazně vyzýváme Výbor EHK OSN pro politiku životního prostředí a Přípravnou skupinu procesu, aby zorganizovaly společná setkání s koordinovaným programem a předešly tak zdvojování prací a zajistily účinnější rozhodování a optimalizaci své práce. K omezení četnosti schůzek v regionu EHK OSN zabývajících se životním prostředím, vyzýváme EHK OSN, aby podpořila spojení navazujících ministerských schůzek či schůzek na vysoké úrovni, které se nekonají častěji než jednou za rok.

Vyzýváme EHK OSN, aby prostřednictvím svého Výboru pro politiku životního prostředí a případně na základě konzultací s ostatními hlavními podpůrnými orgány, a ve spolupráci s jinými relevantními organizacemi a institucemi, monitorovala výsledky Kyjevské deklarace, zvážila začlenění relevantních závazků uvedených v Kyjevské deklaraci do svého pracovního programu a pomohla nám vyhodnotit pokrok dosažený při plnění environmentálních závazků vyplývajících z Johannesburgské Deklarace o udržitelném rozvoji a Plánu implementace, a z Regionálního přípravného zasedání EHK OSN pro WSSD, v tomto regionu. Výsledky této práce by měly být východiskem pro regionální implementační schůzky organizované v rámci přípravy na zasedání CSD, dle doporučení vydaného CSD na jejím 11. zasedání.

Dílčí pracovní program EAP Task Force pro střední a východní Evropu by měl být postupně uzavřen do roku 2004. Podobně PPC dokončí k tomuto datu i svou práci v kandidátských zemích. Vyzýváme EAP Task Force a PPC, aby spolu nadále spolupracovaly, i prostřednictvím společných výročních schůzek a společného úřadu. Účast v těchto orgánech bude otevřena všem zemím regionu EHK OSN, mezinárodním organizacím, mezinárodním finančním institucím, REC a také zástupcům občanské společnosti a soukromého sektoru. Vyzýváme OECD a Evropskou banku pro obnovu a rozvoj (EBRD), aby poskytly podporu sekretariátům EAP Task Force, resp. PPC. Na své příští konferenci posoudíme možnosti přemístění některých funkcí sekretariátu do východní Evropy, Kavkazu nebo střední Asie.

Vyzýváme EAP Task Force, aby ve spolupráci s jinými relevantními mezinárodními orgány a REC vedla akce zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie směřující k usnadnění a podpoře splnění cílů Strategie partnerství pro životní prostředí. Splnění těchto cílů bude zahrnovat implementaci politické a institucionální reformy, vytváření kapacit, rozvoj občanské společnosti, využití získaných zkušeností a příkladů nejlepší praxe, přeshraniční spolupráci a investice související s životním prostředím ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii. EAP Task Force by měla, ve spolupráci s relevantními mezinárodními orgány a na základě informací poskytnutých zeměmi východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, informovat Výbor pro politiku životního prostředí o pokroku dosaženém při plnění cílů Strategie. Mezinárodní organizace se vyzývají, aby poskytly pomoc a podporu při její realizaci v souladu s jejich příslušným mandátem. Souhlasíme s významem sdílení zkušeností a poznatků v rámci regionu EHK OSN a jejich poskytnutí zemím východní Evropy, Kavkazu a střední Asie. V této souvislosti by mělo hrát důležitou roli REC pro střední a východní Evropu a ve spolupráci s EAP Task Force a REC působícími ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii podporovat implementaci Strategie. Uznáváme význam zajištění odpovídajícího financování pro činnosti EAP Task Force a PPC.

Při vypracovávání svého pracovního plánu by EAP Task Force měla případně uzavřít pracovní dohody s mezinárodními organizacemi a institucemi, které se vyzývají, aby poskytly pomoc a podporu Strategii partnerství pro životní prostředí v souladu s jejich mandátem. Je třeba podporovat vytvoření úzké vazby na sekretariáty regionálních environmentálních smluv a EHK OSN při implementaci jejího Programu EPR v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie a vytváření kapacit v rámci regionálních environmentálních smluv. EAP Task Force by měla případně vyzvat subregionální organizace a procesy, jako je Mezistátní fond pro záchranu Aralského moře, regionální horské iniciativy, programy pro Kaspické a Černé moře, k výměně informací a spolupráci. Počítáme také s úzkou spoluprací s kanceláři UNDP v jednotlivých zemích a REC v daném subregionu. REC a případně i významné skupiny, včetně nevládních organizací v oblasti životního prostředí a soukromého sektoru, budou pozvány, aby se zúčastnily aktivit EAP Task Force prostřednictvím své účasti na mnohostranném dialogu a rozvoji environmentální občanské společnosti.

S uspokojením konstatujeme, že REC pro východní Evropu, Kavkaz střední Asii zahájila plnění svého mandátu v daném subregionu. Budeme nadále tato REC podporovat s přihlédnutím k jejich roli při zajišťování neustranné platformy pro spolupráci, partnerství a výměnu informací a při podpoře zapojení občanské společnosti do rozhodování. Vyzýváme REC pro střední a východní Evropu, aby posílila spolupráci s východoevropským, kavkazským a středoasijským REC při vytváření sítě REC.

Zdůrazňujeme nutnost vytvoření komunikační strategie ke zvýšení povědomí o procesu „Životní prostředí pro Evropu“ mezi širší skupinou zainteresovaných subjektů a veřejností na základě úspěšných výsledků tohoto procesu. Vyzýváme EHK OSN, aby tuto strategii neprodleně vypracovala prostřednictvím svého Výboru pro politiku životního prostředí a případně na základě konzultací s jinými hlavními podpůrnými orgány, a ve spolupráci s EAP Task Force a jinými relevantními organizacemi a institucemi.

Na podzim 2003 se sejde na zvláštní schůzi pracovní skupina vysokých úředníků a na této schůzi, již bude předsedat hostitelská země, rozhodne o příštím pořadateli a datu příští konference.

Vyjadřujeme hlubokou vděčnost ukrajinské vládě za pořádání této Konference a chtěli bychom poděkovat jí i jejím lidem za pohostinnost, již se nám dostalo.

88 Mezi tyto země patří Arménie, Ázerbajdžán, Bělorusko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavská republika, Ruská federace, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina a Uzbekistán. Tato skupina zemí nemá mezinárodně uznávané označení vycházející z geografických či sociálně-ekonomických kritérií.

## Pátá ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“ Kyjev, Ukrajina, 21.–23. května 2003

Parnertství pro životní prostředí v regionu EHK OSN:

**Strategie pro životní prostředí zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie**

**Strategický rámec**

předkládá

**Řídící skupina Strategie pro životní prostředí zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie**

prostřednictvím

**Ad hoc Pracovní skupiny vyšších státních úředníků**

Evropská hospodářská komise organizace spojených národů

Organizace spojených národů

Evropská hospodářská komise

Výbor pro politiku životního prostředí

Parnertství pro životní prostředí v regionu EHK OSN:  
Strategie pro životní prostředí zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie <sup>89</sup>

**Strategický rámec**

1. Tato Strategie, přijatá na konferenci ministrů v Kyjevě dne 23. května 2003, nastiňuje všeobecný cíl, pozadí a záměr jejího vytvoření, její navrhovaný status, mechanismus její další implementace a její klíčové cíle a oblasti činnosti.

**Všeobecný cíl Strategie**

2. Všeobecným cílem této Strategie je přispět ke zlepšení environmentálních podmínek a k realizaci Plánu implementace WSSD90 ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii (VEKSA) posílením kroků těchto zemí v oblasti ochrany životního prostředí a usnadněním vytváření partnerství a koordinace mezi zeměmi VEKSA a ostatními zeměmi regionu EHK OSN, včetně všech zainteresovaných subjektů.

**Pozadí a účel**

3. Proces „Životní prostředí pro Evropu“ poskytuje rámec pro zlepšování politik a podmínek v oblasti životního prostředí v regionu EHK OSN. Poskytuje také rámec pro provádění Plánu implementace WSSD v tomto regionu, pokud jde o otázky vody a hygieny, energie, zdraví, zemědělství a biologické rozmanitosti, včetně obecně přijatých Rozvojových cílů tisíciletí.
4. Rozvíjení spolupráce a partnerství mezi VEKSA a ostatními zeměmi EHK OSN je z důvodu závažnosti současných problémů životního prostředí a nutnosti reformy politických rámců a posílení institucionální kapacit pro jejich řešení jednou z priorit v rámci procesu „Životní prostředí pro Evropu“.
5. Akční program pro životní prostředí (EAP) přijatý v Lucernu v roce 1993 poskytl rámec pro reformu politiky životního prostředí, posílení institucí, usnadnil investice do zemí střední a východní Evropy a napomáhal několika z nich při vstupu do Evropské unie (EU). Tento program také přinesl model pro rozvoj Regionálního programu obnovy životního prostředí pro jihovýchodní Evropu (REREP).
6. Ve vztahu k zemím regionu VEKSA je třeba vynaložit soustředěnější úsilí. V tomto ohledu přinese rozšíření EU nové příležitosti a výzvy pro iniciativy v oblasti životního prostředí a pro vyhlídky dvoustranné a mnohostranné spolupráce v rámci regionu EHK OSN.
7. Pro země VEKSA neexistuje žádný program podobný programu REREP, který byl vytvořen jako nástroj řešení environmentálních potřeb zemí jihovýchodní Evropy.
8. Obnovený EAP by zemím regionu EHK OSN poskytl základnu pro řešení prioritních problémů životního prostředí v regionu VEKSA, popsanych ve Strategii, na základě jejich zkušeností a se zahrnutím výsledků WSSD.
9. Ministři se v Aarhusu v roce 1998 rozhodli, že proces „Životní prostředí pro Evropu“ by se měl znovu zaměřit na potřeby nových nezávislých států (NIS). Požadavek na vytvoření Strategie reagující na potřeby udržitelného rozvoje zemí VEKSA byl vznesen v rámci iniciativy ministrů životního prostředí těchto zemí přijaté v dubnu 2002 v Haagu, a byl potvrzen v průběhu WSSD zahájením Nového partnerství pro životní prostředí východ – západ za podpory ministrů partnerských zemí.
10. Ministři založili Řídící skupinu pro vypracování Strategie, aby tak zajistili rozhodující zapojení zemí VEKSA v rámci této iniciativy. Řídící skupina založila svou práci na podkladových materiálech připravených mezinárodními organizacemi, na příspěvcích národních expertů ze států VEKSA, nevládních organizací a na výsledcích vnitrostátních diskuzí s mnoha zúčastněnými stranami a mezinárodních diskuzí konaných během přípravy na Konferenci.
11. Účelem Strategie je nalézt na základě úzké spolupráce řešení obecných problémů životního prostředí v zemích VEKSA. Je obecně přijímanou

skutečností, že ačkoli země VEKSA sdílejí některé společné problémy, existují mezi nimi značné hospodářské, environmentální a geopolitické rozdíly.

12. Strategie přinese základ pro další rozvoj a zkvalitnění vnitrostátních politik jednotlivých zemí a pro posílení dvoustranné a mnohostranné spolupráce zahrnující země VEKSA a ostatní země v regionu EHK OSN, a rovněž mezi různými složkami společnosti. Tímto způsobem napomůže posílení procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Strategie určí oblasti, ve kterých je třeba uskutečnit kroky v oblasti životního prostředí a ve kterých by mohlo být posíleno partnerství a spolupráce se zeměmi VEKSA. Strategie by se také měla stát nástrojem pro poskytování jasných informací o účinných formách spolupráce partnerům v procesu „Životní prostředí pro Evropu“.
13. Subregionální spolupráce je zdrojem příležitosti k účinnému řešení společných problémů životního prostředí na základě ekosystémového přístupu.

**Implementace**

14. Strategie včetně svých podkladových materiálů uvedených v bodu 10 výše poskytne základ pro rozvoj akčních plánů a partnerství pro implementaci na úrovni národní, subregionální, bilaterální a multilaterální. Vlády zemí VEKSA převezmou vůdčí roli při implementaci Strategie za pomoci svých partnerů v procesu „Životní prostředí pro Evropu“ a rovněž nad rámec tohoto procesu.
15. Ministři vlád zemí VEKSA a jejich partneři v procesu „Životní prostředí pro Evropu“ uspořádají v roce 2004 v některé ze zemí VEKSA konferenci, na které projednají akční programy a partnerství určená k implementaci Strategie připravené během tohoto období a která poskytne další podnět pro jejich rozvoj a implementaci.
16. Ministři ve své Kyjevské deklaraci vyzvali Úkolovou skupinu pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí (EAP Task Force), aby ve spolupráci s jinými relevantními mezinárodními orgány a REC vedla akce zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie směřující k usnadnění a podpoře splnění cílů Strategie partnerství pro životní prostředí. Splnění těchto cílů bude zahrnovat realizaci politické a institucionální reformy, vytváření kapacit, rozvoj občanské společnosti, využití získaných zkušeností a příkladů nejlepší praxe, přeshraniční spolupráci a investice související s životním prostředím ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii. EAP Task Force by měla, ve spolupráci s relevantními mezinárodními orgány a na základě informací poskytnutých zeměmi východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, informovat Výbor pro politiku životního prostředí o pokroku dosaženém při plnění cílů Strategie partnerství pro životní prostředí. Mezinárodní organizace se vyzývají, aby poskytly pomoc a podporu při její realizaci v souladu s jejich příslušným mandátem.

Ministři také souhlasí s významem sdílení zkušeností a poznatků v rámci regionu a jejich poskytnutí zemím východní Evropy, Kavkazu a střední Asie. V této souvislosti by mělo hrát důležitou roli REC pro střední a východní Evropu a ve spolupráci s EAP Task Force a REC působícími ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii podporovat realizaci Strategie. Ministři také uznávají význam zajištění odpovídajícího financování pro činnosti EAP Task Force a PPC. Na příští ministerské konferenci procesu „Životní prostředí pro Evropu“ ministři posoudí možnosti přemístění některých funkcí sekretariátu do východní Evropy, Kavkazu nebo střední Asie.

17. Při vypracovávání svého pracovního plánu by EAP Task Force měla případně uzavřít pracovní dohody s mezinárodními organizacemi a institucemi, které se vyzývají, aby poskytly pomoc a podporu realizaci Strategie partnerství pro životní prostředí v souladu s jejich mandátem. Je třeba podporovat vytvoření úzké vazby na sekretariáty regionálních environmentálních smluv a EHK OSN při implementaci jejího Programu hodnocení stavu a vývoje politiky životního prostředí (EPR) v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie a vytváření kapacit v rámci regionálních environmentálních smluv. EAP Task Force by měla případně vyzvat subregionální organizace a procesy, jako je Mezistátní ekologický výbor (IEC), Mezinárodní fond pro záchranu Aralského moře (IFAS), regionální horské iniciativy, programy pro Kaspické a Černé moře, k výměně informací a spolupráci. Ministři také počítají s úzkou spoluprací s kanceláři Programu OSN pro rozvoj (UNDP) v jednotlivých zemích a REC v daném subregionu. REC a případně i významné skupiny, včetně nevládních organizací v oblasti životního prostředí a soukromého sektoru, budou pozvány, aby se zúčastnily aktivit EAP Task Force prostřednictvím své účasti na mnohostranném dialogu a rozvoji environmentální občanské společnosti. Připojená příloha obsahuje výchozí seznam mezinárodních organizací a institucí, které by mohly podporovat země VEKSA při dosažení cílů této Strategie.
18. Mezinárodní organizace a finanční instituce se vyzývají, aby poskytly podporu při implementaci a monitoringu této Strategie.
19. Příští ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“ přezkoumá implementaci této strategie.

## Hlavní cíle a oblasti činnosti

### I. Zkvalitnění právních předpisů, politik a institucionálního rámce v oblasti životního prostředí

#### Problémy

Za posledních deset let byly uskutečněny významné kroky při reformě politik životního prostředí, právních předpisů a institucí. Těmto reformám

se však nepodařilo dosáhnout cíle, kterým bylo snížit riziko pro lidské zdraví a poškozování ekosystémů. Ve stávajících plánech v oblasti životního prostředí musí být stanoveno pořadí priorit, jasné časové harmonogramy a finanční zajištění, což není vždy pravdou. Agentury životního prostředí mají nedostatek vysoce kvalifikovaných lidských, finančních a technických zdrojů. Základní regulační nástroje nejsou dostatečně účinné. Splnění národních a mezinárodních požadavků na ochranu životního prostředí vyžaduje jejich účinné uplatňování.

#### Plánované akce

- Těžiště by mělo být postupně přeneseno od vývoje politik k jejich obecné implementaci a k tvorbě souvisejících prováděcích předpisů, sbližování právních řádů zemí VEKSA a evropských zemí a účinných politických nástrojů, zejména:
- Optimalizace norem environmentální kvality: zajištění účinného monitorování regulovaných látek; nastavení realistických standardů na základě hledisek řízení rizik a mezinárodně přijímaných norem.
- Reformy systému povolování: zjednodušení postupu povolování; postupný přechod na integrované povolování pro velké znečišťovatele.
- Zkvalitnění procesů EIA91 : diverzifikace hloubky posuzování pro různé typy projektů; řešení plného rozsahu vlivů na životní prostředí (ne jen emisních limitů) podle úplného procesu EIA; rozšíření účasti veřejnosti. Vytvoření a používání hodnocení rizik.
- Podpora vedení strategických soudních řízení a vytváření kapacit soudů pro řízení v oblasti ochrany životního prostředí: kladení důrazu na odrazení možných pachatelů; návrh programů uplatňování práva, které spojují sankce a opatření na podporu dodržování platných předpisů; zvyšování významu soudů v oblasti ochrany životního prostředí.
- Vývoj a implementace programů na podporu dodržování platných předpisů: rozšíření využívání informačních nástrojů a podpora čistší produkce a environmentálního řízení v podnicích např. prostřednictvím certifikace.
- Reforma poplatků za znečištění: přezkoumání počtu zpoplatněných znečišťujících látek; zvýšení sazeb poplatků na úroveň, která by znamenala pobídku pro snižování znečištění; a zvýšení úrovně výběru.
- Reforma daní a dotací za využívání přírodních zdrojů: například daňové rozlišení energetických zdrojů, rozlišení poplatků za odběry vody (dle typu uživatele a vod); a případné postupné ukončení dotací škodlivých z hlediska životního prostředí.
- Zlepšení systémů náhrady škod a pojištění v oblasti životního prostředí: vypracování nových předpisů pro posouzení škod založených na skutečných nákladech na nápravu škod; rozvoj pojišťovacích institutů

v oblasti životního prostředí a vypracování vnitrostátních právních předpisů v oblasti ekologického auditu.

- Posílení systémů monitorování stavu životního prostředí: stanovení priorit programů monitorování jejich zaměřením na nejvýznamnější znečišťující látky; posílení vlastního monitorování a podávání zpráv; koordinace monitorování a správy dat za účelem vytvoření národních systémů monitoringu. Následující činnosti umožní zavést politiky životního prostředí a institucionální rámce šetrné z hlediska životního prostředí, a to s cílem umožnit provedení úspěšných regulačních reforem:
- Zavedení nové fáze plánování týkajícího se životního prostředí, s krátko- a střednědobými akčními plány v oblasti životního prostředí pro příslušné orgány a širšími plány, dlouhodobými národními strategiemi udržitelného rozvoje.
- Vytvoření účinného mechanismu pro meziresortní spolupráci při vývoji a provádění politik, včetně postupů pro řešení oblastí společného zájmu a společných kroků (např. monitoring, inspekce), a zřízení meziresortních koordinačních orgánů.
- Vytváření institucionálních kapacit prostřednictvím procedurálního rozvoje, dostatečného navýšení rozpočtových zdrojů a školení personálu. Tyto činnosti musí být podpořeny širšími a lépe cílenými programy technické pomoci ze strany donorů a mezinárodních finančních institucí.

## II. Snížení rizik pro lidské zdraví formou prevence a kontroly znečišťování

### 2.1 Snížení znečištění ovzduší ve městech

#### Problémy

Znečištění ovzduší ve městech, zejména z mobilních zdrojů, má značný vliv na lidské zdraví

Nedostatečnost systémů kontroly kvality ovzduší

Příliš přísné normy kvality vnějšího ovzduší

Nedostatečné technologické možnosti, jejichž výsledkem jsou vyšší emise  
Neexistence hospodářských pobídek pro podniky, aby snižovaly své emise na jednotku výstupu

Nedostatky v regulaci emisí ze silniční dopravy.

#### Plánované akce

- Optimalizace norem zohledňujících se environmentálními a kombinovanými vlivy na lidské zdraví (na základě kritérií WHO92)

- Zavádění norem pro výrobky, které při jejich využívání přímo ovlivňují životní prostředí (silniční vozidla, palivo apod.)
- Uplatňování nejlepších dostupných technik a nejlepší praxe.
- Vývoj mechanismu pro zohlednění místních podmínek a technologických možností v průběhu stanovení hodnot emisních limitů.

### 2.2. Zlepšení řízení obecního zásobování vodou a hygienické infrastruktury

#### Problémy

Nízká kvalita pitné vody představuje přímé ohrožení lidského zdraví.

Nedostatečné čištění odpadních vod vytváří rizika pro stabilitu ekosystémů.

Významné objemy vod se ztrácejí díky nedostatečnému řízení poptávky, zhoršené infrastruktuře a únikům.

Nedostatečné finanční prostředky pro provoz a údržbu v oblasti zásobování vodou a hygienické infrastruktury, nedostatek investic a neefektivní využívání dostupných finančních prostředků vede k vážnému zhoršení městské vodohospodářské infrastruktury.

Ve venkovských oblastech a malých městech nemá významný podíl obyvatel přístup k nezávadné vodě a hygienické infrastruktuře.

#### Plánované akce

- Zlepšení institucionálního a regulačního rámce: vytvoření účinného rámce pro regulaci vodohospodářských podniků; vyjasnění vlastnických práv mezi různými subjekty; zavedení dodavatelských smluv mezi místními orgány a vodohospodářskými podniky; vývoj systému pro monitorování výsledků vodohospodářských podniků; reforma norem kvality pitné vody a odpadních vod; vytváření kapacit ústředních vlád, obcí a vodohospodářských podniků.
- Zajištění finanční životaschopnosti vodohospodářských podniků: stanovit realistickou úroveň služeb na základě posouzení poptávky a dostupnosti finančních prostředků; reformovat pravidla stanovování sazeb, aby sloužila jako pobídka pro zvyšování účinnosti; předcházet neefektivnímu zasahování správních orgánů z důvodu nutnosti ochrany sociálně zranitelných skupin; pokračovat ve snaze o dosažení návratnosti nákladů (např. zlepšením měření a úpravou sazeb pro připojené podniky).
- Zajištění přístupu k vodohospodářským službám pro chudé: prozkoumat přijatelnost cen vody; zajistit, aby systém poplatků spojených s vodou byl přiměřený příjmům zvláštních skupin spotřebitelů z hlediska jejich

sociálního postavení; poskytnout příspěvky na vodu domácnostem s nízkými příjmy – příjemcům služeb vodohospodářských podniků; podporovat účast veřejnosti.

- Ochrana veřejného zdraví: zajistit přiměřená opatření v případech poruch vodní infrastruktury a přerušení dodávek vody; zlepšit kontrolu neporušenosti distribuční sítě; vytvořit plány nezávadnosti vody; připravit programy pro zajištění přístupu k nezávadné pitné vodě a hygienickým službám v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí a Plánem implementace WSSD.
- Ochrana životního prostředí: začlenění obecní vodní infrastruktury (rovněž včetně připojených průmyslových zdrojů) do soudržných programů nakládání s vodními zdroji v rámci povodí; z dlouhodobého hlediska zvýšit shromažďování a čištění odpadních vod; posílit řízení poplavy po vodě.

## 2.3 Zkvalitnění nakládání s odpady a chemickými látkami

### Problémy

Nahromaděné zásoby nebezpečného odpadu a jejich špatná evidence  
Nedostatečná kontrola přepravy nebezpečného odpadu (vývoz, dovoz a tranzit)

Nedostatečná pozornost věnovaná preventivním technologickým přístupům, účinnosti zdrojů a nedostatek pobídek pro zavádění nových technologií zpracování odpadů, nových postupů předcházení vzniku odpadů, technologií nakládání a odstraňování

Neúčinné nakládání s průmyslovými odpady, odpady z domácností a chemickými látkami

Pomalé zavádění nových technologií nakládání s odpady a odstraňování

Chybějící trh pro dodávky produktů získávaných z provozů recyklujících odpad

Chybějící pobídky pro opakované použití, recyklaci a využití odpadů

### Plánované akce

- Vypracování akčních plánů nakládání s odpady meziodvětvími
- Zavedení zásad Basilejské úmluvy<sup>93</sup> do vnitrostátních právních předpisů
- Vytvoření národních kapacit pro nakládání s nebezpečným odpadem příznivé z hlediska životního prostředí
- Zavedení integrovaných systémů monitorování přeprav odpadů
- Vytvoření hospodářských mechanismů pro usnadnění zavádění čistších

technologií a předcházení a minimalizaci vzniku odpadu a rovněž vládních podpor poskytovaných zařízením pro nakládání s odpady.

- Vytvoření účinných programů pro nakládání s odpady a řízení chemických rizik
- Zavedení harmonizovaného systému značení a klasifikace chemických látek. Podpora vývoje integrovaného systému evidence vzniku odpadů a jejich shromažďování (např. Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek – PRTR)
- Zavedení nového harmonizovaného systému pro klasifikaci a označování chemických látek
- Podpora úsilí směřujícího k zamezení nedovolené mezinárodní přepravy nebezpečných chemických látek a nebezpečných odpadů a k předcházení škodám vznikajícím z přeshraniční přepravy a zneškodňování nebezpečných odpadů

## III. Udržitelné hospodaření s přírodními zdroji

### 3.1 Integrované hospodaření s vodními zdroji, včetně přeshraničních povodí a regionálních moří

#### Problémy

Špatná kvalita vod z důvodu průmyslového znečištění, znečištění ze zemědělství a domácností; povodně, přívalové deště a eroze půdy; ztráty vodních biologických zdrojů. Konflikty a neefektivnost související s rozdělením vodních zdrojů mezi různé uživatele vod, včetně přeshraničních souvislostí. Nedostatek motivace k šetření vodou.

Závažné poškození mořských, říčních a jezerních ekosystémů, ničení stanovišť v důsledku hospodářských činností v pobřežních oblastech a znečištění chemickými látkami v útvarech povrchových vod, introdukce nepůvodních druhů.

Fatální ztráta zásob vodních biologických zdrojů z důvodu nadměrného rybolovu a zhoršování stavu životního prostředí.

Nedostatečná pozornost věnovaná ochraně přirozených ekosystémů v průběhu rozvoje rekreačních oblastí.

#### Plánované akce

- Vývoj a zavedení integrovaných programů hospodaření s vodou, včetně stanovení priorit, cílů a harmonogramů, hodnocení a financování implementace.
- Vytvoření a provedení dvoustranných a vícestranných dohod, smluv a regionálních protokolů o zásadách hospodaření v povodích.

- Podpora přeshraničních dohod týkajících se povodí a regionálních moří a zajištění účinnosti a plnění stávajících dohod prostřednictvím regulace a posílení institucí na vnitrostátní úrovni.
- Ustavení a posílení úřadů pro hospodaření v povodích, včetně mezistátních a regionálních.
- Vývoj programů monitoringu a včasného varování pro povodí a pobřežní oblasti.
- Seznam subjektů/úřadů v oblasti přeshraničního vodního managementu.
- Seznam přeshraničních zdrojů znečištění.

### 3.2. Ochrana biologické rozmanitosti a ekosystémů

#### Problémy

Poškození přirozených ekosystémů, genetického fondu zvířat a rostlin, ničení migračních tras volně žijících zvířat a ptáků.

Nevhodné začlenění hledisek biologické rozmanitosti do vnitrostátních politik a hospodářských/sociálních rozvojových programů.

Neexistence či nedostatečná účinnost stávajících ekonomických, finančních a jiných nástrojů pro hodnocení a ochranu biologické rozmanitosti. Nedostatečné financování činností spojených s chráněnými územími.

Nedostatečná přeshraniční spolupráce v oblasti ochrany biologické rozmanitosti a mezinárodní výměny ekosystémového zboží a služeb.

Nedostatečné informování veřejnosti o problémech spojených s biologickou rozmanitostí.

#### Plánované akce

- Zpracování otázek ochrany biologické rozmanitosti do vládních programů sociálně-ekonomického rozvoje, hmotná a finanční podpora chráněných území.
- Nastavení přiměřených sazeb poplatků za využívání biologických zdrojů.
- Zavedení účinných mechanismů posouzení škod na biologické rozmanitosti a příslušných náhrad škody na vnitrostátní úrovni k předcházení ztrátám přírodní rozmanitosti.
- Zavedení povinné odpovědnosti za vlivy na biologickou rozmanitost v průběhu procesu posouzení vlivů na životní prostředí (EIA)
- Schválení a implementace národních strategií na ochranu biologické rozmanitosti a akčních plánů

- Ustavení příslušných vnitrostátních mezirezortních komisí pro oblast ochrany biologické rozmanitosti.
- Rozšíření ploch zvláště chráněných území, zřízení systémových fondů ochrany biologické rozmanitosti, včetně ekologických sítí.
- Dosažení klíčových cílů Kyjevské rezoluce o biologické rozmanitosti.

### IV. Integrace environmentálních hledisek do rozvoje klíčových ekonomických sektorů

#### 4.1 Celkové problémy integrace do sektorálních politik

Přechod na tržní, demokratické společnosti je příležitostí pro uplatnění oboustranně výhodných politik, v jejichž rámci lze současně usilovat o vzájemné dosažení cílů v politice ochrany životního prostředí (včetně dobré kvality životního prostředí) a v jednotlivých odvětvích. Často však dochází k situacím, kdy jsou politika ochrany životního prostředí a sektorální politiky v rozporu a je třeba činit kompromisy. K zajištění nejvhodnějších kompromisů ze sociálního hlediska je třeba vyvinout koordinační meziresortní mechanismy, vytvořit na ministerstvu životního prostředí i jiných ministerstvech účinné kapacity a používat vhodné politické nástroje, včetně nástrojů, které podporují řízení poptávky. Mezi sektory, které vyžadují kvalitnější integraci, patří odvětví energetiky a dopravy, obchodu a zemědělství (včetně boje s desertifikací a degradací půdy).

#### 4.2. Energetika

##### Problémy

Energetické otázky představují problémovou oblast z důvodu jejich možného vlivu na kvalitu životního prostředí, jelikož přispívají ke znečištění ovzduší, půdy a vod:

##### Plánované akce

- Zajistit, aby naše politiky a programy životního prostředí navržené ke zmírnění změny klimatu a k dosažení cílů Kjótského protokolu, vhodným způsobem obsahovaly cíle a opatření v oblasti energetické účinnosti;
- Zlepšovat integraci aspektů životního prostředí a energetické účinnosti do různých oblastí energetické, hospodářské a sociální politiky. Meziresortní spolupráci potřebnou k dosažení této integrace je třeba podporovat na národní i meziregionální úrovni.

- Podporovat při srovnávání projektů v oblasti energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů používání vhodných kritérií udržitelného rozvoje v rámci celého energetického cyklu, od výroby k přepravě a konečnému využití.
- Podporovat další reformy zaměřené na postupné odstraňování dotací cen energií, které mají nepříznivý vliv na životní prostředí.
- Podporovat financování činností směřujících ke zvýšení energetické účinnosti a podporovat nákladově efektivní projekty energetické účinnosti ve využívání flexibilních mechanismů Společné realizace a Mechanismů čistého rozvoje uvedených v Kjótském protokolu.
- Vytvořit a podporovat případná opatření zaměřená na posílení účasti spotřebitelů energie, soukromého sektoru a nevládních organizací, v procesu stanovování priorit a realizaci projektů energetické účinnosti na národní, dvoustranné a mnohostranné úrovni.
- Podporovat mobilizaci domácích a zahraničních investic, včetně, zejména investic do rozvoje obnovitelných zdrojů energie.
- Provádět systematické analýzy vlivů nových projektů na životní prostředí a zohlednit výsledky analýz při rozhodování o budoucích investicích.
- Podporovat používání čistších paliv prostřednictvím:  
vytvoření moderních právních předpisů, které umožňují jejich použití, včetně technických, environmentálních, právních a ekonomických hledisek a včetně hlediska nakládání s takovými palivy;  
zavedení vládních hospodářských a finančních mechanismů pro podporu energie z obnovitelných zdrojů a energetické účinnosti.
- Podporovat využívání čistších paliv a technologií v odvětví dopravy.
- Zajišťovat účast veřejnosti a zohlednění veřejného mínění v průběhu diskuzí o politikách, právních předpisech, strategiích, plánech a programech na všech úrovních v energetickém odvětví.
- Podporovat těžbu, výrobu, zpracování, přepravu a využívání fosilních paliv způsobem šetrným k životnímu prostředí.
- Posilovat možnosti environmentálních systémů řízení v energetickém sektoru a v oblasti infrastruktury.
- Podporovat regionální a místní iniciativy usilující o udržitelný rozvoj energetiky.
- Podporovat a rozvíjet mezinárodní programy přenosu technologií využívání obnovitelných zdrojů energie.
- Zlepšovat přístup k energetickým službám a zdrojům, jež jsou spolehlivé, dostupné, hospodářsky životaschopné, sociálně přijatelné a šetrné z hlediska životního prostředí, s přihlédnutím k národním specifikům a okolnostem.

- Začleňovat ekonomické aspekty, včetně energetické účinnosti, dostupnosti a přístupnosti, do sociálně-ekonomických programů, zejména do politik v energeticky nejnáročnějších sektorech, a do plánování, provozu a údržby dlouhodobých infrastruktur spotřebovávajících energii, jako je např. veřejný sektor, doprava, průmysl, zemědělství, urbanizované oblasti, turistika a stavebnictví.
- Vyvinout a rozšířit využívání alternativních energetických technologií s cílem zajistit vyšší podíl energií z obnovitelných zdrojů na celkové spotřebě energie, zlepšit energetickou účinnost a důvěru v pokročilé energetické technologie, včetně čistších technologií fosilních paliv.
- Posilovat a usnadňovat případné regionální dohody o spolupráci podporující přeshraniční obchod s energií, včetně propojení elektrických rozvodných sítí a ropovodů a plynovodů.

#### 4.3 Sektor dopravy

##### Problémy

Pokračující nárůst poptávky po dopravě, a to zejména po silniční dopravě (příčemž situaci dále zhoršuje zastaralý, palivově neekonomický a k životnímu prostředí nešetrný vozový park a dopravní infrastruktura), vyvolává vážné obavy o dlouhodobou udržitelnost současných trendů v dopravě. Pokračování současných dopravních trendů v regionu zhorší problémy v oblasti ochrany životního prostředí a zdraví, zejména ty, které souvisí se znečištěním ovzduší, hlukem a využíváním půdy.

##### Navrhované akce

- Vytvářet a realizovat národní dopravní strategie udržitelného rozvoje, které obsahují hlediska zdraví a životního prostředí, vycházející z nejlepších mezinárodních praxí.
- Provádět případná posouzení za účelem začlenění hledisek zdraví a životního prostředí do dopravních politik a plánů
- Poskytovat pobídky pro dopravní řešení šetrná k životnímu prostředí, včetně hromadné dopravy, s důrazem zejména na řízení poptávky
- Zavádět případné meziresortní koordinační mechanismy týkající se dopravy, životního prostředí, zdraví a dalších dotčených ministerstev.
- Monitorovat vlivy dopravní politiky na životní prostředí, např. za použití indikátorů vyvinutých Evropskou unií (EU), Evropskou agenturou životního prostředí (EEA), Světovou zdravotnickou organizací (WHO) a zveřejnit výsledky této analýzy.
- Podporovat modernizaci dopravních zařízení, včetně využívání energeticky méně náročných dopravních prostředků.

- Podporovat investice do dopravního sektoru a do infrastruktury, včetně městské hromadné dopravy.
- Realizovat strategie udržitelného rozvoje dopravy zohledňující zvláštní regionální, národní a místní podmínky, zlepšit dostupnost, účinnost a pohodlnost dopravy a ověřit kvalitu městského ovzduší a zdraví a snížit emise skleníkových plynů, i prostřednictvím kvalitnějších technologií použitých ve vozidlech, jež jsou šetrnější k životnímu prostředí, dostupné a sociálně přijatelné.

#### 4.4. Zemědělství

Sociálně-ekonomická krize v zemích s tranzitivní ekonomikou a s neefektivním environmentálním řízením vyústila v degradaci zemědělských půd a oblastí s tradičním způsobem využívání území, přičemž tyto nepříznivé změny životního prostředí byly v některých případech nevratné.

##### Problémy

Nevyhovující způsob asanace postižených oblastí vedoucí k jejich vyloučení ze zemědělského využívání.

Snížení úrodnosti půdy a problém půdní eroze

Neúčinné zavlažovací a meliorační systémy.

Nedostatečný rozvoj a používání prostředků biologické ochrany rostlin. Neúčinné používání hnojiv.

Nadřazenost ekonomických a krátkodobých sociálních potřeb ve využívání půdy v oblastech citlivých z hlediska životního prostředí

Používání extenzivních zemědělských postupů nebezpečných z hlediska životního prostředí, pěstování kultur a chov živočišných druhů s nízkým výnosem a jinak neefektivních, neefektivní nakládání s odpady z chovu dobytka.

Neexistence právních předpisů nebo jejich nedodržování, pokud jde o ekologické aspekty využívání půdy, včetně zemědělství.

##### Akce

- Vytvořit komplexní územní plánování, které bude přihlížet k vlivům na životní prostředí.
- Vytvořit podmínky pro produkci ekologicky čistých potravin.
- Realizovat projekty asanace postižených území, spojené s programy boje proti desertifikaci.
- Realizovat protierozní opatření a opatření proti sesuvům půdy, vyčlenit degradovanou půdu ze zemědělského využívání k její asanaci a opětovnému zalesnění. Zavést technologie na ochranu půdy a postupy vedoucí ke zvýšení úrovně živin a zlepšení úrodnosti půdy.

- Chránit a rozvíjet původní druhy rostlin a živočichů a jejich genofond.
- Kontrolovat používání prostředků na podporu růstu, antibiotik; používat obezřetné přístupy při rozhodování o využívání geneticky modifikovaných organismů (GMO), opírající se o zásadu předběžné opatrnosti.
- Zkvalitnit monitorovací systém, včetně pozemního monitorování; zlepšit shromažďování a zpracování údajů pro posouzení vlivů zemědělství na životní prostředí.
- Realizovat činnosti směřující k omezení negativních vlivů zemědělských odpadů.

#### 4.5 Lesnictví

##### Problémy

K zajištění udržitelného rozvoje lesnictví je nutná technická pomoc a zavedení nových tržně orientovaných řídicích mechanismů.

V oblasti opětovného zalesňování, druhů rostlin, těžby dřeva a jeho zpracování je nutný přístup k moderním technologiím, které jsou šetrné k životnímu prostředí a využívají účinně zdroje.

##### Akce

- Používat v lesnickém sektoru indikátory a požadavky Ministerské konference o ochraně lesů v Evropě, včetně těch, které se zabývají zohledněním rozmanitých funkcí lesů, ochranou biologické rozmanitosti atd.
- Realizovat projekty opětovného zalesňování.
- Zkvalitňovat systém ochrany lesů před nadměrnou těžbou, nezákonnou těžbou a lesními požáry.
- Obnovit systém řádného lesního hospodářství.
- Vyvinout moderní technologie v oblasti opětovného zalesňování a zpracování dřeva, které jsou šetrné k životnímu prostředí a využívají účinně zdroje.
- V národních lesnických strategiích a plánech zohledňovat ekologické aspekty.

#### V. Vytvoření a posílení mechanismů k mobilizaci a rozdělování finančních zdrojů k dosažení environmentálních cílů

Hlavní překážkou dosažení cílů politiky životního prostředí ve všech zemích tohoto regionu je nedostatečné financování ze strany států, jež stále zůstává klíčovým zdrojem finančních prostředků pro ochranu

životního prostředí. Soukromé zdroje a zdroje korporací (včetně bankovního, finančního a investičního sektoru) představují významný potenciální zdroj financování, jehož možnosti stále nejsou dostatečně využívány. S ohledem na současné rozdíly ve finančních možnostech, metodách a způsobech výběru a čerpání finančních zdrojů pro potřeby ochrany životního prostředí v různých zemích tohoto regionu, jsou pro některé země významné následující problémy:

### Problémy

Tvůrci politik nemají dostatek účelných ekonomických a finančních údajů k přizpůsobení státních intervencí a použití omezených veřejných fondů k řešení významných finančních potřeb v oblasti životního prostředí.

Většina veřejných zdrojů v sektoru životního prostředí je vynakládána bez jasného programového rámce a cílů, jichž má být dosaženo, a rovněž bez transparentnosti a odpovědnosti. Stávající programy postrádají analýzu nákladové efektivity, nástroje k jejich provádění a realistické finanční plány.

Nedostatečný rozvoj a účinnost stávajících fondů životního prostředí.

Špatná úprava stávajícího systému ekologických poplatků podkopává jejich potenciál směřující ke zvýšení příjmů a účinnost hospodářských mechanismů.

Stávající zdroje ve veřejném sektoru lze, ačkoli jsou velmi omezené, využívat s větší efektivitou, transparentností a odpovědností.

Politické a institucionální překážky brání finančnímu sektoru hrát větší roli při financování projektů v oblasti životního prostředí.

### Plánované akce

- Zlepšovat informační podporu účinného financování činností v oblasti životního prostředí: zavést mezinárodně uznávané metodiky kalkulace nákladů politik životního prostředí a klasifikace výdajů na životní prostředí v rámci statistických služeb; založit řádný systém shromažďování údajů o výdajích na životní prostředí v souladu s mezinárodními standardy.
- Vytvářet kvalitní a realistické programy v oblasti životního prostředí a s nimi spojené finanční plány: stanovit priority mezi stávajícími programy v oblasti životního prostředí ve vztahu k veřejnému financování; přezkoumat a přepracovat prioritní programy s realistickými a nákladově efektivními akčními plány a jasně zaměřenými veřejnými výdaji.
- Zlepšovat potenciál zvýšení příjmů ze stávajících a nových daní a poplatků v oblasti životního prostředí: provést reformu stávajících poplatků a daní spočívající ve snížení jejich počtu, administrativní náročnosti a diskreční pravomoci; zlepšit jejich transparentnost; ke zvýšení příjmů zavést nové daně a poplatky v oblasti životního prostředí (zejména na výrobky, které

nejsou šetrné z hlediska životního prostředí, a jsou spotřebovávány ve velkém množství); zvážit vyčlenění příjmů pouze pro dobře definované výdajové programy; podporovat postupný nárůst poplatků za užívání environmentální infrastruktury, aby zpočátku pokryly náklady na provoz a údržbu, a v dlouhodobém výhledu poskytovaly plnou návratnost nákladů; zvýšit zdanění renty z přírodních zdrojů a zvýšit zpětné investice příjmů do zlepšení environmentální infrastruktury.

- Použitím tržních mechanismů internalizovat negativní vlivy na životní prostředí, např. obchodování s emisními kvótami (domácí i mezinárodní).
- Používat účinněji veřejné finanční zdroje pro environmentální účely: provést reformu institucí, které řídí veřejné výdaje do oblasti životního prostředí (včetně fondů životního prostředí) v souladu se správnou mezinárodní praxí za účelem zlepšení jejich odpovědnosti, transparentnosti, nákladové efektivity a účinnosti z hlediska životního prostředí.
- Využívat komerční a zahraniční zdroje financování pro investice do životního prostředí: určit a postupně vyloučit politické nástroje a metody, které brání komerčnímu financování environmentálních projektů; vytvořit stimulační nástroje pro veřejný sektor k účinnému využití soukromých a zahraničních finančních prostředků pro životní prostředí; vytvořit v obcích a podnicích kapacity pro přípravu environmentálních projektů, které mohou být spolufinancovány za komerčních podmínek, a kapacity orgánů v oblasti životního prostředí k hodnocení takovýchto projektů; zapojit domácí, zahraniční investory a mezinárodní finanční instituce (IFI) do financování prioritních činností v oblasti životního prostředí.
- Využívat příležitosti k vyjednání výměn „dluhů za životní prostředí“: pokud přestalo být možné splácet dluh, lze zahájit iniciativy směřující k výměně části zahraničního dluhu za domácí investice do životního prostředí přeshraničního a světového významu; předem připravit důvěryhodné analýzy proveditelnosti; vytvořit možné výdajové programy pro případné výměny, které budou zajímavé pro potenciální věřitele.

## VI. Poskytování informací pro účely rozhodování v otázkách životního prostředí a k propagaci účasti veřejnosti a vzdělávání v oblasti životního prostředí

### 6.1 Posílení monitorování životního prostředí a systémů správy informací

#### Problémy

Nedostatečné systémy evidence lesů, půdy a biologických zdrojů, vedení katastrů nemovitostí.

Nedostatečně rozvinuté systémy monitorování životního prostředí, shromažďování údajů o emisích. Nedostatečně rozvinuté databáze.

Nutnost zkvalitnit metodiky stanovování standardů pro limity znečištění a vlivy průmyslových zdrojů, a rovněž pro hodnocení rizik vyplývajících z ekonomických činností pro životní prostředí.

Nedostatečně rozvinuté metodiky oceňování přírodních zdrojů, environmentálních norem. Optimalizace rent ze zdrojů.

Některé země nezveřejňují pravidelně Zprávy o stavu životního prostředí nebo tak nečiní způsobem zaručujícím dobrou přístupnost.

#### Plánované akce

- Stanovovat prioritní činnosti v oblasti monitorování životního prostředí, na základě požadavků na shromažďování dat a podávání zpráv stanovených vnitrostátními právními předpisy, akčními plány a programy v oblasti životního prostředí a rovněž na základě požadavků vyplývajících z platných mezinárodních závazků.
- Poskytovat pobídky společně s vypracováváním dobrovolných zpráv o jejich vlivu na životní prostředí
- Harmonizovat definice, klasifikaci a postupy monitorování životního prostředí s mezinárodními standardy.
- Podporovat výměnu údajů a informací o životním prostředí mezi příslušnými státními orgány.
- Zvyšovat kvalitu informací, zaměřit se na vývoj klíčových souborů indikátorů za použití mezinárodních zkušeností.
- Umožňovat zlepšení metodik v oblasti stanovení limitů pro ekonomické vlivy na životní prostředí a přírodní zdroje, poplatků za využívání zdrojů, regulace postupů plánování týkajícího se životního prostředí.
- Zkvalitňovat systém evidence přírodních zdrojů.
- Pravidelně zveřejňovat Zprávy o stavu životního prostředí, zpřístupňovat je veřejnosti.

### 6.2. Účast veřejnosti na rozhodování v záležitostech životního prostředí

#### Problémy

Bez ohledu na významné úspěchy při zavádění demokracie v zemích VEKSA během posledních deseti let zbývá stále mnoho práce k zajištění skutečné účasti veřejnosti.

Nedostatečně rozvinuté postupy účasti veřejnosti na rozhodování v záležitostech životního prostředí.

V některých zemích neexistují mechanismy veřejného projednávání záležitostí životního prostředí.

#### Plánované akce

- Podporovat používání ustanovení Aarhuské úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí na národní úrovni, včetně těch, které se vztahují k právům veřejnosti na přístup k informacím, postupům pro zajištění přístupu, omezení přístupu a práv veřejnosti na účast na rozhodování, a předcházet omezení předmětných práv, stanovených příslušnými vnitrostátními právními předpisy.
- Pokud je to vhodné a možné, podporovat nevládní organizace působící v oblasti životního prostředí.
- Posilovat institucionální rámce, stávající mechanismy a možnosti státních orgánů v oblasti zapojení veřejnosti do rozhodování v záležitostech s významem pro životní prostředí.

### 6.3. Vzdělávání v oblasti životního prostředí

#### Problémy

Materiály pro vzdělávání v oblasti životního prostředí nejsou kvalitně připraveny a rozšířeny.

Nejsou dostatečně využívány kapacity ústavů vyššího vzdělávání a výzkumných zařízení.

Nedostatek zkušených pedagogických pracovníků na všech úrovních vzdělávání.

Téměř neexistuje systematické zvyšování povědomí o záležitostech životního prostředí.

#### Plánované akce

- Zřídit síť informačních a metodických center vzdělávání v oblasti životního prostředí, snadno přístupných databází k zachování pravidelných výměn informací a zkušeností souvisejících se vzděláváním v oblasti životního prostředí.
- Vypracovat a realizovat systémy školení v oblasti životního prostředí pro státní úředníky, tvůrce politik a ostatní cílové skupiny.
- Rozvíjet partnerství a spolupráci mezi veřejnými orgány a nevládními organizacemi v záležitostech vzdělávání v oblasti životního prostředí.
- Vypracovat národní systémy informování veřejnosti v záležitostech životního prostředí, včetně využití společenské služby reklamy.
- Zavedení výchovy k udržitelnému rozvoji zahrnující všechny typy a úrovně vzdělávání.

## VII. Identifikovat a řešit problémy přesahujících hranice států a posílit spolupráci v rámci mezinárodních smluv

### Problémy

Nedostatečné kapacity vnitrostátních institucí pro realizaci dvoustranné a mnohostranné spolupráce.

Nedostatečné finanční zdroje a kapacity pro prosazování realizace programů a projektů ke splnění požadavků mezinárodních smluv a závazků podle mezistátních dohod.

Nedostatečně rozvinuté mechanismy spolupráce mezi státními orgány, místními úřady a veřejností, které by umožňovaly provádění mezinárodních smluv a dohod.

Environmentálním problémům přesahujícím hranice států je v národních strategiích a akčních plánech přikládána malá priorita. Potřeba rozvoje příslušných postupů a mechanismů a jejich zavedení do národních akčních plánů.

Je třeba posilovat meziresortní monitorování provádění mezinárodních smluv a dohod souvisejících se zvláštními problémy přesahujícími hranice států (povodí, regionální moře), rozvíjet kontakty mezi organizacemi pracujícími v dílčích regionech, aby se zamezilo duplicitě jejich činností. Následující iniciativy lze považovat za správné příklady: Pracovní skupina pro Dunaj a Černé moře (DABLAS); Programy spolupráce Baltského, Kaspického moře a Aralského jezera.

Nedostatek mechanismů pro posuzování a náhradu škod přesahujících hranice států.

### Plánované akce

- Podporovat přístup států k environmentálním smlouvám přesahujícím hranice států a podporovat rozvoj nových smluv, které by zahrnovaly všechny dotčené státy.
- Vypracovat a realizovat doporučení k jejich plnění a zavést odpovědnostní mechanismy.
- Pravidelná identifikace a analýza environmentálních problémů přesahujících hranice států; vytvoření pravidelně aktualizovaného registru.
- Vypracovat subregionální dvoustranné a mnohostranné akční programy pro řešení environmentálních problémů přesahujících hranice států, rozvoj schváleného rámce pro řešení problému dotčenými stranami.
- Pro vypracování mechanismu posuzování a náhrad škod přesahujících hranice států založit pracovní skupiny mezinárodních odborníků.
- Vypracovat národní meziresortní postupy provádění dvoustranných dohod a smluv.

- Provádět činnosti zajišťující monitorování implementace mezinárodních smluv a jednotných systémů pro výměnu informací o životním prostředí mezi organizacemi pracujícími v dílčích regionech.
- Vypracovat doporučení pro zavedení odpovědných mechanismů pro kontrolu plnění tak, aby odpovídaly mezinárodním závazkům v oblasti životního prostředí.

## PŘÍLOHA

### PROVÁDĚNÍ STRATEGIE PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ ZEMÍ VÝCHODNÍ EVROPY, KAVKAZU A STŘEDNÍ ASIE

Výchozí seznam mezinárodních organizací a institucí, které by mohly podporovat země VEKSA při dosažení cílů této Strategie

V níže uvedené tabulce je uveden výchozí seznam mezinárodních organizací a institucí, které by mohly podporovat země VEKSA při plnění cílů této Strategie. Tento seznam není konečný, je otevřen dalším organizacím, a bude aktualizován v souladu s potřebami zemí VEKSA a v souladu s pracovními programy a dostupnými zdroji mezinárodních organizací. Jejich role by spočívala:

1. Na vyžádání těchto zemí podporovat země VEKSA nebo jejich skupiny ve vypracovávání akčních plánů a uskutečňovat další činnosti podporující provádění této Strategie. Tomuto cíli může, mimo jiné, napomoci vytváření kapacit, vypracovávání správných postupů, výměna informací, zprostředkovávání mezi donory a zeměmi VEKSA, umožňování partnerství a budování sítí;
  2. Vytvořit fóra pro mezivládní a meziresortní výměnu informací a pro monitorování pokroku činností směřujících k dosažení cílů této Strategie a pro kontakt s EAP Task Force;
  3. Umožnit spolupráci s ostatními orgány a dalšími zúčastněnými stranami, jež pracují se zeměmi VEKSA na plnění stejných cílů.
- REC zemí VEKSA a REC pro země střední a východní Evropy (REC) sehrají významnou úlohu při podpoře provádění této Strategie, zejména v oblasti informací, účasti veřejnosti a vzdělávání.

| Klíčový cíl Strategie zemí VEKSA                                             | Oblasti akcí                                                               | Koordinátor                                               | Spolupracující instituce                                                                       |
|------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>1 Zkvalitnit právní předpisy a politiky v oblasti životního prostředí</b> | Zkvalitnit právní předpisy a politiky v oblasti životního prostředí        | OECD <sup>1</sup> / EAP Task Force a EHK OSN <sup>2</sup> | UNDP <sup>3</sup> , UNEP <sup>4</sup> , Světová banka, REC                                     |
| <b>2. Prevence znečištění</b>                                                | 2.1. Znečištění ovzduší ve městech                                         | WHO-Evropa <sup>5</sup> a EHK OSN                         | UNEP, EEA <sup>6</sup>                                                                         |
|                                                                              | 2.2. Obecní zásobování vodou a hygienická infrastruktura                   | OECD/ EAP Task Force, WHO-Evropa                          | UNEP, EBRD <sup>7</sup> , EHK OSN, Světová banka                                               |
|                                                                              | 2.3. Nakládání s odpady a chemickými látkami                               | UNEP (SBC <sup>8</sup> )                                  | OECD, EHK OSN                                                                                  |
| <b>3. Řízení přírodních zdrojů</b>                                           | 3.1. IWRM <sup>9</sup> (povodí řek a moří)                                 | EHK OSN a UNEP                                            | UNDP, Světová banka GEF <sup>10</sup> , EEA                                                    |
|                                                                              | 3.2. Ochrana biodiverzity ekosystémů                                       | UNEP s Radou Evropy                                       | UNDP, RECs, EEA                                                                                |
| <b>4. Sektorální integrace</b>                                               | 4.1. Celková integrace aspektů životního prostředí do sektorálních politik | OECD a UNDP                                               | UNEP, Světová banka, EHK OSN, EEA                                                              |
|                                                                              | 4.2. Energetika                                                            | EHK OSN                                                   | Světová banka, OECD, UNDP                                                                      |
|                                                                              | 4.3. Doprava                                                               | EHK OSN                                                   | UNEP, OECD, ECMT <sup>11</sup>                                                                 |
| <b>5. Mobilizace a rozdělení finančních zdrojů</b>                           |                                                                            | OECD/EAP Task Force                                       | UNDP, PPC <sup>12</sup> , UNEP, REC, Světová banka, EBRD, EHK OSN                              |
| <b>6. Informace, účast veřejnosti a vzdělávání</b>                           | 6.1. Monitorování životního prostředí a správa informací                   | EHK OSN                                                   | UNEP, ECO Fórum <sup>13</sup> , RECs, EEA                                                      |
|                                                                              | 6.2. Účast veřejnosti                                                      | EHK OSN, REC, UNDP                                        | UNEP, ECO Fórum, OSCE <sup>14</sup>                                                            |
|                                                                              | 6.3. Vzdělávání                                                            | EHK OSN                                                   | UNEP, UNDP, UNESCO <sup>15</sup> , REC, ECO Fórum                                              |
| <b>7. Problémy a úmluvy přesahující hranice států</b>                        |                                                                            | EHK OSN, UNEP                                             | Sekretariáty UNCBD <sup>16</sup> , UNFCCC <sup>17</sup> , UNCCD <sup>18</sup> (tbc), UNDP, REC |

1 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj 2 Evropská hospodářská komise Organizace spojených národů 3 Program Organizace spojených národů pro rozvoj 4 Program pro životní prostředí Organizace spojených národů 5 Světová zdravotnická organizace – evropská úřadovna 6 Evropská agentura životního prostředí 7 Evropská banka pro obnovu a rozvoj 8 Sekretariát Basilejské úmluvy 9 Integrované hospodaření s vodními zdroji 10 Globální fond pro životní prostředí 11 Evropská konference ministrů dopravy 12 Přípravný výbor projektu 13 Sdružení evropských ekologických nevládních organizací 14 Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě 15 Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu 16 Úmluva o biologické rozmanitosti Organizace spojených národů 17 Rámcová úmluva o změně klimatu Organizace spojených národů 18 Úmluva o boji proti desertifikaci Organizace spojených národů

89 Mezi tyto země patří Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavská republika, Ruská federace, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina a Uzbekistán. Název této skupiny zemí a jeho zkratka (VEKSA) slouží pouze pro účely tohoto dokumentu a nezakládá mezinárodně uznávaný pojem vycházející z geografických či sociálně-ekonomických kritérií.

90 Světový summit o udržitelném rozvoji (Johannesburg, Jižní Afrika, 2002)

91 Posuzování vlivů na životní prostředí.

92 Světová zdravotnická organizace

93 Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování.

## Závěry šesté ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“ Bělehrad, Srbsko, 10.–12. října 2007

### Deklarace

#### „Budování mostů k budoucnosti“ ministrů regionu

Evropské hospodářské komise Organizace spojených národů (EHK)

### Úvod

1. My, ministři a vedoucí delegací z 51 zemí v regionu EHK OSN a zástupce Evropské komise jsme se sešli v Bělehradě ve dnech 10.–12. října 2007 na šesté z řady ministerských konferencí, které jsou součástí procesu „Životní prostředí pro Evropu“.
2. Zavazujeme se k dalšímu zlepšování životního prostředí v zemích regionu EHK OSN. Uznáváme významnou hodnotu procesu „Životní prostředí pro Evropu“ jakožto jedinečného celoevropského fóra pro řešení našich problémů a podporu široké horizontální spolupráce v oblasti životního prostředí jakožto pilíře udržitelného rozvoje v regionu. Proces „Životní prostředí pro Evropu“ je cennou odezvou na náš společný záměr zlepšovat životní prostředí v celém našem regionu a přispívat k udržitelnému rozvoji, což zase může přispět k vymýcení chudoby, ke zlepšování kvality života a k bezpečnějšímu světu. Proces podporuje sbližování politik, opatření a přístupů v oblasti životního prostředí za současného uznávání toho, že těžíme z rozmanitosti přístupů k dosažení společných cílů, a rovněž podporuje účast občanské společnosti. Vezmeme-li v úvahu rozmanitost vývojových trendů v regionu EHK OSN, měl by být zaujat přístup založený na specifických potřebách a prioritách.

Potvrzujeme náš pevný závazek ke spolupráci při ochraně životního prostředí mezi zeměmi Evropy, Severní Ameriky, Kavkazu a střední Asie. Zdůrazňujeme důležitou roli procesu „Životní prostředí pro Evropu“ a jeho větší soustředění na potřeby, jenž bude odrážet měnící se politické a sociálně ekonomické prostředí a který bude dosahovat reálného pokroku v oblasti ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje v našem regionu a jeho subregionech tím, že bude mimo jiné podporovat implementaci národních politik, dvoustranných a mnohostranných environmentálních smluv a mezinárodní spolupráci. Rovněž uznáváme přidanou hodnotu procesu „Životní prostředí pro Evropu“ v jeho těsných vazbách na další regionální a subregionální iniciativy a procesy, které napomáhají k integraci politik životního prostředí a odvětvových politik.

3. Jsme zavázáni k tomu, že společně s našimi občany a občanskou společností včetně soukromého sektoru budeme usilovat o dosažení a udržení zdravého životního prostředí pro současnou i pro budoucí

generace. Rovněž znovu potvrzujeme náš závazek, že budeme podporovat udržitelný rozvoj, který je ve vzrůstající míře ovlivňován globalizací. V tomto ohledu zintenzivníme naše úsilí o dosažení Rozvojových cílů tisíciletí a o realizaci Johannesburgského implementačního plánu přijatého na Světovém summitu o udržitelném rozvoji (WSSD). Přitom uznáváme potřebu zabývat se otázkami životního prostředí jednotným způsobem a budeme spolupracovat s dalšími regiony formou poskytování poradenství a podílení se o zjištěné poznatky a získané zkušenosti. Náš regionální příspěvek k hodnoticímu cyklu Komise Organizace spojených národů pro udržitelný rozvoj je příkladem tohoto úsilí.

4. Bereme na vědomí čtvrtou hodnotící zprávu o stavu životního prostředí (Bělehradské hodnocení), kterou připravila Evropská agentura životního prostředí (EEA) za podpory jednotlivých zemí, Evropské komise a EHK OSN, a ve spolupráci s dalšími partnery. Zatímco zaznamenáváme určitá zlepšení stavu životního prostředí na celoevropské úrovni a v některých subregionech a zemích, jsme především znepokojeni závěry zprávy ze zemí, zahrnutých v této zprávě:
  - (a) Více než 100 miliónů lidí v celoevropském regionu dosud nemá přístup k nezávadné pitné vodě a vhodné hygieně;
  - (b) Znečištění ovzduší, zejména jemnými částicemi, přízemním ozónem a oxidy dusíku zkracuje průměrnou délku života o téměř jeden rok a nepříznivě ovlivňuje zdravý vývoj dětí v celoevropském regionu;
  - (c) Pokračuje úbytek biodiverzity a ztráta ekosystémových služeb;
  - (d) Rostoucí obavy vyvolávají vzorce spotřeby a výroby: paralelně s ekonomickým rozvojem se zvyšuje v celoevropském regionu podíl odpadů a dopravy na životní prostředí;
  - (e) Spotřeba energie a z toho plynoucí emise skleníkových plynů rostou v celoevropském regionu, a to navzdory zlepšením energetické účinnosti a zvýšenému používání obnovitelných zdrojů energie v určitých oblastech;
  - (f) Dopady změn klimatu se projevují v mnoha sektorech ekonomiky a mají vliv i na přírodní zdroje;
  - (g) Nevhodné nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a jejich zneškodňování má stále negativní vliv na životní prostředí.
5. Rovněž bereme na vědomí zprávu Politiky pro lepší životní prostředí: Pokrok v regionu východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, kterou vypracovala Úkolová skupina pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí (EAP Task Force), a to za široké účasti zainteresovaných stran. Zpráva se zaměřuje na politická opatření přijatá zeměmi regionu východní Evropy, Kavkazu a střední Asie a tím doplňuje Bělehradské hodnocení. Bereme na vědomí, že zpráva dokumentuje příklady pokroku a ukazuje, že některé země nyní dosahují výsledků díky trvalému úsilí vynakládanému v průběhu několika let.

Upozorňujeme však, že pokrok při řešení prioritních úkolů zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, které byly stanoveny v Kyjevě, není rovnoměrný a mnohé problémy v oblasti životního prostředí přetrvávají. Z toho důvodu je nyní zapotřebí efektivnější, na výsledcích založený a na opatření zaměřený, diferencovaný přístup, přizpůsobený specifickým potřebám subregionů, skupin zemí a jednotlivých zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie. A zároveň je tu na úrovni regionů východní Evropy, Kavkazu a střední Asie stále potřeba usilovat o výměnu informací a příkladů dobré praxe v oblastech společného zájmu, a rovněž o usnadnění dialogu a spolupráce s dárci.

Bereme na vědomí doporučení předkládaná ve zprávě, především týkající se potřeby mít jasnou představu, přijetí reformy krok za krokem, více se zaměřit na implementaci a řízení životního prostředí, pracovat na zlepšení institucionálního rámce, posilovat prosazování a plnění práva v oblasti životního prostředí, budovat kapacity na lokální úrovni, zaujmout jednotný přístup k financování otázek životního prostředí, investovat do vzdělání a odborné kvalifikace, spolehnout se na intenzivnější zapojení partnerů a prosazovat aktivnější zapojení rámce mezinárodní spolupráce.

Ačkoliv neexistuje jednoduchá cestovní mapa pro země tohoto regionu, jsme přesvědčeni, že následováním doporučení mohou země přispět k překonávání překážek a urychlování pokroku. Pevný politický závazek ze strany zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie a jejich partnerů v regionu zabývat se problémy v oblasti životního prostředí je rovněž zapotřebí k dosažení trvalého pokroku.

6. Vítáme pokrok, kterého bylo dosaženo v rámci Programu hodnocení stavu a politik životního prostředí (EPR) EHK OSN. Bereme na vědomí zprávu o Kritických otázkách implementace politik životního prostředí, na něž upozorňuje Program EPR a vyzýváme země hodnocené programem EPR, aby prováděly doporučení národních programů EPR v souladu s jejich národními potřebami a prioritami. Chápeme, že implementace těchto doporučení bude vyžadovat politickou podporu pro řešení přetrvávajících problémů v oblasti životního prostředí; posílení institucí zabývajících se životním prostředím; integraci politiky životního prostředí do jiných sektorů a rovněž do všeobecných plánů rozvoje a strategií omezování chudoby; a v případě potřeby přidělování dostatečných finančních prostředků i lidských zdrojů za účelem efektivní realizace těchto kroků a opatření a dosažení efektivní implementace. Vyzýváme EHK OSN, aby na naší další konferenci podala zprávu o výsledcích druhého cyklu EPR.
7. Zdůrazňujeme potřebu dále zlepšovat v regionu reporting a hodnocení životního prostředí založené na indikátorech. Za tímto účelem my, ministři a vedoucí delegací států celoevropského regionu a zástupci Evropské komise schvalujeme a vyzýváme k přijetí a k plné implementaci Doporučení EHK OSN týkající se uplatnění environmentálních indikátorů a hodnocení životního prostředí založeného na indikátorech, a Metodiky pokyny pro

monitoring podniků pro země regionu východní Evropy, Kavkazu a střední Asie. Vybízíme EHK OSN, ve spolupráci s Evropskou agenturou životního prostředí (EEA) a s dalšími partnery, k pokračování úsilí učinit monitoring efektivním nástrojem při tvorbě politiky životního prostředí v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie a jihovýchodní Evropy. Vyzýváme Evropskou agenturu životního prostředí, aby zvážila přípravu páté hodnotící zprávy pro naši příští ministerskou konferenci, která bude stavět na jejích partnerstvích, a apelujeme na ty země, kterých se bude zpráva týkat, aby se plně účastnily této práce a aby náležitě zvýšily své úsilí v oblasti monitoringu.

### Pokrok dosažený od Kyjeva

8. Bereme na vědomí zprávu o implementaci mnohostranných environmentálních smluv EHK OSN a uznáváme roli, kterou tyto smlouvy hrají v řešení životního prostředí v regionu. Se znepokojením ovšem zaznamenáváme, že hlavním problémem zůstává ratifikace a implementace těchto smluv, a účinnost těchto nástrojů není plně dosahována. Připomínáme a odvoláváme se na kyjevské Metodické pokyny pro posílení a implementaci mnohostranných environmentálních smluv v regionu EHK OSN a naléhavě vybízíme všechny vlády k jejich dalšímu uplatnění. My, ministři a vedoucí delegací smluvních stran mnohostranných environmentálních smluv a protokolů EHK OSN vyzýváme země, které nejsou účastníky těchto nástrojů, aby zvážily jejich ratifikaci. My, ministři a vedoucí delegací smluvních stran mnohostranných environmentálních smluv a protokolů EHK OSN rovněž voláme po posilování politik a opatření k jejich implementaci a plnění, a po podnícení dalšího úsilí ke zlepšování jejich efektivnosti a začlenění do jiných sektorů. Rovněž uznáváme důležitost subregionálních úmluv, které se zabývají specifickými otázkami životního prostředí. Uznáváme potřebu dalších snah o vytváření synergií při implementaci subregionálních, regionálních a relevantních globálních mnohostranných environmentálních smluv a o podílení se o ty nejlepší získané zkušenosti. Vyzýváme řídicí orgány mnohostranných environmentálních smluv, aby nadále pokračovaly ve zkoumání možnosti k vyvíjení účinných mechanismů napomáhajících implementaci napříč regionem, zejména podpory pro budování kapacit a pro podílení se o informace a zkušenosti s regiony mimo EHK OSN.
9. My, ministři a vedoucí delegací smluvních stran mnohostranných environmentálních smluv EHK OSN vyzýváme země jihovýchodní Evropy a střední Asie, které nejsou smluvními stranami těchto nástrojů, aby pokračovaly v pokroku při přijímání a implementaci takovýchto nástrojů, a aby vybízely dárce k poskytování finanční a technické podpory za účelem pomoci těmto zemím při přípravě národních implementačních plánů a jiných nástrojů pro implementaci.

10. S uznáním bereme na vědomí První hodnocení hraničních řek, jezer a podzemních vod v regionu EHK OSN, které bylo vypracováno pod záštitou Úmluvy EHK OSN o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer. Vyzýváme zasedání smluvních stran Úmluvy k vypracování druhého hodnocení hraničních vod pro naši příští ministerskou konferenci „Životní prostředí pro Evropu“.
11. Zlepšení vzdělávání pro udržitelný rozvoj je důležitým cílem pro všechny vlády, jak je zohledněno v Johannesburském implementačním plánu Světového summitu o udržitelném rozvoji, a my vítáme úsilí všech vlád v plnění cílů desetiletí vzdělávání pro udržitelný rozvoj, vyhlášené Organizací spojených národů.
12. My, ministři a vedoucí delegací států, které přijaly Strategii výchovy k udržitelnému rozvoji EHK OSN, vítáme Prohlášení k výchově k udržitelnému rozvoji, které učinili ministři školství a ministři životního prostředí, a rovněž vítáme výsledek jejich společného zasedání, a naléhavě se obracíme na země, aby nadále posilovaly snahy o implementaci Strategie výchovy k udržitelnému rozvoji EHK OSN na všech úrovních, a to do konce desetiletí vzdělávání pro udržitelný rozvoj, vyhlášeného Organizací spojených národů. Rovněž zdůrazňujeme důležitost procesu vzdělávání pro udržitelný rozvoj jakožto nezbytnou podmínku a rámec pro iniciativy zabývající se budováním kapacit a pro multilaterální partnerství v regionu.
13. Úbytek biodiverzity zůstává problémem v oblasti životního prostředí, který se všechny vlády regionu EHK OSN zavazují i nadále řešit a my znovu potvrzujeme náš závazek vztahující se k cíli Světového summitu o udržitelném rozvoji významně snížit míru úbytku biologické rozmanitosti do roku 2010.
14. My, ministři a vedoucí delegací států účastnících se procesu Celoevropské strategie pro biologickou a územní rozmanitost (PEBLDS) a zástupci Evropské komise zaznamenáváme, že od roku 2003 pokračují činnosti na regionální, subregionální, národní i místní úrovni v různých subregionech, které aplikují Úmluvu Organizace spojených národů o biologické rozmanitosti a závazky Světového summitu o udržitelném rozvoji a rovněž celoevropské cíle zaměřené na zastavení úbytku biodiverzity, které byly schváleny v Kyjevě v roce 2003. Zatímco uznáváme tyto dosažené úspěchy, rovněž uznáváme výzvu, která přetrvává v podobě dosažení cílů z Kyjeva k roku 2010. My, ministři a vedoucí delegací států účastnících se procesu PEBLDS a zástupci Evropské komise znovu potvrzujeme náš závazek pracovat směrem k dosažení cílů stanovených kyjevským Usnesením o biologické rozmanitosti a budeme pokračovat ve spolupráci s PEBLDS a podporovat implementaci Celoevropské ekologické sítě jakožto důležitý prostředek pro zachování a trvalé využívání biodiverzity v Evropě. Rovněž se zavazujeme posilovat integraci biodiverzity a ekosystémových služeb do relevantních horizontálních a odvětvových politik. My, ministři a vedoucí delegací států účastnících

se procesu PEBLDS a zástupci Evropské komise, schvalujeme Bělehradské prohlášení o biodiverzitě.

## II. Budování kapacit a partnerství

15. Uznáváme důležitost budování kapacit jakožto průřezové prioritní oblasti pro ochranu životního prostředí a podporu udržitelného rozvoje v regionu.
16. Uznáváme roli, kterou proces „Životní prostředí pro Evropu“ sehrává při začleňování environmentálních nevládních organizací do nejrůznějších procesů přispívajících k jeho transparentnímu charakteru. V našem úsilí o směřování vpřed a dosahování pokroku zdůrazňujeme potřebu zapojit celou občanskou společnost včetně soukromého sektoru. Obracíme se na všechny partnery s výzvou, aby posílili činnost v rámci partnerství, která by přinesla další pokrok.
17. Uvědomujeme si, že rychlost pokroku se mění napříč různými oblastmi politiky a chápeme, že implementace zůstává největším problémem. Zejména chceme upozornit na skutečnost, že region EHK OSN nedosahuje dostatečného pokroku pokud jde o rostoucí přístup k nezávadné pitné vodě a základní hygieně do roku 2015, stejně jako pokud jde o významné snížení míry úbytku biodiverzity do roku 2010.  
Voda, zahrnující jak venkovské tak městské zásobování vodou a kanalizaci, stejně jako integrované řízení vodních zdrojů, by měla být jednou z prioritních oblastí pro podniknutí opatření. S vědomím toho, že spolupráce mezi zainteresovanými v otázkách hraničních vodních toků přispívá k udržitelnému vodnímu řízení a vzájemnému prospěchu, podněcujeme tyto státy k tomu, aby podpořili takovou spolupráci. Efektivní a udržitelné využívání vody a ochrana vodních zdrojů a kvality vody jsou klíčové pro lidské zdraví a udržitelný rozvoj. Uznáváme možnost dosahování reálných úspěchů prostřednictvím vynakládání dalšího úsilí v nových i stávajících formách partnerství, jako jsou EU Vodní iniciativa a program USAID (Agentury Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj) v oblasti vodních zdrojů v regionu.
18. Se zájmem si všímáme nejrůznějších iniciativ předkládaných naší konferencí, zaměřených na budování kapacit v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie v různých oblastech politiky a řízení životního prostředí, zahrnující hlavní principy efektivního systémů environmentálního povolování a iniciativu o strategickém posuzování životního prostředí.
19. Zaznamenáváme úspěchy dosažené v zemích jihovýchodní Evropy podněcujeme jejich další úsilí směrem k účinné implementaci legislativy v oblasti životního prostředí, budování kapacit institucí na národní i na místní úrovni, spolupráci napříč sektory i širokou partnerskou spolupráci a zvyšování investic do životního prostředí.
20. Jsme si vědomi toho, že náš region se potřebuje zabývat naléhavou

výzvou související se změnami klimatu. Vyzýváme všechny smluvní strany k aktivní a konstruktivní účasti na zasedání Konference Organizace spojených národů o změnách klimatu, které se bude konat v Indonésii v prosinci 2007, s cílem dosáhnout obsáhlé komplexní dohody po roce 2012 (post-kjótská dohoda), která by měla zahrnovat všechny hlavní emitory, a která by měla být dojednána do konce roku 2009. Se zájmem zaznamenáváme Bělehradskou iniciativu Posilování regionální spolupráce mezi zainteresovanými zeměmi jihovýchodní Evropy v oblasti změn klimatu, a jejich uznání potřeby připravit jejich Rámcový akční plán pro změny klimatu (CCFAP) k podpoře implementace Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změnách klimatu (UNFCCC), zejména jejího pracovního programu z Nairobi. Zřízení subregionálního virtuálního střediska v Bělehradě pro otázky související se změnami klimatu by poskytlo prostředek k rozvoji a implementaci programů a projektů spadajících do subregionálních Rámcových akčních plánů pro změny klimatu, navržených pro zainteresované země jihovýchodní Evropy, stejně jako k posílení mezinárodní partnerské spolupráce, která podporuje výměny zkušeností a odborných znalostí v oblastech výzkumu a sledování klimatu, vzdělávání, zvyšování povědomí veřejnosti a budování kapacit.

21. Uznáváme potřebu další integrace politik v oblasti změn klimatu, životního prostředí, udržitelného rozvoje a energie v regionu. Vyzýváme k dalším snahám o zlepšení energetické účinnosti za účelem splnění cílů v oblasti životního prostředí a udržitelné energie. Vítáme projekt týkající se Financování investic do energetické účinnosti pro zmiřování změn klimatu a budeme uvažovat jakožto investoři z veřejného sektoru o účasti v investičním fondu pro energetickou účinnost, který je vytvářen prostřednictvím projektu Energetická efektivita 21. Pro zvýšení energetické účinnosti my, ministři a vedoucí delegací smluvních stran Kjótského protokolu rovněž uznáváme důležitost využití flexibilních mechanismů Kjótského protokolu.
22. Vítáme horská partnerství v rámci Alp, Karpat, spolupráci v horských regionech jihovýchodní Evropy, Kavkazu a střední Asie i mezi nimi navzájem. Uznáváme prospěch, který plyne ze stávajících právně závazných nástrojů pro ochranu a udržitelný rozvoj horských regionů jako jsou Alpská a Karpatská úmluva, a vítáme iniciativu zemí jihovýchodní Evropy a Kavkazu vyvíjet takové nástroje. Podněcujeme mezinárodní globální horské partnerství k podpoře výměny zkušeností a odborných znalostí s dalšími horskými regiony ve světě.
23. Vítáme úsilí zemí střední Asie v dosahování víceodvětvových a dlouhodobých cílů v oblasti udržitelného rozvoje a v implementaci Středoasijské iniciativy o udržitelném rozvoji, a mezinárodní partnery vyzýváme k účasti a podpoře na její implementaci, a to ve spolupráci s Středoasijským regionálním centrem pro životní prostředí (CAREC) tam, kde to bude potřeba.

24. Vyzýváme k rozvoji národních programů, strategií a implementačních, subregionálních a regionálních partnerství, zahrnující všechny zainteresované strany, za účelem podpory udržitelného využívání zdrojů a vzorců udržitelné spotřeby a výroby, týkající se, podle potřeby, zpětrhávání vazeb mezi ekonomickým růstem a degradací životního prostředí prostřednictvím zlepšování účinnosti a udržitelnosti ve využívání zdrojů a výrobních procesů a omezování znehodnocování zdrojů, snižování znečištění a odpadů a snižování negativních sociálních dopadů a dopadů na životní prostředí. Podporujeme začlenění desetiletého rámce programů udržitelné spotřeby a výroby do pracovního cyklu Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD), implementaci a sledování udržitelné spotřeby a výroby pomocí šíření příkladů té nejlepší praxe a podpory práce středisek čistší produkce a regionálních center pro životní prostředí, a potřebu zvážit rozvoj celoevropské iniciativy v rámci Marakešského procesu se zapojením jiných partnerů než je EHK OSN a tudíž vyzvat Program Organizace spojených národů pro životní prostředí (UNEP), aby tento návrh prozkoumal jakožto součást své práce v oblasti udržitelné spotřeby a výroby.
25. Uznáváme potřebu zlepšit nakládání s chemickými látkami v zemích tohoto regionu a postarat se o staré ekologické zátěže včetně chemických odpadů. Podporujeme implementaci SAICM (Strategický přístup k mezinárodnímu nakládání s chemickými látkami) a partnerství za účelem snižování znečištění životního prostředí těžkými kovy, a rovněž oceňujeme další probíhající aktivity v rámci Organizace spojených národů v otázkách chemických látek a těžkých kovů.
26. Klademe důraz na to, aby cíl mezinárodní konkurenceschopnosti domácího průmyslu nebyl v rozporu s cílem dosažení udržitelného rozvoje a přerušení vazby národního ekonomického růstu na tlaky a dopady na životní prostředí. Dosažení tohoto bude mimo jiné vyžadovat odpovídající podobu nástrojů politiky životního prostředí k zajištění nákladové efektivity a pobídek pro stimulaci vývoje a šíření energeticky účinných technologií, a také pro využití potenciálu uvádět na trh a obchodovat s environmentálním zbožím a službami. Zaznamenáváme, že mezinárodní spolupráce při navrhování, tvorbě a implementaci politik životního prostředí může hrát velmi užitečnou roli při hájení zájmů vysoké úrovně ochrany životního prostředí a při odstraňování rozdílů v této oblasti. Jsme zavázáni k účasti v procesu zabývajícím se otázkami globalizace a životního prostředí, zahájeného v rámci UNEP na dvacátém čtvrtém zasedání Globálního fóra ministrů životního prostředí za účelem podpory přínosů globalizace ve prospěch životního prostředí.
27. Znovu potvrzujeme naše uznání důležitých vzájemných vazeb a spojovacích článků mezi obchodem a politikami životního prostředí a zdůrazňujeme náš závazek posilovat vzájemné podpůrné působení těchto dvou oblastí a minimalizovat potenciál rozporu mezi nimi jakožto příspěvek k přechodu směrem k udržitelnému rozvoji.

28. Uznáváme, že pro zlepšování životního prostředí je nezbytné náležité financování. Nedostatečná institucionální kapacita brání využívání příležitostí, které se objevují. Víťame silný závazek všech zemí v rámci regionu EHK OSN podporovat efektivní využívání finančních prostředků ze všech zdrojů, včetně domácích rozpočtů a dárcovské podpory, bude-li k dispozici, za účelem posilování institucionálních kapacit na národních i místních úrovních, a podporovat efektivní využívání těchto prostředků pro přípravu realizovatelných, nákladově efektivních a na opatření zaměřených programů životního prostředí, zakotvených v plánech všeobecného rozvoje, strategiích snižování chudoby a rámcích rozvojové spolupráce Organizace spojených národů a to podle potřeby. Víťame lepší spolupráci v oblasti dárcovských aktivit a podle potřeby synergie mezi institucemi a programy.
29. Zavazujeme se k optimálnímu využívání veškerých dostupných zdrojů environmentálního financování prostřednictvím zavádění a zdokonalování ekonomických nástrojů a zapojení soukromého sektoru, jako jsou například platby za ekosystémové služby a podpora soukromých finančních investic pro zachování a udržitelné využívání biodiverzity, jak na národní tak na subnárodní úrovni, za účelem podpory zlepšování životního prostředí v zemích východní a jihovýchodní Evropy, Kavkazu a střední Asie.
30. Zabývání se společnými problémy v oblasti životního prostředí nabízí příležitosti ke spolupráci mezi státy, rozptyluje napětí a přispívá k větší spolupráci a bezpečnosti. Spolupráce v oblasti životního prostředí může přispívat k mírotvorným procesům a my bereme na vědomí činnost Iniciativy pro životní prostředí a bezpečnost v účastnických zemích, která by měla pokračovat v úsilí zaměřeném na snižování bezpečnostních rizik souvisejících s životním prostředím. Jsme si vědomi užitečnosti nezávislých posuzování a hodnocení životního prostředí za účelem řešení potenciálních škod na životním prostředí a jejich omezování.
31. Zdůrazňujeme význam mnohostranných partnerství jakožto mechanismu k dosahování našich cílů a k realizaci našich závazků týkajících se životního prostředí a udržitelného rozvoje. V tomto ohledu vítáme závazky vlád i občanské společnosti ke spolupráci na všech úrovních. Apelujeme na EHK OSN, UNEP a další organizace zabývající se životním prostředím a na mnohostranné environmentální smlouvy, jejichž jsme smluvními stranami, aby rozvíjely partnerství orientované na podnikání kroků a opatření.
32. Znovu opakujeme náš závazek odstranit olovo z benzínu a nafty a podniknout kroky k významnému snížení obsahu síry v motorových palivech, společně s plány vývoje a odpovídajícími časovými harmonogramy, za účelem zlepšení lidského zdraví a životního prostředí, a to včetně prostřednictvím účasti na a podpory pro Partnerství UNEP pro čistá paliva a motorová vozidla.

**III. Cesta kupředu**

33. Proces „Životní prostředí pro Evropu“ považujeme za důležitý rámec pro bilaterální a multilaterální spolupráci v regionu EHK OSN. Politický rozměr procesu Životní prostředí pro Evropu by měl zůstat otevřený a přístupný pro všechny zainteresované země regionu EHK OSN a aktivitám, které mohou být pro proces přidanou hodnotou. Zavazujeme se, že budeme pokračovat v procesu „Životní prostředí pro Evropu“, který bude založen na potřebách a bude soustředěn na ty činnosti, jež budou založené na výsledcích a orientované na kroky a opatření ke zlepšení životního prostředí a dosažení pokroku v udržitelném rozvoji v regionu.
34. Zajistíme, aby budoucí proces „Životní prostředí pro Evropu“ i nadále plně odpovídal potřebám regionu a byl v souladu s rozvíjejícím se politickým a ekonomickým prostředím, stejně jako s prioritami životního prostředí našeho regionu. Zachováme rozměr procesu „Životní prostředí pro Evropu“ v rámci EHK OSN za současné podpory výměny zkušeností a příkladů té nejlepší praxe mezi účastnickými zeměmi.
35. Znovu potvrzujeme náš závazek pokračovat v podpoře úsilí zemí regionu o zlepšování jejich stavu životního prostředí na základě jejich specifických potřeb, závazků a požadavků, které nejsou výhradně pokryté jinou formou spolupráce, nástroji či procesy v regionu a jeho subregionech.
36. Budeme aktivně usilovat o partnerství s občanskou společností včetně soukromého sektoru za účelem posílení našeho úsilí a budeme se snažit získat jejich zkušenosti a odborné znalosti při uskutečňování změn vedoucích ke zlepšení podmínek životního prostředí v regionu.
37. Souhlasíme s tím, že výkonnost bude hlavním kritériem efektivnosti procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Znovu potvrzujeme náš závazek plnit nejrůznější současné procesy, projekty a iniciativy zahájené v rámci procesu „Životní prostředí pro Evropu“ a nyní realizované v EHK OSN i v rámci dalších fór a institucí. Mezi naše klíčové oblasti zájmu patří:
  - (a) Posilování environmentálních institucí a organizací, posilování nástrojů politiky a jejich implementace, a budování kapacit;
  - (b) Pokračování a posilování monitoringu a hodnocení životního prostředí v regionu;
  - (c) Aktivita s dopady přesahující hranice států a subregionální aktivity v rámci regionu EHK OSN;
  - (d) Nově se objevující otázky zvláštního významu pro region, které nejsou pokryté jinými procesy či nástroji, a které podléhají schválení Výborem pro politiku životního prostředí EHK OSN.
38. Souhlasíme s tím, že provedeme reformu procesu „Životní prostředí pro Evropu“ a tím zajistíme, aby proces zůstal významným a cenným nástrojem a zároveň posílíme jeho účinnost jakožto mechanismu pro zlepšování kvality životního prostředí a života lidí napříč regionem. Reforma procesu

„Životní prostředí pro Evropu“ by se měla zaměřit na následující aspekty, i když se nemusí omezit pouze na ně:

- (a) Formát, zaměření a priority procesu a ministerských konferencí;
- (b) Hodnocení výkonnosti a dopadů procesu;
- (c) Upoutání širšího zájmu a aktivnější zapojení všech partnerů, zejména soukromého sektoru;
- (d) Rozvíjet využívání partnerství jakožto hnacích sil zlepšování implementace;
- (e) Působení a vliv externích přínosů odborných znalostí, lidských zdrojů a prostředků;
- (f) Posuzování způsobů a prostředků, jak efektivněji podporovat rozměr spolupráce v oblasti životního prostředí v rámci celého regionu EHK OSN;
- (g) Úplné náklady na proces a efektivní alokace dostupných prostředků;
- (h) Budoucí uspořádání sekretariátu.

Aby bylo možné se těmito otázkami zabývat podrobně a do hloubky a patřičně je zvážit, vyzýváme EHK OSN/Výbor pro politiku životního prostředí, aby do konce roku 2008 ve spolupráci a po konzultacích s partnery procesu „Životní prostředí pro Evropu“ připravily plán reformy tohoto procesu, aby mohl být na politické úrovni schválen Evropskou hospodářskou komisí Organizace spojených národů na jejím příštím zasedání na jaře 2009. Naše příští ministerské konference bude uspořádána na základě schválené reformy.

39. Zatímco budeme čekat na schválení ze strany EHK OSN a na následnou implementaci smysluplné reformy procesu „Životní prostředí pro Evropu“,
  - (a) souhlasíme s tím, že EHK OSN/Výbor pro politiku životního prostředí by měl/a pravidelně zhodnotit pokrok dosahovaný v rámci procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Rovněž vyzýváme EHK OSN poskytnout sekretariát pro přípravu příští konference procesu „Životní prostředí pro Evropu“;
  - (b) vyzýváme Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, aby pokračovala v zajišťování sekretariátu Úkolové skupiny pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí (EAP Task Force), ale některé z těchto funkcí by měly být postupně převáděny na Regionální centra pro životní prostředí v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie, a to tam, kde to jejich kapacity dovolí, počínaje úkoly prováděnými na subregionální a místní úrovni a úkoly orientovanými na konkrétní projekty;
  - (c) souhlasíme s tím, že funkce a činnosti Výboru pro přípravu projektů (PPC) by měly být internalizovány v rámci Evropské banky pro obnovu a rozvoj.
40. Víťame nabídku vlády Kazachstánu pořádat příští konferenci v roce 2011.
41. Vyjadřujeme naši vděčnost vládě Srbska za to, že hostila tuto konferenci a chceme poděkovat jí i srbským občanům za vřelou pohostinnost, které se nám dostalo.

## Politiky pro lepší životní prostředí

### Pokrok ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii

### Shrnutí pro tvůrce politik

Organizace OECD je jedinečným fórem, na jehož půdě spolupracují vlády 30 demokratických států na řešení hospodářských, sociálních a environmentálních problémů spojených s globalizací. OECD stojí také v čele úsilí směřujícího k porozumění novým otázkám a problémům, jako jsou řízení podniku, informační ekonomika a výzvy spojené se stárnutím obyvatelstva a pomoci vládám při jejich řešení. Organizace poskytuje prostředí, v němž vlády mohou porovnávat své zkušenosti spojené s jednotlivými politikami, hledat odpovědi na společné problémy, rozpoznávat správnou praxi a pracovat na koordinaci národních a mezinárodních politik.

Tato práce je vydávána v gesci generálního tajemníka OECD. Názory vyjádřené v této práci a v ní použité argumenty nemusí nutně odrážet oficiální stanoviska Organizace nebo vlád jejích členských států.

Tato brožura je shrnutím delší zprávy se stejným názvem, která byla připravena ve spolupráci s následujícími organizacemi:

Bez písemného povolení není dovoleno tuto publikaci rozmnožovat, pořizovat kopie, šířit ji nebo ji překládat. Žádosti se zasílají do vydavatelství OECD Publishing: [rights@oecd.org](mailto:rights@oecd.org) nebo fax 331 45 24 13 91.

Žádosti o pořízení fotokopii části tohoto díla se zasílají do Centre francais d'exploitation du droit de copie, 20, Rue des Grands-Augustins, 75006 Paris, France [[contact@cfcopies.com](mailto:contact@cfcopies.com)].

© Foto: Gennadij Ratušenko/Světová banka

© Foto: Jurij Mečitov/Světová banka



## Obsah

### Úvod

#### Region v pohybu

#### Pokrok

#### Zkvalitnění legislativy, politik a institucí v oblasti životního prostředí

#### Ochrana zdraví prostřednictvím boje se znečištěním

#### Udržitelný rozvoj hospodaření s přírodními zdroji

#### Používání sektorových politik ke zkvalitnění životního prostředí

#### Financování zlepšování životního prostředí

#### Přijímání kvalitnějších rozhodnutí: informace a zapojení veřejnosti

#### Řešení problémů přesahujících hranice států formou spolupráce

#### Překážky v pokroku

#### Postup vpřed – Program pro budoucnost

© Foto: Anvar Iljasov/Světová banka



© Foto: Curt Carnemark/Světová banka



## Úvod

Politické a hospodářské poměry v zemích východní Evropy, Kavkazu a střední Asie se postupně mění. Stačí politiky životního prostředí tempu těchto změn? Jaká hlavní politická opatření v oblasti životního prostředí přijaly jednotlivé země? Jaké jsou hlavní překážky budoucího pokroku? Jaké se objevují nové politické problémy a prioritní oblasti činností?

Ministři životního prostředí 12 zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie (VEKSA) přijali spolu se svými partnery z procesu „Životní prostředí pro Evropu“ v roce 2003 Strategii pro životní prostředí zemí VEKSA. Strategie má za cíl podporovat udržitelný rozvoj prostřednictvím reformy politik životního prostředí a partnerství pro životní prostředí.

Tato brožura předkládá shrnutí pokroku dosaženého při plnění cílů Strategie. Byla vypracována na základě delší zprávy se stejným názvem. Příprava tohoto politického hodnocení zahrnovala jedinečný proces spolupráce všech hlavních mezinárodních organizací činných v oblasti životního prostředí v tomto regionu. Svým zaměřením na politická opatření přijatá zeměmi VEKSA doplňuje „Životní prostředí v Evropě – čtvrté hodnocení stavu životního prostředí“ – připravené Evropskou agenturou životního prostředí – které hodnotilo stav životního prostředí v celém evropském regionu.

### Rámeček 1. Postup hodnocení: Společné úsilí

- Ministři životního prostředí všech evropských zemí vyzvali na Kyjevské konferenci v roce 2003 Úkolovou skupinu pro implementaci Akčního programu pro střední a východní Evropu (EAP Task Force), aby umožnila a podpořila dosažení cílů Strategie pro životní prostředí zemí VEKSA
- První hodnocení připravené pro setkání ministrů životního prostředí zemí VEKSA v Tbilisi v roce 2004 stanovilo výchozí podmínky
- Následně zahájil sekretariát OECD/EAP Task Force proces hodnocení pro Bělehradskou konferenci
- Ministři životního prostředí zemí VEKSA doporučili strukturu a zaměření zprávy a poskytli údaje z národních úrovní
- UNDP, EHK OSN, UNEP, WHO, Světová banka, Výbor pro přípravu projektů (PPC), regionální centra pro životní prostředí a síť nevládních organizací ECO-Fórum podle potřeby poskytovaly písemné podklady, poradenství, vzájemné hodnocení a organizační podporu.
- Ministři životního prostředí zemí západní Evropy finančně podpořili práci sekretariátu OECD/EAP Task Force
- EAP Task Force, již společně vedly Evropská komise a Kazachstán, dohlížela na přípravný proces a schválila výslednou zprávu

## Region v pohybu

Většina zemí VEKSA zažívá významný hospodářský růst. V letech 2003-2006 rostl HDP regionu o 7 % ročně, průměrný růst v jednotlivých zemích se však podstatně liší – od 4,5 % v Kyrgyzské republice až po 18 % v Ázerbájdžánu. V příštích deseti letech se očekává zdvojnásobení příjmu na obyvatele, který však zůstává stále nízký, a to na úrovni zhruba 30 % minima evropské patnáctky pro rok 2005. Region se stal ekonomickým blokem zaměřeným na Rusko, přičemž obchodu dominuje vývoz surovin. Ázerbájdžán a Kazachstán přilákaly významné zahraniční přímé investice, převážně do svého ropného průmyslu.

Chudoba je zejména v hustě zalidněných zemích se střední úrovní příjmů na ústupu díky kombinaci hospodářského růstu a klesající nerovnosti. Země VEKSA s nízkou úrovní příjmů však stále mají velmi vysokou míru chudoby – více než 40 %, v Tádžikistánu 70 %. Míra chudoby klesala nejrychleji v hlavních městech. V některých zemích jsou rizika chudoby stejně vysoká v menších městech jako ve venkovských oblastech, venkovští obyvatelé však stále tvoří 70 % chudých v zemích VEKSA s nízkou úrovní příjmů.

Správa veřejných věcí se v některých zemích zlepšuje, neplatí to však pro region jako celek. Ukazatele veřejné správy Světové banky vykazují nízké úrovně státní správy pro všechny země VEKSA. Sovětské dědictví zanechalo v mnoha zemích VEKSA slabé instituce a ještě slabší kapacity pro tvorbu politik. Odhodlání reformovat státní orgány je ve většině regionu chabé. V některých zemích představuje významný problém v postupu provádění reforem korupce.

V regionu probíhá politická diverzifikace. V Gruzii, na Ukrajině a v Kyrgyzstánu proběhly v období po Kyjevské konferenci ministrů tzv. „barevné revoluce“. Freedom House však uvádí, že většina zemí v regionu má stále nízkou úroveň politických práv, občanských svobod a demokracie. Některé země VEKSA zažily v letech 2003-2006 období politické nestability a/nebo ozbrojených konfliktů a situaci „ani mír/ani válka“.

### Výrazné odlišnosti mezi zeměmi VEKSA

| 2005                           | ARM | AZE  | BLR  | EO  | KAZ  | KGZ  | MDA | RUS   | TJK  | TKM | UKR  | UZB  |
|--------------------------------|-----|------|------|-----|------|------|-----|-------|------|-----|------|------|
| Obyvatelstvo (v mil.)          | 3,0 | 8,4  | 9,8  | 4,5 | 15,1 | 5,2  | 4,2 | 143   | 6,5  | 4,8 | 47,1 | 26,6 |
| HDP (v mld. USD)               | 4,9 | 12,6 | 29,6 | 6,4 | 57,1 | 2,4  | 2,9 | 763,7 | 2,3  | 8,1 | 82,9 | 14,0 |
| HDP na obyvatele (v tis. USD)  | 1,6 | 1,5  | 3,0  | 1,4 | 3,8  | 0,5  | 0,7 | 5,3   | 0,4  | 1,7 | 1,8  | 0,5  |
| Městské obyvatelstvo (% celku) | 64  | 51   | 72   | 52  | 57   | 36   | 47  | 73    | 25   | 46  | 68   | 27   |
| ODA/OA (% GNI)                 | 7,1 | 1,9  | 0,2  | 6,1 | 0,6  | 10,5 | 3,9 | 0,2   | 11,4 | 0,3 | 0,5  | 1,9  |

**Poznámka:** Definice a zdroje jsou k nahlédnutí v oddílu profilů jednotlivých zemí v hlavní zprávě

## Pokrok

Dosažení pokroku je náročné. Většině zemí VEKSA chybí silné hybatele pro zlepšení životního prostředí, které existují v zemích západní Evropy (společenská poptávka, cenové signály) a střední Evropy (přístupové požadavky Evropské unie). Země VEKSA čelí také situaci, kdy díky nerovnoměrnému pokroku v reformě veřejné správy a boje s korupcí, státní správa často nepodporuje moderní přístupy environmentálního řízení.

Existují nicméně mnohé příklady úspěšných akcí. Rychlost pokroku se liší v jednotlivých zemích a oblastech politik. Pozoruhodného pokroku bylo patrně dosaženo v oblasti zajištění dodržování platných předpisů, dodávek vody a hygieny, nakládání s vodními zdroji a v zemědělství. Menší pokrok je patrný v oblasti nakládání s odpady, biodiverzity, dopravy a energetické účinnosti. V některých oblastech, které se zdály být „zamrzlé“ v čase (například normy environmentální kvality), byla konečně uznána alespoň potřeba reforem.

Přetrvávají nedostatky v implementaci. V mnoha případech byl zaveden a je nadále zkvalitňován základní právní a politický rámec, i když bude nutné provést další významné reformy. Skutečným problémem je implementace, a to především na úrovni nižší než celostátní. I když dochází k pokroku, existuje jen málo faktů, které by prokazovaly, že dotčené země uplatňují soudržný přístup k reformám.

Dosažení pokroku v oblasti životního prostředí v zemích VEKSA si vyžádá mnohem delší období než v zemích střední a východní Evropy. Na první pohled se zdá, že rychlost pokroku se v mnoha oblastech politiky životního prostředí po Kyjevské ministerské konferenci nezvýšila. Ve skutečnosti došlo v některých případech i ke zhoršení stavu a pravomoci a možnosti orgánů v oblasti životního prostředí byly omezeny. Existují však náznaky, že některé země konají nutné přípravné práce a že důslednost a trpělivost přinese ovoce. Nedávný pokrok v některých zemích vycházel ze základů, které byly položeny o několik let dříve.

Katalyzátorem, který podpořil dosažení pokroku, byla v řadě případů pomoc donorů. Hodnocení se sice soustředí na reformní snahy zemí VEKSA, velkého množství pokroku však bylo dosaženo s určitou formou podpory ze strany bilaterálních donorů nebo mezinárodních organizací.

### Rámeček 2. Zákonitosti platné napříč politikami: Infrastruktura

- Správně navržená a řízená infrastruktura může vytvářet značné přínosy pro životní prostředí. V zemích VEKSA se situace v oblasti infrastruktury související se životním prostředím – ať už dodávkami vody a hygienou, odpady, energetikou, městskou hromadnou dopravou nebo zavlažováním – často vyznačuje neudržitelnými finančními modely, které vedou k rozvratu infrastruktury, špatným službám a negativním vlivům na životní prostředí. Probíhající a budoucí reformy v sektoru infrastruktury nabízejí vynikající příležitost nasměrovat národní hospodářství na cestu udržitelnosti.

## Posilování legislativy, politik a institucí v oblasti životního prostředí

### Klíčové signály

**Plánování a právní předpisy.** Právní rámce a rámce pro plánování jsou v zemích VEKSA stále značně nesystematické a chybí jim soudržnost. Stanovování priorit a strategické plánování jsou nedostatečné. Bylo formulováno mnoho tematických strategií, často ovšem nekoordinovaným způsobem a z velké části pod tlakem donorů. Chybí jim stanovení cílů, finanční plány a hodnotící mechanismy. Postupy tvorby právních předpisů nyní zahrnují širší proces konzultací se zúčastněnými stranami a jasnější přechodná ustanovení, rozvoj prováděcích předpisů však zůstává pomalý.

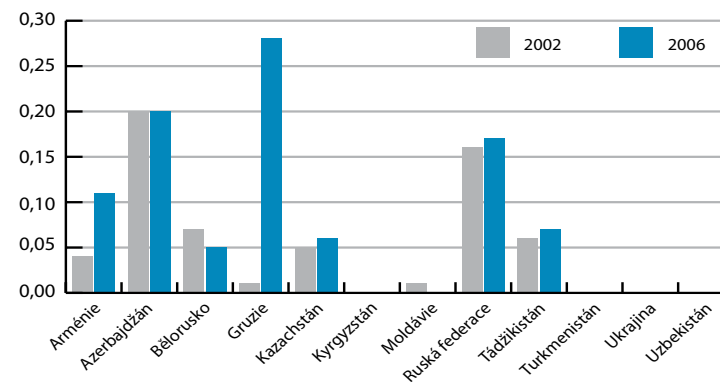
**Politické nástroje.** Myšlenka reformy nadměrně přísných norem environmentální kvality se konečně stala politicky přijatelnou. Bylo dosaženo pokroku, pokud jde o postupy vydávání povolení v oblasti životního prostředí, u posuzování vlivů na životní prostředí však téměř nikoli. Starý systém poplatků za znečišťování, který je zaměřen zejména na získávání příjmů, zůstává z velké části nezměněn. Některé inspektoráty byly posíleny a probíhají snahy o podporu dodržování předpisů, odpovídající strategie však zůstávají nevyvážené.

**Institute.** Institute v oblasti životního prostředí vykazují ve většině zemí VEKSA známky zlepšení, jejich výchozí pozice však byla slabá a tempo je pomalé. Restrukturalizace jsou příliš časté a často jim chybí strategické vedení. Vnitřní roztržičnost stále ztěžuje přijetí integrovaných přístupů. Vztahy s nevládními subjekty se zlepšují. Rozpočtové zdroje obecně rostou.

### Příklady pokroku

- Arménie, Kazachstán, Moldávie a Ruská federace zahájily reformu norem environmentální kvality.
- Kazachstán směřuje ke sloučení požadavků na udělení povolení pro různá média.
- Arménie a Ukrajina snížily počet parametrů, které jsou předmětem poplatků za znečištění.
- Gruzie a Kazachstán zřídily inspektoráty životního prostředí.
- Arménie, Kazachstán, Moldávie a Ruská federace zahájily reformu norem environmentální kvality.
- Kazachstán směřuje ke sloučení požadavků na udělení povolení pro různá média.
- Arménie a Ukrajina snížily počet parametrů, které jsou předmětem poplatků za znečištění.
- Gruzie a Kazachstán zřídily inspektoráty životního prostředí.
- Kazachstán, Ruská federace a Ukrajina přijaly hodnotící schémata pro hodnocení a vykazování vlivu průmyslu na životní prostředí.

## Rozpočty ministerstev životního prostředí rostou rychleji než HDP



Zdroj: Odpovědi zemí VEKSA v dotazníku EAP Task Force

## Ochrana zdraví prostřednictvím boje se znečištěním

### Klíčové signály

**Kvalita ovzduší.** Politické rámce jsou relativně dobře rozvinuté, prováděcí mechanismy nejsou ovšem stanoveny dostatečně podrobně. V reformě norem kvality ovzduší či v monitorování kvality ovzduší nebylo dosaženo významného pokroku. Řada zemí zvýšila sazby poplatků za znečištění ovzduší, které však zůstávají obecně na příliš nízké úrovni, aby měly stimulační účinek.

**Zásobování vodou a hygiena.** Institucionální a právní rámce se mnoha zemích zlepšily.

Malého pokroku bylo dosaženo v převádění finančních zdrojů na místní úroveň nebo ve zlepšení institucionálního uspořádání na této úrovni. V některých zemích VEKSA se rychle rozvíjí úloha soukromých podniků.

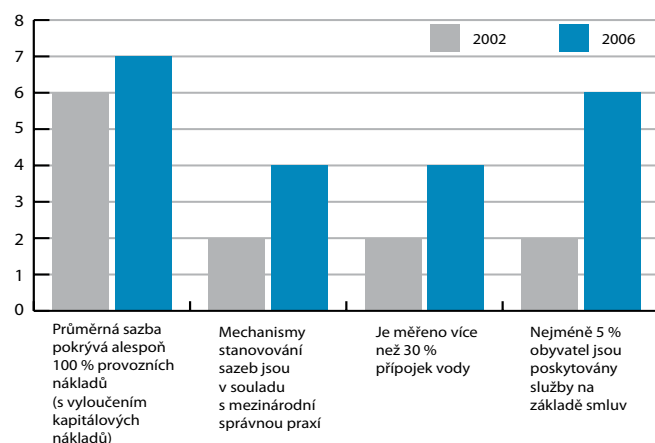
**Nakládání s odpady a chemickými látkami.** Pokrok probíhá na úrovni rozvoje politik nakládání s odpadem, který však není doprovázen akčními plány a účinnými právními předpisy, včetně politik nakládání s nebezpečnými odpady. Mezinárodní podpora usnadňuje pokrok v oblasti nakládání s chemickými látkami. Neexistují systematické postupy a plány pro asanaci kontaminované půdy.

### Příklady pokroku

- Bělorusko vypracovalo normu kvality vnějšího ovzduší pro jemné částice (PM10).
- Poplatky za znečištění ovzduší byly v Arménii, Bělorusku a na Ukrajině významně zvýšeny.

- Ruská federace a Ukrajina zkvalitnily své pravidla pro stanovování sazeb spojených s vodou.
- Arménie a Kyrgyzská republika využívají příležitosti nabídnuté Mechanismem čistého rozvoje ke zlepšení svých skládek.
- V Bělorusku a Gruzii byly zahájeny projekty v oblasti perzistentních organických polutantů.

Postup reformy sektoru zásobování vodou a hygieny



**Zdroj:** Databáze EAP Task Force ukazatelů výkonnosti vodohospodářských podniků

## Udržitelný rozvoj hospodaření s přírodními zdroji

### Klíčové signály

**Hospodaření s vodními zdroji.** Ve většině zemí VEKSA dochází k přechodu na systém správy založený na integrovaném hospodaření s vodními zdroji (IWRM). Z hlediska integrace došlo jen k malému pokroku. Provádění akčních plánů brání institucionální nedostatky a omezené zdroje. Osvětová činnost se zaměřila na politiky a odborníky v oblasti vodního hospodářství; mezi uživateli vodních zdrojů probíhala zatím ve velmi omezeném měřítku. Pokrok ve stanovování cen vody je nerovnoměrný. Nedošlo k významným zlepšením monitorování jakosti vody.

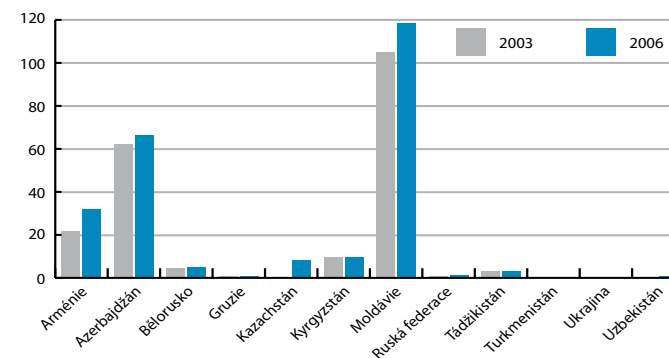
**Ochrana biologické rozmanitosti.** Byl stanoven základní právní rámec a rámec pro plánování. V polovině zemí došlo k rozšíření rozlohy chráněných území. Nemalá snaha je vyvíjena ke zlepšení správy chráněných území. Zemědělské půdy s vysokou přírodní hodnotou nebylo zatím věnováno mnoho

pozornosti. Většina zemí výslovně identifikovala invazivní cizí druhy jako hrozbu pro biologickou rozmanitost. Malého pokroku bylo dosaženo v oblasti zkvalitňování informací o biologické rozmanitosti, ale pouze k částečnému pokroku došlo u zvyšování povědomí o této problematice.

### Příklady pokroku

- Arménie a Kazachstán již používají integrovanější přístupy k rozvoji, nakládání a využívání vodních zdrojů.
- Kazachstán, Turkmenistán a Ruská federace přijaly vodní zákoníky zavádějící přístup k hospodaření v povodích jako celku.
- Ruská federace se aktivně zúčastňuje celoevropských snah o zavedení indikátorů biologické rozmanitosti.
- V Kazachstánu se rozpočet pro správu chráněných území zvýšil 7krát a v Ázerbájdžánu, Arménii a Turkmenistánu se více než zdvojnásobil.
- Arménie stanovila časový harmonogram a rozpočet pro boj s invazivními cizími druhy.
- Arménie a Kazachstán již používají integrovanější přístupy k rozvoji, nakládání a využívání vodních zdrojů.
- Kazachstán, Turkmenistán a Ruská federace přijaly vodní zákoníky zavádějící přístup k hospodaření v povodích jako celku.
- Ruská federace se aktivně zúčastňuje celoevropských snah o zavedení indikátorů biologické rozmanitosti.
- V Kazachstánu se rozpočet pro správu chráněných území zvýšil 7krát a v Ázerbájdžánu, Arménii a Turkmenistánu se více než zdvojnásobil.

Voda pro hospodářskou činnost zůstává ve většině zemí VEKSA téměř zdarma



**Poznámka:** Chybí údaje pro Ukrajinu. Chybí údaje pro Kazachstán pro rok 2003. Sazby pro průmyslovou činnost byly vypočítány za použití směnných kurzů roku 2005.

**Zdroj:** Odpověď zemí VEKSA v dotazníku EAP Task Force

## Používání sektorových politik ke zkvalitnění životního prostředí

### Klíčové signály

**Celková hlediska integrace politiky životního prostředí.** Meziřesortní pracovní skupiny jsou běžným, nikoli však univerzálním prostředkem. Většina zemí zařazuje cíle v oblasti životního prostředí do svých odvětvových strategií, tyto strategie však nepodléhají strategickému posuzování vlivů. Oddělení životního prostředí jsou běžná na ministerstvech zabývajících se přírodními zdroji, méně běžná na ministerstvech zabývajících se znečištěním. V regionu bylo zavedeno strategické posuzování vlivů, zpravidla jako součást mezinárodních projektů.

**Energetika.** Překvapivě malého pokroku bylo dosaženo u energetické účinnosti, uvážíme-li energetickou náročnost ekonomik zemí VEKSA. Politické rámce podpory energie z obnovitelných zdrojů jsou stále nerozvinuté. Některé země poměrně rychle změnilly svou cenovou politiku v oblasti energetických služeb. Potenciál pro zlepšení vlivu energetických činností na životní prostředí zůstává z velké části nevyužitý.

**Doprava.** Využití ekonomických nástrojů pro ovlivnění poptávky po dopravě, zastoupení jejích druhů a výběru paliva, zůstává omezené. Používání olovnatého benzínu stále nebylo zcela ukončeno. Postupně jsou zaváděny evropské automobilové emisní normy, v oblasti zpřísnění norem jakosti paliv však nebylo dosaženo velkého pokroku. Nepříznivé trendy v městské hromadné dopravě se nepodařilo zvrátit.

**Zemědělství a lesnictví.** Rozvoj zemědělských poradenských služeb si vyžádá ještě mnoho úsilí, zejména v oblasti nakládání s přírodními zdroji. Existují příklady správné praxe v oblasti nakládání s půdou, živinami, vodou a v řízení zasořování; rozšíření jejich využití však zůstává problémem. Rozšiřuje se používání koordinované ochrany proti škůdcům, ekologické zemědělství a certifikace dřeva. Pokroku bylo dosaženo v boji proti nezákonné těžbě.

### Příklady pokroku

- Arménie přijala zákon o úsporách energie a obnovitelných zdrojích, zřídila účelový fond a vypracovala program energetické účinnosti. Kazachstán, Kyrgyzská republika, Moldávie a Uzbekistán vyřadily olovnatý benzín. Ruská federace a Ukrajina zavedly automobilové emisní normy EURO II.
- V Arménii, Gruzii, Moldávii, Ruské federaci a Uzbekistánu byly zavedeny pilotní programy poskytující informace zemědělcům. Certifikace dřeva je zaváděna v Ruské federaci, na Ukrajině a v Bělorusku.

## Financování zlepšování životního prostředí

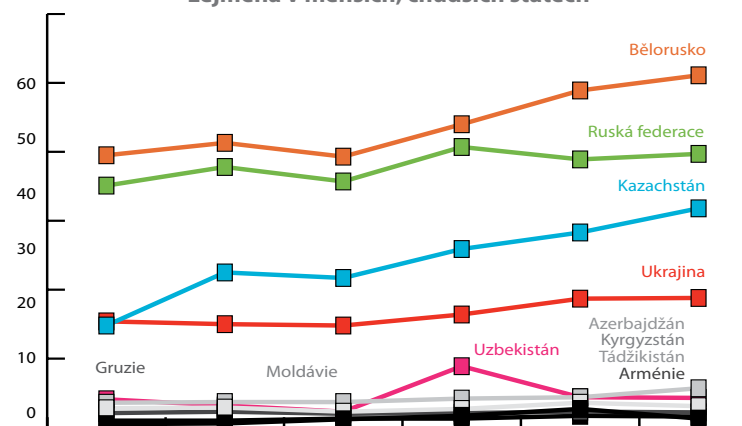
### Klíčové signály

**Výdajové trendy.** Absolutní výdaje na životní prostředí téměř ve všech zemích mírně vzrostly. Pokud je vývoj vyjádřen ve formě podílu na HDP a na celkových vládních výdajích, jsou výsledky různé. Nakládání s odpadními vodami dominuje sektorálnímu rozdělení zdrojů.

**Zdroje finančních prostředků.** Poplatky za užívání představují největší zdroj finančních prostředků v oblasti životního prostředí. Soukromé průmyslové podniky jsou hlavními přispěvateli na výdaje na omezování znečištění a nakládání s odpady. K pokroku došlo v oblasti řízení mezirezortních převodů, nikoli však v proniknutí na místní kapitálové/finanční trhy. Finanční prostředky z obchodování s uhlíkem jsou slibným mechanismem, jenž však není zeměmi VEKSA využíván. Mezinárodní pomoc představuje malou část celkových výdajů na životní prostředí v zemích VEKSA. Struktura této pomoci se mění – pomoc formou mnohostranné spolupráce nyní šestkrát převyšuje objem pomoci uskutečněný prostřednictvím dvoustranných dárců.

**Řízení výdajů.** Většina veřejných výdajů v sektoru životního prostředí je stále vynakládána bez jasných programových rámců. Odhady nákladů pro podporu rozvoje politiky zůstávají nedostupné. Fondy životního prostředí hospodaří se skromnými zdroji, přičemž hrozí jejich neefektivní využití z důvodu vysokých administrativních nákladů.

Výdaje na životní prostředí zůstávají nízké, zejména v menších, chudších státech



**Poznámka:** Údaje pro Gruzii se vztahují pouze k roku 2001.  
**Zdroj:** Databáze výdajů na životní prostředí EAP Task Force

## Přijímání kvalitnějších rozhodnutí: informace a zapojení veřejnosti

### Klíčové signály

**Správa informací.** Stav v oblasti správy informací zůstává kritický, jelikož země VEKSA zápasí s každým krokem informačního řetězce v oblasti životního prostředí. Indikátory stavu životního prostředí sice existují, nejsou však téměř nikde využívány pro analýzy politik a ani nejsou propojeny s cíli politik. Velkého pokroku bylo dosaženo v komunikaci založené na internetu.

**Účast veřejnosti.** Pokračuje vývoj vnitrostátních právních a politických rámců pro účast veřejnosti. V oblasti provádění a vymáhání právních předpisů sice stále existují významné nedostatky, nevládní organizace a veřejnost však nyní mají více práv, pokud jde o účast na rozhodování v oblasti životního prostředí. Objevují se skutečné postupy účasti veřejnosti.

**Vzdělávání v oblasti životního prostředí.** Mnohé národní programy a plány obsahují podporu vzdělávání v oblasti životního prostředí, ale veřejné zdroje dostupné pro vzdělávání v oblasti životního prostředí a vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje jsou velmi omezené. Vzdělávání v oblasti životního prostředí je v rámci vzdělávacího systému dobře zakotveno. Převážně nevládní organizace vyvíjejí neformální vzdělávací aktivity, často za podpory donorů. Probíhá přechod na vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje.

### Příklady pokroku

- Bělorusko a Ukrajina zřídily mezirezortní komise s cílem dosáhnout zlepšení spolupráce institucí a výměny údajů.
- Arménie, Bělorusko, Ruská federace a Tádžikistán zřídily nové stanice monitorování kvality ovzduší. V Moskvě a Minsku bylo zavedeno monitorování PM10.
- Ministerstva životního prostředí Kazachstánu, Kyrgyzské republiky, Ruské federace a Uzbekistánu zahájila činnost poradních výborů s účastí nevládních organizací.
- Ministerstva životního prostředí Arménie, Ukrajiny a Uzbekistánu realizují školicí programy pro úředníky jednající s veřejností.
- V Arménii, Kazachstánu, Kyrgyzské republice, Moldávii a na Ukrajině byly vytvořeny mezirezortní struktury vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje.

© Foto: Gennadij Ratušenko/Světová banka



## Řešení problémů přesahujících hranice států formou spolupráce

### Klíčové signály

**Mnohostranné smlouvy v oblasti životního prostředí.** Ratifikace současných smluv a protokolů EHK OSN, zejména protokolů podepsaných na Kyjevské ministerské konferenci, probíhá pomalu. Země VEKSA vyčlenily na implementaci smluv velmi omezené domácí zdroje a provádění proto závisí téměř výhradně na vnější pomoci. Ne všechny země VEKSA podávají zprávy v souladu se smlouvami, údaje jsou často dodávány pozdě a řada zpráv je nekvalitních, což má za následek nemožnost řádného hodnocení implementace.

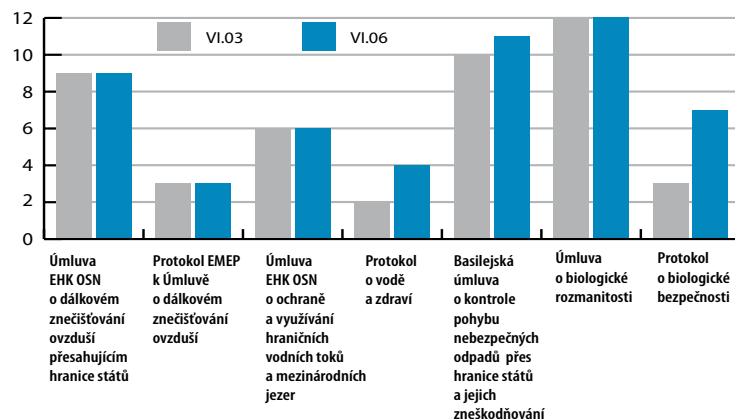
### Příklady pokroku

- V Arménii, Gruzii, Ázerbájdžánu, Kazachstánu, Moldávii a na Ukrajině jsou zřizovány monitorovací stanice v souladu s požadavky stanovenými Úmluvou o dálkovém znečištění ovzduší přesahujícím hranice států.
- Kazachstán a Kyrgyzská republika zřídily komisi pro povodí řeky Chu-Talas.
- Arménie a Ruská federace přijaly předpisy omezující pohyb nebezpečného odpadu přes hranice států.
- Arménie, Bělorusko a Moldávie připravily implementační plány pro Úmluvou o persistentních organických polutantech.
- Bělorusko a Ruská federace ratifikovaly Kjótský protokol.

© Foto: Jurij Mečitov/Světová banka



### Ratifikace mnohostranných environmentálních smluv pokračuje pomalu



Zdroj: Databáze vydajů na životní prostředí EAP Task Force

### Překážky pokroku

Nízký objem dostupných **finančních zdrojů** je častou překážkou dosažení pokroku v různých oblastech politiky životního prostředí. Nedostatek finančních prostředků však není vždy nejdůležitější překážkou pokroku.

Orgány v oblasti životního prostředí ve většině regionu trpí závažnými **institucionálními a organizačními nedostatky**. Nedostatek často souvisí s postupy veřejné správy zděděnými ze sovětské éry. Mezi další nedostatky patří nedostatek zkušeností souvisejících s fungováním tržních ekonomik; špatné porozumění úloze správy informací při rozvoji a provádění politik; slabá horizontální a vertikální koordinace mezi institucemi; a rovněž nízké povědomí veřejnosti a hospodářských subjektů o otázkách životního prostředí.

© Foto: Jurij Kozyrev/Světová banka

© Foto: Gennadij Ratušenko/Světová banka



Orgány v oblasti životního prostředí rovněž čelí **strukturálním a politickým omezením**. Mezi ně patří neexistence silných hybatelů směřujících ke zlepšení životního prostředí (a následná nízká priorita životního prostředí v národních politických agendách); okolnosti související se špatnou správou; problémy decentralizace odpovědnosti fiskálně odpovědným přístupem; obavy o konkurenceschopnost a sociální dopady politik životního prostředí; pokles koordinace ze strany donorů; a představa běžně rozšířená mezi špičkovými tvůrci politik, že ochrana životního prostředí je překážkou hospodářského růstu a nikoli nutným prvkem zajištění dlouhodobého sociálně-ekonomického rozvoje.

### Postup vpřed – Program pro budoucnost

Ačkoli neexistuje jediný cestovní plán pro urychlení pokroku v oblasti environmentálního řízení v zemích VEKSA, lze identifikovat řadu klíčových, společných oblastí akce:

- **Jasná vize** směřování jednotlivých zemí VEKSA a způsob jejího dosažení – vyžaduje stanovení jasných cílů, odůvodnění integrace problematiky životního prostředí do národních rozvojových plánů (a programů donorských zemí) a založení aliancí s ministerstvem financí a řadovými ministerstvy k podpoře sektorálních reforem přinášejících prospěch oběma stranám.
- **Postupné provádění reforem** – vyžaduje stanovení jasných cílů, posloupnosti akcí a nastavení rychlosti reforem, které odpovídají politickým, hospodářským a technickým omezením jednotlivých zemí.
- **Větší důraz na provádění** – vyžaduje propojení plánovacích, rozpočtovacích a monitorovacích postupů; rozvoj sekundárních právních předpisů (prováděcích předpisů); zlepšení mezirezortní koordinace a monitorování příspěvků řadových ministerstev k národním cílům v oblasti životního prostředí; a posílení pravomocí orgánů v oblasti životního prostředí, a to na úrovni nižší než celostátní.
- **Nový přístup k environmentálnímu řízení**, který je založen na poskytování skutečných pobídek, které by přiměly výrobce a spotřebitele zlepšit jejich vlivy na životní prostředí co nejefektivnějším způsobem – vyžaduje zjednodušení předpisů, posílení jejich vymáhání a zdůraznění řízení poptávky.
- **Kvalitnější institucionální rámec** – vyžaduje institucionální stabilitu, objasnění odpovědnosti na úrovni nižší než celostátní, odstranění nepříznivých pobídek pro personál a kvalitnější a politicky relevantnější informační systémy.
- **Komplexní přístup k financování činností v oblasti životního prostředí** – vyžaduje zvážení úlohy všech možných zdrojů finančních prostředků a politických činností potřebných k jejich využití (veřejné výdaje, pobídky pro soukromé investice do omezování znečištění ovzduší, poplatky za využívání ekologických služeb, soukromé investice do infrastruktury, mechanismus čistého rozvoje, pomoc donorů) a vybudování kapacity k jejich získání a nakládání s nimi.
- **Strategická investice do schopností** – vyžaduje věnování zvláštní pozornosti vytváření kapacit v oblasti ekonomiky životního prostředí, nakládání s finančními

a lidskými zdroji, integraci politiky a vztahům s veřejností/zúčastněnými stranami a rovněž posílení kapacit subjektů na nižší než národní úrovni.

- **Větší zapojení zúčastněných stran** – vyžaduje porozumění zájmům průmyslu a úlohy nevládních organizací jako zároveň hlídacích psů i hybné síly činnosti na místní úrovni a potenciálu hromadných sdělovacích prostředků v podpoře správného environmentálního chování.
- **Vstřícnější rámec mezinárodní spolupráce** – vyžaduje snahu na straně zemí VEKSA motivovat, koordinovat a účinně využívat podporu donorů a také strategičtější a propracovanější přístupy ke spolupráci na straně donorů.

#### Prokázala Strategie pro životní prostředí zemí VEKSA svou užitečnost?

- Země VEKSA se domnívají, že Strategie pro životní prostředí zemí VEKSA byla užitečná jako pomocný dokument, referenční rámec a metodické vodítko. Také však mají za to, že nyní je třeba použít diferenciovaný postup, zaměřující se na zvláštní potřeby sub-regionů VEKSA, skupin zemí nebo jednotlivých zemí. Současně však stále existuje na úrovni zemí VEKSA jako celku potřeba zajištění mechanismu výměny informací a správné praxe v oblastech společného zájmu a usnadnění dialogu a spolupráce s donory.
- Ministerstva životního prostředí některých zemí OECD shledali Strategii velmi užitečnou, neboť jim umožnila jednak řídit jejich koordinační úsilí a jednak účinněji mobilizovat finanční prostředky pro spolupráci se zeměmi VEKSA v oblasti životního prostředí. Další rozvojoví partneři, jako například Světová banka, považují monitorovací práce spojené se Strategií pro životní prostředí zemí VEKSA, za pozitivní a významný prvek strategického procesu

© Foto: Jurij Mečitov/Světová banka



© Foto: Gennadij Ratušenko/Světová banka



## Evropská hospodářská komise Výbor pro politiku životního prostředí Zvláštní zasedání Ženeva, 27.–29. ledna 2009

### Obsah

#### Úvod

#### Přijetí agendy

#### Reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“

#### Zhodnocení programu práce

#### A. Hodnocení stavu a politiky životního prostředí

#### B. Monitoring životního prostředí a hodnocení

#### C. Partnerství se soukromým sektorem

#### Program práce na 2009

#### Ostatní

#### Volba představenstva

#### Ukončení zvláštního zasedání

### Přílohy

#### I. Reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“: reformní plán

#### II. Jednací řád společné úkolové skupiny pro indikátory životního prostředí

#### III. Program práce na rok 2009

### Úvod

Zvláštní zasedání Výboru pro politiku životního prostředí se konalo ve dnech 27. až 29. ledna 2009 v Ženevě. Jednání vedl Zaal Lomtadze (Gruzie).

Zasedání se zúčastnili delegáti z 35 členských států Evropské hospodářské komise Organizace spojených národů (EHK OSN): Albánie, Belgie, Bulharsko, Černá Hora, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Gruzie, Chorvatsko, Itálie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Kypr, Maďarsko, Monako, Německo, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Ruská federace, Řecko, Slovensko, Spojené státy americké, Srbsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Ukrajina a Uzbekistán.

Jako pozorovatel byl přítomen Stát Katar (účast dle článku 11).

Dále se zúčastnili představitelé Programu Organizace Spojených národů pro rozvoj (UNDP), Organizace Spojených národů pro životní prostředí (UNEP), Organizace

pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Evropské komise (Generální ředitelství Životní prostředí) a Evropské agentury pro životní prostředí.

Regionální centrum pro životní prostředí pro střední a východní Evropu (REC) a Regionální centrum pro životní prostředí Kavkazu (REC Kavkaz), Regionální centrum pro životní prostředí střední Asie (CAREC) a Regionální centrum pro životní prostředí Moldavské republiky (REC Moldova) byli také přítomni. Evropské Eco-fórum se rovněž účastnilo.

### Přijetí agendy

Výbor přijal agendu svého zvláštního zasedání.

### Reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“

7. Předseda představil návrh reformního plánu a kompromisní návrh, který byl 11. listopadu 2008 rozeslán členům Výboru. Výbor projednal otevřené otázky a schválil reformní plán procesu „Životní prostředí pro Evropu“ (příloha I), jenž mohl být tak předán Evropské hospodářské komisi pro její 63. zasedání ke schválení.

### Zhodnocení programu práce

- Program hodnocení stavu a politiky životního prostředí (EPR)
- Posouzení Hodnocení stavu a politiky životního prostředí Kyrgyzstánu
- Projektový vedoucí Programu hodnocení stavu a politiky životního prostředí předložil výsledky Hodnocení stavu a politiky životního prostředí Kyrgyzstánu. Reakce orgánů státní správy Kyrgyzstánu na doporučení byla zaslána před samotným posouzením hodnocení v rámci Výboru a byla velmi užitečná pro jednání Expertní skupiny programu hodnocení (Expertní skupina EPR). K posouzení hodnocení měl Výbor k dispozici doplněná doporučení.
- Adriaan Oudeman (Nizozemí), zpravodaj jmenovaný Expertní skupinou pro EPR, prezentoval přehled výsledků druhého kola EPR Kyrgyzstánu. Od doby prvního EPR v roce 2000 došlo k významným změnám v národní legislativě a směrnic, včetně vodního zákona. V účinnosti je řádný právní rámec pro životní prostředí, který by měl být implementován v následujících letech. Pozoruhodným faktorem byla degradace Ministerstva životního prostředí na Státní agenturu pro životní prostředí a lesnictví (SAEPF). Prostor pro zlepšení je v oblasti povolování a vydávání licencí. Ačkoliv ekonomické nástroje jsou zavedeny, žádný z nových nástrojů nebyl implementován od roku 2000.

Delegaci na vysoké úrovni Kyrgyzstánu reprezentoval Abdymital Chyngojoev, zástupce ředitele, SAEPF; Djyparkul Bekkulova, vedoucí Divize strategie životního prostředí a politiky, odborekologie a managementu přírody, Ministerstvo životního prostředí a civilní pohotovosti; Zhusupzhan Dzheenbekov, místopředseda

Parlamentu; a Baktybek Koichumanov, poradce ředitele SAEPF. Chyngojoev informoval zasedání o pokroku ve vztahu k ratifikaci environmentálních smluv, legislativě a přijetí strategií, programů a plánů v řadě odvětví životního prostředí (např. lesnictví, fauna, biologická rozmanitost a změna klimatu). Zdůraznil přijetí zákoníku životního prostředí v lednu 2009. Dzheenbekov potvrdil, že doporučení budou základem pro diskusi členů Parlamentu, kteří pracují na posilování ochrany životního prostředí ve státě.

Sekretariát předložil neformální dokument „Potřebné posílení národních orgánů státní správy životního prostředí Kyrgyzstánu“ jakožto podklad pro širší diskusi. Po prezentaci dokumentu následovala užitečná výměna názorů a zkušeností. Delegáti z ostatních členských států se podělili o své zkušenosti v implementaci doporučení EPR. Rada delegací zdůraznila, že posílení SAEPF bude významným krokem, jeho rovnoprávnější postavení ve vztahu k ostatním ministerstvům z něho udělá účinnější instituci v oblasti ochrany životního prostředí. Ostatní zdůraznili, že role a funkce ostatních ministerstev a státních agentur zapojených do ochrany životního prostředí by měly být podle toho přehodnoceny.

Výbor ukončil posouzení hodnocení přijetím doporučení druhého EPR Kyrgyzstánu.

Sinisa Stankovic (Černá Hora) podala zprávu o účasti delegací Výboru v otevřených jednáních Expertní skupiny pro EPR. Delegace vyjádřili zájem o pokračování v účasti na těchto jednáních. Výbor souhlasil, aby delegáti Výboru byli nadále zváni jako pozorovatelé.

### 2. Aktivita programu

Sekretariát informoval o dalších aktivitách Expertní skupiny pro EPR zahrnující zahajovací akci pro hodnocení Kazachstánu, která se konala v říjnu 2008 v Astaně a Almaty a na němž byly prezentovány výsledky a hlavní doporučení EPR. Bylo zahájeno druhé hodnocení Uzbekistánu, kam se v dubnu 2009 plánuje expertní mise. Sekretariát upozornil, že program EPR bude vzhledem k vysokým nákladům uskutečněných a následujících hodnocení ve střední Asii potřebovat v roce 2009 další podporu.

ECE/CEP/S/152

Sekretariát uvedl, že je třeba začít přemýšlet o budoucnosti Programu EPR po skončení druhého cyklu hodnocení. Dokument pro diskusi bude předložen Výboru v říjnu 2009. Výbor se dohodl, že na takovou diskusi by mělo být věnováno dostatek času.

Zástupce Kazachstánu navrhl, že pokud EPR, včetně doporučení, budou zasílány přímo místopředsedovi vlády, mohou mít tato hodnocení v zemích větší účinek.

## Monitoring a hodnocení životního prostředí

Zástupce sekretariátu Divize životního prostředí, bydlení a management krajiny představil konferenční dokument k rámci spolupráce na metodických otázkách indikátorů životního prostředí s Konferencí evropských statistiků (CES). Připomněl, že Výbor na svých dvou předchozích zasedáních posoudil možnosti a formy této spolupráce. Pokud by došlo k vytvoření společné úkolové skupiny, jak navrhl Pracovní skupina pro monitoring a hodnocení životního prostředí, jeho hlavním úkolem by bylo školení národních expertů pro hodnocení životního prostředí a statistiků na využívání Pokyny pro uplatnění indikátorů, které byly schváleny Šestou ministerskou konferencí procesu „Životní prostředí pro Evropu“ (Bělehrad, 2007). První jednání společné úkolové skupiny se uskuteční v návaznosti na seminář pořádaný pracovní skupinou, CES a Statistické divize Organizace Spojených národů (UNSD), a to ve dnech 4. až 6. května 2009 v Kišiněvě. Financování zasedání zajistily příspěvky Ruské federace a UNSD. Co se týče dalších zasedání, k navýšení finančních prostředků by mělo dojít v případě, že to bude nutné.

Ředitel Statistické divize EHK OSN oznámil Výboru, že byro Konference posoudilo na svém zasedání, které se konalo ve dnech 20. až 21. října 2008 ve Washingtonu, D.C., návrh na zřízení meziodvětvové úkolové skupiny pro indikátory životního prostředí. Byro Výboru schválilo jednací řád navržené společné úkolové skupiny, složené z podřízených orgánů EHK OSN, a která má pomoci zemím východní a jihovýchodní Evropy, Kavkazu a střední Asie ve zlepšení sběru environmentálních dat a tvorbě environmentálních indikátorů a zvýšení porovnatelnosti statistiky životního prostředí. Pověřilo Statistickou divizi EHK OSN, aby vyčlenila potřebné zaměstnance na podporu aktivit úkolové skupiny pro dvouleté období 2009-2010. Ředitel zdůraznil potřebu úkolové skupiny, a to s ohledem na skutečnost, že dosud neexistoval žádný institucionální rámec pro spolupráci mezi dvěma podřízenými orgány EHK OSN k provádění důležité meziodvětvové činnosti.

Výbor podpořil navržený rámec spolupráce na indikátorech životního prostředí s CES, souhlasil s jednacími řádem úkolové skupiny (příloha II této zprávy) a rozhodl o předání tohoto návrhu Výkonnému výboru EHK OSN k odsouhlasení v druhé polovině února 2009.

## Partnerství se soukromým sektorem

V návaznosti na diskusi u kulatého stolu, která se konala v říjnu 2008, Massimo Cozzone (Itálie) a John Michael Matuszak (Spojené státy americké), kteří vedli toto jednání, byli pověřeni předložením návrhu o dalších krocích pro vytvoření spolupráce se soukromým sektorem, a to jak v rámci Výboru, tak procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Návrh by měl být předložen na dalším zasedání Výboru v říjnu 2009.

## Program práce na rok 2009

Zvláštní zasedání Výboru požádalo sekretariát, aby předložil připravený program práce na rok 2009 (příloha III). Výbor tento program přijal. Na svém dalším zasedání v říjnu 2009 posoudí program práce na dvouleté období 2010-2011.

## V. Ostatní

EEA informovala zasedání, že zašle Výboru dopis s vysvětlením svého současného stanoviska k pan-evropské zprávě.

UNEP podal zprávu o své práci na „Dinaric Arc and Balkans Environmental Outlook“. První jednání, které má posoudit přípravu zprávy bude pořádáno Ministerstvem životního prostředí, lesnictví a správy vod Albánie ve dnech 3. až 5. února 2009. Pozvánky byly zaslány devět zemím sub-regionu a zástupcům občanské společnosti, Organizaci Spojených národů pro vědu, výchovu a kulturu (UNESCO), EEA a RECs.

Sekretariát informoval Výbor o výsledcích třetího zasedání na vysoké úrovni „Doprava, zdraví a životní prostředí“ pořádané vládou Nizozemí, které se konalo ve dnech 22. až 23. ledna 2009 v Amsterdamu pod záštitou Pan-evropského programu „Doprava, zdraví a životní prostředí“ (THE PEP). Byla přijata Amsterdamská Deklarace, hlavní závěrečný dokument, a je k dispozici na webové stránce THE PEP ([www.thepep.org/en/welcome.htm](http://www.thepep.org/en/welcome.htm)).

## Volba představenstva

Výbor potvrdil Lom ve funkci předsedy a následující členy ve funkci místopředsedy: M. Cozzone, B. Yessekin, S. Stankovic (Černá Hora), A. Oudeman (Nizozemí), J. Matuszak (Spojené státy americké). Byli zvoleni tři noví členové byra: Elisabete Quintas da Silva (Portugalsko), Martine Rohn-Brossard (Švýcarsko) a Volodymyr Bevza (Ukrajina). Výbor poděkoval odcházejícím členům byra Ruzanne Davtyan (Arménie), Eldrid Nordbo (Norsko) a Johnu Kahnovi (Švédsko) za jejich dlouholetou práci.

## Ukončení zvláštního zasedání

Další zasedání Výboru se uskuteční ve dnech 20. až 23. října 2009, otevřené zasedání Expertní skupiny pro EPR se bude konat 19. října 2009 a bude předcházet zasedání Výboru.

## Reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“:

### Reformní plán

(tak jak byl přijatý Výborem pro politiku životního prostředí dne 29. ledna 2009)

**Dosavadní vývoj**

Šestá ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“ (Bělehrad, 10.–12. října 2007) uznala významnou hodnotu procesu jakožto jedinečného pan-evropského fóra pro řešení problémů a podporu široké horizontální spolupráce v oblasti životního prostředí, jakožto pilíře udržitelného rozvoje v regionu EHK OSN. Proces byl shledán za významný rámec bilaterální a multilaterální spolupráce v regionu. Přidaná hodnota procesu byla uznána v jeho těsných vazbách na další regionální a sub-regionální iniciativy a procesy, které napomáhají k integraci politik životního prostředí a odvětvových politik.

Ministři se v Bělehradu shodli na tom, že proces „Životní prostředí pro Evropu“, zahájený v roce 1991, je potřeba reformovat. Zároveň přijali závazek, že budou pokračovat v procesu, který je založen na potřebách a bude soustředěn na ty činnosti, jež budou založené na výsledcích a orientované na kroky a opatření ke zlepšení životního prostředí, dosažení pokroku v udržitelném rozvoji v regionu, a dále budou aktivně usilovat o partnerství s občanskou společností, včetně soukromého sektoru. Cílem reformy bylo posílit účinnost procesu a tím zajistit, aby proces nadále plně odpovídal rostoucím potřebám regionu a byl v souladu s rozvíjejícím se politickým a ekonomickým prostředím, stejně jako s prioritami životního prostředí regionu.

Bělehradská ministerská Deklarace uvedla, že reforma by se měla zaměřit na následující aspekty, i když se nemusí omezit pouze na ně:

- (a) Formát, zaměření a priority procesu a ministerských konferencí;
- (b) Hodnocení výkonnosti a dopadů procesu;
- (c) Upoutání širšího zájmu a aktivnější zapojení všech partnerů, zejména soukromého sektoru;
- (d) Rozvíjet využívání partnerství jakožto hnacích sil zlepšování implementace;
- (e) Působení a vliv externích přínosů odborných znalostí, lidských zdrojů a prostředků;
- (f) Posuzování způsobů a prostředků, jak efektivněji podporovat rozměr spolupráce v oblasti životního prostředí v rámci celého regionu EHK OSN;
- (g) Úplné náklady na proces a efektivní alokace dostupných prostředků;
- (h) Budoucí uspořádání sekretariátu.

Aby bylo možné se těmito otázkami zabývat podrobně a do hloubky a patřičně je zvážit, ministři vyzvali Výbor pro politiku životního prostředí EHK OSN (CEP), aby ve spolupráci s partnery procesu vytvořil plán reformy procesu, který by mohl být na politické úrovni schválen EHK OSN na jaře 2009. Ministři se dále dohodli, že další ministerská konference bude uspořádána na základě schválené reformy.

**II. Cíle a priority procesu „Životní prostředí pro Evropu“**

6. Proces by měl pokračovat jako mechanismus pro: (a) zlepšování životního prostředí v celém regionu, přispívání k udržitelnému rozvoji, což zase může přispět k vymýcení chudoby, zlepšování kvality života a k bezpečnějšímu světu; (b) zvýšení implementace posílených národních politik životního prostředí; (c) podporu sbližování politik životního prostředí a přístupů za uznávání přínosů z rozmanitosti přístupů k dosažení společných cílů a prioritizace environmentálních cílů; (d) podporu účasti veřejnosti; (e) prosazování široké horizontální spolupráce v oblasti životního prostředí.
7. Politické priority by měly být založeny na závazcích přijatými v rámci procesu. Mezi ně může patřit:
  - zlepšování řízení životního prostředí, včetně posilování environmentálních institucí a implementace politických nástrojů;
  - Zefektivnění implementace závazků vlád vůči stávajícím právně závazným a právně nezávazným nástrojům sjednaným v rámci EHK OSN;
  - Zvyšování úsilí v oblasti monitoringu životního prostředí;
  - Zajištění implementace Programu hodnocení stavu a politiky životního prostředí;
  - Zvyšování informovanosti veřejnosti o otázkách v oblasti životního prostředí;
  - Prosazování propojení politiky životního prostředí s ekonomickou a sociální stabilitou a konkurenceschopností.
8. Tématické priority procesu budou stanoveny v souladu se současnými potřebami, národními podmínkami a s ohledem na nové budoucí problémy.
9. Proces bude v budoucnu založen na obecných principech a dohodě o procesních postupech, které jsou níže popsány.

**Obecné principy**

Ministři se v Bělehradě dohodli na tom, že proces by měl:

- (a) si zachovat své zaměření na region EHK OSN a zůstat otevřený pro všechny zainteresované země tohoto regionu;
- (b) zapojit všechny partnery, včetně soukromého sektoru, do podpory práce v rámci partnerství;
- (c) uchovat těsné vazby na jiné regionální a sub-regionální iniciativy, a zaměřit se na specifické potřeby, které nejsou výhradně pokryté jinou formou spolupráce, nástroji nebo procesy v regionu a jeho sub-regionech;
- (d) se zaměřit na aktivity, jež budou založené na výsledcích a orientované na konkrétní kroky;

- (e) zůstat otevřen vůči všem otázkám, které jsou pro proces přidanou hodnotou;
- (f) používat výkonnost jako hlavní kritérium pro efektivnost procesu. Výbor by měl pravidelně posuzovat a hodnotit pokrok dosahovaný v rámci procesu.

Výše uvedené principy doplňuje konsensus dosažený v rámci Výboru k procesu a jeho konferencím:

Na jedné straně jsou principy procesu následující:

- Větší zapojení vlád při dosahování dlouhodobé politické integrace aspektů životního prostředí do jiných odvětví;
- Větší zaměření na implementaci závěrů ministerských konferencí relevantními odpovědnými aktéry v období mezi konferencemi;
- Větší prosazování a podpora sub-regionálních aktivit včetně většího zapojení relevantních sub-regionálních struktur do procesu implementace zahrnující i RECs;
- Větší spolupráce mezi partnery na regionální a sub-regionální úrovni v regionu;
- Identifikace způsobů jak posílit vazby mezi aktivitami v rámci procesu a činnostmi relevantních mezinárodních procesů;
- Posílení implementace a plnění závazků v rámci mnohostranných environmentálních smluv, jež bude prováděno relevantními vládami;
- Využívání hodnotících zpráv Programu EPR jakožto významného nástroje k ochraně životního prostředí a podpoře udržitelného rozvoje.

#### Na straně druhé jsou principy Konference:

- (i) Ministerská úroveň konferencí má být zachována;
- (ii) Měly by se vytvořit specifické mechanismy k získání účasti na vysoké úrovni, jež by měla zahrnout i soukromý sektor;
- (iii) V předstihu se musí stanovit omezený počet témat, z nichž budou nanejdříve dvě, která se budou projednávat na každé konferenci;
- (iv) Zaměření stanovených témat by mělo být na specifické potřeby sub-regionů a tím by se napomohlo k lepší spolupráci a závěrům konference, které jsou více věcně zaměřené a více orientované na konkrétní kroky;
- (v) Vytvořit by se měla účinná komunikační strategie zahrnující i účast hromadných sdělovacích prostředků, pokud to bude vhodné. Mimo jiné by strategie obsahovala zvláštní akce pro novináře, rozesílání elektronických informací a péči o webovou stránku k tomuto účelu vytvořenou;
- (vi) Všechny formy výsledných dokumentů konference by měly být konkrétní a orientované na další kroky;
- (vii) Uhlíková neutralita konferencí, která by byla založená na dostupných dobrovolných příspěvcích.

## Příloha I Konference procesu „Životní prostředí pro Evropu“

### Přípravný proces

Realizace výše uvedených principů sleduje zefektivnění a zlepšení přípravného procesu konferencí. V tomto duchu by měla být provedena následující opatření:

- (a) Výbor na svém pravidelném zasedání rozhodne na nejvýše o dvou tématech a projedná rámec agendy konference, a to nejpozději 18 měsíců před konferencí. Při rozhodování o tématech by se mělo přihlížet k předběžným závěrům dostupných hodnocení a statistických zpráv životního prostředí. V průběhu 12 měsíců před konferencí rozhodne pravidelné zasedání CEP o agendě konference a začne další práce na přípravě konference. Dokumenty k věcným tématům konference by měly být k dispozici 6 týdnů před konferencí;
- (b) Odpovědným orgánem za přípravný proces bude Výbor. Zástupci hlavních skupin budou vyzváni k účasti na zasedáních Výboru určených pro přípravu konference a to pokud to bude vhodné a bude to v souladu se stávajícími pravidly a postupy OSN tak, aby se zachoval otevřený charakter přípravného procesu a zapojili se všichni partneři. Výbor dále posoudí a schválí oficiální dokumenty určené pro konferenci. Pokud bude třeba, mohou se konat zvláštní zasedání Výboru, a to rok před konferencí;
- (c) Určité úsilí bude vyvinuto k zapojení zástupců soukromého sektoru do přípravného procesu a konferencí;
- (d) Na každé vybrané téma bude připadat pouze jeden dokument, který připraví EHK OSN nebo jiný partner procesu, v úzké spolupráci ostatními partnery procesu. Oficiální věcnou dokumentaci budou tímto tvořit pan-evropské hodnocení a tématicky zaměřené zprávy;
- (e) Zainteresané členské státy EHK OSN, partneři procesu a další, kteří se do procesu zapojují mohou připravit další dokumenty, jež upozorňují na jejich aktivity a iniciativy související s procesem, a které budou distribuovány pro informaci;
- (f) Sekretariát EHK OSN zajistí organizaci přípravného procesu;
- (g) Nadále budou muset být poskytovány EHK OSN pro zajištění přípravného procesu a konference samotné mimorozpočtové finanční prostředky, které doplní prostředky z řádného rozpočtu OSN;

**Hostitelská země by měla převzít relevantní finanční závazky.****Formát****13. Pravidelnost, délka a organizace diskusí na konferenci by měly vypadat následujícím způsobem:**

- (a) Konference se budou pořádat každé čtyři až pět let, každá konference bude trvat v rozmezí dvou nebo dvou a půl dne, maximálně tří dnů;
- (b) Dle předchozích zkušeností budou konference zahajovány krátkou úvodní akcí. Hostitelská země bude mít možnost uspořádat nad rámec agendy konference akce, jež poukáže na některé její zvláštní rysy;
- (c) Diskuse na konferencích budou organizovány interaktivním způsobem a budou kombinací různých druhů zasedání, jako jsou např. plenární zasedání, kulaté stoly a moderované panelové diskuse, s omezeným počtem vystupujících z řad různých partnerů (např. členské státy EHK OSN, partneři procesu a hlavní skupiny). Pokud to bude možné, interaktivní zasedání, jako jsou kulaté stoly, budou probíhat paralelně;
- (d) Konference může být strukturována do následujících hlavních částí (všechny zaměřené na dohodnuté priority):

Plenární zasedání k prezentaci a diskusi prioritních témat;

- (ii) Jednání o probíhající spolupráci a partnerstvích v rámci regionu EHK OSN a jeho sub-regionech se zapojením různých partnerů, včetně soukromého sektoru;
- (iii) Jednání v podobě kulatého stolu environmentálních nevládních organizací a ministrů, jež bude integrální součástí konference;
- (iv) Jednání v podobě kulatého stolu zástupců soukromého sektoru a ministrů, jež bude integrální součástí konference;
- (v) Jednání věnovaná novým partnerstvím a iniciativám, které budou ohlášeny partnery procesu;
- (vi) Krátké závěrečné jednání, kde budou představeny, pokud to bude vhodné i přijaty, hlavní závěry konference;
- (e) Na konferenci budou pořádány zainteresovanými členskými státy EHK OSN, partnery procesu nebo ostatními relevantními účastníky, jež do procesu zapojení, doprovodné akce, které se podrobněji zabývají otázkami související s agendou konference;
- (f) Ve snaze zvýšit zájem soukromého sektoru bude konference příležitostí k organizaci propagačních akcí, jako jsou výstavy, veletrhy, kulaté stoly a udělování ocenění v oblasti životního prostředí.

**Závěry****Shrnutí předsedy**

Prohlášení, iniciativy, smlouvy, závazky učiněné zainteresovanými ministry a partnery týkající se konkrétních témat a/nebo určitých sub-regionů;

Dohodnutý závěr o dvou stránkách o dalším vývoji a činnosti, jehož obsah bude striktně omezen na témata konference;

Politické nástroje, jež zahrnují strategie, akční plány s časovými rámci, směrnice, doporučení, nejlepší praxe a získané zkušenosti, které jsou předloženy na konferenci zainteresovanými státy EHK OSN a/nebo organizacemi, pověřené vedením těchto aktivit, a jež nebyly vyjednány v rámci přípravy na konferenci;

Hodnotící zprávy využité v rámci přípravy na konferenci nebo na ní předložené jsou důležité pro implementaci závěrů konference.

**Implementace**

Určité úsilí by mělo být vyvinuto všemi relevantními odpovědnými aktéry při implementaci závěrů ministerských konferencí procesu.

Členské státy by měly pravidelně zvažovat možnosti, jež zahrnují národní politiky a relevantní partnerství, jak prosazovat cíle a priority procesu a posilovat implementaci závěrů konferencí procesu.

Výbor bude pověřen prováděním střednědobého hodnocení, jehož cílem je zhodnotit pokrok v implementaci závěrů konferencí procesu a dát procesu nový stimul. Hodnocení by se mělo opírat o stávající informace. Závěry hodnocení by se měly vzít na vědomí při přípravě další konference.

Aktivní účast a zapojení všech zainteresovaných států EHK OSN, zejména zainteresovaných států ze sub-regionů s konkrétními požadavky na zlepšení jejich stavu v oblasti životního prostředí, je klíčová pro úspěch aktivit v rámci procesu.

Síť RECs by nadále měl hrát významnou roli při přípravách na konferenci a měla by být podpořena i její větší role při plnění celkových cílů a priorit procesu.

Ostatní partneři procesu by se měli i nadále aktivně zapojovat do přípravného procesu a implementace procesu.

Státy a /nebo organizace, jež jsou pověřeny vedením jedné nebo více aktivit, jsou vyzváni, aby v této činnosti pokračovaly takovým způsobem, jenž bude významným přínosem.

## Příloha II

### Společná úkolová skupina pro environmentální indikátory

#### Jednací řád

#### Dosavadní vývoj

1. Zapojení zemí východní Evropy, Kavkazu a střední Asie (VEKSA) a zemí jihovýchodní Evropy (JVE) do přípravy hodnotících zpráv pro ministerské konference procesu „Životní prostředí pro Evropu“ vzbudilo jejich zájem o vytvoření souboru indikátorů životního prostředí a praktických doporučení pro jejich užití. Pracovní skupina pro monitoring a hodnocení životního prostředí pod Výborem pro politiku životního prostředí připravila Pokyny pro uplatnění environmentálních indikátorů ve východní Evropě, Kavkazu a střední Asii<sup>94</sup>, které byly schváleny na Šesté ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ (Bělehrad, 2007).
2. Konference evropských statistiků byla aktivně zapojena do vytváření statistiky životního prostředí v 80. a na počátku 90. let. Vytvořila několik klasifikací environmentální statistiky a celoevropský soubor environmentální statistiky. V současnosti podporuje společnou skupinu statistik pro udržitelný rozvoj EHK OSN/OECD95 /Eurostat v jejím úsilí ve vytváření širokého koncepčního rámce pro měření udržitelného rozvoje.
3. Pokud jde o první jednání mezi Divizí životního prostředí, bydlení a managementem krajiny a Statistickou divizí EHK OSN, Výborem pro politiku životního prostředí, Konference evropských statistiků vyzvala na svém zasedání v dubnu 2008 ke zvážení spolupráce s Pracovní skupinou pro monitoring a hodnocení životního prostředí na metodologických otázkách environmentálních indikátorů (ECE/CEP/148).

#### Cíl

4. V souvislosti s dosavadním vývojem je navrhováno, aby se vytvořila společná meziodvětvová úkolová skupina pro environmentální indikátory. Úkolem skupiny bude pomáhat národním statistickým agenturám a institucím, zodpovědných za tvorbu národních zpráv o stavu životního prostředí v zemích VEKSA a JVE, zlepšit sběr environmentálních dat, dále posilovat environmentální reporting a podpořit porovnatelnost statistiky životního prostředí a indikátorů v regionu.
5. Společná úkolová skupina bude podávat zprávy svým mateřským orgánům, Výboru pro politiku životního prostředí a Konferenci evropských statistiků, a jejich byrům. Úkolová skupina bude úzce spolupracovat s Pracovní skupinou pro monitoring a hodnocení životního prostředí a informovat ji o dosaženém pokroku a výsledcích.

6. Společná úkolová skupina pro environmentální indikátory bude:
  - (a) Provádět revize indikátorů, které jsou obsažené v Pokynech pro uplatnění environmentálních indikátorů a poskytnout tak praktická doporučení o potřebných úpravách statistické klasifikace a podobách sběru dat a postupů pro tvorbu indikátorů;
  - (b) Navrhovat další environmentální indikátory, kterou mohou být důležité, ale nejsou v současnosti zahrnuty do Pokynů pro uplatnění environmentálních indikátorů (např. výdaje v oblasti životního prostředí, environmentální daně a subvence, výroba a obchod v oblasti environmentálního zboží a služeb a nebezpečných látek, a produktivita výroby), a zároveň přizpůsobit se potřebám dotčeným zemím a poskytovat jim relevantní pomocné materiály, které jsou k dispozici na mezinárodní úrovni.
  - (c) Doporučovat moderní formáty prezentace a nástroje pro účinné šíření environmentálních indikátorů, včetně užití moderních informačních technologií;
  - (d) Pomáhat při organizaci semináře o environmentálních indikátorech, který bude pořádán za společné účasti EHK OSN a Statistické divize OSN v roce 2009. Seminář bude otevřen všem zainteresovaným zemím tak, aby došlo k rozšíření výměny zkušeností a přístupů. Bude fórem pro prezentaci nejnovějšího vývoje v oblasti relevantních metodologií a kvalifikací, které jsou k dispozici na celosvětové úrovni.

#### Členství

7. Členové úkolové skupiny budou jmenováni národními kontaktními osobami Konference evropských statistiků a Pracovní skupiny pro monitoring a hodnocení životního prostředí. Statistická divize OSN, Eurostat, Evropská agentura pro životní prostředí, Evropské centrum životního prostředí a zdraví Světové zdravotnické organizace, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a Mezistátní statistický výbor Společenství nezávislých států budou vyzvány, aby jmenovaly své zástupce. Statistická divize a Divize životního prostředí, bydlení a managementu krajiny EHK OSN budou společně spravovat úkolovou skupinu.

#### Časový plán

8. Mandát úkolové skupiny bude zahrnovat období od roku 2009 do září 2010.

#### Závěr

9. Úkolová skupina předloží prostřednictvím Pracovní skupiny pro monitoring a hodnocení životního prostředí a byra Konference evropských statistiků konečnou zprávu o svých výsledcích a návrh dalších aktivit, pokud nějaké budou, oběma Výborům EHK OSN.

### Příloha III

#### Program práce na rok 2009

##### Úvod

1. Výbor pro politiku životního prostředí provádí činnost v souladu se strategickými cíli, které byly k její struktuře přijaty v roce 2003, a schvaluje svůj program práce. Konkrétní aktivity v návrhu programu práce na rok 2009 se týkají těchto hlavních procesů a strategických cílů:
- Cíl 1: Příspěvek do procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Programová aktivita č. 1, reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“;
- Cíl 2: Zlepšení správy životního prostředí. Programové aktivity č. 2 a 3, Hodnocení stavu a politiky životního prostředí a monitoring životního prostředí;
- Cíl 3: Zlepšení účinnosti mezinárodních právně závazných nástrojů. Programová aktivita č. 4.1, implementace mnohostranných environmentálních smluv;
- Cíl 4: Integrace aspektů politik životního prostředí do jiných odvětvových politik. Programová aktivita č. 4.2, životní prostředí a bezpečnost; programová aktivita č. 4.3, prosazování environmentálního partnerství se soukromým sektorem;
- Cíl 5: Příspěvek do regionální implementace environmentálního pilíře udržitelného rozvoje. Programové aktivity č. 5, 6, 6.1, 6.2 a 6.3: udržitelný rozvoj v regionu; integrace politik životního prostředí a odvětvových politik; výchova k udržitelnému rozvoji, doprava, zdraví a životní prostředí; a životní prostředí a zdraví.

#### Sub-program 1 – životní prostředí

##### Programová aktivita č. 1

##### Reforma procesu „Životní prostředí pro Evropu“

3. Na šesté ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ (Bělehrad, 10.-12. října 2007) se ministři dohodli na tom, že provedou reformu procesu „Životní prostředí pro Evropu“ a tím zajistit, aby proces zůstal významným a cenným nástrojem a zároveň posílit jeho účinnost jakožto mechanismu pro zlepšování kvality životního prostředí a života lidí napříč regionem. Rozhodli, že reforma by se měla zaměřit na následující aspekty, i když se nemusí omezit pouze na ně:
- Formát, zaměření a priority procesu a ministerských konferencí;  
Hodnocení výkonnosti a dopadů procesu;
- (c) Upoutání širšího zájmu a aktivnější zapojení všech partnerů, zejména soukromého sektoru;

- (d) Rozvíjet využívání partnerství jakožto hnacích sil zlepšování implementace;
- (e) Působení a vliv externích přínosů odborných znalostí, lidských zdrojů a prostředků;
- (f) Posuzování způsobů a prostředků, jak efektivněji podporovat rozměr spolupráce v oblasti životního prostředí v rámci celého regionu EHK OSN;
- (g) Úplné náklady na proces a efektivní alokace dostupných prostředků;

##### Budoucí uspořádání sekretariátu.

4. Ministři vyzvali Výbor, aby ve spolupráci s partnery procesu vytvořil plán reformy procesu, který by mohl být schválen Komisí na její dalším zasedání (30. března – 1. dubna 2009).

##### Vykonaná práce

5. Výbor uspořádal první věcnou diskusi k reformě procesu během svého patnáctého zasedání. Na žádost Výboru sekretariát, za pomoci byra, připravil návrh rámce reformy procesu, který byl projednán na zasedání rozšířeného byra Výboru (23.–24. červen 2008) a byl základem pro přípravu návrhu reformního plánu. Ten byl následně projednán na zasedání Výboru v říjnu 2008 a poté v lednu 2009 schválen.

##### Práce, kterou je třeba vykonat

Výbor na svém dalším zasedání v říjnu 2009 projedná postupy pro přípravu další ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“ na základě reformního plánu.

#### Programová aktivita č. 2

##### Hodnocení stavu a politiky životního prostředí

7. Program hodnocení stavu a politiky životního prostředí (EPR) pokračuje ve svém druhém cyklu hodnocení, a to na základě doporučení schválených Pátou ministerskou konferencí procesu „Životní prostředí pro Evropu“ (Kyjev, 2003). Druhá hodnocení se zaměřují na konkrétní zájmy hodnocených zemí, s důrazem na integraci (udržitelný rozvoj), implementaci a financování. Ministři na šesté ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ vyzvali hodnocené země, aby implementovaly doporučení vyplývající z hodnocení jejich země v souladu s jejich potřebami a prioritami.
8. Výbor na svém patnáctém zasedání rozhodl, že podávání zpráv o implementaci doporučení hodnocených zemí, které bylo dobrovolné, bude povinné a mělo by se konat v období mezi oběma na sebe navazujícími hodnoceními a stát se tak součástí postupu EPR.

**Vykonaná práce**

9. Expertní skupina pro EPR pokračovala ve své podpoře a poskytování rad v přípravě a řízení EPR. Před posuzování hodnocení na samotném Výboru vypracovala detailní expertní hodnocení, o němž Výboru podala zprávu. Výbor posoudil návrh druhé hod notící zprávy Kazachstánu a přijal doporučení (21.–23. dubna 2008). Poté byla provedena druhá hodnocení Kyrgyzstánu a Uzbekistánu. V říjnu 2008 Kazachstán veřejně představil svou hodnotící zprávu a to prostřednictvím následující akcí: kulatým stolem v národním Senátu; a předložením na zasedání Úkolové skupiny pro implementaci Akčního programu pro životní prostředí střední a východní Evropy (EAP Task Force); a seminářem pro nevládní organizace a podnikatelská sdružení pořádaný ve spolupráci s Programem OSN pro rozvoj (UNDP). 96 Návrh zprávy EPR Kyrgyzstánu byl nejdříve projednán Expertní skupinou (26. ledna 2009) a poté byl posouzen Výborem (28. ledna 2009).

**Práce, kterou je třeba vykonat**

10. Expertní mise k hodnocení Uzbekistánu proběhne v dubnu 2009, posouzení zprávy proběhne na dalším řádném zasedání Výboru (říjen 2009). Ostatní hodnocení se uskuteční na podzim 2009. Několik zemí, které se by o hodnocení mohly ucházet, projeví zájem o druhé EPR. Veřejná prezentace EPR Kyrgyzstánu je naplánována v létě 2009 (předběžně v červnu).

**Programová aktivita č. 3****Monitoring životního prostředí**

11. Pracovní skupina pro monitoring a hodnocení životního prostředí pomůže zemím východní Evropy, Kavkazu a střední Asie (VEKSA) a jihovýchodní Evropy (JVE) zvýšit jejich kapacity pro získávání informací v oblasti životního prostředí a monitoringu. Skupina zaměří své úsilí do oblastí, jež byli vyzdviženy ministry v Bělehradě, zejména pak do hodnocení založených na indikátorech, environmentální monitoring a reporting podniků a podpory hodnocení životního prostředí pro další ministerskou konferenci procesu „Životní prostředí pro Evropu“.

**Vykonaná práce**

12. Na svém devátém zasedání (4.–5. září 2008) pracovní skupina:
  - (a) projednala výsledky Šesté ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“ a patnácté zasedání Výboru;

- (b) posoudila návrhy Evropské agentury pro životní prostředí pro přípravu hodnotících zpráv pro další konferenci procesu „Životní prostředí pro Evropu“;
- (c) projednala implementaci doporučení v oblasti monitoringu a hodnocení životního prostředí v druhých EPR, jež je prováděna Běloruskem, Kazachstánem a Srbskem a
- (d) posoudila monitoring a hodnocení životního prostředí jiných fór. Pracovní skupina uspořádala kulatý stůl o posledním vývoji v oblasti monitoringu a hodnocení životního prostředí a připravila svůj program práce na 2009 – 2010 (ECE/CEP/AC.10/2008/2002, příloha I).

**Práce, kterou je třeba vykonat**

13. V souladu se svým obnoveným mandátem a hlavním směřováním práce týkající se monitoringu a hodnocení životního prostředí, které byly schváleny Výborem, pracovní skupina se zaměří na zlepšování environmentálního monitoringu, sběru data a kapacit pro reporting v zemích VEKSA, Ruské federaci a zainteresovaných zemích JVE, a to zejména prostřednictvím:
  - (a) pomoci při vytváření národních strategií pro používání monitoringu jako nástroje politiky životního prostředí;
  - (b) poskytování zemím praktické vodítka pro efektivní implementaci doporučení v oblasti monitoringu a hodnocení životního prostředí a informačního managementu v EPR;
  - (c) školení expertů odpovědných za monitoring a statistiků pro oblast tvorby indikátorů;
  - (d) tvorby praktického vodítka pro modelové programy monitoringu podniků a společných environmentálních zpráv; a
  - (e) příspěvku do hodnocení životního prostředí pro další ministerskou konferenci „Životní prostředí pro Evropu“.

**Programová aktivita č. 4****Budování kapacity a partnerství****4.1 Implementace mnohostranných environmentálních smluv**

14. Od 70. let bylo v rámci EHK OSN vyjednáno a přijato pět regionálních environmentálních smluv a 12 protokolů. Odpovědnost za implementační činnost je na jejich řídicích orgánech.
15. Všechny Protokoly EHK OSN vstoupily v platnost, s výjimkou tří, které byly přijaty na Páté ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“, konkrétně jde o Protokol o strategickém posuzování životního prostředí, Protokol o občanské odpovědnosti a náhradě za škodu způsobenou

účinky průmyslových havárií na vody přesahující hranice států a Protokol o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek.

16. Výbor představuje katalyzační fórum, v jehož rámci mohou všichni zástupci vlád, včetně řídicích orgánů smluv, podělit se o své zkušenosti jak při prosazování a

hodnocení implementace těchto regionálních nástrojů životního prostředí, tak při hledání prostředků ke zlepšení jejich plnění. Výbor dále podporuje, tam kde je to vhodné, implementaci smluv a jejich protokolů.

#### Vykonaná práce

17. Z iniciativy předsedy byra Výboru pro politiku životního prostředí se 12. února 2007 konalo šesté neformální jednání byra Výboru a řídicích orgánů environmentálních smluv EHK OSN. Cílem jednání byla výměna zkušeností a hledání synergií a oblastí spolupráce a hodnocení a podpora implementace právně závazných nástrojů v oblasti životního prostředí v regionu. V této souvislosti sekretariát připravil dokument o implementaci mnohostranných environmentálních smluv EHK OSN, který byl projednán a postoupen Výboru prostřednictvím Pracovní skupiny vyšších státních úředníků a předán k dalšímu projednání Šesté ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ v Bělehradě. Dokument zhodnotil dosažený pokrok a problémy, které se objevují v implementaci smluv a poskytl přehled o aktivitách zaměřených na budování kapacit v rámci regionu EHK OSN. Byl rovněž základem pro tvorbu ministerských politických doporučení pro zvýšení implementace smluv vládami.

#### Práce, kterou je třeba vykonat

18. Předpokládá se, že neformální jednání byra Výboru a řídicích orgánů smluv se nadále budou konat každý rok. Další neformální jednání je naplánováno v říjnu 2009 a bylo dohodnuto, že jeho účastníci projednají jak reformní plán procesu „Životní prostředí pro Evropu“, tak ostatní otázky, na nichž se shodlo byro Výboru.

#### Životní prostředí a bezpečnost

19. Iniciativa pro životní prostředí a bezpečnost (ENVSEC), společná iniciativa UNDP, Programu OSN pro životní prostředí, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Regionální centrum pro životní prostředí střední a východní Evropy a EHK OSN je založena na kombinaci síly a působení vedoucích organizací pro plnění tří klíčových funkcí: (a) hodnocení a monitoring propojení životního prostředí a bezpečnosti; (b) budování kapacit a rozvoj institucí; a (c) integrace aspektů politiky životního prostředí a bezpečnosti a priorit do mezinárodní a národní tvorby politiky. Jednou z dílčích činností Iniciativy je posilování implementace regionálních environmentálních smluv EHK OSN.

#### Vykonaná práce

20. Byla dokončena hodnocení rizik životního prostředí a bezpečnosti pro střední Asii, jižní Kavkaz a východní Evropu. Na základě těchto hodnocení Iniciativa vytvořila a implementovala konkrétní program práce zaměřený na snižování napětí a řešení zjištěných problémů (viz [www.envsec.org](http://www.envsec.org)).

#### Práce, kterou je třeba vykonat

21. EHK OSN bude nadále spolupracovat v rámci ENVSEC, zejména na projektech na podporu implementace regionálních smluv EHK OSN. Příklady probíhajících a naplánovaných projektů se zapojením EHK OSN jsou:
- (a) pilotní implementace Úmluvy o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států;
  - (b) regionální projekt spolupráce k bezpečnosti přehrad ve střední Asii;
  - (c) podpora rozvoje vodní spolupráce v povodí Kury – Aras; a
  - (d) rozvoj spolupráce Moldavské republiky a Ukrajiny na řece Dněstr.

#### 4.3 podpora environmentálního partnerství se soukromým sektorem

22. Výbor, který uznává význam posilování zapojení soukromého sektoru do aktivit životního prostředí EHK OSN, zahájil a podpořil diskuse o způsobech jak získat zájem soukromého sektoru o práci Výboru a procesu „Životní prostředí pro Evropu“ a jak taková partnerství mohou řešit úkoly v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje.

#### Vykonaná práce

23. Byro uspořádalo neformální jednání se zástupci soukromého sektoru během svého rozšířeného zasedání 24. června 2008. Sekretariát připravil soubor stávajících příkladů zapojení soukromého sektoru v rámci EHK OSN (např. Divize životního prostředí, bydlení a managementu krajiny a jiné divize), který byro zaslal před červnovým zasedáním.
24. V duchu červnového neformálního jednání a stávajících zkušeností s prací se soukromým sektorem Výbor uspořádal (v říjnu 2008) diskusi u kulatého stolu zaměřenou na podporu úkolů v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje a za účasti předních soukromých firem a zastřešujících organizací, které jsou aktivní v oblasti životního prostředí. Kulatý stůl přispěl ke zvýšení zájmu soukromého sektoru o práci Výboru a procesu „Životní prostředí pro Evropu“. Rovněž identifikoval možné způsoby jak úspěšně navázat

partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem v členských státech a zároveň zlepšit kvalitu těchto partnerství tak, aby mohla lépe vycházela vstříc zájmům širší společnosti.

### Práce, kterou je třeba vykonat

25. V návaznosti na říjnový kulatý stůl Výbor rozhodl, že prioritou bude vytvoření dlouhodobého mechanismu komunikace a spolupráce se soukromým sektorem. Za tímto účelem Výbor rozšířil mandát byru, aby podnikl nezbytné kroky v tomto směru, jež zahrnují pokračující zapojení zástupců soukromého sektoru do práce Výboru, např. prostřednictvím Programu EPR a aktivit v rámci monitoringu životního prostředí. Pokud bude mít soukromý sektor zájem, může se také zapojit do budoucích konferencí pořádaných v rámci procesu „Životní prostředí pro Evropu“.

### Programová aktivita č. 5

#### Udržitelný rozvoj v regionu EHK OSN

26. Na základě Agendy 21 a výsledků Světového summitu udržitelného rozvoje Komise OSN pro udržitelný rozvoj vyzvala regionální komise, aby zvážily organizaci regionálních implementačních jednání v rámci dvouletého implementačního cyklu Komise.

### Vykonaná práce

27. Třetí regionální implementační jednání pro udržitelný rozvoj EHK OSN se konalo ve dnech 28. až 29. ledna 2008 v Ženevě. Zhodnotilo pokrok regionu v implementaci závazků učiněných na Světovém summitu, jež se týkají těchto tematických oblastí: zemědělství, rozvoj venkova, management krajiny, sucho a desertifikace a Afrika. Vyhodnotilo dosažený pokrok, překážky a problémy, které jsou stále v těchto oblastech. Jednání rovněž projednalo propojení mezi tematickými prioritami a průřezovými otázkami, např. rámce udržitelné spotřeby a výroby, výchova k udržitelnému rozvoji a financování.
28. Výsledek diskusí, které reflektovalo Shrnutí předsedy, bylo předloženo na šestnáctém zasedání Komise pro udržitelný rozvoj (New York, 5.-16. května 2008). Tímto regionální pohled EHK OSN přispěl do diskuse na globální úrovni. Sekretariát EHK OSN dále ve spolupráci se sekretariátem Komise a dalšími regionálními komisemi uspořádal během zasedání interaktivní diskusi, která se zaměřila na překážky a problémy specifické pro region a na získané zkušenosti a dobrou praxi.

### Práce, kterou je třeba vykonat

29. V návaznosti na rozhodnutí Komise na jejím zasedání na jaře 2009 se bude konat čtvrté regionální implementační fórum EHK OSN pro udržitelný rozvoj v lednu 2010, jež bude přípravou na osmnácté zasedání Komise (New York, květen 2010). Toto zasedání bude hodnotícím jednáním čtvrtého implementačního cyklu se zaměřením na dopravu, chemické látky, nakládání s odpady, důlní těžbu, desetiletý rámec programů udržitelné spotřeby a výroby.

### Programová aktivita č. 6

#### Integrace politik životního prostředí a odvětvových politik

30. Integrace environmentálních aspektů do činností jiných odvětví, ať jde o ekonomické nebo sociální, je jednou z klíčových výzev pro implementaci principů udržitelného rozvoje šetrných k životnímu prostředí. Od doby konání Konference pro životní prostředí a rozvoj v roce 1992 v Riu, činnosti a programy v regionu EHK OSN sice pracují na tomto cíli, ale stále je třeba vyvinout úsilí prostřednictvím širokého spektra politických, právních, institucionálních a finančních opatření a stimulů.
31. Výbor ustanovil meziodvětvová propojení, aktivity a spolupráci s ostatními výbory EHK OSN (např. Doprava, bydlení a management krajiny) a řídicími orgány smluv jakožto i s dalšími mezinárodními organizacemi jako je Regionální kancelář pro Evropu Světové zdravotnické organizace (WHO-EURO). Environmentální meziodvětvové programy EHK OSN by měly povzbuzovány k efektivní podpoře národních a regionálních iniciativ. To by mělo urychlit posun k udržitelné spotřebě a výrobě a tím podpořit sociální a ekonomický rozvoj.

### Výchova k udržitelnému rozvoji

32. Na Páté ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ v Kyjevě ministři dohodli přípravu strategie výchovy k udržitelnému rozvoji (ESD) a vyzvali EHK OSN ke spolupráci s Organizací Spojených národů pro vědu, výchovu a kulturu, Radou Evropy a dalšími relevantními aktéry na regionální strategii ESD. Jednání na vysoké úrovni ministrů životního prostředí a školství (Vilnius, 17.–18. března 2005) přijalo Strategie EHK OSN k ESD a ustanovilo Řídicí Výbor pro ESD, která by měla dohlížet na implementaci Strategie a hodnotit její pokrok.

**Vykonaná práce**

33. Řídící výbor uspořádal dosud tři jednání (prosinec 2005, prosinec 2006 a březen – duben 2008), které za nejvýznamnější výsledky označily přijetí plánu práce na 2005 – 2007 (fáze I), rozhodnutí uspořádat společný segment na vysoké úrovni k ESD během Šesté ministerské konference „Životní prostředí pro Evropu“ v Bělehradě a nedávno přijatý plán práce na 2008 – 2010 (fáze II). Uskutečnila se řada aktivit:
- (a) sub-regionální seminář k ESD;
  - (b) ustanovení úplného mechanismu reportingu;
  - (c) soubor dobré praxe v ESD. Většina zemí je připravena se zavázat k ustanovení nezbytných politik a institucionálních struktur pro implementaci Strategie. Společné prohlášení k ESD, vyjadřující závazek k další implementaci Strategie prostřednictvím dvou implementačních fází a dále až do roku 2015, byl přijat v Bělehradě. Mandát Řídícího Výboru ke kontrole regionální implementace Strategie byl prodloužen do 2015.

**Práce, kterou je třeba vykonat**

34. V souladu s přijatým plánem práce pro fázi II, včetně jeho věcného obsahu, časového rámce implementace a finančními dopady (ECE/CEP/AC.13/2008/5), se budoucí aktivity zaměří na koordinaci, budování kapacit a sdílení zkušeností s cílem podporovat a prosazovat ESD v regionu. Obsahem těchto činností budou semináře a školení, sdílení dobré praxe a příkladové studie, a posilování užití elektronických nástrojů, zvyšování informovanosti a hodnocení implementace. Klíčovými prioritami fáze II jsou:
- (a) rozvoj národních akčních plánů k ESD; a
  - (b) rozvoj kvalifikací v oblasti ESD. Další zasedání Řídícího výboru se uskuteční ve dnech 19. až 20. února 2009; bylo uspořádáno své sedmé jednání v listopadu 2008.

**Doprava, zdraví a životní prostředí**

35. Program „Doprava, zdraví a životní prostředí“ (THE PEP) byl založen v roce 2002 pod společnou záštitou EHK OSN (Divize životního prostředí a dopravy) a Regionální kanceláře pro Evropu Světové zdravotnické organizace (WHO-EURO). Cílem THE PEP je podpora politické integrace a rozvoje udržitelné dopravy, zejména v městských oblastech, prostřednictvím sdílením nejlepší praxe, budování kapacit a zvyšování informovanosti. Program se zejména zaměřuje na výzvy a dostupná řešení v rámci Ruské federace a zemí VEKSA a JVE.

**Vykonaná práce**

36. Řídící výbor THE PEP na svém šestém zasedání (28.–29. dubna 2008) projednal přípravy na Třetí zasedání na vysoké úrovni „Doprava, zdraví a životní prostředí“ a zhodnotil dosažený pokrok ve vztahu k jeho plánu práce. Rozhodl, že hlavním cílem zasedání bude:
- (a) zvýšení závazku členských států integrace politik dopravy, zdraví a životního prostředí na národní úrovni, se zvláštní pozorností věnovanou výzvám, kterým čelí země VEKSA a JVE; a
  - (b) posílení role THE PEP jakožto jedinečné politické platformy k prosazování integrovaných přístupů k rozvoji dopravy, beroucí na vědomí environmentální a zdravotní aspekty a podle toho přijetí strategií a opatření. Zajištění trvalé finanční podpory pro THE PEP bylo označeno za důležité kritérium.
37. V říjnu 2008 se konal seminář udržitelné a zdravé městské dopravy, a to ve spolupráci s Ministerstvem dopravy, zdraví a životního prostředí Moldavské republiky a Národního vědeckého a aplikovaného centra pro preventivní medicínu a za podpory Švýcarska. Seminář zdůraznil zvláštní výzvy městské dopravy v zemích VEKSA a JVE a poskytl vstupy pro nadcházející zasedání na vysoké úrovni.
38. Třetí zasedání na vysoké úrovni (Amsterdam, 22.–23. ledna 2009) hostilo Nizozemí, pod názvem „Propojování: Volba dopravy pro naše zdraví, životní prostředí a prosperitu“. Klíčové dokumenty dodané na jednání zahrnovaly:
- (a) Doprava, zdraví a životní prostředí: tendence a vývoj v regionu EHK OSN – WHO (1997 – 2007);
  - (b) Společná práce pro udržitelnou a zdravou dopravu: vodítko pro podpůrné institucionální podmínky pro politickou integraci dopravy, zdraví a životního prostředí a
  - (c) THE PEP: hodnocení a dosažený pokrok. Vládní představitelé přijali Amsterdamskou deklaraci o čtyřech prioritních cílech a budoucích aktivitách s cílem oživit THE PEP a přispět k udržitelnému a zdravému životu, zejména ve městech v rámci celého pan-evropského regionu.

**Práce, kterou je třeba vykonat**

Třetí zasedání na vysoké úrovni dalo mandát k prodloužení pracovního plánu pro THE PEP. Jeho součástí budou konkrétní projekty k dosažení programových cílů, včetně Partnerství THE PEP k vytvoření vodítka pro vlády o národních akčních plánech zdraví a životního prostředí (NETHAPS) a „předání štafety“ THE PEP k rozšíření nejlepší praxe v udržitelné městské dopravě napříč regionem a dalšímu rozvoji sady nástrojů dobré praxe a příkladové studie udržitelné městské dopravy a její integrace s tzv. THE

PEP Clearinghouse. Bude pokračovat spolupráce s UNEP na řešeních udržitelné dopravy v zemích VEKSA a JVE. Plán práce bude posouzen Řídícím výborem na jeho sedmém zasedání, které se uskuteční 22. až 23. října 2009 v Ženevě.

#### **Životní prostředí a zdraví**

40. Ministerské konference WHO-EURO se pořádají od roku 1989. Dávají dohromady ministry zdraví a životního prostředí a další partnery s cílem dosáhnout konsensu a politických závazků v oblasti podpory bezpečného a zdravého životního prostředí. Ministři pověřili Evropský výbor životního prostředí a zdraví úkoly navazující na jejich rozhodnutí, jež je zároveň řídícím výborem přípravy další ministerské konference, která se uskuteční na podzim 2009 v Itálii.

#### **Vykonaná práce**

41. Výbor pro politiku životního prostředí zvolil pět členů, aby reprezentovali sektor životního prostředí v rámci Evropského výboru životního prostředí a zdraví po dobu dva a půl roku, tj. do doby další ministerské konference v roce 2009. Přípravná jednání na vysoké úrovni pořádána v návaznosti na jednání Evropského výboru životního prostředí a zdraví, se konala v říjnu 2007 v Bonnu, Německu; v březnu 2008 v Miláně, Itálii; a v říjnu 2008 v Madridu.

#### **Práce, kterou je třeba vykonat**

42. Přípravný proces životního prostředí a zdraví, který vyvrcholí ministerskou konferencí „Životní prostředí a zdraví“ konanou na přelomu února a března 2010 v Parmě, bude pokračovat ve svém zaměření na děti a zároveň bude řešit další otázky životního prostředí a zdraví, o něž roste zájem, jako je změna klimatu. Průřezová témata se zaměřením na životní prostředí a zdraví dětí budou rovněž na agendě následujícího jednání.

94 Publikovány v dokumentu *Spojených národů, Environmentální indikátory a hodnotící zprávy založené na těchto indikátorech: východní Evropa, Kavkaz a střední Asie, Prodejníč. E07. II.E.9.*

95 *Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.*

96 *První dvě akce se konaly v Astaně, třetí v Almaty.*

Ministerstvo životního prostředí  
České republiky



Vydalo:  
Ministerstvo životního prostředí, 2009  
[www.mzp.cz](http://www.mzp.cz)  
© Ministerstvo životního prostředí

*Published by:*  
*Ministry of the Environment, 2009*  
*[www.mzp.cz](http://www.mzp.cz)*  
*© Ministry of the Environment*